

Carl Gustav Jung

Analitická Psychologie

Její teorie a praxe

Tavistocé přednášky

Obsah

Předmluva (Vladimír Smékal)	7
Úvod' (E. A. Bennet)	1 I
Přednáška první	15
Diskuse	34
Přednáška druhá	- 47
Diskuse	66
Přednáška třetí	81
Diskuse	104
Přednáška čtvrtá	113
Diskuse	133
Přednáška pátá	145
Diskuse	175
Literatura	190
Poznámky překladatelů	192
Rejstřík jmenný	196
Rejstřík věcný	200

Předmluva

Potřeba moderního a na konkrétní zkušenosti s lidmi založeného průvodce duchovním vesmírem v nás i v druhých lidech obrací pozornost zainteresované veřejnosti už přinejmenším dvacet let k švýcarskému psychiatru a psychologovi Carlu Gustavu Jungovi, který je nikoliv nadneseně nazýván psychologem příštího století. Narodil se 26. července 1875 v Kesswil nedaleko Basileje (Švýcarsko) jako prvorozený syn evangelického faráře. Není bez zajímavosti, že jeho praděd i děd byli lékaři a že děd už v minulém století snil o založení psychiatrické léčebny užívající psychologických metod.

Je ke škodě rozvoje československé psychologie, že před II. světovou válkou v odborných kruzích byl Jung pokládán za nejméně srozumitelného z trojice hlubinných psychologů, a byl v té době zcela zastíněn S. Freudem a A. Adlerem i v psychopatologické praxi. Po roce 1948 až do příchodu svobody v r. 1989 jeho dílo nesmělo u nás vycházet z ideologických důvodů. Bdělí recenzenti dokonce dbali o to, aby se o něm neobjevovaly pozitivní zmínky ani v odborných textech.

Hluboký znalec Jungova díla, předčasně zesnulý brněnský psycholog Hugo Široký, stačil v druhé polovině šedesátých let vychovat několik žáků', kteří více méně skrytě pokračovali v jungovském bádání a rovněž analyticko-psychologické postupy používali ve své klinické praxi, aniž se k tomu v sedmdesátých a osmdesátých letech veřejně hlásili. Samizdatové překlady, které se v posledním dvacetiletí často objevovaly, jsou nezřídka znehodnoceny terminologickými nepřesnostmi. Hugo Široký stihl na konci šedesátých let vydat zasvěcený přehled ')

Za mnohé je možno uvést J. Ženatého, K. Škodu, J. Kocourka, L. Befáka. Je třeba připomenout i jméno editora této publikace K. Plocka, který precizně překládal mnohé Jungovy stati ajako poradenský psycholog uplatňoval jungovské přístupy ve své činnosti.

Jungova života a díla a systematický výklad základních pojmů analytické psychologie (jako skriptum Karlovy univerzity v r. 1970, a nyní reedice v nakl. Bollingenská věž v r. 1990). Tato studie, stejně jako objemný rukopis Širokého práce "Meze a obzory psychoanalýzy" a esejistická studie Rudolfa Starého "Potíže s hlubinnou psychologií" (Prostot, 1990) jsou u nás dosud jedinými informacemi o rozsáhlém a mnohostranném Jungově díle.

Zmiňuji se o výše uvedených dílech především proto, že v nich spatřuji vhodnou průpravu ke studiu vlastních Jungových děl, ale také proto, že Široký i Starý přesvědčivě ukazují, jak Jung překračuje hranice psychologie a jak jsou jeho myšlenky inspirativní pro filosofii, etiku, politologii, historii, literární vědu a vědy o umění vůbec, ale také pro pedagogiku, medicínu, a vůbec pro každého, kdo chce rozumět této převratné době.

O Carlu Gustavu Jungovi lze jednou větou říci, že je to jeden z největších myslitelů 20. století a zároveň jeden z nejvýznamnějších badatelů vnitřního světa člověka. Je srovnatelný s takovými osobnostmi, jako jsou A. Einstein, E. Teilhard de Chardin, A. Schweitzer, E. Husserl - mám-li jmenovat aspoň některé z těch, s nimiž se Jungovo dílo tak či onak setkává. Jung bude jednou hodnocen jako badatel, který se nebál - obklopen sebevědomými scientisty, ať behavioristické nebo introspektivistické orientace - hledat a vytvářet nové paradigma pro psychologické vědy a vůbec vědy o člověku. Jungův význam zdůrazňují mnozí z průkopníků postpozitivismu a postmodernismu, aniž nutně sdílejí jeho noetická východiska.

Jungovo dílo je často nepochopeno, stejně jako autor sám. Považovat Junga jen za

Freudova někdejšího spojence a pozdějšího odpadlíka je jedním z rozšířených omylů. Zatímco Freud zůstal svými kořeny spjat s ideálem materialistické přírodovědné filozofie 19. století s její pozitivistickou metodologií, Jung navazuje na gnostické a hermeneutické tradice evropského myšlení a dovádí je - vypracováním postupů enantiodromické amplifikační analýzy a syntézy - k noetickým vrcholům. Bylo by však zavádějící a zjednodušující vykládat uvedený rozdíl tak že proti "histologicky ` exaktnosti Freudových analýz elementů podvědomí stojí nějaká verbální, literární, kulturní metodologie Jungova. Nikoliv, Jungova preciznost sémantických analýz významů jednotlivých útvarů vědomí, jeho šíře a hloubka pohledu na každou jednotku osobnosti jsou tak obdivuhodné a komplexní, že lze-li někoho ve 20. století označit za polyhistora a odborníka v metodologii duchovědného bádání, pak je to právě on.

Stejně tak zjednodušující a zužující je tvrzení, že hlavním přínosem Junga je zavedení asociačního experimentu do metodologie zkoumání vědomí a rozpracování typů introverze a extraverze pro zkoumání osobnosti. Ani objasnění struktury a funkce archetypů jako jakýchsi nazíracích forem, v nichž se vyjadřují naše

očekávání, postoje i způsob bytí, nebo výklady o kolektivním nevědomí, zdaleka nevyčerpávají bohatství deskriptivních a explanačních pojmů, jimiž Jung obohatil výzbroj psychologa a badatele kulturních výtvorů. Jak už jsem řekl, jeho největší přínos je v nastínění nového paradigmatu chápání psýché, nového zorného úhlu, nového způsobu myšlení o duši a o osobnosti. O podstatě a využívání tohoto paradigmatu pojednává kniha, kterou se chystáte číst. Způsob, jakým Jung píše o životní dráze člověka, o cestě k sobě samému (individuaci~, jak analyzuje integraci a dezintegraci osobnosti, jak popisuje dynamiku a změny psychické energie, je podnětný pro každého, kdo poznal, že osobnost nelze vystihnout zvenčí změřením jejích sebelépe definovaných vlastností. Jung objevil, jak osobnost zkoumat a pochopit zevnitř, odhalováním vztahů mezi personou a jást-vím, mezi různými úrovněmi vědomí a nevědomí, vztahu k animovi či anime` (podílu mužské či ženské části duše v nevědomí každého z nás, mezi stínem a sebereflexí atd. Jungova analýza symbolu a jeho proměn je inspirativní stejně tak pro básníky, filosofy, teology, literární vědce, jako pro psychology. V oblasti psychopatologie Jung zahájil přechod od biologicky chápané psychiatrie k psychiatrii humanistické.

Dovolím si ukázat na svém osobním odborném

vývoji, jak jsem se dostal k Jungovi. Ve svém vědeckém mládí jsem -jako většina mých kolegů - zcela podlehl svodům kvantitativní psychologie, jejíž ideál vyjádřil již G. Galilei: "Měř, co je měřitelné, a snaž se učinit měřitelným, co měřitelné není." Byl jsem přesvědčen, že psychologie se stane důstojným partnerem královny věd fyziky, teprve až bude s to adekvátně používat matematiky k vyjadřování svých poznatků. S přibývajícími léty a s prohlubováním zkušenosti o příčinách a podmínkách jednání konkrétních lidí jsem si stále zřetelněji uvědomoval, že pomocí matematicky fundované psychologie můžeme vysvětlit jen velmi elementární procesy, avšak pochopit jednání a vnitřní genezi činu touto cestou nelze. Z'ím přesněji měříme, tím méně zjišťujeme a tím méně rozumíme. Postupně jsme přicházeli k názoru, že psychologie je jiným typem vědy než vědy přírodní a že je vědou o jiném druhu bytí než je bytí věcí, takže i její pojmová výstavba i její poznávací nástroje musí být budovány na jiné bázi, než činily dosud existující akademické psychologické školy. A v tomto bodě svého hledání jsem zjistil, že Jung nabízí řešení. Překvapilo mne, že model vnitřního světa osobnosti, který vytvořil, splňuje požadavek kritičnosti a vědecké přísnosti. Skutečné v oboru

psychologie je to, co působí, to, co vyvolává účinky, a pro takto pojatou subjektivní realitu navrhuje Jung metodu s kontrolovatelnými postupy. Jeho model obsahuje pojmově jasný a zřetelný popis ontologie psýché i metodologie jejího zkoumání, ba i využitelné podněty pro diagnostickou a terapeutickou aplikaci. A je to přitom model, který obohacuje poznávací hlediska badatelů ve všech vědách o člověku a jeho výtvorech. Jung je zakladatelem a průkopníkem autentické psychologické cesty zkoumání psýché, cesty, která neodbočuje ani do fyziologického redukcionismu, ani do abstrakcí matematického modelování.

Závěrem lze vyjádřit radost nad tím, že se Carl Gustav Jung dočkal třicet let po své smrti (zemřel 6. 6. 1961 v Kúsnachtu nedaleko Curychu% prvního oficiálního překladu v Československu a že překlad vychází v nakladatelství Academia. Věřím, že Tavistocké přednášky budou přijaty jako dílo podnětné, otevírající nové obzory vědám o člověku a předznamenávající nový rozmach psychologie u nás.

prof. dr. Vladimír Smékal, CSc.

Brno, 6. 6. 1991

Úvod

E. A. Bennet

Dnes již zesnulý profesor C. G. Jung přednesl v roce 1935 - bylo mu tehdy šedesát - řadu pěti přednášek pro asi dvě stě lékařů na Tavistocké klinice. (Pozn.: Byla založena v roce 1920 jako Tavistock Square Clinic, název byl v roce 1931 změněn na Institut lékařské psychologie (The Institut of Medical Psychology) a ten se po několika málo letech stal Tavistockou klinikou.) Záznam přednášek a následujících diskusí byl přepsán do strojopisného svazku a vydán Mary Barkerovou a Margaretou Gameovou a je nyní publikován v knižní podobě.

Posluchači znali velmi dobře Jungovo dílo, avšak málo z nich jej slyšelo hovořit. Jeho přednášky na sebe upoutaly pozornost reprezentativní skupiny psychiatrů a psychoterapeutů každé "školy" jakož i mnohé lékaře z psychiatrických léčeben a pár praktických lékařů. Jeho zvykem bylo asi hodinu přednášet a druhou hodinu pokračovat diskusí. Hned od začátku jeho neobvyklá látka, jeho neformální způsob chování a udivující plynulost hovorové angličtiny vytvořily uvolněnou a podnětnou atmosféru a diskuse pokračovala dalekosáhle určený čas. Kromě svého okouzlujícího přednesu

volil Jung pečlivě svá slova a měl schopnost říci přesně srozumitelnou formou to, co mínil bez doktrinářského žargonu.

Jung se omezil na principy, na nichž spočívají jeho vlastní přínosy, a podával je ve dvou hlavních částech: struktura a obsah psýché a metody používané k jejímu výzkumu.

Definoval vědomí jako vztah psychických faktů k "faktu nazývanému já (ego)", jehož charakter je závislý na celkovém zaměření typu individua, ať extroverta či introverta. Má vztah k vnějšímu světu prostřednictvím čtyř funkcí: myšlení, cítění, vnímání a intuice. Jelikož ego, jež je ohniskem vědomí, je odvozeno z nevědomí, vědomí a jeho funkce lze pochopit pouze ve spojení s hypotézou osobního a kolektivního nevědomí. Toto a význam funkcí vyvolalo četné otázky;

Jung jasně vysvětlil smysl, v němž těchto termínů užívá a z nichž mnohé sám zavedl do analytické psychologie.

Při výkladu metod, jichž užíval ve výzkumu nevědomé duševní aktivity, vysvětlil Jung slovní asociační test, analýzu snů a aktivní imaginaci.

Někteří posluchači byli překvapeni jeho zdůrazněním slovního asociačního testu, neboť dávno přestal být užíván. Odvolával se na něj proto, že tento test měl klíčovou roli v jeho raném výzkumu. Když se Jung tehdy mladý asistent

léčebny Burghölzli v Curychu - snažil ze všech sil prozkoumat záhadu duševní choroby, nebyly ještě vybudovány základy psychologického vědění. Jeho experimenty se slovními asociacemi poskytly nečekané a vysoce významné výsledky. Mezi nejceněnějšími bylo objevení autonomní povahy nevědomí. Psychická aktivita mimo vědomí se předpokládala desetiletí předtím, než Freud či Jung viděli její klinické aplikace. Ve své propracovanosti slovního asociačního textu Jung potvrdil validitu hypotézy a prokázáním existence emočně zabarvených komplexů potvrdil Freudovu teorii potlačení. Původně následovala za podnětovým slovem v testu odpověď omezená na jedno slovo; Jung byl toho názoru, že to omezuje jeho hodnotu, a zavedl do této techniky některé změny. Zatímco ve své staré podobě byl test prováděn měřením reakčního času, nyní se dělal simultánní a oddělený mechanický záznam, jenž ukazoval graficky účinek emocí na tepovou frekvenci, dýchání a kvantitativní změny v elektrické vodivosti kůže. Jung zjistil, že tělo a psýché fungují jako jednota a byl prvním klinikem, který poznal význam fyziologických průvodních jevů emocí běžně dnes známých pod názvem psychosomatické fenomény. Po překročení hranice - jak ji vymezil - ke snům hovořil Jung o elementech osobního a

kolektivního nevědomí ve snech a zejména o analýze snů, základním terapeutickému nástroji v jeho práci - "sny přinášejí vše, co je nutné". V jednom místě při odpovídání na poněkud složitou otázku odpověděl německy - ke zděšení svého tazatele. Když byl předsedajícím zastaven, poznamenal s úsměvem: "Vidíte, nevědomí skutečně pracuje autonomně."

Vzpomínám si dobře na tuto poznámku, i když nebyla do přepisu zanesena.

Ve čtvrté přednášce byla probírána interpretace snu obsahujícího archetypické představy a využití metody interpretace snu amplifikací.

Jung ukázal, že amplifikace paralelními příklady ve snech je srovnatelná s metodou kolace ve filologii. Psýché byla popsána jako seberegulující systém v důsledku kompenzatorní vazby mezi vědomím a nevědomím, podobná ve skutečnosti homeostatickým mechanismům těla.

Nedostávalo se bohužel času k dokončení analýzy tohoto neobvykle zajímavého snu a Jung řekl, že dokončí rozbor ve své závěrečné přednášce. Avšak Dr. Hugh Crichton-Miller jako alternativu navrhl, že by Jung mohl hovořit o obtížném problému přenosu, a to bylo přijato. Přenos vysvětlil jako obecnější proces projekce a poukázal na to, že často se může ukázat, že je to

hlavní problém analýzy. Zkušenost a dovednost analytika má zvláštní význam, když je konfrontován s fenoménem protipřenosu.

Etiologie přenosu a jeho naprostá spontaneita a nevyprovokovaná povaha vedly k tomu, co Jung popsal jako obtížnou a komplikovanou terapii přenosu.

I když je stručný, poskytuje Jungův přehled přenosu podivuhodný úvod k jeho pozdější a zevrubnější práci na toto téma. V jeho pracích z té doby toho bylo o přenosu relativně málo; zabýval se jím ve studii "Transcendentní funkce" napsané v roce 1916 a publikoval poprvé v roce 1957 (viz VIII. svazek Sebraných spisů). V němčině vyšla "Psychologie přenosu" v roce 1946. Jung svou koncepci přenosu nezměnil, avšak jeho chápání přenosu se prohloubilo. Musel se k němu vrátit ve svém posledním díle *Mysterium Coniunctionis*.

V následující diskusi byl Jung požádán, aby vysvětlil své užití termínu aktivní imaginace, a on podal vyčerpávající odpověď. Popsal účelný a tvořivý charakter aktivní imaginace v analýze a ukázal, jak může být terapeuticky užita v kombinaci se spontánním malováním a kreslením. Někteří byli překvapeni, když slyšeli, že běžně radí svým pacientům, aby se vyjádřili tužkou a štětcem. Ukázalo se, že to má svrchovanou hodnotu

obzvláště u těch, kdo nejsou schopni převést své fantazie do slov a navíc to pacientům umožňovalo podílet se aktivně na léčbě v jejich vlastním čase. Jung zemřel v roce 1961 ve věku osmdesáti šesti let, tedy šestadvacet let po těchto přednáškách. V tomto období vyšly četné jeho publikace. Vykazovaly vývoj a růst zejména ve výzkumu nevědomé psýché a její významnosti v našem chápání jejího zdraví a nemoci. Tyto přednášky jsou vynikající jako úvod do základů, na nichž spočívá Jungovo dílo. Jsou systematické ale neformální a záznam jeho mluveného slova skýtá trvalý dojem z jeho osobnosti.

A. Bennet

PŘEDNÁŠKA PRVNÍ

Předsedající (Dr. H. Crlchton-Mlller):

Dámy a pánové,
vítám vaším jménem profesora Junga a je mi velkým potěšením, že tak mohu učinit. Těšili jsme se, profesore Jungu, na Vaši návštěvu již několik měsíců s radostným očekáváním. Mnozí z nás se na tyto semináře nepochybně těšili s nadějí v nové poznatky. Myslím však, že mnozí z nás se na ně těšili také s nadějí, že získají nové poznatky o sobě samých. Mnozí sem přišli, poněvadž se na Vás dívají jako na člověka, který zachránil moderní psychologii z nebezpečné izolace v rámci humanitních věd a věd vůbec, do které byla vháněna. Někteří z nás sem přišli proto, že si vážíme a obdivujeme onu šíři pohledu, s níž jste spojil filozofii a psychologii, což bylo jistými jinými stranami zavrhováno. Obnovil jste nám myšlenku hodnot, pojem lidské svobody v psychologickém myšlení; poskytl jste nám určité nové myšlenky, které byly pro mnohé z nás velmi drahocenné a především jste se nevzdal a neupustil od výzkumu lidské psýché tam, kde celá přírodověda končí. Kvůli tomuto a mnoha dalším přínosům, které jsou každému z nás osobně známy, jsme Vám vděční a

velice se těšíme na tato setkání.

PŘEDNÁŠKA PRVNÍ

Dámy a pánové,
v první řadě bych rád upozornil na to, že angličtina není můj mateřský jazyk, proto nebude-li má angličtina příliš dobrá, musím vás požádat, abyste mně prominuli jakoukoli chybu, které se snad dopustím. Mým úkolem je, jak víte, podat stručný nástin určité základní koncepce psychologie. Pokud se má demonstrace bude zabývat převážně mými vlastními základními předpoklady nebo mým hlediskem, není tomu proto, že bych přehlížel hodnotu obrovských příspěvků jiných pracovníků v této oblasti. Nechci se trapně tlačit do popředí, ale mohu určitě očekávat, že moji posluchači jsou seznámeni s Freudovým a Adlerovým přínosem tak jako já. Co se týče našeho postupu, rád bych vám nejprve podal přehled svého programu. Budeme se zabývat dvěma hlavními tématy, a to na jedné straně koncepcemi týkajícími se struktury nevědomí a jeho obsahů, na druhé straně metodami užívanými při zkoumání obsahů, které mají svůj původ v nevědomých psychických procesech. Druhé téma se dělí na tři části: za

prvé je to metoda slovních asociací, za druhé je to metoda analýzy snů a za třetí je to metoda aktivní imaginace.

Samozřejmě vím, že vám nejsem s to poskytnout vše, co se dá říci o takových složitých tématech, jakými jsou například filozofické, náboženské, etické a sociální problémy vlastní kolektivnímu vědomí naší doby nebo o procesech kolektivního nevědomí a o srovnávacích mytologických a historických výzkumech, kterých je zapotřebí k jejich objasnění. Tato témata - i když zřejmě vzdálená - jsou stále ještě nejsilnějšími faktory při utváření, regulaci a narušení osobního duševního stavu a také jsou jádrem sporu na poli psychologických teorií. I když jsem lékař, a zabývám se proto hlavně psychopatologií, jsem přesto přesvědčen, že toto zvláštní odvětví psychologie může jen získat podstatným

prohloubením a rozšířením poznatků o normální psýché vůbec. Zvláště lékař by neměl nikdy ztrácet ze zřetele fakt, že nemoci jsou narušené normální procesy, a ne *emia per se* se svou výlučně vlastní psychologií. *Similia similibus curantur* je pozoruhodná pravda staré medicíny a jako velká pravda má sklony stát se velkým nesmyslem. Lékařská psychologie by si měla proto dát pozor, aby se sama nestala

morbidní. Jednostrannost a omezení jsou dobře známé neurotické zvláštnosti.

Cokoliv se vám budu snažit povědět, zůstane nepochybně politováníhodným torzem.

Naneštěstí si málo všímám nových teorií, protože můj empirický temperament více dychtí po nových faktech než po tom, jak o nich může člověk spekulovat, i když musím připustit, že je to zábavná intelektuální kratochvíle. Každý nový případ je pro mne téměř novou teorií a nejsem zcela přesvědčen, že toto stanovisko je úplně špatné, zvláště když si uvědomíme mimořádné mládí moderní psychologie, která podle mého mínění ještě neopustila svou kolébku. Proto vím, že ještě neuzrál čas pro obecné teorie. Někdy se mi dokonce zdá, jako by psychologie ještě nepochopila ani gigantickou velikost svého úkolu ani zarážející a odrazující složitou podstatu svého předmětu zkoumání totiž psýché samé. Zdá se mi, jako bychom se k tomuto faktu teprve probouzeli a že svítání je pro nás ještě příliš zamlžené, abychom si plně uvědomili, co to znamená, že psýché, která je objektem vědeckého pozorování a posuzování, je současně jeho subjektem, totiž prostředky, kterými takové pozorování provádíme. Hrozba takového začarovaného bludného kruhu mne přinutila k obzvláštní opatrnosti a relativismu,

který bývá často velmi špatně chápán.

Nechci narušovat naši rozpravu uváděním zneklidňujících kritických námitek. Zmiňuji se o nich pouze jako o jakémsi druhu předjímající omluvy za zdánlivě nepotřebné komplikace. Teorie mně starosti nedělají, ale ve velké míře mi je dělají fakta; proto bych vás prosil, abyste nezapomněli na to, že čas, který mám k dispozici, mi nedovoluje svou krátkostí předložit všechny potřebné důkazy, jež by podepřely mé závěry. Zvláště mám v této souvislosti na mysli složitosti analýzy snů a srovnávací metodu výzkumu nevědomých procesů. Stručně řečeno: jsem z velké míry závislý na vaší dobré vůli, i když si samozřejmě uvědomuji, že mým vlastním úkolem je v první řadě učinit věci tak jasnými, jak je to jen možné.

Psychologie je v první řadě vědou o vědomí. Na druhém místě je vědou o produktech toho, co nazýváme nevědomá psýché. Nemůžeme přímo zkoumat nevědomou psýché, protože nevědomí je právě jen nevědomí, a proto k němu nemáme žádný vztah. Můžeme se pouze zabývat vědomými produkty, o kterých předpokládáme, že mají původ v oblasti zvané nevědomí, v oné oblasti nejasného znázorňování obrazů ("temných představ"), o níž filozof Kant ve své Anthropologii říká, že zahrnuje

polovinu světa. Cokoliv máme říci o nevědomí, je tím, co o něm říká vědomí. Nevědomá psýché, která je zcela neznámé povahy, je vždy vyjadřována vědomím a v termínech vědomí, a to je jediná věc, kterou můžeme udělat. Nemůžeme jít za to a měli bychom to mít vždy na mysli jako poslední kritérium našeho posuzování.

Vědomí je zvláštní věc. Je to intermitentní, přerušovaný fenomén. Jedna pětina nebo jedna třetina či snad dokonce jedna polovina našeho lidského života je strávena ve stavu nevědomí. Naše rané dětství je nevědomé. Každou noc se noříme do nevědomí a pouze ve fázích mezi probuzením a spánkem máme víceméně jasné vědomí. Do jisté míry je dokonce sporné, jak jasné je vědomí. Usuzujeme například, že desetiletý hoch nebo dívka jsou snad vědomí, lze však velmi snadno dokázat, že je to velmi zvláštní druh vědomí, neboť to může být vědomí bez jakéhokoli vědomí já. Znáám celou řadu případů dětí jedenáctiletých, dvanáctiletých i čtrnáctiletých či dokonce starších, které si najednou uvědomují "Já jsem". Poprvé ve svém životě vědí, že oni sami prožívají, že se dívají zpět na minulost, z které si pamatují věci, jež se staly, ale nepamatují si, že oni tam byli také.

Musíme připustit, že když řekneme "já", nemáme žádné absolutní kritérium, zda máme

úplný prožitek "já" nebo ne. Může být, že naše uvědomění já je stále ještě neúplné a že v budoucnosti budou lidé vědět mnohem více o tom, co znamená já pro člověka, než víme my. Ve skutečnosti nemůžeme vědět, kde tento proces může nakonec skončit.

Vědomí je jako povrch či jako kůže na obrovské nevědomé oblasti neznámého rozsahu. Nevíme, jak daleko sahá vláda nevědomí, poněvadž o něm jednoduše nic nevíme. Nemůžete říci nic o věci, o které nic nevíte. Když říkáme "nevědomí", často míníme něco popsat tímto výrazem, ale ve skutečnosti jednoduše popisujeme, že nevíme, co nevě

domí je. Máme pouze nepřímé důkazy, že existuje duševní oblast, která je pod prahem vědom. Máme určité vědecké odůvodnění pro svůj závěr, že tato sféra existuje. Z produktů, které nevědomí vytváří, můžeme vyvodit určité závěry týkající se jeho možné podstaty. Ale musíme být opatrní, abychom ve svých závěrech nebyli příliš antropomorfističtí, protože věci se mohou ve skutečnosti velmi lišit od toho, jak je utváří naše vědomí.

Podíváte-li se například na náš fyzický svět a srovnáte-li, co naše vědomí z téhož světa dělá, najdete celou řadu duševních obrazů, které jako objektivní fakta neexistují. Vidíme například barvu a slyšíme zvuk, ale ve skutečnosti jsou to jen vlnění.

Potřebujeme vlastně laboratoř s velmi složitými přístroji, abychom utvořili obraz tohoto světa nezávisle na našich smyslech a nezávisle na naší psýché. A já předpokládám, že je tomu velmi podobně s naším nevědomím - měli bychom mít laboratoř, ve které bychom mohli pomocí objektivních metod zjistit, jak věci skutečně jsou, jestliže jsou ve stavu nevědomí. Proto každý závěr nebo tvrzení, které o nevědomí během svých přednášek udělám, musí být brány s vědomím této kritiky. Je to stále jako by a neměli byste na toto omezení nikdy zapomínat.

Vědomí je navíc charakterizováno jistou omezeností. V daném okamžiku může podržet jen několik málo simultánních obsahů. Zbytek je v té době nevědomý a my jen dostáváme jakýsi druh trvání nebo obecného pochopení či uvědomění si vědomého světa pomocí násled nosu vědomých momentů. Nikdy nemůžeme mít obraz totality, protože naše vědomí je příliš úzké; můžeme pouze vidět záblesky existence. Je to stále, jako bychom se dívali štěrbinou, takže vidíme pouze jednotlivý okamžik. Oblast nevědomí je obrovská a stále souvislá, zatímco oblast vědomí je omezené pole okamžitého pohledu.

Vědomí je z velké části produktem vnímání a orientace ve vnějším světě. Je pravděpodobně lokalizováno v cerebru, jež má ektodermální původ a

bylo pravděpodobně v dobách našich vzdálených předků smyslovým orgánem kůže. Vědomí odvozené z této lokalizace v mozku proto pravděpodobně zachovává tyto vlastnosti pocítování a orientace. Je dosti pozoruhodné, že francouzští a angličtí psychologové se začátkem 17. a 18. století snažili odvodit vědomí ze smyslů, jako by sestávalo pouze ze smyslových údajů. Je to také vyjádřeno v proslulém rčení *Nihil est in intellectu quod non fuerit in sensu*.1) Něco

podobného můžete pozorovat u moderních psychologických teorií. Freud například neodvozuje vědomé ze smyslových dat, ale odvozuje nevědomé z vědomého, což je podle stejné racionální linie.

Vzal bych to obráceně: řekl bych, že věc, která přichází první, je samozřejmě nevědomí a že vědomí opravdu vzniká z nevědomého stavu. V raném dětství jsme nevědomí, nejdůležitější funkce instinktivní povahy jsou nevědomé a vědomí je spíše produktem nevědomí. Je to stav, který vyžaduje značné úsilí. Uvědomovat si unavuje. Vědomí vás vyčerpává. Je to téměř nepřírozené úsilí. Když například pozorujete primitivy, uvidíte, že při nejmenší provokaci nebo bez provokace čímkoli začínají klímat, najednou "zde již nejsou". Dokáží hodiny prosedět a když se jich zeptáte "Co děláte? Na co myslíte?", jsou

d'otčení, protože řeknou: "Jenom člověk, který je bláznivý, myslí-má ve své hlavě myšlenky. My nemyslíme." Pokud vůbec myslí, je to spíše v břiše nebo v srdci. Jisté černošské kmeny vás ujišťují, že myšlenky jsou v břiše, protože si uvědomují jenom ty myšlenky, které skutečně znepokojují játra, střeva nebo žaludek. Jinými slovy jsou si vědomi pouze emocionálních myšlenek. Emoce a afekty jsou vždy provázeny zřetelnými fyziologickými inervacemi.

Pueblo Indiáni mi řekli, že všichni Američané jsou pomatení, a byl jsem samozřejmě poněkud překvapen a zeptal jsem se jich, proč. Řekli: "Nuže oni říkají, že myslí ve svých hlavách. Žádný normální člověk nemyslí hlavou. My myslíme v srdci." Jsou právě asi v homérské době, kdy diaphragma - bránice (phren = mysl, duše) byla sídlem psychické aktivity. Znamená to psychickou lokalizací jiné, odlišné povahy. Naše pojetí vědomí předpokládá, že myšlenky jsou v naší nejctihodnější hlavě. Ale Pueblo Indiáni odovzují vědomí z intenzity cítění. Abstraktní myšlenka pro ně neexistuje. Protože Pueblo Indiáni jsou uctívači Slunce, zkoušel jsem na nich argument sv. Augustina. Řekl jsem jim, že Bůh není Slunce, ale ten, kdo stvořil Slunce 2) Nebyli s to to přijmout,

1) Nic není v mysli, co předtím nebylo ve smyslech. Srov. Leibniz, Nouveaux Essais sur l'Entendement humain, kniha II, kap. I, č. 2 v odpověď Lockovi. Formulace byla původně scholastická: srov. Duns Scotus, Super universalibus Porphyrii, qu. 3.

2) In: Jan Evangelista, XXXIV, 2. Srov. C. G. Jung: Symbols of Transformation (Symboly proměny). Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 5, odst. 162.

protože nemohou jít za vjemy svých styyslů a za své city. Protože pro ně jsou vědomí a myšlenka lokalizovány v srdci. Na druhé straně pro nás jsou psychické aktivity ničím. Máme za to, že sny a fantazie jsou lokalizovány "hluboce pod" a proto jsou lidé, kteří hovoří o podvědomí, o věcech, které jsou pod vědomím.

Tyto zvláštní lokalizace hrají velkou úlohu v takzvané psychologii primitivů, která vůbec není primitivní. Když například studujete tantrickou jógu a hindulstickou psychologii, najdete nejpropracovanější systém psychických vrstev, lokalizací vědomí od oblasti perinea až po vrchol hlavy. Tato "centra" jsou takzvané čakry³⁾ a naleznete je nejen v učeních jógy, ale stejnou myšlenku můžete objevit ve starých němec-⁴⁾ kých alchymických knihách, které určitě nejsou odvozeny z poznatků Jógy.

Důležitou skutečností na vědomí je, že nic nemůže být vědomé bez já, k němuž se to

vztahuje. Jestliže není něco ve vztahu k já, pak to není vědomé. Proto můžeme definovat vědomí jako vztah psychických faktů k já. Co je to já? Já je komplexní danost, jež sestává především z celkového uvědomění si svého těla, své existence a za druhé z dat paměti; máte určitou představu o tom, že jste byli, dlouhou řadu vzpomínek. Tyto dvě podstatné složky tvoří to, co nazýváme já. Proto můžete nazvat já komplexem psychických faktů. Tento komplex disponuje velkou silou přitažlivosti, jako magnet; přitahuje obsahy z nevědomí, z oné temné říše, o které nic nevíme. Přitahuje též dojmy z vnějška a když vstoupí do spojení s já, stanou se vědomými. Jestliže se tak nestane, nejsou vědomé. Má představa já je taková, že je to určitý druh komplexu. Samozřejmě, že nejbližší a nejdražší komplex, který chováme v lásce, je naše já. Je vždy v centru naší pozornosti a našich přání a je to absolutně nepostradatelné centrum vědomí. Jestliže se já roztrhne, jako u schizofrenie, ztrácí se veškerý smysl pro hodnoty a také věci se stanou nedostupnými pro volní reprodukci, poněvadž centrum se rozpadlo a určité

3 Srov. The Realities of Practical Psychotherapy.
Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 16, 2. vyd., odst. 58 a
násl.

°) To, co zde má asi Jung na mysli, jsou melorhesiae,
vysvětlené v jeho práci Psychology and Religion. Sebrané

spisy (angl. vyd.), sv. I I, odst. I 13, pozn. 5; srov. též "Psychology and Alchemy", obr. 156.

části psýché se vztahují k jednomu fragmentu já a jiné k dalšímu fragmentu já. Proto můžete u schizofrenika často pozorovat rychlou změnu od jedné osobnosti k druhé.

Můžete rozlišit řadu funkcí vědomí. Umožňují mu orientovat se v oblasti ektpsychických a endopsychických faktů. To, co rozumím pod pojmem ektpsýché, je systém vztahů mezi obsahy vědomí a fakty a daty přicházejícími z prostředí. Je to systém orientace, který se týká mého zacházení s vnějšími fakty, jež jsou mi dány prostřednictvím funkce mých smyslů. Na druhé straně endopsýché je systém vztahů mezi obsahy vědomí a předpokládanými procesy v nevědomí.

V první řadě budeme hovořit o ektpsychických funkcích. Především máme onímání, s~ naši smyslovou funkci. Vnímáním rozumím to, čemu francouzští psychologové říkají "la fonction du réel", což je celistvý souhrn mého uvědomění si zevních faktů, jež jsou mi dány pomocí funkce mých smyslů. Proto si myslím, že francouzský termín "la fonction du réel" ji vysvětluje nejvýstižnějším způsobem. Vnímání mi říká, že něco je: neříká mi, co to je, a také mi neříká jiné věci o tom něčem; pouze mi říká,

že něco je.

Další funkci, kterou lze rozlišit, je myšlene~~.

Myšlení - zeptáte-li se filozofa - je něco velmi složitého, proto se na to nikdy filozofa neptejte, protože je to jediný člověk, který neví, co je to myšlení. Každý jiný ví, co myšlení je. Když řeknete člověku: "Tel' pořádně popřemýšlej", ví přesně, co tím míníte, ale filozof to neví nikdy. Myšlení vám ve své nejjednodušší formě říká, co věc je. Dává věci jméno. Připojuje pojem, protože myšlení je vnímání a úsudek. (Německá psychologie to nazývá apercepcí.~~~.

Třetí funkcí, kterou můžeme rozlišit a pro kterou má běžný jazyk výraz, je cítění~. Tady nastane matení mysli a lidé se velmi zlobí, když mluvím o cítění, protože podle jejich názoru o něm říkám něco velmi hrozného. Cítění vás informuje pomocí svých citových odstínů o hodnotách věcí. Cítění vám například řekne, zda je věc přijatelná nebo příjem-

5) C. G. Jung: Psychological Types. Sebrané spisy (angl. vyl.), sv. 6, definice 47. 6) Tamtéž, definice 53.

7) Tamtéž, definice 5. 8) Tamtéž, definice 21.

ná či ne. Říká vám, jakou má pro vás ta věc hodnotu. Na základě tohoto jevu nemůžete vnímat a nemůžete apercipovat bez určité citové reakce. Vždy

jste v určitém citovém rozpoložení, které se dá dokonce demonstrovat experimentem. Budeme o těchto věcech hovořit později. Nuže ta "hrozná" věc na cítění je, že je to - tak jako myšlení - racionáln9) funkce. Všichni lidé, kteří myslí, jsou naprosto přesvědčeni, že cítění není nikdy racionální funkcí, ale naopak nejvíce iracionální. Zde tedy poznamenávám: buďte jen chvíli trpěliví a poznáte, že člověk nemůže být ve všech ohledech dokonalý. Je-li člověk dokonalý ve svém myšlení, zcela jistě není nikdy dokonalý ve svém cítění, protože nemůže dělat dvě věci najednou; jedna druhé překáží. Proto když chcete myslet nezaujatým způsobem, opravdu vědecky nebo filozoficky, musíte se vzdát všech citových hodnot. Nemůžete se současně zabývat citovými hodnotami, jinak začnete cítit, že je mnohem důležitější přemýšlet o svobodě vůle než například o klasifikaci vší. A zajisté, když přistoupíte ke dvěma objektům z hlediska cítění, jsou různé nejen jako fakta, ale také co do hodnoty. Hodnoty nejsou žádnými kotvami pro intelekt, ale existují a hodnocení je důležitá psychologická funkce. Chcete-li mít komplexní obraz světa, musíte nezbytně uvažovat o hodnotách. Když to neuděláte, dostanete se do potíží. Mnohým lidem se zdá být cítění svrchovaně iracionální, protože v bláznivých náladách cítíte všechno možné: proto je každý přesvědčen, obzvláště v této zemi, že by měl ovládat své city.

Docela připouštím, že je to dobrý zvyk a úplně se Angličanům obdivuji pro tuto jejich vlastnost.

Nicméně takové věci jako city existují a viděl jsem lidi kteří vynikajícím způsobem ovládali své city, a přesto s nimi měli velké obtíže.

A nyní čtvrtá funkce. Vnímání nám říká, že něco je. Myšlení nám říká, co ta věc je, cítění nám říká, co je nás hodno. Tak co by tady ještě mohlo být? Člověk by se domníval, že má komplexní obraz světa, když ví, že něco je, co to je a čeho je to hodno. Ale je zde ještě jiná kategorie, a tou je čas. Věci mají minulost a mají budoucnost. Odněkud přicházejí, někam jdou a nemůžete vědět kam jdou, ale máte to, čemu Američané říkají "hunch", tušení. Například jste-li obchodník s uměleckými před-

s) ~Tnmtéž, definice 44.

měty nebo starým nábytkem, dostanete tušení, že určitý objekt je od velmi dobrého mistra z roku 1720, máte tušení, že je to dobrá práce. Anebo nevíte, co budou akcie dělat za chvíli, ale máte tušení, že stoupnou. To je to, čemu se říká intuice^o~, jakýsi druh věštění, druh zázračné schopnosti. Například nevíte, že váš pacient má něco na mysli, něco velmi trapného, ale "napadne vás to", máte "určitý pocit", jak my

říkáme, protože běžný jazyk není dosud natolik vyvinut, abychom měli patřičně definované výrazy. Ale slovo intuice se stává víc a více součástí anglického jazyka a jste velmi šťastni, protože v jiných jazycích toto slovo neexistuje. Němci nemohou dokonce jazykově rozlišit vnímání a cítění (v angl. originále: sensation and feeling, v něm. verzi: Empfinden und Fiihlen; pozn. př.~. Ve francouzštině je to rozdílné: mluvíte-li francouzsky, nemůžete dosti dobře říci, že máte určitý "sentiment d'ans l'estomac", řeknete "sensation"; v angličtině máte též odlišná slova pro vnímání (sensation~ a cítění (feeling~. Ale můžete lehce zaměnit cítění a intuici. Proto rozlišení, které zde dělám, je téměř umělé, ačkoli z praktických důvodů je nejdůležitější, abychom takové rozlišení ve vědeckém jazyce dělali. Musíme definovat, co míníme, když užíváme určité termíny, jinak hovoříme nesrozumitelným jazykem a v psychologii je to vždy neštěstí. Když člověk v běžné konverzaci řekne cítění, myslí možná něco docela jiného, než někdo jiný, kdo také mluví o cítění. Existuje řada psychologů, kteří užívají slova cítění a definují ho jako druh zmrzačené myšlenky. "Cit není nic než nehotová myšlenka" - to je definice jednoho dobře známého psychologa. Ale cítění je něco

opravdového, něco reálného, je to funkce, a proto pro ně máme slovo. Instinktivní přírodní mysl najde vždy slova, která označují věci, jež opravdu existují. Jen psychologové vynalézají slova pro věci, které neexistují.

Poslední definovaná funkce-intuice- se zdá být velmi tajemná a víte, že já - jak říkají lidé - jsem "velmi mystický% `". Toto je tedy jedna část mé mystiky! Intuice je funkce, kterou vidíte za rohy, což ve skutečnosti nemůžete udělat, ale ona to udělá za vás a vy jí důvěřujete. Je to funkce, kterou normálně nepoužíváte, jestliže žijete pravidelným životem uprostřed čtyřech stěn a děláte obvyklou rutinní práci. Ale když jste na burze Tomtéž, definice 35.

nebo ve střední Africe, budete používat svá tušení jako cokoli jiného. Nemůžete například vypočítat, zda-li - když zahnete v buši za roh - potkáte nosorožce nebo tygra, ale dostanete tušení, a to vám možná zachrání život. Takže vidíte, že lidé, kteří žijí vystaveni přírodním podmínkám, užívají hodně intuice a lidé, kteří něco riskují v neznámé oblasti, kteří jsou určitým druhem pionýrů, budou užívat intuici. Budou ji používat vynálezci a soudcové rovněž. Kdykoliv máte co činit se zvláštními podmínkami, kde nemáte žádné ustálené hodnoty nebo dané

pojmy, budete závislí na schopnosti intuice. Snažil jsem se popsat' tuto funkci, jak nejlépe umím, ale možná to není moc dobré. Říkám, že intuice je jakýsi druh vnímání, které nejde přesně přes smysly, ale jde cestou nevědomí a na tom to nechám a řeknu: „Nevím, jak to funguje.“ Nevím, co se děje, když člověk ví něco, co by rozhodně vědět neměl. Nevím, jak na to přišel, ale přišel na to a může podle toho jednat. Například předvídající sny, telepatické jevy a všechny podobné jevy patří do oblasti intuice. Viděl jsem jich spoustu a jsem přesvědčen, že existují. Tyto věci můžete vidět také u primitivů. Můžete je vidět všude, jestliže věnujete pozornost těmto percepším, které jaksi pracují pomocí dat, jež jsou pod prahem vědomí, jako jsou smyslové percepce, jež jsou tak slabé, že naše vědomí je prostě není s to registrovat. Někdy - například při kryptomnesii - se něco vplíží do vědomí; zachytíte slovo, které vám něco dává tušit, ale je to vždy něco, co je nevědomé až do chvíle, kdy se to objeví, a tak se to zdá, jako by to spadlo z nebe. Němci tomu říkají Einfall (nápad, což znamená věc, která spadne do vaší hlavy odnikud. Někdy je to jako nějaké zjevení. Ve skutečnosti je intuice velmi přirozená funkce, naprosto normální věc a je také potřebná, protože se zabývá tím, co nemůžete vnímat nebo myslet nebo cítit, poněvadž to postrádá realitu. Jak

vidíte, minulost již není reálná a budoucnost není tak reálná, jak si myslíme. Proto musíme být vděční nebesům, že máme takovou funkci, která nám do jisté míry osvětluje ty věci, které jsou za rohem. Lékaři se samozřejmě často ocitají v neobvyklých situacích, potřebují hodně intuici. Spousta dobrých diagnóz pochází z této "velmi tajuplné" funkce. Psychologické funkce jsou obvykle ovládány vůlí nebo doufáme, že jsou, protože máme strach ze všeho, co se hýbe samo od sebe. Jsou-li tedy funkce pod kontrolou, mohou být vyřazeny z užívání, mohou být potlačeny, mohou být zvoleny, může být zvyšována jejich intenzita, mohou být řízeny silou vůle, tím, co nazýváme intence. Ale mohou také fungovat nechtěným způsobem, to znamená, že myslí za vás, cítí za vás -dělají to velmi často a nemůžete je zastavit. Anebo fungují nevědomě, takže nevíte, co udělaly, ačkoli jste například konfrontováni s výsledkem citového procesu, který se udál v nevědomí. Potom někdo možná řekne: "Ach, byl jste velmi rozhněván nebo jste byl velmi dotčen, a proto jste reagoval takovým a takovým způsobem." Možná si vůbec nejste vědomi, že jste tak cítili, nicméně je však nanejvýše pravděpodobné, že tomu tak bylo. Psychologické funkce mají - jako smyslové funkce - svou specifickou energii. Nemůžete disponovat s cítěním nebo s myšlením nebo s kteroukoli ze čtyř

funkcí. Nikdo nemůže říci: "Nechci myslet" - nevyhnutelně bude myslet. Lidé nemohou říci "Nechci cítit" - budou cítit, protože specifická energie vložená do každé funkce se projeví a nemůže být zaměněna za jinou.

Samozřejmě, že člověk dává něčemu přednost. Lidé, kteří mají dobré myšlení, dávají přednost přemýšlení o věcech a přizpůsobují se myšlením. Jiní lidé, kteří mají dobrou funkci cítění, jsou dobří společenšší lidé, mají obrovský smysl pro hodnoty; jsou opravdoví umělci ve vytváření citových situací a v žití takovými situacemi. Nebo člověk, který má vyvinutý smysl pro objektivní pozorování, bude hlavně užívat své vnímání atd. Dominující funkce dodává každému jedinci jeho zvláštní druh psychologie. Když například nějaký člověk užívá převážně svůj intelekt, bude to jeden z neomylných typů a z tohoto faktu můžete usoudit, v jakém stavu bude jeho cítění. Jestliže je myšlení dominantní nebo superiorní funkcí, je cítění nutně v méněcenném stavu. Stejně pravidlo platí pro ostatní tři funkce. Chtěl bych vám to ukázat na diagramu, který vám to objasní.

Můžete si udělat takzvaný kříž funkcí (obr. 1 ~). Uprostřed je já, které má k dispozici určité množství energie a tato energie je síla vůle. V případě myslícího typu může být tato energie usměrněna k myšlení (M~. Pak zde musíme dát

cítění (C~ dolů, protože je v tomto případě méněcennou funkcí.~z~ Vyplyvá to z faktu, že když myslíte, musíte vylou

Tamtéi, definice 30. Tamtéž,

čit cítění, právě tak jako když cítíte, musíte vyloučit myšlení. Jestliže myslíte, necháte city a citové hodnoty stranou, protože cítění nejvíce rozruší vaše myšlenky. Na druhé straně lidé, kteří se řídí hodnotami cítění, nechávají myšlení stranou a dobře dělají, poněvadž tyto dvě odlišné funkce jsou navzájem protikladné. Lidé mě někdy ujišťovali, že jejich myšlení je právě tak diferencováno jako jejich cítění, ale nemohl jsem tomu věřit, protože jednotlivec nemůže mít tyto dva protiklady současně na stejném stupni dokonalosti.

Obr. 1 Funkce

T myšlení (M), F cítění (C), S vnímání (V), I intuice (1),

E Já (Ego)

Stejně je tomu s vnímáním (V~ a intuicí (I~. Jak působí jedna na druhou? Jestliže pozorujete fyzikální fakta, nemůžete se současně "dívat za rohy". Když budete pozorovat člověka, který bude pracovat svou funkcí vnímání, uvidíte - budete-li se na něho dívat pozorně - že osy jeho očí mají tendenci konvergovat a sbíhat se do jednoho bodu. Budete-li zkoumat výraz nebo oči intuitivních lidí, uvidíte, že na věci jen zběžně hledí - nedívají se, nazírají na ně, protože je

berou v jejich plnosti a mezi mnoha věcmi, které vnímají, dostanou na periferii svého zorného pole jeden bod, a to je tušení. Kásto můžete podle očí říci, zda jsou lidé intuitivní či ne. Máte-li intuitivní postoj, nepozorujete obvykle detaily. Snažíte se vždy postihnout celou situaci a pak se pojednou něco z té celosti vynoří. Jste-li vjemový smyslový typ, budete pozorovat fakta, tak jak jsou, ale potom nemáte žádnou intuici, jednoduše proto že nemůžete dělat dvě věci naráz. Je to příliš obtížné, protože princip jedné funkce vylučuje princip druhé funkce. Proto jsem je zde umístil jako protiklady.

Nuže z tohoto jednoduchého diagramu můžete dospět k celé řadě velmi důležitých závěrů, pokud jde o strukturu daného vědomí. Zjistíte-li například, že myšlení je vysoce diferencované, pak cítění je nediferencované. Co to znamená? Znamená to, že tito lidé nemají city? Ne, naopak. Říkají: "Mám velmi silné city. Jsem plný emocí a temperamentu." Tito lidé jsou zmítáni svými emocemi jsou lapeni svými emocemi, někdy jsou svými emocemi přemoženi. Když například zkoumáte soukromý život profesorů, je to velmi zajímavé studium.

Chcete-li být plně informováni o tom, jak se takový intelektuál chová doma, zeptejte se jeho ženy a ta vám bude moci vyprávět věci!

Opak je pravdou u citového typu. Citový typ -

je-li přirozený - nikdy nedovolí, aby byl narušován myšlením; avšak jestliže ztratí svou přirozenost a stane se trochu neurotickým, je narušován myšlenkami. Myšlení se potom objevuje nutkavým způsobem a on se nemůže zbavit určitých myšlenek. Je velmi milý chlapík, ale má zvláštní přesvědčení a myšlenky, přičemž jeho myšlení je méněcenné. Je chycen svým myšlením, zapleten do určitých myšlenek, není s to se z nich vyplést, protože nedovede uvažovat, jeho myšlenky nejsou pohyblivé. Na druhé straně když je nějaký intelektuál polapen svými city, naříká: "Cítím to právě tak," a proti tomu není argument. Jenom když se ve své emoci pořádně povaří, tak se z ní opět dostane. Nemůže se ze svého citu promyslet a byl by velmi neúplný člověk, kdyby mohl.

Totéž se děje s ujemovým a intuitivním typem. Intuitiv je vždy tísněn realitou věcí; z hlediska skutečností selhává; usiluje vždy o možnosti života a míří za ně. Je to člověk, který vysadí pole a než je úroda zralá, je zase pryč u nového pole. Pořád má zoraná pole za sebou a nové naděje před sebou a nic se neděje. Ale vjemový typ zůstává s věcmi. Zůstává v dané skutečnosti. Pro něj je věc pravdivá, je-li reálná. Považte, co znamená pro intuitiva, když je něco skutečné. To je právě špatná věc; neměla by

být, mělo by to být něco jiného. Avšak nemá-li
vjemový typ danou skutečnost - čtyři stěny, ve
kterých může být- je nemocný. Dejte
intuitivnímu typu čtyři stěny, ve kterých má být a
jedinou věcí buďe, jak se z toho dostat, protože
pro něho je daná situace jako vězení, které
musí být překonáno v pokud možno nejkratším
čase, aby se mohl vydat za novými možnostmi.
Tyto rozdíly hrají velkou roli v praktické
psychologii. Nemyslete si, že dávám lidi do té či
oné přihrádky a říkám, "On je intuitiv" nebo "Ten
je myšlenkový typ", Lidé se mne často ptají,
"Nuže, není ten a ten myšlenkový typ?" A já
řeknu, "Nikdy jsem o tom nepřemýšlel," a je
tomu tak. Nemá vůbec význam dávat lidi do
zásuvek s různými nálepkami. Avšak máte-li
velký empirický materiál, potřebujete kritické
zásady uspořádání, které vám ho pomohou
klasifikovat. Doufám, že nepřeháním, ale pro mě
je velmi důležité, abych byl s to si vytvořit určitý
řád ve svém empirickém materiálu, obzvláště
mají-li lidé obtíže či jsou zmateni nebo když je
musíte vysvětlovat někomu jinému. Když napří-
klad musíte vysvětlit manželku manželovi nebo
manžela manželce, je to často velmi výhodné,
máte-li tato objektivní kritéria, jinak celá věc
zůstává na úrovni "On řekl" a "Ona řekla".
Méněcenná funkce nemá zpravidla kvality

vědomé diferencované funkce. Vidomá diferencovaná funkce může být zpravidla ovládána intencí a vůlí. Když jste opravdový myslitel, můžete řídit své myšlení svou vůlí, můžete ovládat své myšlenky. Nejste otroky svých myšlenek, můžete myslet na něco jiného. Můžete říci: "Mohu si myslet na něco docela jiného, mohu si myslet opak." Ale citový typ to nemůže nikdy , udělat, protože se nemůže zbavit své myšlenky. Myšlenka ho vlastní nebo spíše on je posedlý myšlenkou. Je myšlenkou fascinován, uchvácen, proto se jí bojí. Intelektuální typ má strach, aby nebyl přemožen citem, protože jeho cítění má archaickou kvalitu a on je proto jako archaický člověk - je totiž bezmocnou obětí svých emocí. To je příčina, proč je primitivní člověk mimořádně zdvořilý, je totiž velmi opatrný, aby nenarušil city svých bližních, poněvadž je to nebezpečné. Mnoho z našich zvyklostí se dá vysvětlit touto archaickou zdvořilostí. Není například zvykem potřást si s někým rukou a nechat levou ruku v kapse nebo za zády, protože musí být viditelné, že v té ruce nenesete zbraň. Orientální pozdrav uklánění s rukama s dlaněmi otočenými vzhůru znamená "Nemám ve svých rukách nic". Když se klaníte k zemi (kowitz, něm. Kotau = čínský pozdrav, pozn. př.), skláníte svou hlavu k nohám druhého člověka tak aby viděl, že jste absolutně bezbranný

a že mu naprosto důvěřujete. Můžete dosud studovat symboliku způsobů chování u primitivů a pochopíte také, proč se bojí druhého bližního. Podobným způsobem máme i my strach ze svých méněcenných funkcí. Vezmete-li si typického intelektuála, který má hrozný strach se zamilovat, pomyslíte si, že jeho strach je velmi pošetilý. Avšak nejspíše má pravdu, protože je možné, že udělá velmi pravděpodobně bláznivý nesmysl, když se zamiluje. Téměř určitě bude chycen, protože jeho cit reaguje pouze na archaický nebo nebezpečný typ ženy. Proto spousta intelektuálů inklinuje k tomu, že se žení pod svou úroveň. Jsou lapeni svou domácí nebo kuchařkou, protože si nejsou vědomi svého archaického citu, jímž se chytí. Ale mají pravdu, když se bojí, protože jejich zkáza bude v jejich citu. Nikdo je nemůže napadnout v jejich intelektu. Tam jsou silní a jsou s to být nezávislí, ale ve svých citech mohou být ovlivněni, mohou být lapeni, mohou být podvedeni, a oni to vědí. Proto nikdy nenutěte nějakého člověka do jeho citu, je-li to intelektuál. Ovládá ho železnou rukou, protože je velmi nebezpečný.

Stejný zákon platí pro každou funkci. Méněcenná funkce je vždy spojena s archaickou osobností v nás; v méněcenné funkci jsme všichni primitivové. V našich diferencovaných funkcích jsme civilizovaní a předpokládáme, že máme svobodnou vůli; ale

jedná-li se o inferiorní funkci, nic takového jako svobodná vůle neexistuje. Tady máte otevřenou ránu nebo aspoň otevřené dveře, kterými může vstoupit cokoliv. Nyní se dostávám k endopsychickým funkcím vědomí. Funkce, o nichž jsem právě hovořil, řídí nebo pomáhají naší vědomé orientaci v našich vztazích s prostředím; neplatí však pro vztah k věcem, které jsou jakoby po já. Já je pouze kousek vědomí, který pluje na oceánu temných věcí. Temné věci jsou vnitřní věci. Na oné vnitřní straně je vrstva psychických pochodů, která tvoří jakýsi druh obruby vědomí kolem já. Ukážu to na diagramu (obr. 2).

Předpokládáte-li, že AA je práh vědomí, potom budete mít v D oblast vědomí vztahující se k ektopsychickému světu B, světu, který je řízen těmi funkcemi, o nichž jsme právě mluvili. Ale na druhé straně v C je svět stínu. Tam je já poněkud temné, nevidíme do něj, jsme záhadou sami sobě. Známe já pouze v D, neznáme ho v C. Proto stále odhalujeme něco nového o sobě samých. Téměř každý rok se objeví něco nového, o čem jsme předtím nevěděli. Pořád si myslíme, že teď jsme u konce se svými objevy. Nikdy nejsme.

Pokračujeme v objevování, že

Jsme to, tamto a jiné věci a někdy máme ohromující zážitky. To ukazuje, že část naší osobnosti je vždy ještě nevědomá, je to ona část, která stále ještě

vzniká; jsme nedokončení, pořád rosteme a měníme se. Ale ta budoucí osobnost, kterou máme být za rok, je již zde, jenomže je zatím ještě ve stínu. Já je jako pohyblivý rámeček na filmu. Budoucí osobnost není ještě viditelná, ale pohybujeme se dál a zanedlouho dospíváme k pohledu na budoucí bytost. Tyto možnosti přirozeně patří k temné straně já. Jsme si dobře vědomi, čím jsme byli, ale nejsme si vědomi, co se z nás teprve stane.

e

A

c

A

Obr.2 Já

AA práh vědomí; D oblast vědomí vztahující se k ektpsychickému světu B; C svět stínu

Proto první funkcí na této endopsychické straně je paměť Funkce paměti nebo reprodukce nás spojuje s věcmi, které vymizely z vědomí, s věcmi, které se staly podvědomými nebo byly odvrženy nebo potlačeny. To, co nazýváme pamětí, je tato schopnost reprodukovat nevědomé obsahy a je to první funkce, kterou můžeme jasně rozlišit ve vztahu mezi naším vědomím a obsahy, které nejsou právě v dohledu.

Druhá endopsychická funkce je obtížnější problém. Dostáváme se nyní do hlubokých vod, protože zde přicházíme do tmy. Nejdříve vám uvedu

název: subjektivní komponenty vědomých funkcí. Doufám, že to budu schopen objasnit. Když například potkáte člověka, kterého jste nikdy předtím neviděli, přirozeně si o něm něco myslíte. Nemyslíte si vždy věci, které byste byli ochotni mu okamžitě říci; možná si myslíte věci, které jsou nepravdivé, které opravdu neplatí. Jsou to jasně subjektivní reakce. Stejně reakce probíhají u věcí a situací. Každé uplatnění vědomé funkce, ať již je snad objekt jakýkoli, je vždy doprovázeno subjektivními reakcemi, které jsou víceméně nepřijatelné, nesprávné nebo nepřesné. Jste si trapně vědomi toho, že se vám tyto věci stávají, ale nikdo si rád nepřizná, že je subjektem takových jevů. Raději je nechává ve stínu, protože mu to pomáhá, aby se domníval, že je naprosto nevinný a velmi milý a čestný a přímý a „jen příliš ochotný“ atd'. znáte všechny ty fráze. Ve skutečnosti tomu tak není. Člověk má spoustu subjektivních reakcí, ale není zcela slušné připouštět tyto věci. Tyto reakce nazývám subjektivními komponentami. Jsou velmi důležitou součástí našich vztahů k naší vlastní vnitřní straně. Tady se nakonec věci stávají trapnými. A proto neradi vstupujeme do stínového světa já. Neradi se díváme na stinnou stránku nás samých; proto je v naší civilizované společnosti spousta lidí, kteří úplně ztratili svůj stín, zbavili se ho. Jsou pouze dvojrozměrní; ztratili třetí dimenzi a s ní

obvykle ztratili tělo. Tělo je velmi pochybný přítel, protože produkuje věci, které nemáme rádi; je příliš mnoho věcí týkajících se těla, o kterých nemůžeme mluvit. Tělo je velmi často personifikací tohoto stínu já. Někdy tvoří kostru ve skříní a každý se přirozeně chce takové věci zbavit. Myslím, že to dostatečně objasňuje, co míním subjektivními komponentami. Obvykle jsou druhem dispozice reagovat určitým způsobem a obvykle tato dispozice není vůbec příznivá. Existuje jedna výjimka z této definice: člověk, který nežije - jak my všichni předpokládáme o sobě - na pozitivní straně, dáváje dopředu správnou nohu, a ne tu špatnou apod. Existují určití jedinci, kterým v našem švýcarském dialektu říkáme smolaři (angl.: „puch-birds“; něm.: Pechvogel~; ti se vždycky dostanou do potíží, šlápnou do toho a vždy způsobují problémy, protože žijí svůj vlastní stín, žijí svou vlastní negací. Je to druh lidí, kteří přijdou pozdě na koncert nebo na přednášku, a protože jsou velice skromní a nechtějí vyrušovat ostatní lidi, připlíží se na konec a pak zakopnou o židli a způsobí ošklivý rachot, takže se na ně každý musí podívat. To jsou "smolaři".

Nyní se dostáváme ke třetí endopsychické komponentě-nemohu říci funkci. V případě paměti můžete hovořit o funkci, ale dokonce i

vaše paměť je volná nebo kontrolovanou funkcí jen do jisté míry. Velmi často je úžasně~lživá; je jako špatný kůň, kterého nelze zvládnout.

Často se odmítavě vzpouzí tím nejroztodivnějším trapným způsobem. Tím více je tomu v případě subjektivních komponent a reakcí. A nyní začnou být věci horší, protože zde nastupují emoce a afekty. Jasně již nejsou funk

cemi, jsou to pouze události, protože v emoci - jak označuje slovo -jste postrčen, jste vyhozen, vaše jemné já je odloženo stranou a na vaše místo se dostává něco jiného. Itíkáme "Je mimo sebe" nebo "Posedl Ho d'ábel" nebo "Co to do něho dneska vjelo", protože je jako člověk, který je posedlý. Primitiv neřekne, že se nadmíru rozzlobil; řekne, že do něho vjel duch a úplně ho změnil. Něco podobného se stává s emocí; jste jednoduše posedlí, nejste již sami sebou a vaše kontrola klesne prakticky na nulu. To je stav, ve kterém se člověka zmocní jeho vnitřní stránka, nemůže tomu zabránit. Může zatít pěsti, může zachovat klid, ale stejně ho to drží.

Čtortý důležitý endopsychický faktor je to, čemu říkám invaze. Zde má strana stínu, nevědomá strana plnou moc, takže může vpadnout do vědomého stavu. Potom je vědomé ovládání na nejnižší úrovni. To jsou okamžiky v

lidském životě, které nemusíte nutně nazývat patologickými; jsou patologické pouze ve starém smyslu slova, kdy patologie znamenala vědu o vášních. V tom smyslu je můžete nazvat patologickými, ale je to opravdu mimořádný stav, v kterém je člověk uchvácen svým nevědomím a kdy z něho může vyjít cokoliv. Člověk může ztratit rozum více či méně normálním způsobem.

Nemůžeme se například domnívat, že případy, které znali dobře naši předkové, byly abnormální, poněvadž jsou to zcela normální jevy mezi primitivy. Ti mluví o d'áblovi nebo o upírovi či o duchovi, který vstoupil do člověka, nebo o jeho duši, která ho opustila, o jedné z jeho oddělených duší-často mají dokonce až šest duší. Když ho opustí jeho duše, je ve změněném stavu, protože je pojednou zbaven sám sebe; trpí ztrátou sebe.

Je to věc, kterou můžete často pozorovat u neurotických pacientů. V určité dny nebo čas od času najednou ztratí svou energii, ztratí sami sebe a dostanou se pod zvláštní vliv. Tyto jevy samy o sobě nejsou patologické; patří k obvyklé fenomenologii člověka, avšak stanou-li se habituálními, hovoříme právem o neuróze. To jsou věci, které vedou k neuróze; ale jsou to také výjimečné stavy u normálních lidí. Mít přemáhající emoce není samo o sobě patologické, je to pouze nežádoucí. Nepotřebujeme vynalézat takové slovo jako

patologický pro nežádoucí věc, protože na světě jsou také jiné nežádoucí věci, které nejsou patologické -jako například výběrčí daní.

Diskuse

Dr. J. A. Hadfield:

V jakém smyslu užíváte slova "emoce"? Použil jste slova cítění ve smyslu, ve kterém mnoho lidí zde užívá slova "emoce". Přikládáte termínu "emocé" zvláštní význam nebo nikoliv?

Profesor Jung:

Jsem rád, že jste tuto otázku položil, protože se obvykle dělají velké chyby a vznikají nedorozumění týkající se užívání slova emoce.

Přirozeně každý si může používat slov, jak se mu zlíbí, ale ve vědeckém jazyce jste povinen přidržovat se určitých rozlišování, aby každý věděl, o čem mluvíte. Vzpomeňte si, že jsem vysvětloval "cítění" jako funkci hodnocení, přičemž nepřipisuji cítění žádný zvláštní význam. Mám za to, že cítění je racionální funkce, jestliže je diferencované.

Když není diferencované, pouze se děje a má potom všechny archaické kvality, jež se dají shrnout slovem "nerozumný". Avšak vědomé cítění je racionální funkce rozlišování hodnot.

Zkoumáte-li emoce, budete stále zjišťovat, že používáte slova "emocionální", když se jedná o

stav, jenž je charakterizován fyziologickými inervacemi. Proto můžete emoce do určité míry měřit, a to nikoli jejich psychickou, ale jejich fyziologickou součástí. Znáte James-Langeovu teorii afektu. l) Beru emoci jako afekt, je to totéž, jako když "se Vás něco dotýká". Něco Vám to dělá - zasahuje to do Vás. Emoce je ta věc, která Vás unáší. Jste vyhozen sám ze sebe; jste mimo sebe, jako kdyby Vás nějaká exploze vyhodila z Vás samého a umístila Vás vedle Vás. Současně je možno pozorovat velmi zřetelný fyziologický stav. Takže rozdíl by byl tento: cítění nemá žádné fyzické nebo rozpoznatelné fyziologické projevy, zatímco emoce je charakterizována změněným fyziologickým stavem. Víte, že James-Langeho teorie afektu říká, že se stanete skutečně emocionálními teprve tehdy, když si uvědomíte fyziolo

o) Tuto teorii předložili nezávisle William James a dánský fyziolog C. G. Lange a je uváděna všeobecně pod oběma jejich jmény.

gické změny svého celkového stavu. Můžete to pozorovat, jste-li v situaci, kdy byste se s největší pravděpodobností rozzlobili. Víte, že se rozzlobíte a cítíte potom, jak vám krev stoupá do hlavy a potom se skutečně rozzlobíte, ale předtím ne.

Předtím jen víte, že se budete zlobit, ale když se vám krev nahrne do hlavy, jste chyceni svou vlastní zlostí, okamžitě je postiženo tělo, a protože si uvědomujete, že se vzrušujete, jste dvakrát tak rozzlobenými než byste měli být. Potom jste v opravdové emoci. Ale když cítíte, ovládáte se. Jste nad situací a můžete říct "Mám o tom velmi dobrý nebo velmi špatný pocit". Všechno je klidné a nic se neděje. Můžete někoho klidně informovat "Nenávidím tě" velmi milým způsobem. Ale když to řeknete záštiplně, tak máte emoci. Když to řeknete klidně, nevyvolá to emoci, a to ani ve vás ani v druhé osobě. Emoce jsou velmi nakažlivé, jsou skutečnými nositeli psychické nákazy. Jste-li například v davu, který je v nějakém emocionálním stavu, nemůžete si pomoci, jste v něm také, jste strženi touto emocí. Avšak cítění jiných lidí se vás vůbec nedotýká, z toho důvodu budete pozorovat, že diferencovaný citový typ bude mít na vás obvykle uklidňující účinek, zatímco emocionální člověk vás rozpálí, protože z něho stále vyzařuje oheň. Můžete pozorovat plamen této emoce na jeho tváři. Sympatií se naruší váš sympatický systém a po chvíli budete vykazovat velmi podobné známky i vy. S cítěním je to jiné. Vysvětlil jsem to dost jasně?

Dr. Henry V. Dicks:

Směl bych se zeptat v návaznosti na tuto otázku,

jaký je podle Vašeho názoru vztah mezi afekty a city?

Profesor Jung:

Je to otázka stupně. Jestliže máte hodnotu, která je pro vás nepřekonatelně silná, stane se z ní v určitém bodě emoce, totiž když dosáhne takové intenzity, že způsobí fyziologickou inervaci. Všechny naše psychické procesy pravděpodobně způsobují lehké fyziologické poruchy, jež jsou tak malé, že nemáme prostředky, jak je demonstrovat. Ale máme velmi citlivou metodu, kterou můžeme měřit emoce nebo jejich

fyziologickou část, a tou je psychogalvanický efekt.^{o)} Je založen na faktu, že elektrický odpor kůže klesá pod vlivem emoce. Nesnižuje se pod vlivem citu. Uvedu vám jeden příklad. Provedl jsem se svým bývalým profesorem na klinice následující pokus. Sloužil mi jako můj pokusný společník a měl jsem ho v laboratoři u přístroje k měření psychogalvanické reakce. Řekl jsem mu, aby si představil něco, co mu bylo velmi nepříjemné, ale o čem ví, že o tom nejsem informován, něco, o čem já nevím, ale ví o tom on a je to nesmírně trapné. Udělal to. Byl s takovými pokusy dobře obeznámen a měl nadání se intenzívně soustředit, takže se na něco soustředil a objevila se téměř neznatelná odchylka elektrického odporu kůže;

proud se vůbec nezvýšil. Pak jsem si pomyslel, že mám tušení. Právě v to dopoledne jsem zpozoroval určité známky, že se něco děje, a dohadoval jsem se, že to musí být pro mého šéfa pekelně nepříjemné. Tak jsem si pomyslel "Něco si zkusím". Jednoduše jsem mu řekl: "Nebyl to případ toho a toho?" - a řekl jsem jméno. Okamžitě se objevil příval emoce. To byla emoce, předešlá reakce byl cit (pozn. př.: feeling, v něm. verzi: Gefühl).

Je zajímavým faktem, že hysterická bolest nezpůsobuje kontrakci zornic, není provázena fyziologickou inervací a přesto je to intenzivní bolest. Ale fyzická bolest způsobuje kontrakci zornic. Můžete mít intenzivní pocit a žádnou fyziologickou změnu; jakmile však máte fyziologickou změnu, jste posedlí, jste disociovaní, vyhození ze svého vlastního domu a ten dům je pak vydán napospas d'áblům.

Dr. Eric Graham Howe:

Mohli bychom srovnávat emoci a cítění se snažením a poznáváním? Přičemž cítění odpovídá poznáváním a emoce je konativní.

Profesor Jung:

Ano, ve filozofické terminologii by se to d'alo říci. Nemám žádných námitek.

¹⁰⁾ Jung a Peterson: "Psychophysical Investigations with the Galvanometer und Pneumograph in Normal and Insane

Individuals` (1907); obě mají být publikovány ve svazku E. rperimemvl Researches. Sebrané spnsy C. G. Junga (angl. vyd.), sv. 2.

Dr. Howe:

Mohu mít ještě jeden dotaz? Vaše klasifikace na čtyři funkce, totiž na vnímání, myšlení, cítění a intuici odpovídá podle mne jedno-, dvoj-, troj- a čtyřdimenzionální klasifikaci. Vy sám jste použil slova "trojdimenzionální", pokud jde o lidské tělo a také jste řekl, že intuice se liší od třech ostatních v tom, že je to funkce, která zahrnuje čaa. Snad by proto mohla odpovídat čtvrté dimenzi? V tomto případě navrhuji, aby v tomto systému klasifikace "vnímání" (sensation) odpovídalo první dimenzi, "perceptuální kognice" (perceptual cognition) druhé dimenzi, "konceptuální kognice" (conceptional cognition) (která by snad odpovídala Vašemu cítění) třetí dimenzi a "intuice" čtvrté dimenzi.

Profesor Jung:

Můžete to tak říci. Protože intuice se zdá někdy fungovat tak, jako by neexistoval prostor a někdy jako by neexistoval čas, mohl byste říci, že jsem si přidal něco na způsob čtvrté dimenze. Ale člověk by neměl zacházet příliš daleko. Myšlenka čtvrté dimenze neprodukuje fakta. Intuice je něco jako Stroj času H. G. Wellse. Vzpomínáte si na ten stroj času, onen zvláštní motor, který - když si na něj sednete - se s vámi pohybuje časem namísto prostorem. Skládá se

ze čtyř sloupů, z nichž tři jsou vždy viditelné, ale čtvrtý je viditelný jen nezřetelně, protože představuje časový prvek. Je mi líto, ale divným faktem zůstává, že ona intuice je něco jako ten čtvrtý sloup. Existuje taková věc jako nevědomá percepce nebo percepce způsoby, jež jsou nám nevědomé. Máme empirický materiál k prokázání existence takové funkce. Mrzí mne, že takové věci existují. Můj intelekt by si přál jasně vymezený vesmír, v němž nejsou žádné temné kouty, ale v kosmu jsou tyto pavučiny. Přesto si ale nemyslím, že v intuici je něco mystického. Dokážete mimo jakoukoli možnost pochyb vysvětlit, proč například někteří ptáci cestují obrovské vzdálenosti nebo vysvětlit chování housenek, motýlů, mravenců nebo termitů? Musíte se zde vypořádat s pěkným množstvím otázek. Nebo si vezměte fakt, že voda má největší hustotu při 4 stupních Celsia. Proč tomu tak je? Proč má energie omezení na kvantum? Prostě má a je to podivné; není vskutku správné, že by takové věci měly být, ale ony jsou. Je to přesně jako stará otázka "Proč Bůh stvořil mouchy?" - prostě je stvořil.

Dr. Wilfred R. Bion:

Proč jste ve svém experimentu žádal profesora, aby myslel na zážitek, který byl pro něho trapný a Vám neznámý? Myslíte si, že má nějaký význam

skutečnost, že on v druhém experimentu věděl, že Vám je nepříjemný zážitek znám a že to mělo nějaký vliv na rozdíl v emocionální reakci, kterou projevil ve dvou příkladech, jež jste uvedl?

Profesor Jung:

Ano, samozřejmě. Má myšlenka byla založena na faktu, že když já vím, že můj partner o něčem neví, je to pro mne mnohem příjemnější; ale když vím, že on ví také, je to úplně jiná věc a je velmi nepříjemná. V životě každého lékaře jsou případy, které jsou více či méně trapné, když o nich ví kolega a já jsem téměř s jistotou věděl, že když udělám narážku na něco, o čem jsem věděl, tak on vyletí jako mina, a to také udělal. To byl můj důvod.

Dr. Eric B. Strauss:

Mohl by Dr. Jung blíže objasnit, co myslí tím, když říká, že cítění je racionální funkcí. Dále nerozumím úplně, co Dr. Jung myslí cítěním. Většina z nás, když používáme termín cítění, má na mysli takové polarity, jako jsou libost-bolest, napětí a uvolnění. Dále Dr. Jung tvrdí, že rozdíl mezi city a emocemi je jen rozdílem stupně. Je-li tedy rozdíl jen ve stupni, jak to, že je klade takříkajíc na rozdílné strany hranic? A ještě něco, Dr. Jung tvrdí, že jedním z kritérií nebo dokonce hlavní kritérium je to, že city nejsou provázeny fyziologickou změnou zatímco emoce jsou provázeny takovými změnami. Experimenty provedené profesorem Freudlicherem~s) v Berlíně

ppdle mého mínění jasně prokázaly, že jednoduché city ve smyslu libostí, bolesti a napětí a uvolnění jsou ve skutečnosti provázeny fyziologickými změnami, jako jsou změny krevního tlaku, které mohou být nyní zaznamenávány velmi přesným přístrojem.

~s) pravděpodobně těsnopisní přepsání místo Jakoba Freundlicha, étery' prováděl experimenty s elektrokardiogramem: viz jeho článek in: Denrsrhes Archiv fiir klinische Medizin (Berlín, 177: 4, 1934).

Profesor Jung:

Je pravda, že city -jestliže mají emocionální charakter - jsou provázeny fyziologickými účinky; ale existují určité city, které nemění fyziologický stav.

Tyto city jsou vskutku duševního rázu, nemají emocionální charakter. To je rozlišení, které dělám.

Do té míry, vjakéje cítění funkcí hodnot, snadno pochopíte, že to není fyziologický stav. Může to být něco tak abstraktního, jako je abstraktní myšlení.

Neočekával byste, že abstraktní myšlení bude fyziologickým stavem. Abstraktní myšlení je to, co tento termín označuje. Diferencované myšlení je racionální; a tak cítění může být racionální navzdory faktu, že spousta lidí pomíchá terminologii.

Musíme mít slovo pro přidělování hodnot. Musíme označit tuto zvláštní funkci jako odlišnou od ostatních

a cítění je vhodný termín. Můžete si samozřejmě zvolit jakékoli jiné slovo, které chcete, jen to tak musíte říci. Nemám naprosto žádných námitek, jestliže většina myslících lidí dospěje k názoru, že cítění je pro to velmi špatné slovo. Řeknete-li, "Budeme raději používat jiný termín", pak si musíte zvolit jiný termín, jenž by označoval funkci hodnocení, protože fakt hodnot zůstává a musíme pro něj mít jméno. Obvykle je smysl hodnot vyjádřen termínem "cítění". Ale vůbec na tom termínu nelpím. Jsem co se týče termínů absolutně liberální, pouze podávám definici termínů, abych mohl říci, co tím míním, když používám takový a takový termín. Jestliže někdo řekne, že cítění je emoce nebo že cítění je věc, která způsobuje zvýšení krevního tlaku, nemám námitek. Řeknu jen, že já tohoto slova neužívám v onom smyslu. Kdyby se lidé shodli v tom, že by mělo být zakázáno používat slova cítění způsobem, jakým ho užívám já, nemám námitek. Němci mají slova Empfindung a Gefühl. Když čtete Goetheho nebo Schillera, zjistíte, že dokonce básníci směřují dvě funkce. Němečtí psychologové již doporučili potlačení slova Emp/~ndung pro cítění a navrhli, že by se slova Gefühl (feeling - angl.) mělo užívat pro hodnoty, zatímco slovo Empfindung by se mělo používat pro vnímání (angl.: sensation, něm.: Sinnesempfindung, smyslové vnímání, pozn. př.). Žádný psycholog by dnes neřekl "City (feelings)

mých očí nebo mých uší nebo mé kůže". Lidé samozřejmě říkají, že mají cit v palci na noze nebo v uchu, ale vědecká řeč takového druhu není již možná. Kdyby se

tato dvě slova považovala za identická, člověk by mohl vyjádřit nejvznešenější nálady slovem Empfindung, ale je to přesně totéž, jako kdyby Francouz mluvil o "les sensations les plus nobles de l'amour". Víte, lidé by se smáli. Bylo by to absolutně nemožné, šokující!

Dr. E. A. Bennet:

Domníváte se, že v případě osoby trpící maniodepresivitou zůstává superiorní funkce během depresivní fáze vědomá?

Profesor Jung:

To bych neřekl. Když uvažujete o případě maniodepresivní choroby, zjistíte příležitostně, že v manické fázi převládá jedna funkce a v depresivní fázi jiná funkce. Například lidé, kteří jsou živí, sangviničtí, milí a příjemní v manické fázi a příliš nepřemýšlejší, se pojednou, když nastoupí deprese, stanou velmi hloubavými a mají potom nutkavé myšlenky - a naopak. Znam řadu případů intelektuálů, kteří mají maniodepresivní dispozici. V manické fázi volně přemýšlejší, jsou produktivní, velmi

jasní a velmi abstraktní. Potom přijde depresivní fáze a mají nutkavé pocity; jsou ovládáni strašnými náladami, jen náladami, nikoli myšlenkami. Jsou to samozřejmě psychologické d'etaily. Vidíte tyto věci nejjasněji v případech mužů čtyřicátníků a ještě trochu starších, kteří vedli zvláštní typ života - intelektuální život nebo život hodnot - a najednou tato věc ustoupí do pozadí a na povrch se vynoří pravý opak. Jsou to velmi zajímavé případy. Máme slavné literární příklady, například Nietzscheho. Je nejpůsobivějším příkladem změny psychologie v pravý opak ve středním věku. V mladších letech byl aforistou ve francouzském stylu; v pozdějším věku, v 38 letech v Tak pravil Zarathušira, propukl v dionýzovskou náladu, která byla naprostým opakem všeho, co napsal předtím.

Dr. Bennet:

Není melancholie extrovertovaná?

Profesor Jung:

Tak to nemůžete říci, protože je to nesrovnatelná úvaha. Melancholie sama o sobě by se dala označit jako introvertovaný stav, ale není to postoj, kterému dáváte přednost. Když někoho nazvete introvertem, myslíte tím, že dává přednost introvertovanému způsobu chování, ale on má též svou extrovertovanou stránku. Všichni máme obě stránky, jinak bychom se vůbec nemohli přizpůsobit, neměli bychom žádný vliv, byli bychom mimo sebe. Deprese

je vždy introvertovaný stav. Melancholické klesnou dolů do jakéhosi druhu embryonálního stavu, proto najdete ono nahromadění zvláštních, podivných tělesných symptomů.

Dr. Mary C. Luffová

Protože profesor Jung vysvětlil emoci jako nutkavou věc, která jedince posedne, není mi jasné, jak rozlišuje to, co nazývá "invaze" od "afektů".

Profesor Jung:

Někdy prožíváte něco, co nazýváte

"patologickými" emocemi, a tam pozorujete velmi zvláštní obsahy probíhající jako emoce: myšlenky, o kterých jste nikdy předtím nepřemýšleli někdy strašné myšlenky a fantazie. Například někteří lidé, když se velmi rozzlobí, namísto toho, aby měli obyčejné city msty atd., mají nejhroznější fantazie, že páchají vraždu, že usekávají nepříteli ruce a nohy a takové věci. To jsou vnikající fragmenty nevědomí a vezmete-li si plně rozvinutou patologickou emoci, je to skutečně stav zatmění vědomí, kdy jsou lidé na chvíli vzteky bez sebe a dělají úplně šílené věci. To je invaze. To by byl patologický případ, ale fantazie tohoto druhu se mohou vyskytnout také v rámci normality. Slyšel jsem nevinné lidi říkat "Mohl bych ho rozkrájet na malé kousky", a skutečně měli tyto krvavé fantazie; "rozmlátili by mozek" lidem, představují si, že dělají to, co chladnokrevně je řečeno pouze jako metafora. Když se tyto fantazie

stanou živými a lidé se bojí sami sebe, mluvíte o invazi.

Dr. LuBová:

To je ono, co nazýváte zmatenou psychózou?

Profesor Jung:

Nemusí to být vůbec psychóza. Nemusí to být patologické; můžete tyto věci pozorovat u normálních lidí, když jsou ovládáni nějakou zvláštní emocí. Prožil jsem jednou velmi silné zemětřesení. Bylo to poprvé v mém životě, co jsem zažil zemětřesení. Byl jsem jednoduše přemožen představou, že země není pevná a že je to kůže nějakého obrovského zvířete, které se otřáslo tak, jak to dělá kuň. Na chvíli jsem byl touto představou jednoduše zaujat. Potom jsem se probral z fantazie a vzpomněl jsem si, že to je přesně to, co o zemětřeseních říkají Japonci, totiž že se velký salamand'r převrátil nebo změnil svou polohu, salamandr, který nese zemi.1b) Potom jsem byl uklidněn, že to byla archaická představa, která vnikla do mého vědomí. Myslel jsem si, že to bylo pozoruhodné; nemyslel jsem si vůbec, že to bylo patologické.

Dr. B. D. Hendy:

Řekl by profesor Jung, že afekt, tak jak ho definoval, je zapříčiněn charakteristickým

fyziologickým stavem nebo by řekl, že tato fyziologická změna je výsledkem, řekněme invaze?

Profesor Jung:

Vztah mezi tělem a psýché je velmi složitá otázka. Víte, že James-Langeho teorie říká, že afekt je výsledkem fyziologické změny. Otázka, zda je převládajícím faktorem tělo nebo psýché, bude zodpovězena vždy podle temperamentových rozdílů. Ti, kteří podle svého temperamentu
~~ podle jedné japonské legendy nese namazu, jakýsi druh

dravé ryby sumce monstrózních rozměrů, na svých zádech

většinu Japonska, a když je rozmrzelý, pohne svou hlavou

nebo ocasem a způsobí tím zemětřesení. Tato legenda je

často znázorňována v japonském umění.

dávají přednost teorii nadvlády těla, řeknou, že psychické procesy jsou epifenomény fyziologické chemie. Ti, kdož věří více v ducha, budou říkat opak, pro ně je tělo pouze přívěskem psýché a působení tkví v duchu. Je to skutečně filozofická otázka a protože nejsem filozof, nemohu si nárokovat rozhodnutí. Vše, co empiricky víme, je, že procesy těla a psýché se dějí společně nějakým způsobem, který je pro nás tajemstvím. Je to způsobeno naší ubohou myslí, že nejsme schopni

uvažovat o těle a psýché jako o jedné a téže věci; pravděpodobně jsou jedna věc, ale my nejsme schopni si to myslet. Moderní fyzika je vystavena stejné obtíži; podívejte se na ty politováníhodné věci, jež se dějí se světlem! Světlo se chová, jako by to byla vlnění a také se chová tak, jako by to byly částice. Bylo zapotřebí velmi složitých matematických vzorců L. V de Broglieho, aby se lidské mysli pomohlo představit si možnost, že vlnění a částice jsou dva fenomény jedné a téže základní reality pozorované za rozdílných podmínek. t7) Nemůžete si to myslet, ale jste nuceni to připustit jako postulát.

Stejným způsobem je nevyřešitelným problémem takzvaný psychofyzický paralelismus. Vezměte na příklad případ tyfové horečky s psychologickými průvodními jevy. Kdyby byl psychický faktor omylem považován za příčinu, došli byste k absurdním závěrům. Vše, co můžeme říci, je, že existují určité fyziologické stavy, které jsou jasně zapříčiněny duševní poruchou, a některé jiné, jež nejsou zapříčiněny, ale jen doprovázeny psychickými procesy. Tělo a psýché jsou dva aspekty živých bytostí, a to je vše, co víme. Proto raději řeknu, že se tyto dvě věci dějí zázračným způsobem společně, a je lepší zůstat u toho, protože o nich nedovedeme přemýšlet dohromady najednou. Pro své vlastní

použití jsem razil výraz, který ilustruje toto bytí dohromady; říkám, že působí zvláštní princip synchronicity,ts) takže se ony věci dějí nějak společně a chovají se, jako kdyby byly stejné, ale pro nás nicméně stejné nejsou.

°) Louis Victor de Broglie, francouzský fyzik, obdržel Nobelovu cenu za fyziku (1929), objevil vlnový charakter elektronů. Místo "oscilací" a "korpusek" (v angl. orig. "oscillations", "corpuscles") by zde byly obvyklejší termíny "vlny" a "částice" (v angl. orig. "waves, particles").

~e) Srov.: C. G. Jung: Synchronicity.~ An Acausal Connecting Principle. Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 8.

Možná jednoho dne objevíme nějaký nový druh matematické metody, kterým budeme schopni prokázat, že tomu tak musí být. Ale v tomto okamžiku jsem naprosto neschopen vám říci, zdali převládá tělo nebo psýché nebo zda pouze koexistují.

Dr. L. J. Bendit:

Není mi zcela jasné, kdy se invaze stává patologickou. V první části své řeči jste dnes večer naznačil, že invaze se stává patologickou, když se stane habituální. Jaký je rozdíl mezi patologickou invazí a uměleckou inspirací a tvorbou myšlenek?

Profesor Jung:

Mezi uměleckou inspirací a invazí není vůbec žádný rozdíl. Je to přesně totéž, proto jsem se vyhnul slovu "patologický". Nikdy bych neřekl, že umělecká inspirace je patologická, a proto dělám tuto výjimku také pro invaze, protože mám za to, že inspirace je zcela normální skutečností. Není na ní nic špatného. Není na ní nic mimořádného. Naštěstí to patří do řádu lidských bytostí, že se inspirace vyskytuje jen příležitostně - velmi zřídka, ale přihází se. Je však celkem jisté, že patologické věci přicházejí do velké míry stejnou cestou, takže musíme někde vyznačit hranice. Jste-li všichni psychiatři a já vám předložím určitý případ, pak snad můžete říci, že ten muž je duševně chorý. Já bych řekl, že ten člověk není duševně chorý z toho důvodu, že pokud mně d'ovede vysvětlit sám sebe takovým způsobem, že cítím, že s ním mám kontakt, potom ten člověk není duševně chorý. Být bláznem je velmi relativní pojem. Když se například černocho chová určitým způsobem, řekneme, "Inu, vždyť je to jen černocho", ale chová-li se stejným způsobem bělocho, řekneme, "Ten člověk se pomátl", protože bělocho se tak nemůže chovat. Od černocho se očekává, že takové věci dělá, ale bělocho je nedělá. Být "blázen" je sociální pojem; užíváme sociálních vymezení, omezení a definicí, abychom rozlišili duševní poruchy. Můžete říci, že ten člověk je

zvláštní, že se chová neočekávaným způsobem a má směšné myšlenky, a žije-li náhodou v nějakém malém městě ve Francii nebo ve Švýcarsku, řekli byste, "Je to originální chlapík, jeden z nejoriginálnějších obyvatel tohoto malého městečka"; ale když ho přivedete doprostřed Harley Street, tak je vyloženě bláznivý. Nebo je-li určitý jedinec malíř, myslíte si, že je velmi originální umělec, ale nechte toho muže dělat pokladníka ve velké bance a ta banka si něco zažije. Potom řeknou, že ten chlápek byl určitě blázen. Ale to jsou jednoduše společenské zřetele. Stejnou věc vidíme v ústavech pro choromyslné. To, že naše léčebny produševně choré monstrózně rostou, není z důvodu, že by se zvyšoval absolutně přírůstek duševních chorob, přičinňuje fakt, že nedovedeme snášet nenormální lidi, takže je zjevně mnohem více šílených lidí než dříve. Vzpomínám si, že za mého mládí jsme měli lidi, které jsem později rozpoznal jako schizofreniky a mysleli jsme si, "Ach, strýček ten a ten je velmi originální člověk". V mém rodném městě bylo několik imbecilů, ale neříkalo se o nich, "Je to strašný hlupák" nebo něco podobného, nýbrž "Je velmi roztomilý". Stejně se říkalo některým idiotům "cretins"-"kreténi", což pochází ze rčení "il est bon chrétien" ("je dobrý křesťan"). Nic jiného jste o nich nemohli říci, ale alespoň byli dobří křesťané.

Předsedající:

Dámy a pánové,
myslím, že musíme pro tento večer profesora
Junga uvolnit z další činnosti a opravdu mu velmi
děkujeme.

PŘEDNÁŠKA DRUHÁ

Předsedající (Dr. J. A. Hadfield):

Dámy a pánové,
Dr. Jung Vám byl již představen, a to
nejvýmluvnějším jazykem, já však myslím, že my
všichni, kteří jsme zde byli včera večer, si
uvědomujeme a uznáme, že dokonce ani ono tak
velké chvalořečení nebylo v žádném ohledu
přehnané. Dr. Jung hovořil minulý večer o funkcích
lidské psýché, jako je cítění, myšlení, intuice a
vnímání a já se nemohu ubránit pocitu, že v něm
se zdají být všechny tyto funkce-v protikladu k
tomu, co nám řekl-velmi dobře diferencovány,
Také jsem měl tušení, že v něm jsou tyto funkce
spojeny do jakéhosi centra smyslem pro humor.
Nic mne totiž tolik nepřesvědčuje o pravdě
nějakého pojetí, jako když je jeho tvůrce schopen
vidět je jako humornou záležitost, a to právě učinil
Dr. Jung minulý večer. Pokud jde o nějaký
předmět, signalizuje přehnaná vážnost vždycky
skutečnost, že jedinec je na pochybách a strachuje
se o pravdu, o které chce přesvědčit.

PŘEDNÁŠKA DRUHÁ

Dámy a pánové,

včera jsme se zabývali funkcemi vědomí. Dnes bych chtěl dokončit problém struktury psýché.

Diskuse o lidské psýché by nebyla úplná, kdybychom do ní nezahrnuli existenci nevědomých procesů.

Dovolte mi stručně zopakovat závěry, které jsem učinil včera večer.

Nemůžeme se zabývat nevědomými procesy přímo, protože nejsou dostupné. Nemohou být pochopeny přímo; objevují se pouze ve svých produktech a my postulujeme podle zvláštních vlastností těchto produktů, že za nimi musí něco být, v čem mají svůj původ. Tuto temnou sféru nazýváme nevědomou psýché.

Ektopsychické obsahy vědomí se odvozují v první řadě z prostředí, a to pomocí smyslových údajů.

Obsahy posléze pocházejí také z jiných zdrojů, jako je například poměl a procesy usuzování. Tyto patří k endopsychické sféře. Třetím zdrojem vědomých obsahů je temná sféra psýché, nevědomí.

Dostáváme se k ní prostřednictvím zvláštností endopsychických funkcí, těch funkcí, které nejsou ovládány vůlí. Jsou prostředkem, pomoci něhož nevědomé obsahy dosahují povrchu vědomí.

Nevědomé procesy tedy nemohou být

pozorovány přímo, ale ty z jejich produktů, které překročí práh vědomí, mohou být rozděleny do dvou tříd. První třída obsahuje rozpoznatelný materiál jednoznačně osobního původu; tyto obsahy jsou individuálními zisky nebo produkty instinktivních procesů, které vytváří osobnost jako celek. Dále jsou zde zapomenuté nebo potlačené obsahy a tvořivé obsahy. Není na nich nic zvláštního. U některých lidí mohou být takové věci vědomé. Někteří lidé jsou si vědomi věcí, kterých si jiní lidé vědomi nejsou. Tuto třídu obsahů nazývám podvědomou psýché nebo osobním nevědomím, protože nakolik to můžeme posoudit, je zcela tvořena osobními prvky, které utvářejí lidskou osobnost jako celek.

Pak je zde druhá třída obsahů zcela neznámého původu nebo vůbec událostí jakéhosi původu, který nelze popsat jako individuální získané vybavení. Tyto obsahy mají jednu význačnou zvláštnost, a tou je jejich mytologický charakter. Je tomu tak, jako by patřily ke vzoru, který není vlastní žádné jednotlivé psýché nebo osobě, ale spíše ke vzoru, který je vlastní lidstvu obecně. Když jsem poprvé narazil na tyto obsahy, velmi jsem se podívoval, zda snad nejsou způsobené dědičností, a myslel jsem si, že mohou být asi vysvětleny rasovou dědičností.

Abych tuto otázku vyjasnil, jel jsem do Spojených států a studoval jsem sny čistokrevných černochů a

ujistil jsem se, že tyto obrazy nemají nic společného s takzvanou pokrevní nebo rasovou dědičností ani nejsou osobně získané jedincem. Patří obecně lidstvu, a proto mají kolektivní povahu.

Tyto kolektivní vzory jsem nazval archetypy.

Použil jsem výrazu sv. Augustina~9). Archetyp znamená typos (angl. imprint, něm. ein Geprägtes pozn. př.), určité seskupení archaického charakteru, které obsahuje jak ve formě tak ve významu mytologické motivy. Mytologické motivy se objevují v čisté formě v pohádkách, mýtech, legendách a ve folklóru. Některé z dobře známých motivů jsou: postavy hrdiny, vykupitele, draka vždy spojen s hrdinou, který ho musí přemoci), velryby nebo obludy, která pohltí hrdinu^{2°}). Jinou variací motivu hrdiny a draka je katabasis, sestup do jeskyně, Nekyia. Pamatujete si z Odysseje, kde Odysseus sestupuje ad inferos, aby se poradil s prorokem-věstcem Tiresiem. Tento motiv Nekyie se ve starověku nalézá všude a prakticky na celém světě. Vyjadřuje psychologický mechanismus introverze vědomé psýché do hlubších vrstev nevědomé psýché. Z těchto vrstev se odvozují obsahy neosobního, mytologického charakteru, jinými slovy archetypy ~řec. archaios = od prvopočátku, starý, původní; typos = ráz, stopa, podoba, postava, forma, charakter; obsah, téma; vzor, příklad; obrys, znak značka, dojem; pozn. překl.), a proto je nazýván

neosobním nebo kolektivním nevědomím.

Srov. The Archetypes and the Collective Unconscious.

Sebrané spisy (nngl. vyd.), díl 1, odst. 5.

Viz Psychology of the Unconscious (nebo Symbols of Transformation). Sebrané spisy (angl. vyd.), díl 5, index.

Jsem si naprosto vědom toho, že vám mohu podat pouze nejstručilější nástin této zvláštní otázky kolektivního nevědomí. Ale uvedu vám příklad jeho symbolismu a postup, jak ho odlišit od osobního nevědomí. Když jsem odjel do Ameriky zkoumat nevědomí černochů, zajímal mě zvláště tento problém: jsou tyto kolektivní vzorce rasovým dědictvím nebo jsou to "a priori kategorie představivosti" - jak je zcela nezávisle na mé vlastní práci nazvali dva Francouzi Hubert a Mauss.¹) Jeden černoch mi vyprávěl sen, v němž se vyskytovala postava muže ukřižovaného na kole.²) Nebudu vyprávět celý sen, protože není důležitý. Obsahoval pochopitelně svůj osobní význam stejně jako narážky na neosobní ideje, ale já jsem si vybral pouze tento jeden motiv. Byl to velmi nevzdělaný černoch z Jihu a nijak zvlášť inteligentní. Bylo by nanejvýše pravděpodobné vzhledem k dobře známému zbožnému charakteru černochů, že by měl sen o muži ukřižovaném na kříži. Kříž by byl něčím, co bylo získáno osobně. Ale je dosti nepravděpodobné, že by měl mít sen o muži

ukřižovaném na kole. Je to velmi neobvyklý obraz. Samozřejmě, že vám nemohu dokázat, že tento černoch nějakou zvláštní náhodou neviděl obraz nebo něco podobného neslyšel a potom měl o tom sen; ale pokud neměl pro tuto myšlenku žádný model, byl by to archetypický obraz, protože ukřižování na kole je mytologický motiv. Je to starověké sluneční kolo a ukřižování je oběť slunečnímu bohu k jeho usmíření, stejně jako byly dříve nabízeny lidské a zvířecí oběti k úrodnosti země. Sluneční kolo je mimořádně archaická představa, možná nejstarší náboženská představa vůbec. Můžeme ji vystopovat až do mezolitu a paleolitu, jak dokazují sochy v Rhodesii. Opravdová kola byla teprve v době bronzové, v paleolitu nebylo kolo ještě vynalezeno. Rhodéské sluneční kolo se zdá být současníkem velmi naturalistických obrazů zvířat, jako je slavný nosorožec s ptáky klubáky - mistrovské dílo pozorování. Rhodéské sluneční kolo je tudíž původní vize, zřejmě archetypický obraz slunce.ZS) Ale tento obraz není naturalistický, pro Henri Hubert a Marcel Mauss: *Mélanges d'histoire dee retigions*, s. XXIX. =Z) .Srov. C. G. Jung: *Symbols of Tiansformation*, odst. 154.

'r) Srov. *Psychology and Literature*. Sebrané spnsy (angl. vyd.), díl I5, odst. I50: *Psychology and Religion*. Sebrané spisy (angl. vyd.), díl I I, odst. 100, a *Brother Klou.c* (tamtéž), odst. 484.

Dokumentace rhodéských "slunečních kol" nebyla možná, ačkoli jsou

tože je vždy rozdělen do čtyř nebo osmi dílů (obr. 3). Tento obraz, druh rozděleného kruhu je symbolem, který najdete v průběhu celé historie lidstva stejně jako ve snech moderních jedinců. Můžeme předpokládat, že vynález skutečného kola začal u této vize. Mnohé z našich vynálezů pocházejí z mytologických anticipací a prvotních obrazů. Umění alchymie je například matkou moderní chemie. Naše vědomá vědecká psýché začala na matici nevědomé psýché.

Obr. 3 Sluneční kolo

Ve snu toho černocho je člověk na kole opakováním řeckého mytologického motivu Ixiona, který - protože se provinil vůči lidem i bohům byl připoután Diem na neustále se otáčející kolo. Uvádím vám tento příklad mytologického motivu ve snu pouze proto, abych vás obeznámil s myšlenkou kolektivního nevědomí. Jediný příklad samozřejmě není žádným důkazem. Ale nemůžeme dost dobře usuzovat, že tento černoch studoval řeckou mytologii a je nepravděpodobné, že by viděl nějaké zobrazení řeckých mytologických postav. Kromě toho jsou zobrazení Ixiona vskutku velmi vzácná.

Mohl bych vám podat souhrnný důkaz velmi

propracovaného druhu o, existenci těchto mytologických vzorců v nevědomí. Ale abych mohl předložit svůj materiál, musel bych přednášet čtrnáct dnů. Musel bych vám nejdříve vysvětlit význam snů a sérií snů a potom vám objasnit všechny historické paralely a vysvětlit úplně jejich význam, protože takové formy vytvořené ve skalách známy v Angole a Jižní Africe:

srov. Willcox, The Rock Art of South Africa, obr. 23 a tab. XVII-XX.

Jejich datování je nejisté. "Nosorožec s klubáky" pochází z

Transvaalu a je v muzeu v Pretorii. Byl objeven v roce 1928 a

široce publikován.

symbolismus těchto obrazů a myšlenek se neučí ve školách nebo na univerzitách a dokonce i specialisté o něm vědí jen zřídka. Musel jsem léta studovat a hledat si sám materiál a nemohu ani od velmi vzdělaného posluchačstva očekávat, aby bylo au courrant s takovými nepochopitelnými věcmi. Až přijdeme k technice analýzy snů, budu nucen použít něco z mytologického materiálu a vám se naskytne pohled, jaká je to vlastně práce toto hledání paralel k nevědomým produktům. V daném okamžiku se

musím spokojit s pouhým konstatováním, že ve vrstvě nevědomí jsou mytologické vzorce, že produkuje obsahy, které nemohou být připisovány jedinci a které mohou být dokonce v přísném protikladu k osobní psychologii snícího jedince. Jste například jednoduše ohromeni, když pozorujete, jak zcela nevzdělaný člověk produkuje sen, který by se u takového člověka opravdu neměl objevit, protože obsahuje nanejvýš překvapující věci. A dětské sny vás často donutí přemýšlet do té míry, že si potom musíte vzít dovolenou, abyste se zotavili ze šoku, protože tyto symboly jsou tak úžasně hluboké, že si pomyslíte: Jak je proboha možné, aby dítě mělo takový sen? Vysvětlení je opravdu celkem snadné. Naše psýché má svou historii stejně jako naše tělo. Můžete se stejně tak divit, že člověk má například slepé střevo. Ví o tom, že by měl mít slepé střevo? Prostě se s ním narodí. Milióny lidí nevědí, že mají thymus, ale mají ho. Neví, že v určitých částech své anatomie patří k druhu ryb, ale přece je tomu tak. Naše nevědomí - stejně jako naše tělo - je skladištěm reliktních a vzpomínek z minulosti. Studium struktury kolektivního nevědomí by odhalilo stejné objevy, jaké uděláte ve srovnávací anatomii. Nemusíme si myslet, že je v tom něco mystického. Ale protože mluvím o kolektivním nevědomí, byl jsem obviněn z tmářství. Na kolektivním nevědomí není nic mystického. Je to pouze nové odvětví vědy a odpovídá to skutku

zdravému rozumu, když připustíme existenci nevědomých kolektivních procesů. Protože i když se dítě nenarodí vědomé, jeho psýché není tobula rasu. Dítě se narodí s určitým mozkem a mozek anglického dítěte nebude pracovat jako mozek australského domorodce, ale způsobem odpovídajícím modernímu anglickému člověku. Mozek se rodí s hotovou strukturou, bude pracovat moderním způsobem, avšak tento mozek má svou historii. Byl budován během miliónů let a reprezentuje historii, které je výsledkem. Přirozeně` že s sebou nese stopy této histo

rie, přesně jako tělo a když se ponoříte do základních struktur psýché, najdete pochopitelně stopy archaické psýché.

Myšlenka kolektivního nevědomí je opravdu velmi jednoduchá. Kdyby tomu tak nebylo, dalo by se potom hovořit o zázraku a já vůbec nejsem šířitel zázraků. Řídím se prostě zkušeností.

Kdybych vám mohl sdělit zkušenosti, udělali byste si o těchto archaických motivech stejné závěry.

Náhodou jsem jaksi zavadil o mytologii a přečetl jsem možná o tom více knih než vy. Nebyl jsem vždy badatelem v mytologii. Jednoho dne,

když jsem byl ještě na klinice, jsem viděl pacienta se schizofrenií, který měl zvláštní vizi a řekl mi o ní.

Chtěl, abych ji viděl, a protože jsem byl velmi hloupý, nebyl jsem s to ji vidět. Myslel jsem si,

"Tento člověk blázní a já jsem normální a jeho vize by mě neměla znepokojoval". Ale zneklidnila mě. Ptal jsem se sám sebe: Co to znamená? Nebyl jsem upokojen tím, že je to bláznivé a později jsem přišel na knihu německého učence Dietericha,^{2°}) který zveřejnil část magického papyrusu. Zkoumal jsem jej s velkým zájmem a na stránce 7 jsem našel "slovo od slova" vizi svého blázna. Byl jsem šokován. Řekl jsem: "Jak je to proboha možné, aby ten chlapík přišel k takové vizi?" Nebyl to pouze jeden obraz, ale série obrazů a jejich doslovné opakování. Nechci se tím teď zabývat, protože by nás to zavedlo příliš daleko. Je to velmi zajímavý případ, který jsem ostatně také publikoval.=5

Tento ohromující paralelismus mne dal do pohybu. Pravděpodobně jste se ke knize učeného profesora Dietericha nedostali, ale kdybyste četli stejné knihy a pozorovali stejné případy, objevili byste myšlenku kolektivního nevědomí.

Nejhlubší vrstva, kam můžeme při našem zkoumání nevědomí dosáhnout je vrstva, kde už člověk není rozlišitelný jedinec, ale kde se jeho psýché rozšiřuje a noří se do psýché lidstva - ne do vědomí, ale do nevědomí lidstva, kde jsme všichni stejní. Stejně jako má tělo svou anatomickou shodnou podobnost v tom, že má dvě oči, dvě uši a jedno srdce atd. pouze s malými individuálními rozdíly, má také psýché svou

Z°) Albrecht Dietrich: é'ine Mithrasliturgic, 1910.

u) Symhnl's of Transformatior, odst. 151 a násl.; Tlre Arehervpes and the Co!lective 1/nseortscious, odst. 105; The Structure and Dynarnics o~the P.s~rhe (Sebrané spisy angl. °yd~). sv. 8, odst. 228 a 318 a násl.).

základní shodnou podobnost. Na této kolektivní úrovni přestáváme být rozlišitelnými jedinci, jsme všichni jedno. Můžete to pochopit, když zkoumáte psychologii primitivů. Význačnou skutečností na mentalitě primitivů je tento nedostatek rozlišenosti mezi jedinci, tato jednota subjektu s objektem, tato participation mystique mystické účastenství, jak to nazývá Lévy-Bruhl.zb~ Mentalita primitivů vyjadřuje základní strukturu psýché, tu psychologickou vrstvu, která s námi tvoří kolektivní nevědomí, onu základní vrstvu, která je u všech stejná. Protože základní struktura psýché je u každého stejná, nejsme s to rozlišovat, jestliže prožíváme právě na této úrovni. Tam nevíme, zda se něco přihodilo vám nebo mně. V základní kolektivní úrovni existuje celistvost, která nemůže být rozdělena. Jestliže začnete přemýšlet o účastenství jako faktu, který znamená, že jsme v podstatě identičtí s každým a se vším, zavede vás to k velmi pozoruhodným teoretickým závěrům. Neměli byste jít dál, než jsou tyto závěry, protože tyto věci se stávají nebezpečnými. Ale některé ze závěrů byste měli prozkoumat, protože mohou vysvětlit řadu

pozoruhodných věcí, které se člověku stávají. Chci to shrnout: přinesl jsem diagram obr. 4~. Vypadá velmi složitě, ale ve skutečnosti je velmi jednoduchý.

Předpokládejme, že naše duševní sféra vypadá jako osvětlená koule. Povrch, z kterého vyzařuje světlo, je funkce, kterou se převážně adaptujeme. Jste-li osobou, která se adaptuje převážně myšlením, váš povrch je povrchem myslícího člověka. Budete řešit věci pomocí myšlení a lidem budete ukazovat své myšlení. Jste-li jiný typ, bude to jiná funkce.~~~

Na diagramu je unimání uvedeno jako periferní funkce. Jejím prostřednictvím získává člověk informace o světě vnějších objektů. V druhém kruhu myšlení dostává to, co mu řekly jeho smysly, dává věcem jméno. Potom z nich člověk bude mít cit, jeho pozorování bude doprovázet citové zabarvení. A nakonec získá určité vědomí o tom, odkud věc pochází, kam asi jde a co asi udělá. To je intuice, pomocí které vidíte za roh. Tyto čtyři funkce tvoří ektopsychický systém.

Další sféra na diagramu představuje vědomý komplex já, ke kterému se funkce vztahují. Uvnitř endopsýché si nejprve všimnete paměti, která

=°) L. Lévy-Bruhl: *How Natives Think* (angl. překl. Lilian A. Clare).

2') K všeobecnému popisu typů a funkcí viz *Psychological Types*, kap. 10.

je stále funkcí, jež může být ovládána vůli; je pod řízením vašeho komplexu já. Potom se setkáváme se subjektivními komponentami funkcí. Nemohou být přímo řízeny vůli, ale stále ještě mohou být potlačeny, vyloučeny nebo může být zvýšena síla vůle jejich intenzita. Tyto komponenty nejsou již tak ovladatelné jako paměť, i když jak víte i paměť je trochu ošidná. Pak přicházíme k afektům a invazím, které jsou zvladatelné pouze násilím. Můžete je potlačit, a to je všechno, co můžete udělat. Musíte zatínat pěsti, abyste nevybuchli, protože mohou být silnější než váš komplex já.

Tento psychický systém opravdu nemůže být vyjádřen takovým hrubým diagramem. Diagram je spíše škálou hodnot ukazující, jak energie nebo intenzita komplexu já, jež se projevuje silou vůle, postupně slábne, když se blížíte k temnotě, která se nakonec nalézá na dně celé struktury - k nevědomí. Nejprve máme osobní podvědomou psýché. Osobní nevědomí je tou částí psýché, která obsahuje všechny věci, které mohou být právě tak i vědomé. Víte, že o mnohých věcech se hovoří jako o nevědomých, ale je to pouze relativní tvrzení. V této zvláštní sféře není nic, co by muselo hýť u každého nevědomé. Jsou lidé, kteří jsou si vědomi téměř všeho, čeho si člověk může být vědom. V naší civilizaci samozřejmě máme mimořádně velké množství nevědomí, ale když

přijdete k jiné rase, třeba do Indie nebo do Číny, objevíte například, že tito lidé jsou si vědomi věcí, které by psychoanalytik v našich zemích musel dolovat celé měsíce. Co více, prostí lidé v přirozených podmínkách mají často mimořádné vědomí o věcech, o kterých lidé ve městech nevědí a o nichž začnou měšťáci snít teprve pod vlivem psychoanalýzy. Povšiml jsem si toho ve škole. Žil jsem na venkově mezi venkovany a se zvířaty a byl jsem si plně vědom řady věcí, o nichž neměli jiní hoši ani ponětí. Měl jsem tu možnost a neměl jsem předsudky. Když analyzujete sny nebo symptomy či fantazie neurotiků nebo normálních lidí, začnete pronikat do podvědomé psýché a můžete zrušit její umělý práh. Osobní nevědomí je opravdu něco velmi relativního a jeho kruh může být omezen a stát se tak úzkým, že se blíží nule. Je celkem myslitelné, že člověk může rozvinout své vědomí do té míry, že může říci: Nihil humunum a me alienum puto.ze)

Nakonec přicházíme k nejzákladnějšímu jádru, jež se nemůže vůbec stát vědomým - ke sféře archetypické psýché. Její předpokládané obsahy se projevují ve formě obrazů, jež mohou být pochopeny pouze jejich srovnáváním s historickými paralelami. Nepoznáte-li určitý materiál jako historický a nemáte-li paralely,

nemůžete tyto obsahy integrovat do vědomí a zůstávají produkované. Obsahy kolektivního nevědomí nejsou předmětem nějakého libovolného úmyslu a nejsou ovladatelné vůlí. Chovají se skutečně, jakoby ve vás neexistovaly - vidíte je ve svém sousedství, ale ne v sobě. Když jsou obsahy kolektivního nevědomí aktivovány, začneme si u našich bližních uvědomovat určité věci. Například začneme objevovat, že zlí Habešané napadají Itálii. Znáte slavný příběh Anatola France. Dva venkované bojovali ustavičně jeden s druhým a objevil se někdo, kdo chtěl znát příčiny a zeptal se jednoho muže. "Proč nenávidíš svého souseda a proč se s ním tak biješ?" Odpověděl mu: "Mais i) est de fautive côté de la riviére!" ("Ale on je z druhé strany

")) Srov. Tercentius: Ilraulon Timorumennc, 1. I. 25: Homo sum; hamaní nil a mc alienum pato. Jsem člověk; nic lidského nepovažuji za sobě cizí.

řeky!")) Je to stejné jako Francie a Německo. My Švýcaři jsme měli během světové války dobrou možnost číst noviny a zkoumat ten zvláštní mechanismus, který se choval jako obrovské dělo pálicí z jedné strany Rýna, a přesně stejným způsobem z druhé strany, a bylo opravdu jasné,

že lidé na svých sousedech viděli věc, kterou nepoznávali u sebe.

Je pravidlem, že když je kolektivní nevědomí opravdu konstelováno ve větších sociálních skupinách, je výsledkem hromadné šílenství, psychická epidemie, která může vést k revoluci, válce nebo k něčemu podobnému. Tato hnutí jsou neobyčejně nakažlivá - téměř nepřekonatelně nakažlivá, protože je-li aktivováno kolektivní nevědomí, nejste již více tímž člověkem. Nejen že v tom hnutí jste - uý jste to hnutí. Kdybyste žili v Německu nebo tam chvíli pobyli, marně byste se tomu bránili. Dostane se vám to pod kůži. Jste člověk a ať už jste na světě kdekoli, můžete se bránit pouze omezením svého vědomí a tím, že se učiníte prázdným, tak bezduchým, jak je jen možné. Potom ztrácíte svou duši, protože jste jen smítko vědomí plující na moři života, kterého se nezúčastňujete. Avšak zůstanete-li sám sebou, zjistíte, že se vám kolektivní atmosféra dostává pod kůži. Nemůžete žít v Africe nebo v nějaké takové zemi, aniž máte tuto zemi pod kůží. Když žijete se žlutými lidmi, sežloutnete pod kůží také. Nemůžete tomu zabránit, protože někde jste týž jako černoch nebo Číňan nebo kdokoliv, s kým žijete, všichni jste pouze lidské bytosti. V kolektivním nevědomí jste stejní jako člověk jiné rasy, máte stejné archetypy, takové jako vy máte,

má i on oči, srdce, játra atd. Nevadí, že jeho kůže je černá. Do jisté míry na tom samozřejmě záleží - on má pravděpodobně o celou historickou vrstvu méně než vy. Rozdílné vrstvy psýché odpovídají historii ras. Kdybyste studovali rasy, jak jsem to dělal já, učinili byste velmi zajímavé objevy. Můžete je například udělat, když analyzujete Severoameričany. Američan - vzhledem ke skutečnosti, že žije na panenské půdě - má v sobě rudého Indiána. Rudoch, i když nikdy žádného neviděl, a černochoch, i když je vyobcován a tramvaje jsou vyhrazeny jen pro bílé, se dostali do Američana a poznáte, že patří do částečně barevného národa. Zy) Tyto věci jsou zcela nevědomé a můžete o nich

C. G. Jung: ('irilizotinn in Tinnsition. Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 10, odst. 94 an. a 946 a násl.

5

7 56

mluvit jen s velmi osvícenými lidmi. Je to stejně obtížné jako mluvit s Francouzi nebo s Němci, když jim máte říci, proč jsou tolik jeden proti druhému. Před nedávnem jsem strávil hezký večer v Paříži. Několik velmi kultivovaných lidí mne pozvalo a příjemně jsme se bavili. Ptali se mne na národnostní rozdíly a já jsem si myslel, že ukážu nedostatek taktu

a tak jsem řekl: "Co si ceníte, je la clarté latine, la clarté-de l'esprit latin. (...latinská jasnost, jasnost latinského ducha). To proto, že vaše myšlení je méněcenné. Latinský myslitel je ve srovnání s německým méněcenný." Nastražili uši a já jsem jim řekl: "Ale váš cit je nepřekonatelný, je naprosto diferencovaný." Řekli: "Jak to?" Odpověděl jsem: "Běžte do kavárny nebo do kabaretu nebo někam, kde uslyšíte písničky a divadelní kusy a zpozorujete velmi zvláštní jev. Je tam spousta velmi groteskních a cynických věcí a najednou se stane něco sentimentálního. Matka ztratí své dítě, je tam ztracená láska nebo něco báječně vlasteneckého a musíte plakat. Pro vás musí být sůl i cukr smíšený. Ale Němec vydrží celý večer jenom o cukru. Francouz musí mít do něj nějakou sůl. Potkáte člověka a řeknete: "Enchanté de faire votre connaissance. (Těší mne, že Vás poznávám.) Ve skutečnosti vůbec nejste enchanté de faire sa connais.sance; ve skutečnosti cítíte: Ach, táhni k čertu. Ale nic vám to nedělá a jemu také ne. Ale neříkejte Němci: Enchanté de faire ~otre connaissance, protože tomu uvěří. Němec vám pošle pár podvazků a nejen očekává, že za ně zaplatíte, což je přirozené. Očekává také, že ho za to budete mít rádi."

Německý národ je charakteristický tím, že jeho citová funkce je méněcenná, to jest není

diferencovaná. Když to Němci řeknete, je uražen. Já bych byl uražen také. Je velmi připoután k tomu, čemu říká *Gemiitlichkeit* (bodrost, dobrosrdečnost). Místnost plná kouře, kde každý má rád každého - to je *gemiitlich* a to se nesmí narušit. Musí to být absolutně jasné, jen na jednu notu, a nic víc. To je *la clarté germanique du .sentiment* (...germánská jasnost citu), a to je méněcené. Na druhé straně je velkou urážkou říci Francouzovi něco paradoxního. protože to není jasné. Jeden anglický filozof řekl: "Vynikající duch není nikdy zcela jasný." Je to pravda a také vynikající cit není nikdy zcela jasný. Budete vychutnávat jen cit, který je otevřený a je lehce zpochybněn a myšlenka, která v sobě nemá jemný rozpor, není přesvědčivá.

Od toho okamžiku bude naším zvláštním problémem: Jak se můžeme přiblížit k temné sféře člověka? Jak jsem vám řekl, dá se to provést třemi metodami analýzy: slovním asociačním pokusem, analýzou snů a metodou aktivní imaginace.

Nejdříve bych chtěl říci něco o testech slouních asociací.'°)

- Mnohým z vás se budou možná zdát staromódní, ale protože jsou stále ještě užívány, musím se nich zmínit. Neužívám nyní tyto testy u pacientů, ale u křivěinálních případů.

Experiment je prováděn - opakuji dobře známé věci - se seznamem řekněme sto slov. Zkoumané

osobě dáte instrukci, aby reagovala prvním slovem, které ji napadne co možno nejrychleji poté, jakmile uslyší a pochopí podnětové slovo. Když se ujistíte, že zkoumaná osoba chápe, co míníte, můžete začít s experimentem. Zaznamenáváte si čas každé reakce stopkami. Když skončíte těch sto slov, uděláte další experiment. Zopakujete podnětová slova a zkoumaná osoba má reprodukovat dřívější odpovědi. V určitých místech její paměť selhává a reprodukce je nejistá nebo nesprávná. Tyto chyby jsou důležité.

Původně nebyl experiment vůbec zamýšlen pro současné užití; byl zamýšlen ke zkoumání myšlenkové asociace. To byla samozřejmě velmi utopická představa. Nic takového se nedá zkoumat takovými primitivními prostředky. Ale můžete studovat něco jiného, když se experiment nedaří, když lidé dělají chyby. Žádáte jednoduché slovo, které může odpovědět dítě a vysoce inteligentní osoba odpovědět nemůže. Proč? Slovo narazí na to, co já nazývám komplex, shluk psychických obsahů charakterizovaný zvláštním nebo snad trapným citovým zabarvením, voje obvykle skryto před zrakem. Je to jako by projektil proletěl silnými vrstvami osoby^{3t}) do temné vrstvy. Například někdo s peněžním komplexem bude zasažen, když řeknete "koupit", "zaplatit" nebo "peníze". To je porucha reakce.

Máme asi 12 nebo více kategorií poruch a já se o některých z nich zmíním, abyste měli představu o jejich praktické hodnotě. Prodloužení

C. G. Jung: Studies in Word Association, přel. Eder;
také in: Experimental Researches. Sebrané spisy, sv. 2.
3~) C. G. Jung: Two Essays on Analytical Psychology.
Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 7, odst. 245 a násl., 304 a násl.

reakčního času má největší praktickou důležitost. Rozhodnete, zda je reakční čas příliš dlouhý tak, že vezmete průměr reakčních časů zkoumané osoby. Jiné charakteristické poruchy jsou: reakce s více než jedním slovem (proti instrukcím); chyby při reprodukci slova; reakce vyjádřena výrazem tváře, smíchem, pohybem rukou či nohou nebo těla, kašláním, kýcháním a podobné věci; nedostatečné reakce jako "ano" nebo "ne"; nereagování na skutečný význam podnětového slova; opakované použití stejných slov; použití cizích jazyků - což v Anglii není velkým nebezpečím, i když u nás je to velká nepříjemnost; defektní reprodukce, když začne selhávat paměť v reprodukčním experimentu; úplné chybění reakce.

Obr. 5 Asociační test

Podnětová slova: 7.... nůž; 13.... kopí (oštěp); 16.... bít;
18.... zaostřený; 19.... láhev;

Všechny tyto reakce jsou mimo volní kontrolu.

Když se podrobíte experimentu, jste vyřízen a když se nepodrobíte, jste vyřízen také, protože se ví, proč k tomu nejste ochoten. Když jej dáte zločinci, může ho odmítnout, a to je fatální, protože se ví, proč odmítá. Když svolí. pověsí se sám. Jsem v Curychu volán soudem, když mají nějaký složitý případ; jsem to poslední stéblo.

Výsledky asociačního experimentu mohou být velmi jasně ilustrovány diagramem (obr. 5). Výška sloupců představuje skutečný reakční čas zkoumané osoby. Tečkovaná vodorovná čára představuje průměr reakčních časů. Nestínované sloupce jsou ty reakce, které nevykazují žádné známky poruch.

Stínované sloupce ukazují poruchové reakce. V reak

pich 7, 8, 9, 10 můžete například pozorovat celou serii poruch: podnětoce slovo na 7 bylo kritické a aniž si toho zkoumaná osoba vůbec všimla, jsou tři následující reakční časy prodloužené kvůli perseveraci reakce na podnětové slovo. Zkoumané osoba si vůbec nebyla vědoma toho, že měla nějakou emoci. Reakce 13 ukazuje izolovanou poruchu a v 16-20 je výsledkem opět celá série poruch. Nejsilnější poruchy jsou v reakcích 18 a 19. V tomto zvláštním případě máme co činit s takzvanou intenzifikací citlivosti pomocí senzitivujícího efektu nevědomé emoce: když nějaké kritické podnětové

slovo vyvolalo perseverující emoční reakci a když se další kritický podnět náhodou objeví v rozsahu perseverace, pak je s to způsobit větší efekt než by se dalo očekávat při jeho objevení v sérii indiferentních asociací. To se nazývá senzitivující efekt perseverující emoce.

Když se zabýváme kriminálními případy, můžeme využít senzitivujícího efektu a pak uspořádáme kritická podnětová slova takovým způsobem, že se vyskytují více méně v rámci předpokládaného rozsahu perseverace. Lze to učinit, aby se zvýšil efekt kritického podnětového slova. Když je zkoumanou osobou podezřelý pachatel, jsou kritická podnětová slova taková slova, která mají přímou souvislost se zločinem.

Zkoumaná osoba z obr. 5 byl asi 35 letý muž, slušný jedinec, jedna z mých normálních pokusných osob. Musel jsem samozřejmě experimentovat s velkým počtem normálních lidí, než jsem mohl činit závěry z patologického materiálu. Chcete-li vědět, co znepokojovalo tohoto muže, máte jednoduše přečíst slova, která způsobila poruchu a spojit je dohromady. Ze začátku to bylo slovo nůž, jež způsobilo čtyři narušené reakce. Další poruchou bylo kopí (nebo ošěp) a potom bít, pak slovo zaostřený a potom láhev. To bylo v krátké sérii padesáti podnětových slov, což mi stačilo k tomu, abych mohl muži jasně povědět, o co šlo. Tak jsem mu řekl: "Nevěděl jsem o

tom, že jste měl takový nepříjemný zážitek." Díval se na mne upřeně a řekl: "Nevím, o čem mluvíte." Řekl jsem, "Víte, byl jste opilý a měl jste nepříjemnou záležitost, protože jste do někoho vrazil nůž." Řekl: "Jak to víte?" Potom celou věc přiznal. Pocházel ze slušné rodiny, jednodušší, ale docela milí lidé. Byl v zahraničí a jednoho dne se dostal do opilecké hádky, vytáhl nůž a vrazil ho do někoho a dostal rok vězení. To je velké tajemství, o kterém se nezmiňuje, protože by vrhlo slin na jeho život. Nikdo v jeho městě nebo v okolí o tom nic neví a já jsem jediný, kdo o to náhodou zavadil. Ve svém semináři v Curychu dělám také tyto experimenty. Ti, kdož se chtějí vyzpovídat, jsou samozřejmě vítáni. Avšak vždy je žádám, aby přinesli nějaký materiál o osobě, kterou znají a kterou já neznám a ukazuji jim, jak číst příběh tohoto jedince. Je to docela zajímavá práce; někdy člověk udělá pozoruhodné objevy. Uvedu vám další příklad. Před mnoha lety, když jsem byl ještě celkem mladý lékař, se mne jeden starý profesor kriminologie ptal na tento experiment a řekl, že mu nevěří. Řekl jsem: "Ne, profesore? Můžete to zkusit, kdykoliv budete chtít." Pozval mě do svého domu a já jsem začal. Po deseti slovech se unavil a řekl: "Co z tohoto můžete udělat? Nic z toho nevyšlo." Řekl jsem mu, že nemůže očekávat výsledek s deseti nebo dvanácti slovy, muselo byjich být sto a potom bychom něco viděli. Řekl: "Můžete

dělat něco s těmito slovy>" Řekl jsem: "Dost málo, ale něco Vám mohu říci. Docela nedávno jste měl starosti s penězi, měl jste jich málo. Máte strach, že zemřete na srdeční chorobu. Musel jste studovat ve Francii, kde jste měl milostnou záležitost a na tu jste si vzpomněl, jak se to často stává; když někdo myslí na smrt, přicházejí z hlubin času zpět staré, sladké vzpomínky." Řekl: "Jak to víte?" Každé dítě by to mohlo vidět! Byl to 72 letý muž a asocioval .srdce s bolestí strach, že zemře na selhání srdce. Asocioval smrt se zemří(- přirozená reakce - a s peníze asocioval příliš mulo, velmi obvyklá reakce. Potom začaly být věci pro ně velmi překvapující. Na platit řekl po dlouhém reakčním čase La Semeuse, ačkoliv naše rozmluva byla v němělně. To je slavná postava na francouzské minci. Proč proboha by měl tento starý muž říci La Semeuse? Když přišel ke slovu polibek, byl zde dlouhý reakční čas a potom se objevilo v jeho očích světlo a řekl "krásny . Potom jsem samozřejmě měl příběh. Nikdy by nebyl použil francouzštinu, kdyby to nebylo asociováno se zvláštním pocitem, a proto musíme přemýšlet, proč ji použil. Měl nějaké ztráty s francouzským frankem' V těch dnech se však nemluvalo o inflaci nebo devalvaci. To nemohl bv't klíč k rozluštění. Byl jsem na pochybách, zda to byly peníze nebo láska. ale když přišel k polibek-krkrný, věděl jsem, že to byla láska. Nebyl to druh muže, který by šel do Francie

později ve svém životě, ale byl v Paříži jako student, právník, pravděpodobně na Sorbonně. Bylo poměrně jednoduché dát dohromady celý příběh.

Ale občas narazíte na opravdovou tragédii. Obrázek 6 je případ asi třicetileté ženy. Byla na klinice a diagnóza zněla schizofrenie depresivního charakteru. Prognóza byla patřičně špatná. Měl jsem tuto ženu na svém oddělení a měl jsem z ní zvláštní pocit. Cítil jsem, že nemohu úplně souhlasit se špatnou prognózou, protože schizofrenie už tehdy byla pro mne relativní pojem. Myslel jsem si, že všichni jsme relativně pomatení, ale tato žena byla zvláštní a nemohl jsem diagnózu přijmout jako poslední slovo. V těch dobách se vědělo hodně málo. Udělal jsem

Obr. 6 Asociační test

samořejmě anamnézu, ale nebylo odhaleno nic, co by vrhlo světlo na její nemoc. Proto jsem jí dal asociační test a učinil jsem nakonec velmi zvláštní objev. První porucha byla způsobena slovem anděl a úplné chybění reakce slovem turdoháúý. Potom tam byly poruchy u slov zlí, bohatý, peníze, hloupý, mdý a udát .re. Nyní byla tato žena manželkou bohatého muže ve velmi dobrém postavení a zřejmě šťastná.

Vyptával jsem se jejího manžela a jedinou věcí, kterou mi mohl říci - stejně jako mi řekla ona - bylo, že deprese se dostavila asi dva měsíce poté, co zemřelo její nejstarší dítě - malé čtyřleté děvčátko. Nic jiného se nedalo o etiologii případu zjistit. Asociační test mě konfrontoval s řadou nevyzpytatelných reakcí, které jsem nemohl složit dohromady. V takové situaci budete často, zvláště nemáte-li rutinu v tomto druhu diagnózy. Pak se nejdříve ptejte zkoumané osoby na slova, která nejdou přímo k jádru. Kdybyste se zeptali přímo na nejsilnější poruchy, dostali byste nesprávné odpovědi, takže začněte s poměrně neškodnými slovy a pravděpodobně dostanete poctivou odpověď. Řekl jsem: "A co anděl? Znamená to slovo pro Vás něco?" Odpověděla: "Samozřejmě, je to mé dítě, které jsem ztratila." A potom přišla velká záplava slz. Když se bouře přehnala, zeptal jsem se: "Co pro Vás znamená turdohiavý? Řekla: "Neznamená to pro mě nic." Ale já jsem řekl: "U tohoto slova byla velká porucha a to znamená, že je s tím něco spojeno." Nemohl jsem do tohoto proniknout. Přišel jsem ke slovu zlv a nemohl jsem z ní nic dostat. Objevila se výrazná negativní reakce, která ukázala, že odmítla odpovědět. Pokračoval jsem dál ke slovu modrý a ona řekla: "To jsou oči dítěte, které jsem ztratila." Řekl jsem: "Dělaly na Vás zvláštní dojem?" Řekla: "Samozřejmě. Byly překrásně modré, když se dítě

narodilo." Povšiml jsem si výrazu tváře a řekl jsem: "Proč jste tak rozrušená?" a ona mi odpověděla: "Víte, neměla oči mého manžela." Nakonec z ní vyšlo, že dítě mělo oči jejího dřívějšího milence. Řekl jsem: "Co Vás rozrušuje v souvislosti s tím mužem?" A nakonec se mi podařilo z ní příběh vytáhnout. V malém městě, kde vyrůstala, byl mladý bohatý muž. Ona pocházela ze zámožné rodiny, ale nebylo to nic velkolepého. Muž byl bohatý aristokrat a hrdina malého města a každá dívka o něm snila. Byla hezké děvče a myslela si, že snad má šanci. Potom zjistila, že u něho šancí nemá a její rodina jí řekla: ..Proč na něho myslíš? Je bohatý muž a nemyslí na tebe. Tady je pan Tenaten, milý člověk.

Proč by sis ho nevzala?" Vzala si ho a byla dokonale šťastná až do pátého roku manželství, kdy ji navštívil bývalý přítel z jejího rodného města. Když jej; manžel odešel z místnosti, řekl jí: Způsobila jste bolest jednomu muži" (myslel tím hrdinu. It'ekla: "Cože? Já jsem způsobila bolest?" Přítel odpověděl: "Což jste nevěděla, že byl do Vás zamilován a že byl zklamán, když jste se provdala za jiného muže?" A byl oheň na střeše. Ale potlačila to. Za čtrnáct dnů později koupala svého dvouletého chlapce a čtyřleté děvčátko. Voda ve městě - nebylo to ve Švýcarsku - nebyla bez podezření, ve skutečnosti byla infikována tyfem. Všimla si, že děvčátko sálo houby. Ale nezasáhla a když chlapeček řekl: "Chci se napít

vody", dala mu vodu, která mohla být nakažena. Děvčátko dostalo tyfovou horečku a zemřelo, chlapeček byl zachráněn. Potom měla, co chtěla - nebo co chtěl ďábel v ní - popření svého manželství, aby se mohla vdát za jiného muže. Za tím účelem spáchala vraždu. Nevěděla to: řekla mi jenom fakta a neučinila závěr, že je odpovědná za smrt dítěte, protože věděla, že voda je nakažená a že tu bylo nebezpečí. Byl jsem postaven před otázku, zda ji mám říci, že spáchala vraždu nebo mám-li mlčet. Jednalo se pouze o to, říci o tom jí, nebyla to hrozba kriminálního případu. Myslel jsem, že když jí to řeknu, mohlo by to její stav zhoršit, ale prognóza byla stejně špatná, kdežto kdyby si mohla uvědomit, co udělala, byla by možnost, že se snad uzdraví. Takže jsem se rozhodl, že jí řeknu rovnou: "Zabila jste své dítě." Vybuchla v emocionálním stavu, ale potom se vrátila k faktům. Během tří týdnů jsme ji mohli propustit a nikdy se nevrátila zpět. Sledoval jsem ji patnáct let a nedošlo k žádnému relapsu. Deprese se psychologicky hodila do jejího případu: byla vrah a za jiných okolností by si zasloužila trest smrti. Místo toho, aby šla do vězení, byla poslána do ústavu pro choromyslné. Prakticky jsem ji zachránil od trestu duševní choroby tím, že jsem nesmírně zatížil její svědomí. Protože když někdo dokáže přijmout svůj hřích, může s ním žít. Jesliže ho není s to přijmout, musí trpět nevyhnutelnými následky.

Diskuse

Otázka:

Rád bych se vrátil k včerejšímu večeru. V závěru své přednášky hovořil Dr. Jung o vyšších a nižších funkcích a řekl, že myslící typ by použil svou funkci citění archaicky. Rád bych věděl: je pravdou opak? Myslí citový typ, když se pokouší myslet, archaicky? Jinými slovy mají být myšlení a intuice považovány vždy za vyšší funkce než citění a vnímání? Ptám se proto, že ... jsem usoudil z jiných přednášek, že vnímání je nejnižší vědomou funkcí a myšlení je vyšší funkcí. V každém případě se zdá, že v každodenním životě je myšlení na prvním místě. Profesor nikoli tento profesor - myslící ve své pracovně se považuje a je považován za nejvyšší typ, vyšší než venkovan, který říká: "Někdy sedím a přemýšlím a někdy jen sedím."

Profesor Jung:

Doufám, že jsem ve vás nevzbudil dojem, že dávám přednost některé z funkcí. Dominující funkce u daného jedince je vždy ta nejdiferencovanější funkce a tou může být kterákoliv funkce. Nemáme absolutně žádné kritérium, podle kterého bychom mohli říci, že ta či ona funkce je sama o sobě nejlepší. Můžeme pouze říci, že ta funkce, která je u jedince diferencovaná, je nejlepší pro adaptaci a ta,

která je superiorní funkcí nejvíce vyloučena, je inferiorní, protože je zanedbávána. Někteří lidé naší doby říkají, že intuice je nejvyšší funkcí. Vyběraví, zmlsaní jedinci dávají přednost intuici, je to "nóbl"! Vnímavý typ si vždy myslí, že ostatní lidé jsou inferiorní, protože nejsou tak realističtí jako on. On je opravdový chlapík a všichni ostatní jsou fantastičtí a nereální. Každý si myslí, že jeho superiorní funkce je nejlepší na světě. V tomto ohledu jsme vystaveni nejhroznějším omylům. Abychom poznali skutečné pořadí našich funkcí ve svém vědomí, k tomu je potřeba přísná psychologická kritičnost. Existuje spousta lidí, kteří věří, že problémy světa se dají vyřešit myšlením. Avšak žádné pravdy nemůže být dosaženo bez všech čtyř funkcí. Když jste svět promysleli, učinili jste toho jen jednu čtvrtinu; zbývající tři čtvrtiny mohou být proti vám.

Dr. Eric B. Strauss

Profesor Jung řekl, že slovní asociační test je prostředek, kterým můžeme zkoumat obsahy osobního nevědomí. V příkladech, které uvedl, byly jisté věci, které byly odhaleny, věcmi pacientovy vědomé psýché, a nikoli jeho nevědomí. Určitě kdyby někdo chtěl vyhledat nevědomý materiál, musel by jít o krok dále a nechat pacienta volně asociovat na odchylné, poruchové reakce. Myslím

tím asociaci na slovo "nůž", kdy profesor Jung tak dovedně usoudil na příběh nešťastného incidentu. To bylo určitě v pacientově vědomé psýché, kdežto kdyby slovo "nůž" mělo nevědomé asociace, mohli bychom - kdybychom byli Freudovými stoupenci - předpokládat, že bylo asociováno s nevědomým kastrčním komplexem nebo s něčím podobným. Neříkám, že tomu tak je, ale nechápu, co profesor Jung míní tím, když říká, že asocičním testem lze proniknout do pacientova nevědomí. V příkladě uvedeném dnes večer ho určité bylo použito k tomu, aby zasáhl vědomí nebo to, co by Freud snad nazval předvědomím.

Profesor Jung:

Byl bych rád, kdybyste věnoval větší pozornost tomu, co říkám. Řekl jsem, že nevědomé věci jsou velmi relativní. Když si nejsem vědom určité věci, nejsem si jí vědom jen velmi relativně; v některých jiných ohledech si jí mohu být vědom. Obsahy osobního nevědomí jsou v určitých ohledech naprosto vědomé, ale nevíte o nich v určitém aspektu nebo v určitém čase.

Jak můžete určit, zda je věc vědomá nebo nevědomá? Jednoduše se lidí ptáte. Nemáme žádné jiné kritérium k určení, zda je něco vědomé nebo nevědomé. Zeptáte se, "Víte, zda jste poněkud zaváhal?" Řeknou: "Ne, nezaváhal jsem, podle mne jsem měl stejný reakční čas." "Jste si

vědom toho, že Vás něco rozrušilo?" "Ne, nejsem."
"Nevzpomínáte si na to, co jste odpověděl na slovo
"nůž ?" "Vůbec ne." Toto neuvědomování si faktů je
velmi běžná věc. Když jsem tázán, zda znám
určitého člověka, mohu říci, že ne, protože si na
něho nevzpomínám, a tak si nejsem vědom toho,
že ho znám; ale když je mi řečeno, že jsme se
setkali před dvěma léty, že je to pan Ten a ten,
který udělal to a to, odpovím:

"Zajisté, znám ho." Zním ho a neznám ho. Všechny
obsahy osobního nevědomí jsou relativně nevědomé,
dokonce i kastrační komplex a im cestní komplex. V
jistých aspektech jsou naprosto známé, i když v ně-
kterýchjinýchjsou nevědomé. Tato relativita
uvědomování si něčeho se stává zcela jasnou v
hysterických případech. Velmi často zjistíte, že věci,
které se zdají být nevědomé, jsou nevědomé pouze
pro lékaře, ale ne pro ošetřovatelku nebo pro
příbuzné.

Kdysi jsem musel prohlížet zajímavý případ na
jedné slavné klinice v Berlíně, byl to případ mnohotné
sarkomatózy páteře, a protože to hyl velmi slavný
neurolog, který tuto diagnózu stanovil, téměř jsem ,c
strachoval, ale požádal jsem o anamnézu a dostal
jsem ji vypracovanou, velmi pěknou. Zeptal jsem se,
kdy se objevily příznaky a zjistil jsem, r`c to bylo

večer toho dne, kdy se jediný syn této ženy oženil a opustil ji. Byla vdova, zcela jasně zamilovaná do svého syna a já jsem řekl: „To není sarkomatóza, ale obyčejná hysterie, což můžeme hned dokázat.

Profesor byl zděšen nedostatkem mé inteligence nebo taktu nebo j:í nevím čeho a musel jsem odejít.

Ale kdosi za mnou vyběhl na ulici. Byla to zdravotní sestra, která řekla: "Doktore, ráda bych Vám poděkovala za to, že jste řekl, že to byla hysterie.

Vždycky jsem si to myslela."

Dr. Eric Graham Howe:

Směl bych se vrátit k tomu, co řekl Dr. Strauss?

Včera večer mne profesor Jung pokáral za to, že užívám pouze slov, ale já si myslím, že je důležité, abychom tato slova jasně chápali. Zajímalo by mne, jestli jste někdy žádal, aby bylo asociačního experimentu použito na slovo "mystický" nebo "čtvrtá dimenzé `? Myslím si, že byste zaznamenal velkou latenci a koncentrovanou zlost pokaždé, kdy by o nich byla zmínka. Navrhuji, abychom se vrátili k tomu čtyřrozměrnému, protože si mys- i lím, že je to spojovací článek, který velmi naléhavě potřebujeme, aby nám pomohl v našem chápání. Dr. Strauss užívá slova "nevědomj%", ale od profesora Junga jsem vyrozuměl, že taková věc neexistuje, je jen relativní nevědomí, jež závisí na relativním stupni vědomí. Podle freudovců existuje nějaké místo, jakási věc, nějaká entita nazvaná nevědonúPodle profesora

Junga, jak jsem ho pochopil já, žádná taková vě< I
neexistuje. On se pohybuje v plynulém médiu vztahů
a Freud ve stativ

k~~~, mWiu bezvztahových entit. Jasněji řačeno
Freud je rřiro=mérm` a Jung je v celé své psychologii
čtyřrozmNrny. Z toho důvodu bych kritizoval - pokud
smím - celý Jungův diagramatický systém, protože
vám poskytuje třírozměrné znázornění
čtyřrozměrného systému, jakési statické zobrazení
něčeho, co se funkčně pohybuje a pokud se to
nevysvětlí, může se vám to směřovat s freudovskou
terminologií a nejste schopni tomu porozumět. Trvám
na tom, že tato slova musí být nějak vysvětlena.

Profesor Jung:

Přál bych si, aby Dr. Graham Howe nebyl tak
indiskrétní. Máte pravdu, ale neměl byste takové věci
říkat. Jak jsem již vysvětlil, pokoušel jsem se začít s
nejmírnějšími předpoklady. Vy jste šlápl rovnou do
toho a hovoříte o čtyřech rozměrech a o slově
"mystický" a vykládáte mi, že každý z nás by měl
dlouhý reakční čas na taková podnětová slova. Máte
jistě pravdu, každý by byl ohromen, protože jsme v
naší oblasti teprve začátečníci. Souhlasím s Vámi, že
je velmi obtížné dosáhnout toho, aby psychologie
byla živoucí věcí a nenechat ji rozplynout ve
statických entitách. Přirozeně, že se musíte

vyjadřovat v pojmech čtyř dimenzí, když do třírozměrného systému zavedete časový faktor. Když hovoříte o dynamice a procesech, potřebujete časový faktor a pak proti sobě máte všechny předsudky světa, protože jste použil slova "čtyřrozměrný". Toto slovo je tabu, o kterém se nemá mluvit. Má svou historii a s takovými slovy bychom měli zacházet nesmírně taktně. Čím více pokročíte v chápání psýché, tím opatrnější musíte být v terminologii, protože je poznamenána historií a předsudky. Čím hlouběji proniknete do základních problémů psychologie, tím více se přibližujete myšlenkám, které jsou filozoficky, nábožensky a morálně zatíženy předsudky. Proto by se s určitými věcmi mělo zacházet s nejvyšší opatrností.

Dr. Howe:

Toto posluchačstvo by bylo rádo, kdybyste byl provokativní. Hodlám teď říct unáhlenou věc. Vy a já nepovažujeme tvar ega za přímou linii.

Byli bychom ochotni považovat kouli za skutečný tvar ipse (Selbst, seli, pozn. př. ~ ve čtyřech rozměrech, z nichž jeden je třírozměrný obrys. Je-li tomu tak, odpověděl byste na otázku "Jaký je rozsah onoho ipse, které ve čtyřech dimenzích je pohybující se koulí?" Naznačuji, že odpověď zní: "Sám vesmír, který zahrnuje Váš pojem kolektivního rasového

nevědomí."

Profesor Jung:

Byl bych velmi rád, prosím, kdybyste tu otázku zopakoval.

Dr. Howe:

Jak velká je koule, která je čtyřrozměrné ipse?

Nemohu si pomoci, abych neodpověděl a řekl, že je stejné velikostí jako vesmír.

Profesor Jung:

Je to skutečně filozofická otázka a odpovědět na ni vyžaduje spoustu teorie poznání. Svět je náš obraz. Jen dětinští lidé si představují, že svět je takový, jak si myslíme. Obraz světa je projekcí světa ipse, stejně jako tenjeintrojekcísvěta. Ale jen zvláštní myslfilozofa překročíza obvyklý obraz světa, ve kterém existují statické a izolované věci. Kdybyste překročil za tento obraz, způsobil byste v obyčejné psýché zamětřesení, celý kosmos by byl otřesen, nejposvátnější přesvědčení a naděje by byly rozvráceny či vyvedeny z míry a já nechápu, proč by si měl člověk přát dělat mezi věcmi rozruch. Není to dobré ani pro pacienty ani pro lékaře; je to snad dobré pro filozofy.

Dr. Ian Suttie:

Rád bych se vrátil k otázce Dr. Strausse. Jsem s to pochopit, co míní Dr. Strauss a myslím si, že jsem také schopen pochopit, co míní profesor Jung. Pokud jsem schopen chápat, profesor Jung neuvedl žádný

spojovací článek mezi svým tvrzením a tvrzením Dr. Strausse. Dr. Strauss chtěl vědět, jak může slovní asociační test ukázat freudovské nevědomí. materiál, který je právě z vědomí vytěsněn. Pokud rozumím Dr. Jungovi.

,níni tím to, co Freud označuje "Id". Zdá se mi, že bychom měli své myšlenky definovat natolik dobře, aby se daly srovnávat, a ne je pouze užívat každý ve své vlastní škole.

Profesor Jung:

Musím znovu opakovat, že mé metody neodhalují teorie, ale objevují fakta a říkám vám, jaká fakta těmito metodami objevuji. Nemohu objevit kastrální komplex nebo potlačený incest nebo něco takového - zjišťuji pouze psychologická fakta, nikoli teorie.

Obávám se, že směřujete příliš mnoho teorii s fakty a jste možná zklamáni, že experimenty neodhalují kastrální komplex a podobné věci, ale kastrální komplex je teorie. To, co najdete v asociační metodě, jsou určitá fakta, o kterých jste předtím nevěděli a o kterých zkoumaná osoba za těchto zvláštních okolností také nevěděla. Neříkám, že o tom nevěděla z jiného hlediska. Víte spoustu věcí, když jste ve svém zaměstnání, které nevíte doma a doma víte spoustu věcí, o kterých nevíte ve svém úředním postavení. Věci jsou známé na jednom místě a někde

jinde známé nejsou. To je to, co nazýváme nevědomé. Musím opakovat, že do nevědomí nemůžeme proniknout empiricky a potom objevit například freudovskou teorii kastrálního komplexu. Kastrální komplex je mytologická představa, ale nedá se najít jako takový. To, co skutečně najdeme, jsou určitá fakta seskupená určitým specifickým způsobem a my je nazveme podle mytologických nebo historických paralel. Nemůžete najít mytologický motiv, můžete nalézt pouze osobní motiv a ten se nikdy neobjevuje ve formě nějaké teorie, nýbrž jako živoucí fakt lidského života. Můžete z něho odvodit nějakou teorii, freudovskou, adlerovskou nebo kteroukoli jinou. Můžete si myslet o skutečnostech světa, co se vám zamane, a nakonec bude tolik teorií, kolik je hlav, které o tom přemýšlejí.

Dr. Suttie:

Protestuji! Nezajímám se o tu či onu teorii nebo o to, jaká fakta se zjistí či nikoli, ale mám zájem na tom, mít nějaký prostředek komunika~, pomocí něhož každý může vědět, co ostatní myslí a za tímto účelem trvám na tom, že naše pojmy musí být definovány. Musíme vědět, co myslí druhá osoba určitou věcí, jako je například h'rudovo nevědomí. Co se týče slova "nevědomí", stává se každému více méně známým. Mti proto určitou sociální nebo ilustrativní hodnotu, ale Jung odmítá uznávat slovo "nevědomí" ve významu, který

mu dal Freud a používá "nevědomí" ve smyslu, o němž nabýváme dojem, že je tím, co Freud nazývá "Id".

Profesor Jung:

Slovo "nevědomí" není Freudův vynález. Bylo v německé filozofii známo dávno předtím, znal je Kant, Leibniz a další a každý z nich podává svou vlastní definici tohoto termínu. Jsem si velmi dobře vědom toho, že existují mnohá rozličná pojetí nevědomí a já jsem se snažil jen skromně říci, co si o tom myslím já. Ne že bych podceňoval zásluhy Leibnizovy, Kantovy, von Hartmannovy nebo zásluhy kteréhokoli jiného velkého muže včetně Freuda a Adlera atd. Vysvětloval jsem jen, co já myslím nevědomím a předpokládám, že vy všichni jste si vědomi toho, co tím myslí Freud. Nemyslel jsem si, že by mělo být mým úkolem vysvětlovat věci takovým způsobem, aby někdo, kdo je přesvědčen o Freudově teorii a dává přednost jeho názoru, byl zviklán ve svém přesvědčení. Nemám úmysl ničit vaše přesvědčení nebo stanoviska. Uvádím jednoduše svůj vlastní názor a kdyby byl někdo v pokušení myslet si, že je tento názor také rozumný, je to vše, co chci. Je mi naprosto lhostejné, co si někdo myslí o nevědomí obecně, jinak bych začal dlouhou dizertací o pojetí nevědomí, tak jak je pojímáno Leibnizem, Kontem a von Hartmannem.

Dr. Suttie:

D. Strauss se Vás tázal na vztah nevědomí, jak je chápete Vy a Freud. Je možné uvést je do přesného a určitého vztahu?

Profesor Jung:

Dr. Graham Howe na otázku již odpověděl. Freud vidí psychické procesy jako statické, zatímco já hovořím v termínech dynamiky a vzta~

hu. Pro mne je všechno relativní. Neexistuje nic jednoznačně nevědomého; není to jen přítomno ve vědomé psýché za určitých okolností. Můžete mít velmi různé myšlenky o tom, proč je nějaká věc známá z určitého hlediska a neznámá z jiného hlediska. Jedinou výjimkou, kterou dělám, je mytologický vzorec, který je zcela nevědomý, což mohu doložit fakty.

Dr. Strauss:

Existuje určitě rozdíl mezi použitím Vašeho asociačního testu jako detektoru zločinu a ke zjištění - řekněme - nevědomé viny. Váš zločinec si je vědom své viny a je si vědom toho, že se bojí, aby se to neodhalilo. Váš neurotik si není vědom své viny a není si vědom toho, že se bojí své viny. Může být použita stejná technika u těchto dvou velmi rozdílných druhů případů?

Předseda/ící:

Ta žena si nebyla vědoma své viny, i když dovolila

dítěti sít houbu.

Profesor Jung:

Ukážu vám rozdíl experimentálně. Na obrázku 7 máte malou ilustraci dýchání během asociačního testu. Vidíte čtyři série sedmi respirací registrovaných po podnětových slovech. Diagramy jsou souhrny respirací po indiferentních a kritických podnětových slovech u většího počtu zkoumaných osob.

"A" udává respirace po indiferentních podnětových slovech. První vdechy po podnětových slovech jsou zkrácené, zatímco následující vdechy mají normální velikost.

V „B“, kde bylo podnětové slovo kritické, je jeden ze sloupců dýchání zřetelně snížen, někdy více než za polovinu normální velikostí.

V "C" máme jak vypadá dýchání po podnětovém slově, které má vztah ke komplexu, jenž byl pro zkoumané osoby vědomý. První vdech je téměř normální a teprve později najdete určité snížení.

U "D" je respirace po podnětovém slovu, které má vztah ke komplexu, jehož si zkoumané osoby nebyly vědomy. V tomto případě je první vděh pozoruhodně malý a následující jsou dost pod normálem.

Tyto diagramy ilustrují velmi jasně rozdíly v reakci mezi vědomými a nevědomými komplexy. Na obr. "C"

například je komplex vědomý, š Podnětové slovo zasáhne zkoumanou osobu a je zde hluboký vdech. Ale I když podnětové slovo narazí na nevědomý komplex, je objem dýchání snížen, jak je to ukázáno na "D" I. Je tam křeč hrudníku, takže se dýchání téměř neobjeví. Tímto způsobem člověk získá empirický důkaz fyziologického rozdílu mezi vědomou a nevědomou reakcí.32~

Obr. 7 Asociační test: dýchání

A. Dýchání po indiferentních podnětech B.

Dýchání po komplexových podnětech

C. Dýchání po vědomých komplexových

podnětech D. Dýchání po nevědomých

komplexových podnětech

'z) Srov. pozn. shora v diskusi po první přednášce (v angl.

orig. na str. 27) - luu? a Peterson: P.sychophysical

Investigations... Pozn. překl.: V německé veai je m~s~~

"...

důkaz fyziologického rozdílu..." ".-. důkaz

psychologického

rozdílu..."

Dr. Wiltred R. Bion:

Uvedl jste analogii mezi archaickými formami

těla a archaickými formami psýché. Je to čistě jen analogie nebo zde ve skutečnosti existuje nějaký užší vztah° Včera večer jste řekl něco, co naznačilo, že berete v úvahu, že existuje spojení mezi psýché a mozkiem a nedávno byla v British Medical Journal uveřejněna Vaše diagnóza tělesné nemoci, kterou jste udělal pomocí snu."~

O snu referoval jeden Davieho pacient následovně: "Někdo vedle mne se mne pořád ptal na olejování nějakého stroje. Jako nejlepší mazadlo bylo navrhováno mléko. Já jsem si zřejmě myslel, že slizký hlen by byl vhodnější. Potom byl vypuštěn jakýsi rybník a ve slizu byla dvě zahynulá zvířata. Jedno byl maličký mastodont. Zapomněl jsem, co bylo to druhé zvíře."

Davieho poznámka: "Myslel jsem, že by bylo zajímavé předložit tento sen Jungovi a požádat ho, jaká by mohla být jeho interpretace. Bez jakéhokoli váhání řekl, že sen naznačuje nějakou organickou poruchu a že nemoc není primárně psychologická, i když ve snu byly četné psychologické průvodní jevy. Odvodnění rybníka interpretoval jako zadržení oběhu mozkomíšního moku." Pokud se o tomto případě referovalo správně, je to velmi významné a zajímalo by mne, zda jste bral v úvahu to, že tam existovalo nějaké užší spojení mezi těmi dvěma formami archaických pozůstatků.

Profesor Jung:

Opět jste se dotkl sporného problému psychologického paralelismu, na který neznám odpověď, protože je to mimo dosah lidského poznání. Jak jsem se již včera snažil vysvětlit, dvě věci - totiž psychický fakt a fyziologický fakt, se dostávají do souvislosti zvláštním způsobem. Dějí se současně a jsou - podle mého domnění -jednoduše dvěma různými aspekty v naší my.rli, ale nikoli ve skutečnosti. Vidíme je jako dvě v důsledku úplné neschopnosti naší mysli přemýšlet o nich společně. vůli této možné jednotě těchto dvou věcí musíme očekávat, že nalezne

") Srov. T. M. Davie, "Comments upon x Care of
"Periventricular Epilepsy " British Meolieal Jnnrrnl, 3893/17,
1935, s. 293-297.

me sny, které jsou více na fyziologické straně než na psychologické stejně jako jiné sny, které jsou více na psychologické než fyziologické straně. Sen, o němž se zmiňujete, byl velmi zřetelně zobrazením organické poruchy. Tato "organická zobrazení" jsou dobře známá v antické literatuře. Antičtí lékaři a lékaři středověku užívali snů ke svým diagnózám. U muže, o němž se zmiňujete, jsem neprovedl somatické vyšetření. Vyslechl jsem si pouze jeho případ, byl mi vyprávěn sen a já jsem na něj řekl svůj názor. Měl jsem také jiné případy, například velmi pochybný

případ progresivní svalové atrofie u velmi mladé dívky. Zeptal jsem se na sny a měla dva velmi barvitě sny. Kolega, člověk, který něco věděl o psychologii, se domníval, že by to mohl být případ hysterie. Byly tam opravdu hysterické symptomy a byly stále pochybnosti, zda se jedná o progresivní svalovou atrofii či nikoli; ale podle snů jsem dospěl k závěru, že to musí být organická nemoc a konec potvrdil mou diagnózu. Byla to organická porucha a sny se vztahovaly jednoznačně na organický stav.'°~ Podle mé myšlenky o společenství psýché a živého těla by tomu tak mělo být a bylo by podivuhodné, kdyby tomu tak nebylo.

Dr. Bion:

Budete o tom hovořit později, až se budete zabývat sny?

Profesor Jung:

Obávám se, že nebudu moci zacházet do takových podrobností; je to příliš speciální. Je to skutečně záležitost speciální zkušenosti a její předvedení by bylo velmi obtížným úkolem. Nebylo by možné popsat vám stručně kritéria, podle kterých takové sny posuzuji. Sen, o kterém jste se zmínil, jak si asi pamatujete, byl sen o malém mastodontovi. Vysvětlováním, co mastodont skutečně znamená z organického hlediska a proč musím považovat tento sen za organický symptom, by začalo takové zdůvodňování, že byste mě obvinili z nejstrašnějšího

tmářství. Tyto věci jsou skutečně temné. Musel bych hovořit v termínech bazální

) The PraeN.ce of Psrohmerapr. Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 16, odst. 344 a n:ii~

tt";li, která myslí v archetypických vzorech. Hovořím-li o archetypick~ch vzorech, ti, kteří jsou si těchto věcí vědomi, rozumějí, avšak neznáte-li je, pomyslíte si, "Ten chlap se úplně zbláznil, protože vykládá o mastodontech a o tom, čím se liší od hadů a koní." Nejdříve bych vám musel dát asi tak čtyřsemestrový kurs o symbologii (symbolice), abyste dovedli ocenit to, co jsem řekl.

To je ta velká potíž: existuje taková propast mezi tím, co je obvykle o těchto věcech známo a tím, na čem jsem celé roky pracoval. Kdybych měl o tom mluvit - dokonce i před lékařským publikem - musel bych hovořit o zvláštních podivnostech niueau mentol (duševní úrovně), abych citoval Janeta a mohl bych právě tak dobře hovořit čínsky. Řekl bych například, že abaissemen! du niveau mentol (snížení duševní úrovně) klesá v některých případech na úroveň manipura čakry,35) to znamená na úroveň pupku. My Evropané nejsme jediní lidé na Zemi. Jsme jen poloostrov Asie a na tomto kontinentě existují staré civilizace, kde lidé cvičili svou mysl v introspektivní

psychologii tisíce let, zatímco my jsme začali se svou psychologí ani ne včera, ale teprve dnes ráno. Tito lidé mají takový vhled, který je jednoduše báječný, a musel jsem studovat východní věci, abych pochopil určitá fakta nevědomí. Musel jsem se vrátit, abych pochopil orientální symboliku. Chystám se uveřejnit malou knížku o jednom jediném symbolickém motivu a zjistíte, že se vám z toho budou ježít vlasy.³⁶) Musel jsem studovat nejen čínskou a hinduistickou literaturu, ale také literaturu sanskrtu a středověké latinské rukopisy, které nejsou známy dokonce ani specialistům, takže se prameny musí hledat v Britském muzeu. Teprve když máte tento aparát paralelismů, můžete začít dělat diagnózy a říci, že tento sen je organic-

ts) Srov. výše, pozn. 3: The Realities of the Part of the Soul (Practical Psychology), angl. vyd. Sebraných spisů, díl 16, 2. vyd., odst. 558 a násl.

³⁶) Motiv mandaly v přednášce "Traumsymbole des Individuationsprozesses" (Snové symboly individuačního procesu), kterou měl Jung několik týdnů předtím na zasedání Eranos. Byla publikována v následujícím roce v Ročence Eranos (Eranos-Jahrbuch 1935); v anglickém překladu jako "Dream Symbols of the Process of Individuation", The Integration of the Personality, 1939, revidováno jako 11. část Psychologie und Alchemie, I~ (v angl. vyd.

Sebraných spisů, sv. 12), viz též níže poznámku v páté diskusi: "Traumsymbole des Individuationsprozesses", in: Eranos Jahrbuch 1935, nyní 11. část Psychology and Alchemy.

ký, a onen nikoli. Dokud si lidé neosvojí toto vědění, jsem pouze čaroděj. Řeknou, že je to un rour de pacce -- passe. Říkali to ve středověku. Řekli: "Jak můžete vidět, že Jupiter má satelity?" Kdybyste odpověděli, že máte dalekohled, co je to dalekohled pro středověké publikum? Nemíním se tím nijak chlubit. Jsem vždy zmaten a uveden do rozpaků, když se mne mí kolegové ptají, "Jak určujete takovou diagnózu nebo jak jste dospěl k tomuto závěru?" Odpovídám, "Vysvětlím Vám to, když mi dovolíte vysvětlit, co všechno byste měl vědět, abyste to dokázal pochopit." Zažil jsem to sám, když proslulý Einstein byl profesorem v Curychu. Z`asto jsem ho vídal a bylo to v době, kdy začínal pracovat na své teorii relativity. Byl často u mne doma a já jsem z něho mámil něco o jeho teorii relativity. Nemám nadání na matematiku a měli jste vidět, jaké měl ubožák obtíže, když mi měl relativitu vysvětlit. Nevěděl, jak to má udělat. Když jsem viděl, jak je ztrápený, propadal jsem se čtrnáct stop do země a cítil jsem se úplně malý. Ale jednoho dne se mne zeptal na něco z psychologie. Potom jsem měl revanš.

Speciální vědění je strašná nevýhoda. Zavede vás v jistém ohledu příliš daleko, takže potom už nemůžete vysvětlovat. Musíte mi dovolit hovořit o

zdánlivě elementárních věcech, ale jestliže je přijmete, myslím, že pochopíte, proč dělám takové a takové závěry. Je mi líto, že nemáme více času a nemohu vám říci všechno. Když dojdou ke snům, musím se vám vydat napospas a riskovat, že si o mně budete myslet, že jsem úplný blázen, protože nejsem schopen vám předložit všechny historický dokladový materiál, který vedl k mým závěrům. Musel bych citovat kousek po kousku z čínské a hinduistické literatury, středověkých textů a všechny ty věci, které neznáte. Jak byste mohli? Pracuji se specialisty z jiných oblastí vědění a oni mi pomáhají. Byl to například můj zemřelý přítel profesor Wilhelm, sinolog; spolupracoval jsem s ním. Přeložil taoistický text a požádal mne, abych ho komentoval, což jsem z psychologické stránky učinil.^{3~)} Pro sinologa jsem něco hrozně nového, ale to, co on nám má říci, je nové pro nás. Čínští filozofové nebyli žádní pošetilí ; blázni. Myslíme si, že starověké národy byly zpozdilé, ale ony byly tak

sr) The Secret of the Gulden Flower (Tajemství zlatého květu). čínský text přeložil Richard Wilhelm. Lungův komentář je obsažen in: Alehenrieal Studie.v (Sebrané spisy ~ (angl. vyd.), sv. 13).

inteligentní, jako jsme my. Byly to hrozně inteligentní národy a psychologu se nikdy nemůže

dost naučit od starých civilizací, obzvláště z Indie a Číny. Bývalý prezident Britské antropologické společnosti se mne zeptal. „Dovedete pochopit, že tak vysoce inteligentní lidé jako Číňané nemají žádnou vědu?“ Odpověděl jsem, "Mají vědu, ale Vy jí nerozumíte. Není založena na principu kauzality. Princip kauzality není jediným principem; je pouze relativní."

Lidé mohou říci: Co je to za blázna, který říká, že kauzalita je jen relativní! Ale podívejte se na moderní fyziku! Východ zakládá své myšlení a hodnocení faktů na jiném principu. My dokonce ani nemáme slovo pro tento princip. Východ má pro něj přirozeně slovo, ale my mu nerozumíme. To východní slovo je tao. Můj přítel McDougall(JS) měl jednoho čínského studenta a zeptal se ho, "Co přesně míníte slovem tao? Typicky západní! Číňan vysvětloval, co tao je a on odpověděl. "Pořád ještě nerozumím." Číňan vyšel na balkón a řekl, "Co vidíte?" "Vidím ulici a domy a procházející lidi a projíždějící tramvaje." "A co ještě?" "Je tady kopec." "A ještě?" "Stromy." "Co ještě?" "Fouká vítr." číňan rozhodil ruce a řekl) "To je tao."

Tady to máte. Tao může být cokoli. Používám jiného slova, abych to označil, ale je dost ubohé. Nazývám to synchronicita. Východní mysl, když pozoruje souhrn faktů, přijímá tento souhrn tak, jak je, ale západní mysl jej dělí na entity, malá

množství. Pozorujete například toto přítomné shromáždění lidí a řeknete, "Odkud pocházejí? Proč by se gJěli sejít?" Východní mysl se o to vůbec nezajímá. Řekne: "Co to znamená, že jsou tito lidé pospolu?" To není problém pro západní mysl. Vás zajímá, odkud jste sem přišli a co tady děláte. Ale východní mysl nikoli; ta se zajímá o společné bytí.

rs) William Mc Dougall (1871-1938), americký psychiatr, srov. Jungovu práci On the psychogenesis of Schizophrenia (angl. vyd. Sebraných spisů, sv. 3, odsl. 504 a práci The Therapeutic Value of Abreaction, Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 16, odst. 225. Pozn. překl.: Jedná se o W. Mc Dougalla, jenž je u nás znám především jako tvůrce tzv. hornické Psychologie; jeho životopis je u nás poměrně málo znám, lze jej mírně řečeno označit jako velmi pestrý, on sám sebe označil častěji jako arogantního; podrobnosti o jeho pestrém životě a tvorbě lze nalézt např. in: Arnold-Eyseck-Meili: Lexikon der Psychologie, ~. 2, s. 516-517.

Je to například asi jako takto: stojíte na mořském břehu a vlny vyplaví nějaký starý klobouk, jakousi starou krabici, botu a mrtvou rybu a to všechno tam leží na břehu. Vy řeknete, "Náhoda, nesmysl." Čínská mysl se bude ptát, "Co to znamená, že tyto věci jsou pohromadě?" Čínská mysl experimentuje se společným bytím a setkáním .se v prany okamžik a má

experimentální metodu, která není na Západě známá, ale která hraje ve východní filozofii velkou úlohu. Je to metoda předvídání možností a japonská vláda ji dosud používá v politických situacích; byla například použita ve světové válce (pozn. př.: miní se 1. svět. válka). Tato metoda byla formulována r. 1143 před Kristem.

3v) a

~) Srov. The I Ching, nr Book of Changes, ptel. Wilhelm-Baynes, 3. vyd., úvod s. ~~a I Pom. překl.: v němčině ! Ging, Das tTuch der Wundlungen.

PŘEDNÁŠKA TŘETÍ

Předsedající Dr. Maurice B. Wright:

pámy a pánové,
je mi ctí předsedat při přednášce profesora Junga na dnešním večerním setkání. Měl jsem tu čest setkat se s profesorem Jungem před jednadvaceti lety, když přijel do Londýna na řadu přednášek^{4°}), avšak tehdy existovala velmi malá skupina psychologicky se orientujících lékařů. Vzpomínám si ještě dobře, jak jsme po schůzkách chodívali do malé restaurace ve čtvrti Soho a tam si povídali tak dlouho, dokud jsme odtud nebyli nuceni odejít. Samozřejmě, že jsme se snažili

vymáčknot z profesora Junga, co jsme jen mohli. Když jsem se s profesorem Jungem loučil, řekl mi - neříkal to moc vážně - "Myslím, že jste extrovert, který se stal introvertem." L`estně, dumal jsem nad tím od té doby stále.

Nuže, dámy a pánové, ještě slůvko k poslednímu večeru. Myslím, že nám profesor Jung podal velmi dobrý obraz svých názorů a své práce, když hovořil o hodnotě dalekohledu. Člověk s dalekohledem může přirozeně vidět mnohem více než někdo jiný pouhým okem. Profesor Jung je přesně v takovém postavení. Svými speciálními brýlemi, svým velmi specializovaným bádáním získal vědění, jakož i vidění hlubin lidské psýché, jež je pro mnohé z nás velmi obtížné postihnout.

Bude pro něj ovšem nemožné, aby v rámci několika málo přednášek poskytl více než jen stručný nástin podívané a vidění, jichž dosáhl. Jsem tudíž toho názoru, že všechno, co by se mohlo snad zdát nejasné nebo temné, není otázkou tajnůskářství či zpátečnického tmářství, je to otázka optiky brýlí. Má vlastní nesnáz spočívá v tom, že mé akomodační svaly

Srov.: "On the Importance of the Unconscious in Psychopatologý' a „On Psycholo(r)cal Understanding", obě

přednesené v roce 1914. Sebrané spisy, angl. vyd., sv. 3.

jsou již ve stadiu tvrdnutí, nepružnosti, takže je snad pro mne nemožné, abych viděl onu podívanou jasně, dokonce i kdyby mně profesor Jung na okamžik mohl půjčit své brýle. Avšak ať je tomu již jakkoli, já vím, že my všichni jsme svrchovaně vzrušeni vším, co je nám s to říci, a víme, jak podnětné je to pro naše vlastní myšlení, zvláště je-li tomu v oblasti, kde spekulace je tak snadná a důkaz tak obtížný.

PŘEDNÁŠKA TŘETÍ

pány a pánové,

svou přednášku o asociačních testech jsem měl dokončit včera, ale musel bych býval překročit svůj čas. Musíte mi proto prominout, že se ještě jednou vracím ke stejné věci. Není to proto, že bych byl do asociačních testů obzvláště zamilován. Používám jich, jen když musím, ale jsou opravdu základem určitých koncepcí. Posledně jsem vám vyprávěl o charakteristických poruchách a myslím, že by bylo dobré, kdybychom si stručně shrnuli všechno, co se dá říci o výsledcích experimentu, zejména o komplexech.

Komplex je shluk asociací-jakýsi druh obrazu více nebo méně složité psychologické povahy-někdy má traumatický charakter, někdy jednoduše

bolestivý a velmi citově zabarvený charakter. Vše, co je vysoce citově zabarvené, se poněkud obtížně zvládá. Když je pro mě například něco velmi důležité, začínám váhat, když se pokouším to udělat, a možná, že jste zpozorovali, že když mně kladete obtížné otázky, nemohu je okamžitě zodpovědět, protože předmět je důležitý a já mám dlouhý reakční čas. Začnu koktat a má paměť mi nedodá potřebný materiál. Takové poruchy jsou komplexovými poruchami - i když to, co říkám, nepochází z mého osobního komplexu. Je to jednoduše důležitá záležitost, a cokoliv má intenzivní citové zabarvení, je těžko zvládnutelné, protože takové obsahy jsou nějak asociovány s fyziologickými reakcemi, s procesy v srdci, s napětím cév, se stavem útroby, dýcháním a inervací kůže. Kdekoliv je vysoký tonus, je tomu tak, jako kdyby tento zvláštní komplex měl své vlastní tělo, jako by byl do určité míry lokalizován v mém těle, a to je činí příliš hřmotným, protože něco, co dráždí mé tělo, nemůže být lehce odsunuto stranou, poněvadž to má své kořeny v mém těle a začíná to tahat za mé nervy. Něco, co má malý tonus a malou emocionální hodnotu, se dá snadno smést bokem, protože to nemá žádné kořeny. Není to přilnavé nebo ulpívavé.

Dámy a pánové, toto mne přivádí k něčemu velmi důležitému, totiž k tomu, že komplex se svou danou tenzí nebo energií má tendenci utvářet malou osobnost samu o sobě. Má určitý druh těla, určité množství své vlastně fyziologie. Dokáže znepokojit žaludek. Narušuje dýchání, srdce - zkrátka chová se jako částečná osobnost. Když např. klad chcete něco říci nebo udělat a naneštěstí s tímto úmyslem interferuje komplex, pak řeknete nebo uděláte něco jiného, než co jste měli v úmyslu. Jste jednoduše přerušeni a váš nejlepší úmysl je narušen komplexem, stejně jako kdybyste byli přerušeni nějakou lidskou bytostí nebo okolnostmi zvenčí. Za těchto podmínek jsme skutečné nuceni hovořit o tendencích komplexů jednat, jako kdyby byly charakterizovány určitým množstvím síly vůle. Když hovoříte o síle vůle, ptáte se přirozeně na já. Kde je tedy já, jež patří k síle vůle komplexů? Zmíme náš vlastní komplex já, o němž předpokládáme, že plně vlastní této. Není jím sice, ale předpokládejme, že je to centrum zcela vlastnické naše tělo, že existuje ohnisko, které nazýváme já a že toto já má vůli a může něco dělat se svými komponentami. Já je rovněž aglomerací vysoce zabarvených obsahů, takže v zásadě není rozdíl mezi komplexem já a jakýmkoliv jiným komplexem.

Protože komplexy mají určitou volní sílu, určitý druh já, zjišťujeme, že při schizofrenii se uvolňují z

vědomé kontroly do té míry, že se stávají viditelnými a slyšitelnými. Objevují se jako vize, mluví hlasy, které jsou jako hlasy určitých lidí. Tato personifikace komplexů není sama o sobě nutně patologickým stavem. Ve snech se například naše komplexy často zjevují v personifikované formě. A člověk se může natolik vycvičit, že se stávají viditelnými a slyšitelnými také v bdělém stavu. Součástí určitého jógového cvičení je rozštěpit své vědomí na jeho komponenty, každá z nich se jeví jako specifická osobnost. V psychologii našeho nevědomí existují typické postavy, které mají určitý vlastní život^{o~}.

To vše je vysvětleno skutečností, že takzvaná jednota vědomí je iluze. Je to opravdu sen, který splňuje přání snícího. Rádi bychom si mysleli, že jsme jedno; ale nejsme, zcela rozhodně ne. Nejsme opravdovými pány! ve svém domě. Rádi věříme ve svou sílu vůle a ve svou energii a v to.

^{o~}) Například postavy anima a animus. Viz Two Escarc on Analytical Psychology. Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 7, odsl. 296 an.

co můžeme udělat; ale když přijde skutečně k věci, zjišťujeme, že to dovedeme udělat pouze do určité míry, protože jsme omezováni těmi malými d'ábly, komplexy. Komplexy jsou autonomní skupiny asociací, jež mají tendenci se samy pohybovat, žít

svůj vlastní život mimo naše úmysly. Myslím si, že naše osobní nevědomí, jakož i kolektivní nevědomí pozůstává z neurčitého, protože neznáméno množství komplexů nebo fragmentárních osobností. Tato myšlenka vysvětluje mnohé. Vysvětluje například jednoduchou skutečnost, že básník má schopnost dramatizovat a personifikovat své duševní obsahy. Když na scéně nebo ve své básni nebo v dramatu či románu vytvoří postavu, myslí si, že je to pouze produkt jeho imaginace; ale ta postava se určitým tajným způsobem vytvořila sama. Každý romanopisec nebo spisovatel popře, že tyto postavy mají psychologický význam, ale ve skutečnosti víte stejně dobře jako já, že význam mají. Proto můžete číst ve spisovatelově duši, když studujete postavy, které vytváří.

Komplexy jsou tedy částečné nebo fragmentární osobnosti. Když hovoříme o komplexu já, předpokládáme přirozeně, že má vědomí, poněvadž vztah různých obsahů k centru, jinými slovy k já, je nazýván vědomím. Ale máme také seskupení obsahů kolem centra, kolem jakéhosi druhu jádra v jiných komplexech. Takže si můžeme položit otázku: Mají komplexy své vlastní vědomí? Když studujete spiritismus, musíte připustit, že takzvaní duchové, kteří se manifestují při automatickém psaní nebo pomocí hlasu média, mají skutečně jakýsi druh vlastního vědomí. Proto lidé bez předsudků mají

tendenci věřit, že duchové jsou duše zemřelé tety nebo děda nebo něčeho podobného, pouze na základě více nebo méně zřetelné osobnosti, která se může v těchto manifestacích projevit. Ovšem když máme co dělat s případem duševní nemoci, máme přirozeně menší sklon předpokládat, že máme co činit s duchy. Označujeme to potom za patologické. Tolik o komplexech. Zdůrazňuji tento zvláštní bod vědomí uvnitř komplexů jenom proto, že komplexy hrají velkou roli v analýze snů. Pamatujte se na můj diagram (obr. 4), který ukazoval různé sféry Psýché a tmavý střed nevědomí uprostřed. Z`ím více se blížíte k tomu centru, tím více prožíváte to, co Janet nazývá *abaissement du niveau mental* (snížení duševní úrovně - pozn. př.): vaše vědomá autonomie začíná mizet a jste více a více fascinováni nevědomými obsahy. Vědomá autonomie ztrácí své napětí a svou energii a tato energie se znovu objevuje ve zvýšené činnosti nevědomých obsahů. Tento proces můžete pozorovat v extrémní formě, když pečlivě studujete případ duševní choroby. Fascinace nevědomými obsahy postupně sílí a vědomá kontrola v příslušné míře mizí, až pacient nakonec klesá zcela do nevědomí a stane se jeho úplnou obětí. Je obětí nové autonomní aktivity, která nevzniká a nevychází z jeho ega, ale z temné sféry.

Když se zabýváme asociačním testem, musím se

kvůli úplnosti zmínit o úplně odlišném experimentu. Prominete mi, když kvůli času neuvedu podrobnosti výzkumu, ale tyto diagramy (obr. 8, 9, 10, 11~ ilustrují výsledky velmi rozsáhlého výzkumu v rodinách^oz~. Představují kvalitu

^o~) C. G. Jung: The fámilial Constellations. Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 2 a 71K Sign~eam~e of the Father in the Destiny of the Individua/. Sebrané spisy (angl. vyd./ 5'' 4, odst. 698-702.

;i;uciací. Například malý vrchol na obr. 8 označený jako číslo XI je lďáštní třída nebo kategorie asociace. Princip klasifikace je logický a lingvistický. Nebudu se tím zabývat a vy musíte jednoduše přijmout fakt, že jsem si udělal 15 kategorií, do kterých rozdělují asociace. Dělali jsme pokusy s velkých počtem rodin - z určitých důvodů všechno s nevzdělanými lidmi - a zjistili jsme, že typ asociace a reakce je pozoruhodně paralelní mezi určitými členy rodiny; například otec a matka nebo dva bratři nebo matka a dítě jsou ve svém typu reakce téměř identičtí.

Toto byl velmi nešťastný sňatek. Otec byl alkoholik a matka byla velmi zvláštní typ. Vidíte, že šestnáctiletá dcera sleduje velmi těsně typ své matky. Třicet procent asociací jsou identická slova. To je zarážející případ participace, psychické nákazy. Když se nad tím případem zamyslíte, můžete vyvodit

určité závěry. Matce bylo pětáctyřicet let, byla provdaná za alkoholika. Její život byl proto nezdár. A dcera má přesně stejné reakce jako matka. Když se taková dívka dostane do světa, jako by měla pětáctyřicet let a byla vdaná za alkoholika, pomyslete si, do jakého zmatku se dostane! Tato participace vysvětluje, proč dcera alkoholika, která v mládí prožila peklo, bude hledat muže, který je alkoholik, a provdá se za něj; a když náhodou alkoholik nebude, ona ho z něj udělá - kvůli té pozoruhodné identitě s jedním členem rodiny. Obr. 9 je také pozoruhodný. Otec, který byl vdovec, měl dvě dcery, které s ním žily v úplné identitě. Je to samozřejmě také velmi nepřirozené, protože buď on reaguje jako dívka, nebo dvě dívky reagují jako muž, dokonce i způsob, jakým mluví. Celkové duševní vybavení je nakaženo příměsí cizího prvku, protože mladá dcera není ve skutečnosti přece svým otcem.

Obr. 10 je případ manžela a manželky. Tento diagram dává optimistický tón mým dosti pesimistickým demonstracím. Vidíte, že je zde dokonalá harmonie; ale nedělejte chybu a nemyslete si, že tato harmonie je nějakým rájem, protože tito lidé se za chvíli začnou stavět jeden proti druhému, protože jsou právě příliš harmoničtí. Velmi dobrá harmonie v rodině založená na participaci vede brzy k šíleným pokusům ze strany obou manželů zbavit se jeden druhého, osvobodit se a vynaleznou si pak

dráždivá témata pro diskusi, aby měli důvod k pocitu, že si nerozumí. Když studujete obyčejnou psychologii manželství, objevíte, že větší

t,, potíží tkví v tomto prohnaW m vynulértiní iritujících

témat. které ucmají absolutně žádný podklad.

Obr. I I je také zajímavý. Tyto dvě ženy jsou sestry a žijí společně; jedna je svobodná a druhá je vdaná. Jejich vrchol je u čísla V. Manželka v obrázku 10 je sestrou těchto dvou žen v obrázku I I, a i když pravděpodobně byly všechny původně stejného typu, vdala se za muže jiného typu. Jejich vrchol je u čísla III na obrázku 10. Stav identity nebo participace, který je demonstrován v asociačním testu, může být doložen úplně rozdílnými zkušenostmi, například grafologií. Rukopis mnohých manželek, zvláště mladých manželek je často podobný manželovu rukopisu. Nevím, je-li tomu tak v dnešní době, ale předpokládám, že lidská povaha zůstává vcelku stejná. Příležitostně je to naopak, protože takzvané slabé pohlaví má někdy svou sílu.

Dámy a pánové, nyní hodláme překročit hranici ke snům. Nechci vám podávat nějaký zvláštní úvod do analýzy snů³). Myslím si, že nejlepší způsob je právě ukázat vám, jak pracuji se snem, a pak není třeba teoretického vysvětlování, protože můžete vidět

mé základní myšlenky. Využívám samozřejmě hodně snů, protože jsou objektivním zdrojem informací při léčbě psychoterapií. Když má lékař případ, těžko se ubrání, aby si o něm netvořil nějaké představy. Ale čím víc člověk o případech ví, tím více by se měl snažit vynaložit hrdinské úsilí, aby nevěděl, aby dal pacientovi dostatečnou možnost. Vždy se snažím nevědět a nevidět. Je mnohem lepší říci, že jste hloupí nebo hrát viditelné hloupou roli, abyste dali pacientovi možnost přijít se svým vlastním materiálem. To neznamená, že byste se měli schovat úplně.

Toto je případ čtyřicetiletého muže, ženatého, který předtím nebyl nemocen. Vypadá docela v pořádku; je ředitelem velké střední školy, velmi inteligentní chlapík, který studoval staromódní druh psychologie, Wundtovu psychologii^{oo}), která nemá nic společného s podrobnostmi lidského života, ale pohybuje se ve stratosféře abstraktních myšlenek. Poslední dobou byl tento muž nepříjemně trýzněn neurotickými symp-

~~) C. G. Jung: On the Psychology of the Use of Dream Analysis, Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 16. Též General Psychology and the Psychology of the Dream

On the Nature of Dreams, Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 8.

~) Wilhelm Wundt, působil v Lipsku, nar. 1832, zemř. 1920.

tomy. Trpěl zvláštním druhem závratě, která ho čas od času chytila, palpitacemi, nauzeou a zvláštními záchvaty slabostí a vyčerpanost, Tento syndrom představuje obraz nemoci, která je ve Švýcarsku dobře známá. Je to horská nemoc, nevolnost, které podléhají lidé, kteří nejsou zvyklí na velké výšky. Proto jsem se zeptal: "Netrpíte horskou nemocí?" Řekl: "Ano, máte pravdu. Vypadá to přesně jako horská nemoc." Zeptal jsem se ho, zda měl sny, a on mi řekl, že nedávno měl tři sny. Neraď analyzuji pouze jeden sen, protože jediný sen může být interpretován libovolně. O izolovaném snu můžete spekulovat cokoliv; ale když srovnáte série řekněme dvaceti nebo sta snů, můžete pozorovat zajímavé věci. Vidíte proces, který probíhá v nevědomí každou noc, a kontinuitu nevědomé psýché sahající přes den a noc. Pravděpodobně sníme celou dobu, i když si toho během dne nejsme vědomi, protože vědomí je příliš jasné. Ale v noci, když je zde abaissement du niveau mental, mohou sny prorazit a stanou se viditelnými.

V prvním snu se pacient nalézal u malé vesnici ve Švýcarsku. Je tam jako velmi slavnostní černá postava v dlouhém kabátě; pod paží nese několik tlustých knih. Je tam skupina mladých hochů, které poznává jako své spolužáky. Dívají se na něho a říkají: "Tento chlapík se tady moc často neobjevuje." Abychom tomuto snu porozuměli, musíme si

připomenout, že pacient má velmi dobré postavení a měl velmi dobré vědecké vzdělání. Ale začínal opravdu od základu a je self-made-man. Jeho rodiče byli velmi chudí venkované a on se ke své současné pozici vypracoval. Je velmi ambiciózní a je naplněn nadějí, že vystoupí ještě výš. Je jako člověk, který v jednom dni vyšplhal z úrovně mořské hladiny do výšky 6 000 stop a tam vidí vrcholky tyčící se nad ním do výše 12 000 stop. Nalézá se na místě, z něhož se šplhá na tyto vysoké hory a kvůli tomu úplně zapomíná na fakt, že právě vyšplhal do výšky 6 000 stop a okamžitě útočí na vyšší vrcholy. Ale ve skutečnosti-i když si to neuvědomuje-je unaven ze šplhání a momentálně je úplně neschopen jít dál. Tento nedo~ statek uvědomění je příčinou jeho symptomů horské nemoci. Sen mu ukazuje vlastně jeho aktuální psychologickou situaci. Protiklad seti sama jako velebné postavy v dlouhém černém kabátě s tlustými knihami v podpaží, objevující se ve své rodné vesnici, a venkovských chlapců, kte' ří poznamenávají, že se tam často neobjevuje, znamená, že si často nevzpomíná, odkud pochází. Naopak, myslí na svou budoucí kariéru a doufá, že dostane místo profesora. Proto ho sen přenáší do jeho dřívějšího prostředí. Měl by si uvědomit, kolik toho vlastně dosáhl vzhledem k tomu, čím původně byl a že existují přirozené hranice lidského úsilí.

Začátek druhého snu je typickým příkladem snu, jaký se objeví, když vědomý postoj je jako jeho. Ví, že musí být na důležitou konferenci a bere si „svou aktovku“. Zjišťuje ale, že hodina je dost pokročilá a že vlak brzy odjede, takže se dostává do dobře známého stavu shonu a strachu, že přijde příliš pozdě. Snaží se sebrat dohromady své šaty, jeho klobouk není nikde, kabát je založený a on pobíhá a hledá jej a křičí po celém domě, "Kde jsou mé věci?" Nakonec se mu podaří všechno sehnat a vybíhá z domu, jen aby zjistil, že zapomněl svou tačku. Pospíchá pro ni, a když se podívá na hodinky, zjišťuje, jak je pozdě; pak utíká k nádraží, ale cesta je zcela měkká, takže je to, jako by šel v bahně a jeho nohy se nemohou téměř hýbat. Udýchaný dorazí na nádraží, jen aby uviděl, že vlak právě odjíždí. Jeho pozornost se obrací na trať, která vypadá takto: (viz obr. 12J).

On je v A, konec vlaku je už v B a lokomotiva je v C. Pozoruje vlak, který je dlouhý, vine se zatáčkou a myslí si: "Jen aby strojvůdce, když dorazí do bodu D, byl dostatečně inteligentní a nevyrazil plnou parou upřed, protože když to udělá, dlouhý vlak, který se bude stále ještě vinout v zatáčce, „se vykolejí.“ Ted strojvůdce přejíždí do D a otevírá páru naplno, lokomotiva začíná táhnout a vlak se řítí dopředu. Snící vidí blížící se katastrofu, vlak sjíždí z kolejí, on křičí a pak se probouzí se strachem

charakteristickým pro noční můru.

Kdykoliv má někdo sen o tom, že přišel pozdě, že mu v cestě stojí stovky překážek, je to přesně totéž, jako když je někdo v takové situaci ve skutečnosti, když je kvůli něčemu nervózní. Je nervózní, protože vůči vědomému úmyslu existuje nevědomý odpor. Nejvíc iritující na tom je, že vědomě něco velmi chcete a neviditelný d'ábel proti tomu stále pracuje a samozřejmě ten d'ábel jste také vy. Pracujete proti tomu dáblovi a děláte to nervózně a s nervózním spěchem. V případě tohoto snícího ono řízení kupředu je také proti jeho vůli. Nechce odejít z domu, ale přesto to velmi chce a všechen odpor a potíže na cestě jsou jeho vlastním dílem. Je tím strojevůdcem, který si myslí: "Teď máme po starostech; máme před sebou rovnou trať a teď se můžeme hnát dopředu jak nic na světě." Rovný úsek za zatáčkou odpovídá těm 12 000 stop vysokým vrcholům. A on si myslí, že tyto vrcholy jsou pro něho přístupné.

Obr. 12 Sen o vlaku

Přirozeně nikdo, kdo před sebou vidí takovou možnost, se nezdrží toho, aby ji co nejlépe nevyužil, takže jeho rozum říká: "Proč nepokračovat, máš přece bezvadnou šanci." Nechápe, proč by něco v něm mělo pracovat proti tomu. Ale tento sen ho varuje, aby nebyl tak hloupý jako strojevůdce, který jede plnou parou vpřed, když konec vlaku není ještě

ven ze zatačky. To je to, na co stále zapomínáme; vždycky zapomeneme. že naše vědomí je pouze povrch, naše vědomí je předvoj naší psychologické existence. Naše hlava je pouze jeden konec, ale za naším vědomím je dlouhý historický "ohon", "ocasní část" váhání a slabostí, komplexů. předsudků a různých dědictví a my stále děláme svá rozhodnutí bez nich. Vždy si myslíme, že si to můžeme namířit přímo navzdory našim nedostatkům, ale ony hodně obtíží a často vykolejíme předtím, než dosáhneme svého cíle proto, že jsme nebrali ohled na své "ocasní konce".

Vždycky říkám, že naše psychologie má za sebou dlouhý ještěrovitý ocas, jmenovitě celou historii naší rodiny, našeho národa, Evropy a světa vůbec. Jsme stále lidé a neměli bychom nikdy zapomínat na to, že neseme celou tíhu toho, že jsme jen lidé. Kdybychom byli jen hlavy, byli bychom jako andílci, kteří mají hlavy a křídla a samozřejmě mohou dělat, co se jim zlíbí, poněvadž nejsou omezováni tělem, které je s to chodit jen po zemi. Nesmím opomenout poukázat na to, a to ne kvůli pacientovi, ale kvůli sobě, že tento zvláštní pohyb vlaku je jako had. Uvidíme brzy proč. Další sen je klíčový sen a já budu muset podat určité vysvětlení. V tomto snu máme co činit se zvláštním zvířetem, které je napůl ještěr a napůl krab. Než přejdeme k detailům snu, rád bych řekl několik

poznámek k metodě zjišťování významu snu. Víte, že existuje řada hledisek a řada nedorozumění týkajících se způsobu, jak přistupujeme ke snům. Víte například, co se rozumí pod volnými asociacemi. Tato metoda je podle mých zkušeností velmi pochybná. Volná asociace znamená, že se otevřete jakémukoli množství a druhu asociací a ony přirozeně vedou k vašim komplexům. Ale potom, jak uvidíte, nechci znát komplexy svých pacientů. To mne nezajímá. Chci vědět, co dělá nevědomí člověka s jeho komplexy, chci vědět, na co se on sám připravuje. To je to, co čtu ze snů. Kdybych chtěl použít metodu volné asociace, nepotřeboval bych sny. Mohl bych vyvěsit nápis například "Stezka tam a tam" a nechat o tom jednoduše lidi meditovat a přidat volné asociace a ty by bezpečně dospěly k jejich komplexům. Jedete-li v maďarském nebo ruském vlaku a díváte se na neznámé znaky v cizím jazyce, můžete asociovat všechny své komplexy. Potřebujete se jen uvolnit a narazíte přirozeně na své komplexy. Neužívám metody volné asociace, protože mým cílem není znát komplexy; chci vědět, co je sen. Proto zacházím se snem, jako by to byl text, kterému pořádně nerozumím, řekněme latinský, řecký nebo text sanskrtský, kde jsou pro mne určitá slova neznámá nebo je text útržkovitý a já pouze užívám obyčejnou metodu, které by užil každý filolog při čtení takového textu. Myslím si, že sen nic neskrývá;

jednoduše nerozumíme jeho jazyku. Když vám například budu citovat latinskou nebo řeckou pasáž, které nebudete rozumět, není to proto, že text něco zastírá nebo zakrývá; je to proto, že neumíte řecky nebo latinsky. Podobně když se zdá být pacient zmaten, nemusí to nutně znamenat, že je zmatený, ale že lékař nerozumí jeho materiálu. Předpoklad, že sen chce něco skrýt, je čirá antropomorfická idea. Žádný filolog by si nikdy nemyslel, že obtížný nápis v sanskrtu nebo v klínovém písmu něco utahuje. V talmudu je velmi moudré rčení, které říká, že sen je svou vlastní interpretací. Sen je celek, a jestliže si myslíte, že je něco za ním nebo že sen něco zastírá, pak otázka je v tom, že mu prostě nerozumíte. Proto když se zabýváte snem, především si řekněte:

"Nerozumím z toho snu ani slovo." Vždycky vítám tento pocit nedostačivosti, protože potom vím, že do svého úsilí porozumět tomuto snu vložím dobrou práci. Postupuji následovně. Převezmu metodu filologa, která má daleko k volné asociaci a použiji logického principu, kterému se říká amplifikace. Je to jednoduše hledání paralel. Například v případě velmi vzácného slova, s nímž jste se nikdy předtím nesetkali, se budete snažit najít paralelní úseky textu, snad použití v podobných souvislostech, kde se to slovo též vyskytuje, a potom se budete snažit použít vzorec, který jste získali ze znalosti jiných textů v novém textu. Když se vám podaří učinit čitelným celý

nový text, řekněte: "Nyní ho můžeme přečíst." Takto jsme se naučili číst hieroglyfy a klínové nápisy a tak můžeme číst sny. Nuže, jak hledám kontext? Zde sleduji jednoduše princip asociačního experimentu. Předpokládejme, že se člověku zdá o prostém venkovském domě. Vím já, co obyčejný venkovský dům znamená pro toho člověka? Samozřejmě, že nevím; jak bych mohl? Vim, co pro něho znamená prostý venkovský dům obecně? Samozřejmě, že ne. Tak se ho jednoduše zeptám "Jak se vám ta věc jeví?", jinými slovy: jaký je váš kontext, jaké je duševní předivo, do něhož je výraz "prostý venkovský dům" vložen. On vám řekne něco zcela úžasného. Někdo například řekne "vodni". Vím, co myslí, když řekne "voda"? Vůbec ne. Když dám někomu toto testové slovo nebo podobné slovo, řekne "zelená". Druhý řekne "HLO", což je něco zcela odlišného. Jiný řekne "rtut" nebo "sebevražd'a". V každém případě vím, do jakého přediva jsou toto slovo nebo tento obraz uloženy. To je amplifikace. Je to dobře známý logický postup. Jehož zde užíváme a jenž přesně formuluje techniku nalézání kontextu. Měl bych zde samozřejmě vzpomenout zásluhy Freuda, který vY' zdvihl celou otázku snů a který nám umožnil vůbec přiblížit se problému snů. Víte, že jeho koncepce je taková, že sen je překroucená reprezentace tajného neslučitelného přání, jež je v rozporu s vědomým postojem. a proto

je cenzurováno, to jest překrouceno, aby bylo nesrozumitelné vědomí, ale aby se přece nějak projevilo a žilo. Freud pak logicky říká: Odstraňme celé překroucení; buďme přerozeni, vzdejme se tendence překrucovat a nechte volně plynout vaše asociace, pak se dostaneme k vašim přirozeným skutečnostem, totiž ke komplexům. Freud hledá komplexy, já ne. To je právě ten rozdíl.-Já hledám, co dělá neoědomí s komplexy, protože to mne zajímá mnohem více než fakt, že lidé mají komplexy. Všichni máme komplexy; je to velmi banální a nezajímavý fakt. Dokonce i komplex incestu, který můžete nalézt kdekoliv, když jej hledáte, je strašně banální, a proto nezajímavý. Je pouze zajímavé vědět, co lidé dělají se svými komplexy; to je praktická otázka, na které záleží. Freud užívá metody volné asociace a používá úplně odlišného logického principu, který se v logice nazývá reductio in primam Jiguram, redukce k první figuře. Reductio in primam figuram je takzvaný sylogismus, složitý sled logických závěrů, jejichž charakteristikou je, že začnete u naprosto rozumné výpovědi a pomocí kradmých předpokladů a nepozorovaných narážek postupně změníte rozumnou povahu své první nebo původní figury, dokud nedosáhnete úplné distorze, která je zcela nerozumná. Tato úplná distorze podle Freudova názoru charakterizuje sen; sen je chytrá distorze, která ukrývá původní figuru, a vy máte pouze

odstranit předivo, abyste se vrátili k první rozumné výpovědi, která může být, "Chci udělat to či ono; mám takové a takové neslučitelné přání". Začneme například s úplně rozumným předpokladem, jako je, "Žádné nerozumné stvoření není svobodné" - jinými slovy nemá svobodnou vůli. Toto je příklad, jenž je užíván v logice. Je to poměrně rozumná výpověď. Nyní přicházíme k prvnímu klamnému závěru "Tudíž žádná svobodná bytost není nerozumná". Nemůžete s tím docela souhlasit, protože už je v tom klam. Potom pokračujete, "Všechny lidské bytosti jsou svobodné" - všechny mají svobodnou vůli. Nyní triumfálně zakončíte, "Proto žádná lidská bytost není nerozumná." To je úplný nesmysl.

Předpokládejme, že sen je takové úplně nesmyslné tvrzení. Je to naprosto přijatelné, protože zjevně sen je něco jako nesmyslná výpověď, jinak byste mu mohli rozumět. Zpravidla mu nemůžete rozumět; těžko se někdy setkáte se sny, které jsou jasné od začátku do konce. Obvyklý sen se zdá být absolutně nesmyslný, a proto ho podceňujeme. Dokonce primitivové, kteří nadělají kolem snů mnoho povyku, říkají, že obyčejný sen nic neznamena. Ale jsou "velké" sny; medicinmani a náčelníci mají velké sny, ale obyčejní lidé nemají žádné sny. Mluví přesně jako lidé v Evropě. Nyní jste konfrontováni s tímto snovým nesmyslem a říkáte si: "Tento nesmysl musí být

nepozorovatelná distorze nebo klamný závěr, který pochází z původně rozumného tvrzení. Odhalíte celou v~ a použijete principu *reducio in primam* Jiguram a pak dospějete k původnímu nenarušenému tvrzení. Takže vidíte, že postup Freudovy interpretace snů je perfektně logický, jestliže předpokládá, že tvrzení snu je opravdu nesmyslné.

Ale nezapomeňte, že když tvrdíte, že věc je nerozumná, že ji asi nechápete, protože nejste Bůh; naopak, jste omylný lidský tvor s vrhni omezenou psýché. Když mně duševně chorý pacient něco řekne, mohu si myslet: "Co ten chlapík říká, je úplný nesmysl." Ve skutečnostijsem-li vědecký - řeknu: "Nerozumím", ale jsem-li nevědecký, řeknu, "Ten chlapík je blázen a já jsem normální." Tato argumentace je důvodem, proč lidé s dosti nevyváženými psýché se často rádi stávají lékaři duševních chorob. Je to lidsky pochopitelné, protože vám to dává obrovské zadostiučinění, když si nejste celkem jist sám sebou a můžete říci, "Ach, ti druzí jsou na tom mnohem hůře."

Otázka ale zůstává: Můžeme bezpečně říci, že sen je nesmysl? Jsme si jisti, že to vímé > Jsme si jisti, že sen je distorze? Jste si naprosto jisti, že odhalíte-li něco zcela proti svému očekávání, že je to pouhá distorze? Příroda nedělá žádné chyby.

Správný a špatný jsou lidské kategorie. Přírodní

proces je právě to, co je, a nic více - není to nesmysl a není tu nerozumné. Fakt je ten, že my nerozumíme. Protože nejsem Bůh a pra' lože jsem člověk velmi omezených intelektových schopností, měl bych raději předpokládat, že snům nerozumím. S tímto předpokladem zamísám předpojatý názor, že sen je distorze a říkám, že když nerozumím snu, je něco překrouceno v mé mysli, nemám na to správný náhled i Takže jsem přejal metodu, kterou filologové používají u složitých textů, a zacházím se sny stejným způsobem. Je to samozřejmě poněkud zevrubnější a obtížnější; ale mohu vás ujistit, že výsledky jsou mnohem zajímavější, když dospějete k věci, jež jsou lidské, než když užijete

vejděsnější monotónní interpretaci. Nesnáším, když mě něco nudí. především bychom se měli vyhnout spekulacím a teoriím, když máme co čínu s takovými tajemnými procesy, jako jsou sny. Neměli bychom nikdy zapomínat, že po tisíciletí o nich měli inteligentní lidé velkých znalostí a obrovských zkušeností velmi rozličné názory. Je to teprve nedávno, co jsme vymysleli teorii, že sen nic není. Všechny ostatní civilizace měly na sny velmi odlišné názory.

Nyní vám povím velký sen mého pacienta:

"Jsem na venkově, v obyčejném selském domě,

.se starší, mateřskou selskou ženou. Vyprávím jí o velké cestě, kterou plánuji: hodlám jít ze S`uýcarska do Lipska. Velmi to w ni působí, což mi dělá radost. V tom okamžiku se podívám oknem na louku, kde venkované hrabou seno. Potom se scéna mění. V pozadí .se objevuje obludný krab-ještěr. Nejdříve se pohybuje doleva a puk doprava, takže jsem najednou stál v úhlu mezi nimi jako v otevřených nůžkách. Pak jsem měl v ruce malou hůlku nebo proutek a lehce jsem se dotkl hlavy obludy hůlkou a zabil jsem ji. Potom jsem tam dlouhý čas stá! a přemášlel o té obludě."

Než se pustím do takového snu, vždy se snažím určit souslednost, protože ten sen má svou historii předtím a bude mít historii i potom. Je součástí psychického tkaniva, které je souvislé, protože nemáme důvodu předpokládat, že v psychologických procesech neexistuje kontinuita, stejně jako nemáme důvod si myslet, že v procesech přírody je nějaká mezera. Příroda je kontinuum, a tak naše psýché je velmi pravděpodobně kontinuum. Tento sen je pouze jeden záblesk nebo jedno pozorování psychické kontinuity, která se stala na okamžik viditelnou. Jako kontinuita je spojen s předešlými sny. V předešlém snu jsme již viděli ten zvláštní hadovitý pohyb vlaku. Toto přirovnání je pouhá hypotéza, ale musím dělat tato spojení.

Po snu s vlakem je snící zpět v okolí svého raného dětství; je s mateřskou selskou ženou-jak jste si všimli, lehká narážka na matku. Ve svém prvním snu zapůsobí na venkovské chlapce svým skvělým zjevem v dlouhém kabátě pana profesora. V tomto snu také zapůsobí na neškodnou ženu svou velikostí a velikostí svého ambiciózního plánu jít do Lipska-narážka na jeho naději, že tam dostane profesorskou stolicí. Obluda krab-ještěr je mimo naši empirickou zkušenost; je to zřetelně Výtvor nevědomí. Tolik můžeme vidět bez nějakého zvláštního úsilí.

Teď přicházíme k opravdovému kontextu. Zeptal jsem se ho "Jaké jsou vaše asociace s "prostým selským domem"?" a on k mému obrovskému překvapení řekl "Je to leproserie sv. Jakuba nedaleko Basileje.^o Ten dům je velmi stará leproserie a budova pořád existuje. Místo je také slavné velkou bitvou v roce 1444, kterou zde Švýcaři vybojovali proti vojskům vévody burgundského. Jeho armáda se snažila proniknout do Švýcarska, ale byla odražena předvojem švýcarské armády, jednotkou 1300 mužů, kteří bojovali proti burgundské armádě sestávající z 30 000 mužů u leproserie sv. Jakuba. 1300 Švýcarů padlo do posledního muže, ale svou obětí zastavili další postup nepřítele. Hrdinská smrt těchto mužů

je pozoruhodnou událostí ve švýcarské historii a žádný Švýcar o ní není s to hovořit bez vlasteneckého citění.

Kdokoli přinese snící takovou informaci, musíte ji zasadit do kontextu snu. V tomto případě to znamená, že snící je v leproserii. Leproserie se nazývá sick-house (angl.~, v němelně "Siechenhaus" - chorobinec, "sick" zde znamená malomocný. Takže snící má odpuzující nakažlivou nemoc, je vyvrženec z lidské společnosti, je v leproserii. A tato leproserie je navíc charakterizována tím zoufalým bojem, jenž byl katastrofou pro 1300 mužů a jenž byl způsoben faktem, že neposlechli rozkazy. Předvoj měl přísné instrukce neútočit, ale čekat, dokud se s nimi nespojí celá švýcarská armáda. Ale jakmile spatřili nepřítel, nemohli se zdržet a proti rozkazům svých velitelů se vrhli střemhlav do útoku a samozřejmě byli všichni zabiti. Znow zde přicházíme k myšlence toho řízení se kupředu bez vytvoření spojení s mohutnou zadní částí a opět je tato akce fatální. To ve mně vyvolalo docela zlověstný pocit a pomyslel jsem si, "Po čem jde tento chlapík, k jakému nebezpečí spěje?" Nebezpečí není jen jeho ctižádost nebo to, že si přeje být s matkou a spáchat incest či něco podobného. Pokud si pamatujete. strojvůdce je také bláznivý chlapík; pádí kupředu navzdory, že

konec vlaku není ještě ven ze zatačky; nečeká na něj, ale pádí kupředu, aniž myslí na celek. To znamená, že snící má tendenci pospíchat kupředu, nemyslí na svoji zadní část: chová se, jako by byl pouze hlava, stejně jako se předvoj choval, jako by byl celá armáda, zapomíná na to, že má čekat; a protože nečekal, byli všichni zabiti. Tento postoj pacienta je příčinou jeho symptomů horské nemoci. Vyšel příliš vysoko, není připraven na výšku, zapomněl, odkud vyšel.

Mužná, že znáte román Paula Bourgeta L'Étape. Jeho motivem je problém, že nízký původ člověka na něm vždy lpí, a proto existují velmi přesná omezení při jeho šplhání na společenském žebříčku. To je to, co se snaží sen pacientovi připomenout. Ten dům a ta starší venkovská žena ho vrací zpět do jeho dětství. Vypadá to, jako by se ta žena vztahovala k matce. Ale člověk musí být při svých domněnkách opatrný. Jeho odpověď na mou otázku týkající se té ženy byla, "To je má bytná." Jeho bytná je starší vdova, nevzdělaná a staromódní, žijící přirozeně na nižší úrovni než on. On je příliš vysoko a zapomíná, že další část jeho neviditelného ipse (self, Selbst) je rodina v něm samém. Protože je to velmi intelektuální muž, cítění je jeho inferiorní, méněcenná funkce. Jeho cítění není vůbec diferencované, a proto je pořád

na úrovni jeho hospodyně - bytné a když se snaží imponovat své hospodyně, snaží se vlastně imponovat sám sobě svým ohromným plánem jít do Lipska.

A nyní co říká o cestě do Lipska? Říká, "Ach, to je má ambice, chci jít daleko, chci dostat profesorský stolec." Zde je ten střemhlavý spěch, tady je bláznivý pokus, zde je horská nemoc; chce vyšplhat příliš vysoko.

Tento sen byl před válkou a v té době být profesorem v Lipsku bylo něco úžasného. Jeho cítění bylo hluboce potlačeno; proto nemá správné hodnoty a je příliš naivní. V cítění je to pořád venkovská žena; je pořád identické s jeho vlastní matkou. Je spousta schopných a inteligentních mužů, kteří nemají diferencované cítění, a proto je jejich cítění stále kontaminované s matkou, je stále v matce, identické s matkou a oni mají city svých matek; mají vynikající cit pro malé děti, pro interiéry domů a hezké místnosti a pro velmi spořádaný domov. Někdy se stává, že když tito jedinci překročí čtyřicítku, objeví maskulinní cítění a pak jsou problémy.

City muže jsou takříkajíc city ženy a projevují se jako takové ve snech. Označil jsem tento obraz výrazem anima, protože ona je zosobněním inferiorních funkcí, které uvádějí muže do vztahu ke kolektivnímu nevědomí. Kolektivní nevědomí se

jako celek jeví muži v ženské formě. Ženě se jeví v mužské formě a pak ji nazývám animus. Zvolil jsem výraz anima, poněvadž byl vždy užíván pro tentýž psychologický fakt. Anima jako personifikace kolektivního nevědomí se objevuje ve snech znovu a znova.⁵⁾ Udělal jsem dlouhé statistiky o postavě animy ve snech. Tímto způsobem člověk zjišťuje tyto postavy empiricky.

Když jsem se ptal svého pacienta, co míní tím, když říká, že na venkovskou ženu zapůsobil jeho plán, odpovídá: "Ach, ano, to se vztahuje k mému vychloubání. Rád se vychloubám před níže postavenou osobou, abych ukázal, kdo jsem; když mluvím s nevzdělanými lidmi, rád se hodně stavím do popředí. Naneštěstí musím stále žít v inferiorním prostředí." Když muž lituje méněcennost svého prostředí a cítí, že je pro své prostředí příliš dobrý, je to proto, že inferiorita prostředí v něm samém je produkována do vnějšího prostředí, a proto mu začínají vadit ty věci, které by mu měly vadit na sobě samém. Když říká, "Vadí mi mé inferiorní prostředí", měl by říct "Vadí mi fakt, že mé vlastní vnitřní prostředí je pod úroveň". Nemá správné hodnoty, je méněcenný ve svém citovém životě. To je jeho problém. V této chvíli se dívá z okna a vidí venkovany sbírající seno. To je samozřejmě opět vize

něčeho, co dělal v minulosti. Přináší mu to zpět vzpomínky podobných obrazů a situací; bylo to v létě a byla to pěkně tvrdá práce - vstát brzo ráno a přes den převracet seno a navečerje shrabovat.

Samozřejmě je to jednoduchá čestná práce takových lidí. Zapomíná, že jenom prostá, řádná práce ho někam dostane, a ne velkohubost. Také prohlašuje - o čemž se musím zmínit - že má u sebe doma na stěně obraz venkovanů shrabujících seno, a říká: "Ach, to je původ obrazu v mém snu." Je to, jako by říkal: "Ten sen je jen obraz na stěně, nemá žádný význam, nebudu mu věnovat žádnou pozornost." V tu chvíli se však scéna mění. Když se mění scéna, můžete vždy bezpečně uzavřít, že reprezentace nějaké nevědomé myšlenky dosáhla vrcholu a stává se nemožné pokračovat v tom motivu.

V další části snu se věci stávají temnějšími; objevuje se krab-ještěr, očividně jakási ohromná věc. Zeptal jsem se: "A co s tím krabem, jak jste na něho proboha přišel?" Řekl: "To je mytologická oblud'a, která chodí pozpátku. Krab chodí pozpátku. Nechápu, jak jsem se k této věci dostal - pravděpodobně pomocí nějaké pohádky nebo něčeho takového." Všechno, o čem mluvil předtím, byly věci, se kterými se můžete

es) C. G. Jung: Psychological Types, def. 48.

Viz též 71vo Essayr, odst. 296 a násf~ Též Aion, Sebrané spisy (angl. vyd.), díl 9, II, kap. 3.

setkat v reálném životě, věci, které doopravdy existují. Ale krab není osobní zkušenost, je to archetyp. Když má analytik co dělat s archetypem, měl by začít myslet. Když zacházíte s osobním nevědomím, nesmíte myslet příliš a nesmíte nic přidávat k asociacím pacienta.

Můžete přidat něco k osobnosti někoho jiného? Sám jste osobnost. Druhý jedinec má svůj vlastní život a svou vlastní psýché, ježto je osobou. Ale v té míře pokud není osobou, v té míře, pokud' je také jako já, má stejnou základní strukturu psýché, a zde mohu začít myslet, mohu asociovat za něho. Mohu mu dokonce dodat potřebný kontext, protože on nebude mít žádný, neví, od'kud přichází krab-ještěr a nemá potuchy, co znamená, ale já to vím a mohu mu ten materiál poskytnout.

Ukázal jsem mu, že ve snech se pořád objevuje motiv hrdiny. On má o sobě fantazii jako o hrdinovi, která přichází na povrch v posledním snu. Je hrdina jako velký muž v dlouhém kabátě a s velkým plánem; je hrdina, který umírá na poli cti u sv. Jakuba; on ukáže světu, kdo je; a zcela zřetelně je hrdina, který

přemůže obludu. Motiv hrdiny je vždy provázen motivem draka; drak a hrdina, který proti němu bojuje, jsou dvě postavy stejného mýtu.

Drak se objevuje v jeho snu jako krab-ještěr.

Tato výpověď samozřejmě nevysvětluje, co drak reprezentuje jako obraz v jeho psychologické situaci. Proto další asociace jsou soustředěny kolem obludy. Když se nejdřív pohybuje doleva a pak doprava, má snící pocit, že stojí v úhlu, který by se nad ním mohl zavřít jako otevřené nůžky. To by bylo fatální. (;etl Freuda a interpretuje podle toho situaci jako incestní přání, obluda je matka, úhly otevřených nůžek jsou matčiny nohy a on sám, stoje mezi nimi, se právě narodil nebo vchází zpět do matky.

Je dosti zvláštní v mytologii, že drak je matka. Setkáte se s tímto motivem na celém světě a ta obluda se nazývá d'račí matka.^{6~}

Dračí matka pojídá opět své děti, pohltí je, hned jak je porodila. "Strašná matka", jak je nazývána, čeká se široce otevřenými ústy v Západních mořích, a když se člověk k těm ústům přiblíží, zavřou se za ním a je hotov.

Tato obludná postavaje masožravá matka, masožroutkyně; je to vjiné formě Matuta, matka mrtvých. Je to bohyně smrti.

~) Srov. C. G. Jung, Symbols of Transformation, část II, kap. V, zejména odst. 395.

Ale tyto paralely pořád nevysvětlují, proč si sen zvolil pozoruhodný obraz krába. Myslím si - a když říkám, že si to myslím, mám pro to určité důvody - že zobrazení psychických faktů v obrazech jako obraz hada nebo ještěra či kraba nebo mastodonta či podobných zvířat také představují organická fakta. Například had velmi často představuje cerebrospinální systém, zvláště nižší centra mozku a ob. zvláště prodlouženou míchu a míchu. Na druhé straně krab, který má jen sympatický systém, představuje hlavně sympatikus a parasympati" kus břišní části; je to abdominální věc. Takže když přeložíte text snu; bude znít: když budete takto pokračovat, Váš cerebrospinální systém a Váš sympatický systém se obrátí proti Vám a zmocní se Vás. To je opravdu to, co se děje. Symptomy jeho neurózy vyjadřují vzpouň sympatických funkcí a cerebrospinálního systému proti jeho vědomému postoji.

Krab-jestř přináší archetypickou představu hrdiny a draka jako smrtelných nepřátel. Ale v určitých mýtech naleznete zajímavý fakt, že hrdina není spojen s drakem jenom svým bojem. Jsou naopak určité náznaky, že hrdina sám je

drakem. Ve skandinávské mytologii se hrdiny pozná podle faktu, že má hadí oči. Má hadí oči, protože je had. Existuj, řada dalších mýtů a legend, které obsahují stejnou myšlenku. Kekro zakladatel Athén, byl nahoře napůl člověk a dole napůl had. D hrdinů se často objevují po smrti v podobě hadů.

V našem snu se obludný krab-ještěr pohybuje nejdřív doleva a já snícího ptám na tuto levou stranu. Říká, "Krab zřejmě nezná cěs Levá je nepříznivá strana, levá je zlověstná." Sinister opravdu znam levou a nepříznivou. Ale pravá strana není pro obludu také dob protože když jde doprava, dotkne se jí kouzelný proutek a je zabita. T přicházíme k tomu, že snící stojí v úhlu pohybu obludy, k situaci, klet na první pohled interpretoval jako incest. Říká, "Skutečně jsem se cí obklíčen z obou stran jako hrdina, který jde bojovat s drakem." Ta si sám uvědomil motiv hrdiny.

Ale na rozdíl od mytologického hrdiny nebojuje s drakem zbraní, kouzelným proutkem. Říká, "Podle účinku na obludu se zdá, že je kouzelný proutek." Určitě se zbavuje kraba magickým způsobem. K zelný proutek je další mytologický symbol. Často obsahuje sexu' náznak, sexuální kouzlo je prostředek k ochraně proti nebezpečí.

M

te si též vzpomenout, jak během zemětřesení v Messině^o) příroda vyvolala určité instinktivní reakce proti ohromujícím silám ničení. Kouzelný proutek je nástroj a nástroje ve snech znamenají to, co opravdu jsou, totiž nástroje člověka, aby konkretizoval svou vůli. Například nůž je má vůle řezat; když užívám kopí, prodlužuji své rameno, s puškou mohu produkovat svou akci a vliv do velké vzdálenosti; s dalekohledem dělám totéž jako se svým zrakem. Nástroj je mechanismus, který představuje mou vůli, mou inteligenci, mou schopnost a mou chytrost. Nást~e ve snech symbolizují analogický psychologický mechanismus. Nuže nástroj tohoto snícího je magický proutek. Používá zázračnou věc, kterou může odčarovat obludu, to znamená svůj nižší nervový systém. Takový nesmysl má k dispozici ihned a bez jakéhokoli úsilí.

Co to ve skutečnosti znamená? Znamená to, že si jednoduše myslí, že nebezpečí neexistuje. To se obvykle dělá. Jednoduše si myslíte, že ta věc již není, a ona pak už více není. Tak se chovají lidé, kteří pozůstávají pouze z hlavy. Používají svůj intelekt, aby věci odmysleli pryč; odargumentují si je. Říkají, "To je nesmysl, proto to nemůže být a proto to není." Stejně to dělá také on. Jednoduše si obludu odmýšlí. Říká, "Nic takového jako krab ještě neexistuje, žádná

taková věc jako odporující vůle není; zbavím se toho, jednoduše si to odmyslím. Myslím si, že je to matka, s kterou chci spáchat incest, a to řeší celou věc, protože já to neudělám." Já jsem řekl "Zabil jste to zvíře-co myslíte, proč jste o tom zvířeti tak dlouhou dobu uvažoval?" Řekl, "Ach ano, přirozeně je to úžasné, když se můžete zbavit takové stvůry s takovou lehkostí." Já jsem řekl, "Ano, opravdu, je to velmi úžasné!" Potom jsem mu řekl, co si myslím o situaci. Řekl jsem, "Podívejte se, nejlepší způsob, jak zacházet se snem, je myslet si o sobě, že jste úplně neznalé dítě nebo mladík a přicházíte k dva milióny let starému muži nebo k pramáti a ptáte se, "Co si o mně myslíš?" Řekla by Vám, "Máš velmi ctižádostivý plán, který je bláznivý, protože jde proti vlastním instinktům. Tvé vlastní omezené schopnosti Ti blokují cestu. Chceš zrušit překážku kouzlem svého myšlení. Věříš, že ji můžeš odmyslet

°) Zmínka se týká katastrofy v roce 1908, kdy bylo 90 % tohoto sicilského města ničeno a 60000 Gdi přišlo o život.

Istmi svého intelektu, ale bude to - věř mi - záležitost, která potřebuje potom také nějaké

zamyšlení." A já jsem mu také řekl toto: "Vaše sny obsahují varování. Chováte se přesně jako strojuvůdce nebo jako Švýcaři, kteří byli natolik bláhoví, že se vyřítili proti nepříteli bez jakékoli podpory za sebou, a budete-li se chovat stejným způsobem, potká Vás katastrofa."

Byl si jist, že takové hledisko je příliš vážné. Byl přesvědčen, že je mnohem pravděpodobnější, že jeho sny přicházejí z neslučitelných přání a že opravdu měl neuskutečněné incestní přání, které bylo základem jeho snu; že nyní si je vědom svého incestního přání a zbavil se ho a může nyní jít do Lipska. Řekl jsem, "Tedy pak šťastnou cestu."

Nevrátil se, pokračoval ve svých plánech a trvalo mu to jen asi tři měsíce, než ztratil své postavení a dopadl bídě. To byl jeho konec. Vrhhl se proti smrtelnému nebezpečí toho kraba-ještěra a nechtěl porozumět varování. Ale nechtěl bych, abyste byli příliš pesimističtí. Někdy jsou lidé, kteří opravdu porozumí svým snům a vyvodí důsledky, které vedou k příznivějšímu řešení jejich problémů.

Diskuse

Dr. Charles Brunton:

Nevím, zda je to slušné ptát se na sny někoho, kdo zde není, ale mám malou dcerku, které je pět a půl roku a nedávno měla dva sny, které ji v noci probudily. První sen měla asi v polovině srpna a řekla mi toto: "Vidím kolo a to se kutálí dolů po

cestě a pálí mě." To bylo všechno, co jsem z ní dokázal dostat. Chtěl jsem, aby mi příští den namalovala obrázek, ale nechtěla se tím trápit, tak jsem toho nechal. Druhý sen se jí zdál asi před týdnem a tentokrát to byl "brouk, který mě štípal". To bylo všechno, co jsem o tom byl s to se dovědět. Nevím, zda byste se chtěl k tomu vyjádřit. Jediné, co bych chtěl ještě dodat, je, že zná rozdíl mezi broukem a rakem. Má zvířata velmi ráda.

Profesor Jung:

Musíte uvážit, že je velmi obtížné a nepříliš fair vykládat sny někoho, koho člověk nezná; ale řeknu Vám tolik, kolik se dá poznat ze symboliky, Brouk by měl co činit - podle mého názoru - se sympatickým systémem. Proto bych z tohoto snu uzavíral, že v dítěti probíhají určité zvláštní psychologické procesy, které se dotýkají jeho sympatického systému, a to může vyvolat nějaké útrobní či jiné abdominální poruchy. Nejopatrnější tvrzení, které by se dalo vyslovit, je, že v sympatickém systému se nahromadilo určité množství energie, které způsobuje lehké poruchy. To se také potvrzuje symbolem ohnivého kola. Kolo v jejím snu - jak se zdá - je sluneční symbol a v tantrické filozofii oheň odpovídá tomu, co je

označováno jako manipura čakra, která je lokalizována v břiše. (Pozn. př. - odpovídá zhruba solárnímu plexu.) V prodromálních symptomech epilepsie někdy zjistíte představu kola, které se otáčí uvnitř. To rovněž vyjadřuje příznak sympatiku. Obraz otáčejícího se kola nám připomíná kolo, na němž byl ukřižován Ixion. Sen malého děvčátka je archetypický sen, jeden z těch zvláštních archetypických snů, které děti občas mívají.

Vysvětluji tyto archetypické sny u dětí skutečností, že když se začíná rozednívat vědomí, když dítě začíná cítit, že je, stále ještě je blízko původního psychologického světa, ze kterého se právě vynořilo: stavu hlubokého nevědomí. Proto u mnoha dětí zjistíte uvědomování si obsahů kolektivního nevědomí, skutečnost, která je v některých východních vírácích interpretována jako vzpomínka na dřívější existence. Tibetská filozofie například hovoří o "Bardo" existenci a o stavu ducha mezi smrtí a zrozením ~~ Představa dřívější existence je projekcí psychologického stavu v raném dětství. Velmi malé děti si ještě uvědomují mytologické obsahy, a jestliže tyto obsahy zůstanou vědomé příliš dlouho, hrozí jedinci, že nebude schopen adaptace; je pronásledován neustálou touhou setrvávat nebo se vracet k původní vizi. Tyto zážitky jsou velmi

krásně popsány mystiky a básníky.

Ve věku od čtyř do šesti let se obvykle nad těmito zážitky spustí závoj zapomnění. Viděl jsem však případy neobvykle citlivých, éterických

~) Srov. W. Y. Evans-Wentz, The Tibetan Book of the Dead.

dětí, které si mimořádně dobře uvědomovaly tyto psychické skutečnosti a žily svůj život v archetypických snech a nemohly se přizpůsobit. Nedávno jsem viděl případ malého, desetiletého děvčátka, které mělo podivuhodné mytologické sny. Její otec se mnou tyto sny konzultoval. Nemohl jsem mu říci, co si myslím, protože obsahovaly nepříznivou prognózu. Děvčátko za rok zemřelo na infekční chorobu. Nikdy se úplně nenarodilo.

Dr. Leopold F. Browne:

Rád bych profesoru Jungovi položil otázku týkající se interpretace snů, o kterých dnes vyprávěl.

Vzhledem k tomu, že pacient nebyl schopen interpretaci přijmout, rád bych věděl, zda by se tato potíž nedala překonat pomocí nějaké variace v technice.

Profesor Jung:

Kdybych měl úmysl být misionářem nebo spasitelem, byl bych použil šikovného triku. Řekl

bych pacientovi, "Ano, je to samozřejmě mateřský komplex", a pokračovali bychom v takovém žargonu několik měsíců a snad by se mi ho nakonec podařilo přesvědčit. Ale ze zkušenosti vím, že to není dobré; člověk by neměl podvádět lidi, a to dokonce ani pro jejich dobro. Nechci dostávat lidi lstí z jejich pomýlené víry. Snad to bylo pro toho muže lepší, že dopadl špatně, než aby byl zachráněn špatnými prostředky. Nikdy lidem nebráním. Když někdo řekne, "Spáchám sebevraždu, když...", řeknu: "Je-li to Váš úmysl, pak nemám námitek."

Dr. Browne:

Měl jste nějaké důkazy, že symptomy horské nemoci byly vyléčeny' 1

°9) Srov. C. G. Jung: "Approaching the Unconscious", in: Man and His Symbol s. 69 a pásl., Tento případ je též uveden v práci Jacobiové: Complex-Archetype-Symbol s. 139 a pásl.

Profesor Jung:

Pacient ztratil svou neurózu tím, že klesl v životě. Ten muž nepatřil do výšky 6000 stop; patřil níž. Místo toho, aby byl neurotický, stal se méněcenným, inferiorním. Jednou jsem hovořil v Americe s vedoucím velké instituce pro výchovu kriminálních dětí a on mi sdělil velmi zajímavou zkušenost. Mají dvě kategorie dětí. Většina z nich, když přijde do ústavu, se cítí mnohem lépe, vyvíjejí se velmi dobře a

normálně a nakonec vyrostou ze všeho, co bylo původem jejich zla. Děti druhé kategorie, menšina, se stávají hysterickými, když se snaží být hodné a normální. To jsou rození zločinci, které nemůžete změnit. Jsou normální, když dělají zle. My se také necítíme úplně dobře, když se chováme bezvadně, bezúhonně, cítíme se mnohem lépe, když děláme také trochu zle. Je to proto, že nejsme dokonalí. Hinduisté, když staví chrám, nechají jeden roh nedokončený; jen bohové mohou udělat něco dokonalého, člověk to nedokáže nikdy. Je mnohem lepší vědět, že člověk není dokonalý, pak se člověk cítí mnohem lépe. Tak je to i s těmito dětmi a tak je tomu i s našimi pacienty. Je nesprávné dostávat lidi podvodem z jejich osudu a pomáhat jim, aby se překračovali za svou úroveň. Má-li to člověk v sobě, aby se adaptoval, pomozte mu všemi prostředky; ale je-li to skutečně jeho úkol neadaptovat se, pomozte mu všemi prostředky, aby adaptován nebyl, protože potom je to s ním v pořádku.

Jaký by byl svět, kdyby všichni lidé byli adaptováni? Bylo by to nudné k nevydržení. Músi existovat nějakí lidé, kteří se chovají špatně; hrají pro normální lidi roli obětních beránků a jsou předmětem jejich zájmu. Pomyslete jen, jak jste vděční detektivním románům a novinám, takže můžete říct, "Chvála bohu, já nejsem ten chlápek, který spáchal ten zločin, jsem naprosto nevinné stvoření." Cítíte

uspokojení, protože zlí lidé to udělali za vás. To je hlubší význam skutečnosti, že Kristus jako Vykupitel byl ukřižován mezi dvěma zloději. Tito zloději byli svým způsobem rovněž vykupiteli lidstva, byli obětními beránky.

Otázka: Rád bych se něco zeptal na psychologické funkce, pokud to není hacení se příliš nazpátek. Když jste včera večer odpovídal na jednu otázku, řekl jste, že neexistuje kritérium k posouzení toho, zda některá ze čtyř funkcí je sama o sobě lepší, a dále jste řekl, že všechny čtyři funkce by měly být stejně diferencované, aby bylo možno dosáhnout plného a adekvátního poznání světa. Myslíte tedy, že je možné v kterémkoli daném případě, aby byly všechny čtyři funkce stejně diferencované nebo se toho dá dosáhnout vzděláním?

Profesor Jung:

Nevěřím, že je to lidsky možné diferencovat stejně všechny čtyři funkce, jinak bychom byli dokonalí jako Bůh, a to se jistě nestane. Vždy bude kaz v krystalu. Nikdy nemůžeme dosáhnout dokonalosti. Navíc, kdybychom dokázali rovnoměrně diferencovat ty čtyři funkce, udělali bychom z nich jen funkce vědomě použitelné. Pak bychom ztratili nejcennější spojení s nevědomím prostřednictvím nižší, podržené, méněcenné funkce, která je vždy tou nejslabší; jedině prostřednictvím své slabosti a neschopnosti jsme

spojení s nevědomím, s nižším světem instinktů a se svými bližními. Naše ctnosti nám pouze umožňují být nezávislími. Zde nikoho nepotřebujeme, zde jsme králi; ale ~e své méněcennosti jsme spojeni s lidstvem stejně jako se světem našich instinktů. Nebyla by to dokonce ani žádná výhoda mít všechny funkce dokonalé, protože takový stav by končil naprostou povznesenou nezúčastněností. Netoužím bláznivě po dokonalosti. Mou zásadou je: nebud'te probůh dokonalí, ale snažte se být za každou cenu úplní, ať to znamená cokoliv.

Otázka: Smím se zeptat, co to znamená být úplný? Rozvedl byste to více?

Profesor Jung:

Něco musím přenechat také Vašemu vlastnímu duševnímu snažení. Je to určitě svrchovaně zábavné podnikání například cestou domů přemýšlet o tom, co to může znamenat být úplný.

Neměli bychom připravoval lidi o požitek z odhalení něčeho. Být úplný (celý) je velmi obrovský problém a vyprávět o tom je zábavné, ale hlavní věcí je být úplným (celým).

Otázka:

Jak se do Vašeho schématu hodí mystika?

Profesor Jung:

Do jakého schématu?

Odpovědi

Do schématu psychologie a psýché.

Profesor Jung:

Měl byste samozřejmě definovat, co myslíte pod pojmem mystika. Předpokládejme, že myslíte lidi, kteří mají mystické zkušenosti. Mystici jsou lidé, kteří mají zvláště jasné zážitky procesů kolektivního nevědomí. Mystická zkušenost je zážitek archetypů.

Otázka:

Existuje nějaký rozdíl mezi archetypickými formami a mystickými formami?

Profesor Jung:

Nedělám mezi nimi žádný rozdíl. Když studujete fenomenologii mystické zkušenosti, narazíte na některé velmi zajímavé věci. Například t'Y všichni víte, že naše křesťanské nebe je maskulinní nebe a že ženský prvek je pouze tolerován. Matka Boží není božská, je jen nejsvětější; prosí za nás u trůnu Boha, ale není součástí Božství. Nepatří ke Trojici. Někteří křesťanští mystici mají jinou zkušenost: My například máme ~'Ýcarského mystika, je to Niklaus von der Flüe.^{s°}) On zažil Boha a Bohyni. A potom to byl mystik třináctého století, Guillaume de Brother Klaus, Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. II.

Y:

Diguileville, který napsal *Pélerinage de l'âme de Jésus Christ*.⁵¹ Stejně jako Dante i on měl vizi nejvyššího ráje jako "le ciel d'or", a tam na trůně tisíckrát jasnějším než slunce seděl le Roi, kterým je Bůh sám a vedle něho na křišťálovém trůně hnědavé barvy la Reine, pravděpodobně Země. (Pozn. př.: *Pelerinage*... = Putování duše Ježíše Krista; le ciel d'or = zlaté nebe, le Roi = Král, la Reine = Královna.) Toto je vize mimo ideu Trojice, mystický zážitek archetypického charakteru, který zahrnuje ženský princip. Trojice je dogmatický obraz založený na archetypu výlučně maskulinní povahy. V rané Církvi byla gnostická interpretace Ducha svatého jako ženského prohlášena za kacířství. Dogmatické obrazy, jako je Trojice, jsou archetypy, z nichž se staly abstraktní ideje. Ale uvnitř Církve existuje spousta mystických prožitků, jejichž archetypický charakter je dosud viditelný. Proto někdy obsahují kacířský nebo pohanský prvek. Vzpomeňte si například na sv. Františka z Assisi. Jen díky velké diplomatické obratnosti papeže Bonifáce VIII. mohl být sv. František asimilován d'ó Církve. Abyste pochopili potíže, stačí jen pomyslet na jeho vztah ke zvířatům. Zvířata, stejně jako celá příroda, byla pro Církev tabu. Přesto existují posvátná zvířata, jako beránek, holubice a v rané Církvi ryba, které jsou uctívány.

Otázka: Vyjádřil

by profesor Jung svůj názor na psychologické rozdíly mezi disociací u hysterie a disociací u schizofrenie?

Profesor Jung:

U hysterie jsou disociované osobnosti stále ještě v určitém vzájemném vztahu, takže vždy získáváte dojem celé osoby. U hysterického případu můžete navázat raport, dostáváte citovou reakci od celé osoby. Existuje jen povrchní rozdělení mezi určitými paměťovými oddíly, ale bazální osobnost je vždy přítomná. V případě schizofrenie tomu tak není. Zde se setkáváte jen s fragmenty, nikdy to není celek. Proto máte-li

5~) psychology and Alchemy, Sebrané spisy G G. Junga (angl. vyd.), sv. 12, odst. ?~~ a násl.

přítele nebo příbuzného, kterého jste dobře znali a který onemocní touto duševní chorobou, dostanete hrozný šok, když jste konfrontováni s fragmentární osobností, která je úplně roztržena. Můžete pojednou jednat jen s jedním fragmentem; je to jako střepina skla. Necítíte již kontinuitu osobnosti.

Zatímco u hysterického případu si myslíte: kdybych jen mohl odstranit ten druh podivínství nebo určitý somnambulismus, potom bychom tu měli celost osobnosti. Ale u schizofrenie je to hluboká disociace osobnosti; fragmenty se nemohou dát dohromady.

Otázka:

Existují ještě nějaké přesnější psychologické pojmy, kterými se dá vyjádřit tento rozdíl?

Profesor Jung:

Existují určité hraniční případy, u nichž můžete sešit části dohromady jestliže dokážete reintegrovat ztracené obsahy. Povím Vám o jednom případě, který jsem měl. Jedna žena byla dvakrát v ústavu pro choromyslné s typickou schizofrenní atakou. Když ji přivedli ke mně, dařilo se jí již lépe, ale stále ještě byla v halucinatorním stavu. Viděl jsem, že je možné dosáhnout na odštěpené části. Tak jsem s ní začal probírat i každý detail jejích zážitků, které měla v léčebně; prošli jsme všechny ólasy a všechny iluze a vysvětlil jsem jí každý fakt tak, že je dokázala spojit se svým vědomím. Ukázal jsem jí, jaké to byly nevědomé obsahy, které se vynořily během její duševní choroby, a protože byla inteligentní osoba, dal jsem jí číst knihy, takže získala spoustu znalostí, hlavně mytologické poznatky, pomocí nichž si mohla dát dohromady tyto části sama. Samozřejmě, že zde pořád byla křehká pásma, a kdykoli měla ~ novou vlnu dezintegrace, řekl jsem jí, aby se pokusila nakreslit nebo namalovat obraz oné zvláštní situace, aby měla obraz sebe samé v celostí, což objektivizovalo její stav, a tak to dělala. Přinášela mi hodně obrázků, jež udělala a které jí pomohly, kdykoli

cítila, že se opět rozpadává. Tímto způsobem jsem ji udržoval nad vodou asi dvanáct let a °směla již žádné ataky, které by nutně vedly k její izolaci v ústavu. ~y se dokázala atakám vyhnout tím, že objektivizovala jejich obsahy.

Navíc mi řekla, že když takový obrázek udělala, vzala si své knížky a přečetla si kapitolu o jeho hlavních rysech, aby jej uvedla do obecné souvislosti s lidstvem, s tím, co lidé vědí, s kolektivním vědomím a potom se opět cítila v pořádku. Řekla, že se cítí adaptovaná, a nebyla již nadále vydána na milost kolektivnímu nevědomí. Jak si sami dovedete představit, nejsou všechny případy tak přístupné jako tento. V zásadě nedovedu schizofrenii vyléčit. Příležitostně za velmi příhodných okolností jsem schopen syntetizovat fragmenty. Ale dělám to nerad, protože je to příšerně obtížná práce.

PŘEDNÁŠKA ČTVRTÁ

Předsedající (Dr. Emanuel Mlller):

Nehodlám vás připravovat o čas profesora Junga, nýbrž chci jen vyjádřit svou velkou radost z toho, že mám příležitost být dnes večer předsedajícím. Pouze jsem se ocitl ve velké nevýhodě: nebyl jsem přítomen na předcházejících přednáškách a tudíž nevím, do

jakých hlubin nevědomí vás již profesor Jung zavedl, myslím však, že hodlá dnes večer pokračovat ve výkladu své metody analýzy snů.

PŘEDNÁŠKA ČTVRTÁ

Interpretace hlubokého snu, takového, jakým byl náš poslední sen, není nikdy dostatečná, pokud ji ponecháme pouze v osobní sféře. Tento sen obsahuje archetypický obraz, a to je vždy naznačení, že psychologická situace snícího sahá za pouhou osobní vrstvu nevědomí. Jeho problém již není zcela jen jeho osobní záležitostí, ale něčím, co se dotýká problémů lidstva obecně, jako celku. Symbol obludy to naznačuje. Tento symbol přináší mýtus hrdiny a dále rovněž asociace s bitvou u sv. Jakuba, která charakterizuje lokalizaci scény, si vyžaduje též obecného zájmu.

Schopnost využít obecného hlediska má velký terapeutický význam. Moderní terapie si to příliš neuvědomuje, ale starověká medicína dobře věděla, že pozvednutí, povýšení nemoci na vyšší a neosobnější úroveň má léčivý účinek. Když byl například ve starém Egyptě člověk uštknut hadem, byl zavolán kněz-lékař a ten vzal z chrámové knihovny rukopis o mýtu Ra a jeho matky Isis a předčítal jej. Isis stvořila jedovatého červa a ukrylo ho do písku a bůh Ra na hada šlápl a byl jím uštknut, takže trpěl hroznou bolestí a hrozila mu

smrt. Proto bohové přiměli Isis, aby vymyslela zaříkadlo, které z něho vyžene jed.s2~ Myšlenka spočívala v tom, že toto vyprávění na pacienta tak zapůsobí, že se vyléčí. Pro nás to zní zcela neuvěřitelně. Nedovedeme si představit, že čtení nějakého příběhu z Grimmových Pohádek by například mohlo vyléčit střevní tyfus nebo zápal plic. Ale bereme v úvahu pouze naši racionální moderní psychologii. Abychom porozuměli účinku, musíme vzít v úvah

5~) "A Isis velká kouzelnice řekla: "Teč, jede, a vyjdi z Ra... Jásem pracovala a učinilo jsem, že jed padá na zem, neboť hadí jed je přemožen... Necht Ra žije a necht jed zcn't'' a žije-li jed, pak Ra zemře. A podobně jistý muž, syn jistého muže, bude žít ajed zemtz~ E, A. Wxllis Budge: Egyptim Literature, I, s. 55.

psychologii starých Egypt'anů, která byla úplně jiná. A přece tito lidé nebyli tak úplně odlišní. Dokonce i s námi dovedou určité věci dělat zázraky; někdy mohou duševní útěcha nebo psychologický vliv samy o sobě vyléčit nebo alespoň pomohou při léčení nemoci. A samozřejmě, že o to více to platí o člověku na primitivnější úrovni a s archaičtější psychologií.

Na Východě je velké množství praktické terapie vybudováno na principu povýšení pouhého osobního utrpení do obecně platné situace a starověká řecká

medicína také pracovala se stejnou metodou. Samozřejmě kolektivní obraz nebo jeho použití muselo být v souladu s příslušným psychologickým stavem pacienta. Mýtus nebo legenda vzniká z archetypického materiálu, který je konstelován nemocí a psychologický účinek spočívá ve spojení pacienta s obecným lidským významem jeho zvláštní situace. Uštknutí hada například je archetypickou situací, protože ji najdete jako motiv v řadě pohádek. Je-li archetypická situace, která tvoří základ nemoci, správně vyjádřena, je pacient vyléčen. Nenalezne-li se vhodné vyjádření, je jedinec odkázán sám na sebe, do izolace v nemoci; je sám a nemá spojení se světem. Když se mu však ukáže, že právě jeho nemoc není pouze jeho nemocí, ale obecnou nemocí - dokonce utrpením boha - je ve společnosti lidí a bohů, a toto poznání vytváří léčivý účinek. Moderní duchovní terapie užívá stejného principu: bolest nebo nemoc je srovnávána s utrpením Kristovým, a tato myšlenka poskytuje útěchu. Jedinec je pozdvižen ze své ubohé osamělosti a ukazuje se jako někdo, kdo se podrobuje hrdinskému smysluplnému osudu, jenž je nakonec dobrý pro celý svět, tak jako utrpení a smrt nějakého boha. Když bylo starověkému Egyptanovi ukázáno, že podstupuje osud Ra, slunečního boha, byl okamžitě postaven naroveň faraónovi, jenž byl synem a představitelem bohů, a tak se obyčejný člověk stal

bohem a to přineslo uvolnění energie, že můžeme celkem dobře pochopit, jak byl zbaven své bolesti. V určitém duševním stavu dovedou lidé hodně vydržet. Primitivové dokáží chodit po žhavém uhlí a za určitých okolností si způsobovat nejhroznější zranění, aniž by cítili bolest. Takže je zcela pravděpodobné, že působivý a adekvátní symbol může mobilizovat síly nevědomí do té míry, že ovlivní i nervový systém a tělo začne opět reagovat normálním způsobem.

~' případě psychického utrpení, které vždy izoluje jedince od davu takzvaných normálních lidí, je také velmi důležité

pochopit, že kon liikt není pouze osobním selháním, ale současně také společným utrpením a problémem, který těžce doléhá na celou epochu. Toto obecné hledisko vyzvedá jedince ze sebe sama a spojuje ho s lidstvem. Utrpení dokonce nemusí hýt ani neuróza; stejný pocit máme za velmi běžných okolností. Když například žijete v blahobytné společnosti a najednou ztratíte všechny své peníze, vaše přirozená reakce bude, že je to strašné a zahanbující a že jste jediný, kdo je takový hlupák, jenž přišel o peníze. Ale když o peníze přijde každý, je to něco zcela jiného a cítíte se s tím smíření. Když jsou ostatní lidé ve stejné neblahé situaci jako já, cítím se mnohem lépe. Když je člověk ztracen v poušti nebo úplně sám na ledovci nebo když je odpovědným vůdcem skupiny lidí v nebezpečné situaci, bude se cítit hrozně. Ale když je

vojákem celého bataliónu, který je ztracen, připojí se k ostatním jásáním a žertováním a neuvědomí si nebezpečí. Toto nebezpečí není menší, ale jedinec je pociťuje docela jinak, když je ve skupině, než když mu má čelit sám.

Kdykoliv se ve snech objeví archetypické postavy - zvláště v pozdějších stadiích analýzy-vysvětlím pacientovi, že jeho případ není zvláštní a osobní, ale že jeho psychologie se blíží úrovni, která je obecně lidská. Toto hledisko je velmi důležité, protože neurotik se cítí nesmírně izolován a stydí se za svou neurózu. Avšak když ví, že jeho problém je obecný, a ne pouze osobní, je to něco úplně jiného. Kdybych pokračoval v případě našeho snícího v léčbě, upozornil bych pacienta na skutečnost, že motiv v jeho posledním snu byla obecně lidská situace. On seím ve svých asociacích rozpoznal konflikt hrdiny s drakem.

Hrdinův boj s drakem jako symbol typické lidské situace je velmi častý mytologický motiv. Jedním z nejstarších literárních vyjádření tohoto motivu je babylónský mytus stvoření, kde hrdina-bůh Marduk bojuje s drakem Tiamatem. Marduk je bůh jara a Tiamat je drtě' matka, prvotní chaos. Marduk ji zabije a rozdělí ji na dvě části. Z jedné poloviny udělá nebesa a z druhé zemi.⁵³

Ještě nápadnější paralelou k našemu případu je velký babylónský epos o Gilgamešovi.⁴) Gilgameš

je skutečně jakýsi arriviste par ew~'l'

Srov. C. G. Jung: S~~mbols o) 7Yansfmrnment, odst. 375 a násl.

s°) R. Campbell Thompson: The Epir of Gilgamiš/r. lence (kariérista, šplhavec, pozn. př.), muž s ambiciózními plány - jako náš snící - a velký král a hrdina. Všichni lidé pro něho pracují jako otroci, aby postavili město s mocnými zdmi. Ženy se cítí být zanedbávány a stěžují si bohům na svého bezohledného tyrana. A tak se bohové rozhodnou, že se s tím musí něco udělat. Přeloženo do psychologického jazyka to znamená: Gilgameš používá pouze svého vědomí, jeho hlava má křídla a je oddělena od těla a tělo se chystá k tomu něco říci. Bude reagovat neurózou, to znamená konstelaci opačného faktoru. Jak je tato neuróza popsána v básni? Bohové se rozhodnou nastrojít, to jest vytvořit člověka podobného Gilgamešovi. Stvoří Enkidua; nicméně on je poněkud jiný. Jeho vlasy jsou dlouhé; vypadá jako jeskynní člověk a žije na pláních s divokými zvířaty a pije z napajedel gazel. Gilgameš, který je dosud normální, má úplně normální sen o úmyslech bohů. Zdá se mu, že na jeho záda dopadla hvězda, hvězda jako mocný válečník a Gilgameš s ním zápasí, ale nemůže se ho strášt. Nakonec ho přemůže a položí ho k nohám své matky a matka z něho udělá "rovného" Gilgamešovi. Matka je moudrá žena a interpretuje Gilgamešovi sen tak, aby byl

připraven čelit nebezpečí. Enkidu by· vlastně měl bojovat s Gilgamešem a porazit ho, ale Gilgameš si z něho velmi chytrým způsobem udělá přítele.

Porazil reakci svého nevědomí Istí a silou vůle a přesvědčí svého protivníka, že jsou skutečně přátelé a že mohou pracovat společně. Věci se teď mají hůř než předtím.

I když hned na počátku má Enkidu tíživý s-en, vizi podsvětí, kde žijí mrtví, Gilgameš se připravuje na velké dobrodružství. Jako hrdinové spolu Gilgameš a Enkidu vyrazí, aby přemohli Humbabu, strašnou obludu, kterou bohové ustanovili jako strážkyni své svatyně na cedrové hoře. Její hlas řve jako bouře a každý, kdo se k hoře přiblíží, je přemožen slabostí. Enkidu je statečný a velmi silný, ale je z celé akce nervózní. Je sužován zlými sny a přikládá jim velký význam, stejně jako to činí inferiorní člověk v nás, jehož zesměšňujeme, když je tato inferiorní část v nás kvůli určitým údajům času a místa atd pověřčivá; inferiorní člověk Přesto zůstává nadále nervózní kvůli určitým věcem. Enkidu je velmi pověřčivý, cestou k lesu měl špatné sny a má předtuchy, že to špatně dopadne. Ale Gilgameš interpretuje jeho sny optimisticky. Reakce nevědomí je opět přeletěna a jim se podaří přinést hlavu Humbaby vítězoslavně do města.

Nyní se bohové rozhodnou zasáhnout nebo spíše je to bohyně Ištar, která se pokusí Gilgameše zničit. Posledním principem nevědomí je princip věčného ženství - věčně ženské, a Ištar s pravou žedskou chytrostí dělá Gilgamešovi krásné sliby, stane-li se jejím milencem: bude jako bůh a jeho moc a bohatství nesmírně vzrostou. Ale Gilgameš jí nevěří ani slovo, odmítá ji urážlivými slovy a vyčítá jí všechny nevěry a krutost k jejím milencům. Ištar ve své zlosti a zuřivosti přesvědčí bohy, aby stvořili obrovského býka, který sestoupí z nebe a ničí krajinu. Začíná velký boj a stovky mužů zahynou jedovatým dechem božského býka. Ale Gilgameš opět s Enkiduovou pomocí býka zabije a oslavuje vítězství.

Ištar přemožena zlostí a bolestí sestupuje ke hradbám města a nyní se sám Enkidu dopouští její urážky. Proklíná ji a hodí jí úd mrtvého býka do tváře. To je vyvrcholení -climax a nyní přichází peripeteia - rozuzlení. Enkidu má další zlověstné sny, vážně onemocní a umírá.

To znamená, že vědomí se úplně oddělilo od nevědomí; nevědomí se stáhne ze scény a Gilgameš je nyní sám a přemožen zármutkem.

Dokáže těžko přijmout ztrátu svého přítele, ale co ho mučí nejvíce je strach ze smrti. Viděl umírat svého přítele a je konfrontován se skutečností, že i on je smrtelný. Mučí ho další touha-zabezpečit si

nesmrtelnost. Vydá se hrdinsky hledat lék proti smrti, protože ví o jednom starci, svém předku, který má věčný život a žije daleko na Západě. Takto začíná cesta do podsvětí, Nekyia a on putuje na Západ jako slunce branou nebeské hory. Překonává obrovské nesnáze a dokonce ani bohové se nestaví proti jeho plánu, i když mu říkají, že bude hledat marně. Nakonec přijde k svému cíli a přesvědčí starce, aby mu o léku pověděl. Na mořském dně najde kouzelnou bylinu nesmrtelnosti, pharmakon athnnasias, a přináší tu rostlinu domů. I když je z cesty unaven, je pln radosti, protože má zázračný lék a nemusí se již bát smrti. Ale zatím co se osvěžuje koupelí v jezírku, had ucítí rostlinu nesmrtelnosti a ukradne mu ji. Po svém návratu se dává Gilgameš do nových plánů k opevnění svého města, ale nemůže najít klid. Chce vědět, co se stane člověku po smrti a nakonec se mu podaří vyvolat Enkiduova ducha, který vyjde z díry v zemi a dává Gilgamešovi velmi mělancholickou informaci. Tadf epos končí. Konečné vítězství patří studenokrevnému živočichovi.

Ve starověku bylo zaznamenáno mnoho snů s paralelními motivy aJa
vám poskytnu stručný příklad, jak naši staří kolegové - vykladači snů z prvního století po Kr. postupovali. Příběh je vyprávěn Josefem Flaviem v jeho dějinách židovské války,ss~ kde také zaznamenává zničení

Jeruzaléma.

V Palestině byl tetrarcha jménem Archelaos, římský guvernér, který byl velmi krutý a který - jako prakticky všichni tito provinční guvernéři - považoval své postavení za příležitost obohatit se a kradl vše, co mu přišlo do rukou. Proto byla k císaři Augustovi vyslána delegace, aby si na něj stěžovala. Bylo to v desátém roce Archelaovy vlády. Přibližně v té době měl sen, ve kterém viděl devět velkých zralých klasů pšenice, které požíral hladový vůl. Archelaos se vyděsil a okamžitě povolal svého dvorního "psychoanalytika". Ale "psychoanalytik" nevěděl, co sen znamená nebo měl strach říci pravdu a vykroutil se z toho. Archelaos povolal ke konzultaci jiné "psychoanalyticky", ale oni také odmítli, že o snu nic nevědí.

Existovala ale zvláštní sekta lidí, Essenští neboli Therapeutai - terapeuti, kteří měli více nezávislého ducha. Žili v Egyptě a poblíž Mrtvého moře a není vyloučeno, že k těmto kruhům patřil Jan Křtitel stejně jako Šimon Magus. A tak jako poslední východisko poslali pro muže, který se nazýval Šimon Essenský a ten řekl Archelaovi: "Pšeničné klasy představují roky Tvé vlády a vůl změnu věcí. Devět let se naplnilo a v Tvém osudu nastane velká změna. Hladový býk znamená Tvou zkázu." V oněch krajinách byl takový obraz ve snu zcela pochopitelný. Pole musela být pečlivě chráněna před pasoucím se dobyt看kem. Je

tam málo trávy a když v noci vůl poláme plot, vtrhne na pole, podupe a sežere rostoucí obilí, je to katastrofa, protože do rána je ztracen chléb na celý rok. A nyní k potvrzení interpretace. O několik dnů později Přijel římský vyslanec vyšetřovat, propustil Archelaa, zbavil ho všeho majetku a poslal ho do vyhnanství do Gallie.

Archelaos byl ženatý a jeho žena Glaphyra měla také sen. Přirozeně, ~ na ni zapůsobilo, co se stalo jejímu manželovi. Měla sen o svém Prvním muži - Archelaos byl její třetí manžel - jehož se zbavila velmi nezdvořilým způsobem: byl zavražděn a Archelaos byl s největší pravdě

5 Iosephus, The Jewish Wnr, 2, 111-115.

podobností vrah. V oněch dobách byly poměry poněkud drsné. Její dřívější manžel Alexandros se jí zjevil ve snu, vyčítal jí její chování a řekl jí, že ji vezme zpět do své domácnosti. Šimon tento sen neinterpretoval, takže analýza je ponechána na nás. Důležitým faktem je, že Alexandros byl mrtev a Glaphyra viděla ve snu mrtvého manžela. V těchto dobách to samozřejmě znamenalo ducha té osoby. Takže když jí řekl, že ji vezme zpět do své domácnosti, znamenalo to, že ji vezme s sebou do Hádu, A opravdu, za několik dní spáchala sebevraždu.

Způsob, jakým postupoval vykladač Archelaova snu, byl velmi rozumný. Rozuměl snu přesně tak, jak bychom mu rozuměli my, i když tyto sny jsou mnohem jednodušší než většina našich snů. Všiml jsem si, že sny jsou stejně jednoduché nebo stejně složité jako sám snící, jenom jsou vždy trochu vpředu před vědomím snícího. Nerozumím svým vlastním snům o nic lépe než kterýkoli z vás, protože jsou vždy poněkud mimo mé chápání a mám s nimi stejné problémy, jako má každý, kdo neví nic o interpretaci snů. Vědění není žádná výhoda, když se jedná o vlastní sny.

Jinou zajímavou paralelou k našemu případu je vám všem známý příběh ve čtvrté kapitole Knihy Danielovy.^{sb}) Když král Nebukadnezar dobyl celou Mezopotámii a Egypt, myslel si, že je skutečně velký, protože vlastnil celý známý svět. Potom měl typický sen "arrivisté" kariéristy, šplhavce, který vyšplhal příliš vysoko. Zdálo se mu o obrovském stromě rostoucím vysoko do nebes a vrhajícím stín na celou zemi. Ale potom sestoupil z nebe posel a svatý a nařídil, aby byl strom skácen, jeho větve ořezány a jeho listí otrháno, aby zbyl jenom pařez: a ten že bude žít se zvířaty a jeho lidské srdce mu bude vzato a jemu ať je dáno srdce zvířecí.

Samozřejmě všichni astrologové a mudrci a vykladači snů odmítli snu rozumět. Pouze Daniel, který se už v druhé kapitole ukázal jako odvážný

analytik - měl dokonce vizi jednoho snu, na který si Nebukadnezar nemohl vzpomenout - pochopil jeho význam. Varoval krále, aby litoval své hrabivosti a nespravedlivosti, jinak že se sen vyplní. Ale král pokračoval stejně jako předtím, velmi pyšný na svou moc. Potom ho hía'

sfi) Srov. C. G. Jung: The Structure and Dynamics of the

Psyche. Sebrané sp") (angl. vyd.), sv. 8. frontispice a odkazy na něj v textu.

y nebes proklel a opakoval proroctví snu. A vše se stalo, jak bylo předpovězeno. Nebukadnezar byl vyhnán mezi zvěř a stal se sám zvířetem. Pojídal trávu jako skot a jeho tělo bylo zkrápěno rosou nebeskou, narostly mu vlasy dlouhé jako perý orlů a nehty měl jako drápy ptáků. Šel přeměněn opět na primitivního člověka a byl mu odebrán všechn jeho vědomý rozum, protože ho zneužíval. Regredoval dokonce ještě více než primitiv a stal se úplně nelidským; stal se Humbabou, obludou. Toto vše symbolizuje úplnou regresivní degeneraci člověka, který se přecenil a přesáhl sám sebe.

Jeho případ stejně jako případ našeho pacienta je věčný problém úspěšného muže, který překročil sám sebe a je v protikladu se svým nevědomím. Protiklad se nejdříve objevuje ve snech, a jestliže není akceptován, musí být prožit v realitě fatálním

způsobem. Tyto historické sny, stejně jako všechny sny, mají kompenzační funkci: jsou jakýmsi příznakem - chcete-li říci tedy symptomem - že jedinec je v rozporu s nevědomým stavem, že někde vybočil ze své přirozené cesty. Někde se stal obětí své ambice a svých směšných plánů a nedá-li si pozor, trhlina se bude rozšiřovat a on do ní spadne jako náš pacient.

Chtěl bych zdůraznit, že není bezpečné interpretovat sen bez pečlivých detailů týkajících se kontextu. Neužívejte nikdy žádnou teorii, ale zeptejte se vždy pacienta, co si on myslí o svých snových obrazech. Protože sny se vždy týkají zvláštního problému jedince, o němž má on špatný vědomý úsudek. Sny jsou reakcí na náš vědomý postoj, a to stejně jako když reaguje tělo na to, jestliže se přejíme nebo dost nenajíme nebo když s ním nějak jinak špatně zacházíme. Sny jsou přiroscná - reakce.scberegulujícího psychického.systému. Tato formulace je nejbližší, Janou mohu poskytnout k teorii o struktuře a funkci snů. Myslím si, že sny jsou právě tak rozmanité a nepředpověditelné a nevypočitatelné Jako osoba, kterou sledujete během dne. Když pozorujete jedince v jednom okamžiku a potom v druhém, uvidíte a uslyšíte nejružnější reakce a přesně totéž je se sny. Ve svých snech jsme právě tak mnohostranní Jako ve svém denním životě a právě tak, jako si nemůžete vytvořit teorii o mnohých

aspektech vědomé osobnosti, nemůžete vytvořit obecnou teorii snů. Jinak bychom měli téměř božskou znalost lidské psýché, kterou určitě nemáme. Víme o ní vzácně málo, proto nazýváme věci, které neznáme, nevědomými.

Ale dnes si budu protiřečit a poruším všechny své zásady. Budu interpretovat jediný sen, ne jeden ze série; navíc neznám snícího a dále nemám k dispozici asociace. Proto interpretuji sen arbitrátně. Pro tento postup existuje zdůvodnění. Když je sen jasně utvořen z osobního materiálu, musíte získat individuální asociace, ale když má sen převážně mytologickou strukturu, což je rozdíl, který je okamžitě viditelný, pak mluví univerzálním jazykem a vy nebo já můžeme dodat paralely, pomocí kterých sestrojíme kontext stejně jako kdokoli jiný za předpokladu, že máme potřebné poznatky. Když se například sen zabývá konfliktem hrdina - drak, má k tomu každý co říci, protože my všichni jsme četli pohádky a legendy a víme něco o hrdinech a dracích. Na kolektivní úrovni snů není prakticky rozdíl mezi lidskými bytostmi, zatímco na osobní úrovni rozdíl je. Hlavní obsah snu, o němž hodlám hovořit, je mytologický. Zde stojíme před otázkou: Za jakých podmínek má člověk mytologické sny? U nás jsou

spíše zřídka, protože naše vědomí je do velké míry odděleno od základní archetypické psýché. Proto pocítujeme mytologické sny jako velmi cizí prvky. Ale není tomu tak u mentality, která je blíže prapůvodní psýché. Primitivové připisují těmto snům velký význam a nazývají je "velké sny", aby je odlišili od obyčejných. Cítí, že jsou důležité a obsahují obecný význam. Proto v primitivní společnosti jedinec, jenž má sen, cítí se povinen oznámit velký sen shromáždění mužů, kteří o něm besedují. Takové sny bývaly také oznamovány římskému senátu. Existuje příběh o dceři jednoho senátora v 1. století před Kristem, které se zdálo, že se jí zjevila bohyně Minerva a stěžovala si, že římští občané zanedbávají její chrám. Dáma se cítila povinována oznámit sen senátu a senát odhlasoval určitý peněžitý obnos pro obnovu chrámu. Podobný případ se vypráví o Sofoklovi, když byla ukradena cenná zlatá nádoba z Heraklova chrámu. Bůh se ve snu zjevil Sofoklovi a řekl mu jméno zloděje. Po třetím opakování snu Sofokles uznal za nutné informovat areopagus. Dotyčný muž byl chycen a během vyšetřování se přiznal a přinesl nádobu zpět. Tyto mytologické nebo kolektivní sny mají charakter, který instinktivně nutí lidi, aby je řekli. Tento

") Až potud se o snu referuje v "Life of Sophoeles",

část 12,

v Sophoclis Fabuloe. vYd. A. C. Pearson, Oxford, 1924, s. XIX.

j(tstinkt je vcelku namístě, protože takové sny nepatří jedinci; moji bplektivní význam. Jsou pravdivé samy o sobě v obecnosti a obzvláště jsou pravdivé pro lidi za určitých okolností. To je důvod, proč ve starověku a ve středověku byly sny ve velké vážnosti. Cítilo se, že vyjadřují kolektivní lidskou pravdu.

A nyní vám řeknu ten sen. Byl mi před několika lety zaslán mým kolegou s několika poznámkami o snícím. Můj kolega byl psychiatrem ua klinice a pacient byl dvaadvacetiletý vzdělaný mladý Francouz, vysoce inteligentní a velmi esteticky založený. Cestoval do Španělska a vrátil se s depresí, která byla diagnostikována jako maniodepresivní psychóza. Deprese nebyla příliš silná, ale přece jen dost silná na to, aby ho poslali na kliniku. Po šesti měsících byl propuštěn z léčení na uzavřeném oddělení a za několik měsíců spáchal sebevraždu. Netrpěl už depresí, byl prakticky vyléčen; spáchal sebevraždu zjevně ve stavu chladného uvažování. Ze snu porozumíme, proč sebevraždu spáchal. Toto je sen, jenž se objevil na začátku deprese: Pod velkou katedrálou v Toledu je cisterna naplněná vodou, která má podzemní spojení s

řekou Tajo, jež obléká město. Tato cisternu je malá Tmavá místnost. Ye vodě je obrovský had, jehož oči se třpytí jako drahokamy. Poblíž je zlatá nádoba obsahující zlatou dýku. Tato dýka je klíčem k Toledu a její majitel má plnou moc nad městem. Snící ví, že had je piátelem a ochráncem B. C., jeho mladého přítele, který je též přítomen. B. C. dává svou bosou nohu do hadích čelisti. Had ji přátelsky olizuje a B. C. dělá radost hrát si s hadem; nebojá se ho, protože je bezelstné dítě. Ye snu má B. C. asi sedm let; byf skutečně přítelem snícího u raném dětství. Od té doby, říká .sen, ,se na hada zapomněla a nikdo se neodvážil! nestoupit do jeho úkrytu.

Tato část je jakýmsi druhem úvodu a nyní začíná opravdová akce. Snící je .sám s hadem. Mluví s ním uctivě, ale beze strachu. Had říká anícimu, že Španělsko mu patří, protože je přítelem B., C. a žádá ho, aby Mu chlapce vrátil. Snící to odmítá učinit a slibuje mu místo toho, že sám sestoupí do temnoty jeskyně, aby se stal hadovým přítelem. Ale potom si to rozmyslí a místo toho, aby splnil svůj slib, rozhodne se poslat k hadovi Jbtého přítele, pana S.. Tento přítel pochází ze .řpanělských Mourů a aby ~ moh! odvážit sestupu do cisterny, musí u sobě znovu probudit původní °~aũu své rasy. Snící mu radí, aby si vzal meč s rudým jílcem, který se

nalézá u továrně na zbraně na druhém břehu řeky Tajo. Říká se, že je t° velmi starobylý meč, který pochází až od starých Fokajanů.58~ S. získá meč a sestupuje do cisterny a snící mu řekne, aby si levou dlaň probnáí mečem. S. to udělá, ale není schopen zachovat rovnahu u přítomnosti hrozného hada. Přemožen strachem a bolestí vykřikne a vrávorá ope p° schodech nahoru bez dýky. Proto S. nemůže udržet Toledo a sniví s tím nemůže nic dělat a musí ho tam nechat jako pouhou nástěnnou dekoraci. To je konec snu. Originál je ovšem ve francouzštině. Nyní ke kontextu. Pokud jde o přátele snícího, máme určité náznaky. B. C. je přítel z raného mládí, trochu starší než on sám; všechno, co bylo krásné a okouzlující, produkoval do tohoto chlapce a udělal z něho jakéhosi hrdinu. Ale později ho ztratil z očí; možná, že chlapec zemřel. S. je přítel z nedávné doby. Říká se o něm, že pochází ze španělských Maurů. Neznám ho osobně, ale znám jeho rodinu. Je to velmi stará a vážená rodina z jižní Francie a její jméno by mohlo být maurské jméno. Snící zná legendu o rodině S.

Jak jsem vám řekl, byl snící před nedávnem ve Španělsku a samozřejmě viděl Toledo, sen měl po návratu a když byl přijat na kliniku. Byl ve

špatném stavu, prakticky byl zoufalý a musel sen vyprávět svému lékaři. Můj kolega nevěděl, co si s ním počít, ale cítil nutkání mi ho poslat, protože cítil, že je velmi důležitý. Avšak v době, kdy jsem sen dostal, jsem mu nemohl rozumět. Nicméně jsem měl pocit, že kdybych o takových snech věděl něco více a kdybych mohl tento případ vést sám, snad bych byl schopen tomu mladému muži pomoci a on spád nemusel spáchat sebevraždu. Od té doby jsem viděl hodně podobných případů. Často se podaří překonat kritický bod, když člověk opravdu pochopí takový sen. U takového citlivého, vytríbeného jedince, který studoval historii umění a byl neobvykle umělecký a inteligentní, musí být člověk mimořádně opatrný. V takovém případě jsou banality nepoužitelné a člověk musí být vážný a zabývat se skutečným materiálem. Neuděláme chybu, budeme-li předpokládat, že snící si vybral 1 oled° z určitého důvodu - jako objekt svého výletu a též svého snu; x sen přináší materiál, který by měl prakticky každý, kdo viděl Toledo se ss) Fokejané, lidé antické Fokaje, země na západním pob-reží Malé Asie zuloť~li Massilii (Marseilles) a kolonie na východním poAřeží Spanělska. '~ejnou mentální dispozicí, se stejným vzděláním

a vytríbeností estetického vnímání a znalostí. Toledo je mimořádně působivé město. Je v něm jedna z nejúžasnějších gotických katedrál na světě. Je to místo 8 nesmírně starou tradicí; je to starořímské Toletum a po staletí bylo sídlem kardinála arcibiskupa a španělského primase. Od šestého do osmého století bylo hlavním městem Vizigótů; od osmého do jedenáctého století bylo provinčním hlavním městem maurského království; a od jedenáctého do šestnáctého století bylo hlavním městem Kastilie. Katedrála v Toledu, působivá a překrásná stavba, přirozeně naznačuje všechno, co reprezentuje: velikost, moc, nádheru, a tajemství středověkého křesťanství, které našlo své základní vyjádření v církvi. Proto je katedrála ztělesněním, inkarnací duchovního království, protože ve středověku byl svět spravován císařem jakož i Bohem. Takže katedrála Vyjadřuje křesťanskou filozofii nebo světový názor středověku.

Sen říká, že pod katedrálou je tajemné místo, které ve skutečnosti není v souladu s křesťanským kostelem. Co je pod katedrálou těch dob? Je tam vždy takzvaná krypta.

Pravděpodobně jste viděli velkou kryptu v Chartres; poskytuje velmi dobrou představu o tajemném charakteru krypty. Krypta v Chartres byla původně stará svatyně se studnou, kde se

konaly bohoslužby k uctívání panny - ne Panny Marie jako nyní, ale loeltské bohyně. Pod každým středověkým křesťanským kostelem je tajné místo, kde byla ve starých dobách slavena mystéria. To, co nyní nazýváme církevními svátostmi, byla mystéria raného křesťanství. V provensálštině se krypta nazývá le musset, což znamená tajemné toísto. V Aostě, kde mluví provensálským dialektem, je pod katedrálou musset.

Krypta je pravděpodobně převzata z Mithrova kultu. V mithraismu " hlavní náboženský obřad konal pod klenbou napůl zapuštěnou v Zemi a obec věřících zůstávala oddělena v hlavním chrámu nahoře. Teta byly otvory na dívání, kterými mohli vidět a slyšet kněze a vyvolejak zpívají a slaví dole své rituály, ale nebyli k ním připuštěni. To bylo Privilegium zasvěcených. V křesťanském kostele oddělení baptisteria od blavttí části stavby pochází ze stejné myšlenky, neboť křest stejně jako Přijímání svátosti byla mystéria, o kterých se nesmělo přímo hovořit. Muselo se užívat nějakého druhu alegorického náznaku, aby se neprosadilo tajemství.

Mystérium se vázalo také ke Kristovu jménu, které se

nesmělo vyslovovat; místo toho se o něm hovořilo jako o Ichthys, Rybě. Viděli jste pravděpodobně reprodukce raných křesťanských maleb, kde se Kristus objevuje jako Ryba. Toto tajemství spojené se svatým jménem je pravděpodobně příčinou, proč není Kristovo jméno uváděno v raném křesťanském dokumentu asi z roku 140 po Kr., známém jako Pastýř Hermasův⁵⁹, jenž byl důležitou součástí křesťanské literatury uznávané Církví až do 5. století. Předpokládá se, že pisatel této knihy vizí Hermas byl bratrem římského biskupa Pia. Duchovní učitel, který se Hermasovi zjevuje, je nazýván Poimen, Pastýř a ne Kristus. Myšlenka krypty nebo tajného místa nás vede k něčemu pod křesťanským světonázorem, k něčemu, co je starší než křesťanství stejně jako pohanská studna pod katedrálou v Chartres nebo jako antická jeskyně obývaná hadem. Studna s hadem ovšem není skutečný fakt, který snící viděl, když cestoval do Španělska. Tento snový obraz není osobní zkušenost, a proto můžeme hledat paralely pouze v archeologických a mytologických poznatcích. Musím vás seznámit s určitým množstvím těchto paralel, abyste viděli, v jakém kontextu nebo předivu se jeví takové symbolické uspořádání, když se na ně podíváme ve světle srovnávací výzkumné práce. Víte, že každý kostel má dosud svou křtitelnici. To byla původně

piscina, jezírko, ve kterém byli koupani zasvěcení nebo byli do něho symbolicky ponořováni. Po obrazné smrti v koupeli křtu vycházeli proměnění *guasi modo geniti*, jako znovuzrození. Takže můžeme předpokládat, že krypta nebo křtitelnice měly význam místa hrůzy a smrti jakož i znovuzrození, místa, kde se konala temná zasvěcování. Had v jeskyni je obraz, který se ve starověku objevuje často. Je důležité si uvědomit, že v klasickém starověku stejně jako v jiných civilizacích byl had nejen zvířetem, které vzbuzovalo strach a představovalo nebezpečí, ale také znázorňovalo léčení. Proto Asklepios, bůh lékařů je spojen s hadem; všichni znáte jeho emblém, který se stále ještě užívá. V Asklepiových chrámech, Asklepieia, které byly starověkými klinikami, byla v zemi díra přikrytá kamenem a v té díře žil posvátný had. V kameni byla škvíra, kterou lidé, kteří se sem přicházeli léčit, házeli poplatek pro lékaře. Had byl zároveň pokladník kliniky i sběratel

59) Srov. C. G. Jung: *Psychological Types*, kop. V, 4a. darů, jež byly házeny dolů do jeho jeskyně.

Během velkého moru za vlády Diokleciána, byl slavný had z Asklepieionu v Epidauru přinesen do Říma jako protijed proti epidemii. Představoval samého boha. Had není jen bůh léčení; má dar moudrosti a schopnost věštit. Fontána Kastalia v

Delfách byla původně obývána pythonem. Apollón bojoval a přemohl pythona a od těch dob byly Delfy sídlem slavné věštírny a Apollón byl její bůh, dokud nepřenechal polovinu své moci Dionýzovi, který přišel později z Východu. V podsvětí, kde žijí duchové mrtvých, jsou hadi a voda vždy pohromadě, jak čteme v Aristofanových Žábách. Hadje v legendě často nahrazen drakem; latinské draco znamená jednoduše had. Zvláště působivá paralela k našemu snovému symbolu je křesťanská legenda z 5. století o sv.

Sylvestrovi: b^o~ v jeskyni pod tarpeiskou skálou v Římě byl strašný drak, kterému byly obětovány panny. Jiná legenda praví, že drak nebyl skutečný, ale umělý a že mnich se vydal dolů, aby dokázal, že není pravý a když přišel do jeskyně, zjistil, že drak má v tlamě meč a oči z třpytících se drahokamů.

Velmi často jsou v těchto jeskyních-jako v jeskyni Kastalia-prameny. Tyto prameny hrály velmi důležitou úlohu v kultu Mithrově, z něhož pocházejí mnohé prvky rané Církve. Porphyrius uvádí, že Zarathuštra, nakladatel perského náboženství, věnoval Mithrovi jeskyni s mnoha prameny. Ti, kdož z vás byli v Německu a viděli Saalburg u Frankfurtu, si povšimli pramene u Mithrovy jeskyně. Mithrův kult je vždy spojen s pramenem. V Provinci je překrásné mithraeum,

které má velkou piscinu a podivuhodně křišťálově čistou vodu a v pozadí je skála, do které je vyrytý Mithras Tauroktonos - Mithra zabíjející býka. Tyto Svatyně byly pro rané křesťany vždy velkým pohoršením. Nenáviděli všechna tato přírodní zařízení, protože nebyli přátelé přírody. V kostele San Clemente v Římě bylo objeveno mithraeum deset stop pod povrechem kostela. Je dosud v dobrém stavu, ale je naplněno vodou a když ee odčerpá, naplní se znovu. Je stále pod vodou, protože se napojuje na pramen, který zaplavuje vnitřek. Pramen nebyl nikdy nalezen. Známe také jiné náboženské myšlenky starověku, které vždy spojovaly podsvětí a vodou, například Orfický kult. C. G. Jung: Symbols of Transformation, odst. 572 a násl.

Tento materiál vám poskytne představu, že had v jeskyni plné vody je obraz, který byl obecně znám a hrál ve starověku velkou roli. Jak jste si povšimli, vybral jsme všechny příklady výhradně ze starověku; mohl jsem zvolit jiné paralely z jiných civilizací a zjistili byste, že to bylo stejné. Voda v hlubinách představuje nevědomí. V hlubinách je zpravidla poklad hlídáný hadem nebo drakem; v našem snu je pokladem zlatá nádoba s dýkou. Aby byl poklad znovu získán, musí být drak přemožen. Poklad je

velmi tajemné povahy. Je spojen s hadem velmi zvláštním způsobem; zvláštní povaha hada označuje charakter pokladu, jako by obě věci byly jedno. Často je to zlatý had s pokladem. Zlato je něco, co každý hledá, takže bychom mohli říci, že to vypadá, jako by sám had byl tím velkým pokladem, zdrojem nesmírné síly. Například v raných řeckých mýtech je obyvatel jeskyně hrdina, jako Kekrops, zakladatel Athén. Horní část je napůl muž a napůl žena, hermafrodit, ale dolní část je had; je to jasně obluda. Totéž se vypráví o Erechtheovi, jiném mýtickém králi Athén.

To nás trochu připraví, abychom pochopili zlatou nádobu a dýku v našem snu. Jestliže jste viděli Wagnerova Parsifala, víte, že nádoba se podobá Grálu a dýka kopí a že obě patří k sobě; jsou to mužský a ženský princip, které tvoří jednotu protikladů. Jeskyně nebo podsvětí představují vrstvu nevědomí, kde není žádné rozlišení, dokonce ani rozdíl mezi mužem a ženou, což je první rozlišování, které dělají primitivové. Rozeznávají objekty tímto způsobem, jako i my to příležitostně děláme. Některé klíče například mají vpředu díru, jiné jsou celé. Často se jim říká mužský a ženský klíč. Znáte italské taškové střechy. Konvenční tašky jsou umístěny nahoře a konkávní tašky vespod. Vrchním se říká mniši a spodním jeptišky. Pro Italy to není neslušný vtip, ale podstata rozlišení. Když nevědomí spojí to, co je mužské, s tím, co

je ženské, stanou se věci naprosto nerozeznatelné a nemůžeme již říci, zda jsou mužské nebo ženské, stejně jako Kekrops přišel z takové mýtické dálky, že nemůžeme říci, zda-li byl muž nebo žena, člověk nebo had. Takže vidíme, že dno cisterny v našem snu je charakterizováno úplnou jednotou protikladu. To je prapůvodní stav věcí a současně nejtoužebnější cíl, protože *Íe t''* spojení prvků věčně rozporných. Konflikt se změnil v pokoj, všechno *I~* dosud klidné nebo znovu v původním stavu nerozlišené harm~'~''

Stejnou myšlenku najdete v starověké čínské filozofii. Ideální stav se nazývá Tao a spočívá v úplné harmonii mezi nebem a zemí. Ohrázek 13 zobrazuje symbol pro Tao. Je na jedné straně bílý s černou skvrnou a na druhé straně černý s bílou skvrnou. Bílá strana je horký, suchý, ohnivý princip, jih; černá strana je studený, vlhký, tmavý princip, sever.

Obr. 13 Tao

Stav Tao je začátek světa, kde ještě nic nezačalo-a je to také stav, jehož se má dosáhnout postojem vyšší moudrosti. Myšlenka spojení dvou protikladných principů, mužského a ženského, je archetypický obraz. Zažil jsem jednou velmi hezký příklad jeho stále žijoucí primitivní formy. Když jsem byl ve vojenské službě s armádou během války, byl jsem s horským dělostřelectvem a vojáci museli vykopat hlubokou jámu pro postavení těžkého děla.

Zem byla velmi nepoddajná a když kopali těžké bloky, hodně kleli. Seděl jsem za skálou, kouřil svou dýmku a poslouchal jsem, co říkají. Jeden muž řekl: "Teď k sakra jsme kopli do hloubky tohoto kvetoucího starého údolí, kde žili staří jezerní lidé a kde otec s matkou ještě stále spolu spí." To je stejná myšlenka, velmi naivně vyjádřená. Jeden černošský mýtus vypráví, že prvotní muž a žena spolu spali v tykvi, byli docela nevědomí, dokud nezjistili, že jsou oddělení, a to, co je mezi nimi, je syn. Člověk byl mezi nimi a od té doby byli oddělení a pak se navzájem znali. Původní stav absolutního nevědomí je vyjádřen jako zcela klidový stav, kde se nic neděje. Když snící dospěje k těmto symbolům, dosáhne vrstvy úplného nevědomí, která je znázorňována jako největší poklad. Je to ústřední motiv ve Wagnerově Parifalovi, že kopí má být zase navráceno ke Grálu, protože patří navěky k sobě. Toto spojení je symbolem úplného naplnění - věčnost před a po stvoření světa, spánkový stav. Je to možná ona věc, kterou hledá touha člověka. Proto se odváží do drakovy jeskyně, aby našel onen stav, kdy vědomí a nevědomí jsou tak úplně sjednoceny, že on není ani vědomý ani nevědomý. Kdykoli jsou obé

příliš rozdělena, snaží se vědomí sjednotit je znovu tím, že sestupuje do hlubin, kde kdysi byla

jedno. Proto najdete v tantrické józe nebo kundaliní józe snahu dosáhnout stavu, kde Šiva je ve věčném spojení se Šakti. Šiva je věčně nerozlehlý bod, jenž je obklopen ženským principem Šakti, ve formě had'a.

Mohl bych vám uvést mnohé další příklady této myšlenky. Hrála velkou roli v tajné tradici středověku. Ve středověkých alchymických textech jsou obrazy procesu sjednocení Slunce (Sol) a Měsíce (Luna), mužského a ženského principu. Máme stopy podobné symboliky v křesťanských podáních a antických mystériích. Existuje zpráva biskupa Asteria o Eleusis a ta říká, že každý rok kněz dělal katabasis neboli sestup do jeskyně. A kněz Apollónův a kněžka Démétrina, matky Země, slavili hierosgamos, svatou svatbu pro zúrodňování země. To je křesťanské tvrzení, které není podloženo. Zasvěcenci eleusinských mystérií dodržovali nejprísnější tajnost; jestliže cokoli vyzradili, byli potrestáni smrtí. Takže nemáme prakticky žádné údaje o jejich rituálech. Na druhé straně víme, že během Démétriných mystérií se odehrávaly určité obscénnosti, protože se považovaly za dobré pro úrodnost země.

Vybrané vznešené athénské dámy se shromáždily za předsednictví Démétriny kněžky. Dobře se najedly, vypily spoustu vína a potom prováděly ritus aischrologia. To jest musely říkat neslušné

vtipy. Bylo to považováno za náboženskou povinnost, protože to bylo dobré pro úrodnost země na příští období.bl) Podobný rituál se konal v Bubastis v Egyptě v době Isidiných mystérií.

Obyvatelé vesnic na horním Nilu přicházeli dolů ve skupinách a ženy na bárkách se vystavovaly ženám na březích Nilu. Dělalo se to

pravděpodobně ze stejného důvodu jako aischrologiak zajištění úrodnosti země. Můžete se o tom dočíst v Hérodotovi.bz) V jižním Německu až do 19. století, aby se zvýšila úrodnost půdy, brával

"~) Srov. C. G. Jung: Psychology and Alchemy, odst. 105,

citace Foucart, h~i Mysrères d'Eleusis. Podle badatelů ve

starověku Asteriova zpráva referovala o rituálech Démétriných

slavených v Alexandrii, při nichž kněz (ne Apollónův) a kněžka

provedl hierosgamos. Vyprávění aúchrologie (obscénních

příběhů) k zalíbení bohyni Déméter probíhalo během 7Lesmophorií, podzimních slavností na její počest, během

Steme. oslavující její návrat a svátku Haloa uprostřed zimy

zasvěceného jí a Dionýsovi. Srw. Harrison,

Prolegomena.

kop. IV, zejm. s. 136, 148 a násl.

°z) Herodotus 2, 60 (Penguin edn., s. 125 a násl.).

aedlák svou ženu do polí a měl s ní

styk v brázdě. Nazývá se to

gympatická magie.

Mísa je nádoba, která přijímá nebo obsahuje, a

proto je ženská. Je to symbol těla, které obsahuje

animu, dech a tekutinu života, zatímco dýka má

ostré, pronikající vlastnosti, a je proto mužská.

Řeže, rozlišuje a rozděluje, a tak je symbolem

mužského principu Logos.

V našem snu se praví, že dýka je klíč k Toledu.

Myšlenka klíčeje často tipojována s mystérii v

jeskyni. V Mithrově kultu je zvláštní druh boha,

bůh klíče Aion, jehož přítomnost nelze vysvětlit,

ale myslím, že je zcela pochopitelná. Je

zobrazován s okřídleným lidským tělem a s

hlavou lva a je obtočen hadem, který stoupá nad

jeho hlavu.⁶³~ Jeho obraz máte y Britském

muzeu. On je nekonečný čas a dlouhé trvání; je

to hlavní bůh mithrovské hierarchie a tvoří a ničí

všechny věci, jako Bergsonova durée créatrice

(tvořivé trvání, pozn. př.~. Je slunečním bohem.

Lev je zvěroluhovým znamením, ve kterém je

slunce v létě, zatímco had symbolizuje zimu

nebo vlhký čas. Takže Aion, bůh se lví hlavou a

hadem kolem svého těla, opět představuje

sjednocení protikladů, světla a tmy, mužského a ženského, tvoření a ničení. Tento bůh je zobrazován se zkříženými pažemi a v každé ruce drží klíč. Je duchovním otcem sv. Petra, protože ten také drží klíče. Klíče, které drží Aion, jsou klíče k minulosti a budoucnosti.

Starověké tajemné kultury jsou vždy spojeny s božstvy, která mají ráz duševních průvodců. Některá z těchto božstev jsou vybavena klíči podsvětí, poněvadž jako strážci dveří hlídají sestup zasvěcených do Imma a jsou vůdci k mystériím. Hekaté je jednou z nich.

V našem snu klíč je klíčem k městu Toledu, takže musíme uvažovat symbolickém významu Toleda a města. Jako staré hlavní město ~apělska bylo Toledo velmi silná pevnost a opravdový ideál feudálního města, útočiště a pevnost, která nemohla být zvenčí snadno dobyta. `sto představuje jakousi celost uzavřenou v sobě, moc, která nemůže být zničena, která existovala po staletí a bude existovat po mnoha dalších staletích. Proto město s mbolizu'

y ~e totalitu

člověka, postoj celosti, ~terá nemůže být rozdělena.

~) Viz C. G. Jung: Aion. Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 9,

11, frontispice a práci COŽ autora Symbols of

Transjormotion, index.

Město jako synonymum pro ipse (Selbst, angl. self, ústřední archetyp celosti, pozn. překl.), pro psychickou celost je starý a dobře zná my obraz. V Oxyrhynchovských rčeních Ježíšových) například čteme; "Město vybudované a opevněné na vrcholku vysokého vrchu nemůže padnout ani se nemůže skrýt." A: "Usilujte proto o to, abyste poznali sami sebe a budete si vědomi, že jste synové všemohoucího Otce: a poznáte, že jste ve městě božím a vy jste to město." V Codexu Brucianus existuje koptské pojednání, ve kterém najdeme myšlenku Jednorozeného (Monogenes) nebo jediného syna Boha, který je též Anthropos, to jest Člověk."5) Je nazýván městem se čtyřmi branami. Město se čtyřmi branami symbolizuje myšlenku celosti; je to jedinec, který vlastní čtyři brány ke světu, čtyři psychické funkce a tak je obsažen v ipse (self, Selbst, pozn. př.). Město se čtyřmi branami je jeho nezničitelná celost - jednota vědomí a nevědomí.

Takže tyto hlubiny, tato vrstva nejzazšího nevědomí v našem snu, obsahují současně klíč k jedincově úplnosti a celosti, jinými slovy k vyléčení. Význam "celý" (ang. "whole") nebo "celost"

("wholeness") znamená učinit svatým (holy) nebo vyléčit (healing). Sestup do hlubin přinese vyléčení. Je to cesta k totálnímu bytí, k pokladu, který trpící lidstvo věčně hledá a jenž je ukryt na místě hlídaném strašným nebezpečím. Je to místo prapůvodního nevědomí a současně místo vyléčení a spásy, protože obsahuje klenot celosti. Je to jeskyně, kde žije drak chaosu a je to také nezničitelné město, čarovný kruh neboli tenl·nu.s. posvátný okrsek, kde všechny odštěpené části osobnosti jsou sjednoceny.

Použití čarovného kruhu nebo mandaly, jak je nazýván na Východě, k léčebným účelům je archetypická představa. Když je někdo nemocný, nakreslí Pueblo Indiáni v Novém Mexiku do písku mandalu se čtyřmi branami. Uprostřed vybudují takzvaný domek na pocení nebo léčebný domek, kde se pacient podrobí kůře vypocením. Na zem léčebného domku je namalován další čarovný kruh, který je tak umístěn do středu

6°) NeaSaJ~ings of Jesus anrJ pYagment of a Lnst Go.spel, vyd.

Grenfell a Hunt. · sh a I5.

"s) Jedná se o MS Bruce'>h. Bo<ileian Library. Oxford. srovC. (i.

Jung. /'~~~/'~ lnqr ond Alrhrnlr, odst. I i6 a nesl velké mandaly - a uprostřed něho je nádoba s léčivou vodou. Voda symbolizuje vchod do podsvětí.

Léčebný proces v tomto obřadu je jasně analogický symbolice, kterou nalézáme v kolektivním nevědomí. Je to individuální proces, identifikace s celostí osobnosti, s ipse (self, Selbst, pozn. př.). V křesťanské symbolice je celostí Kristus a léčebný proces pozůstává z imitatio Chrirti. Čtyři brány jsou nahrazeny čtyřmi rameny d'íže.

Had v jeskyni v našem snu je přítelem B. C., hrdiny raného dětství snícího, do něhož produkoval všechno, čím se chtěl stát a všechny ctnosti, jichž chtěl dosáhnout. Ten mladý přítel je v míru s hadem. Je dítě bez Zrady, je nevinný a doposud neví o žádném konfliktu. Proto má klíč ke Španělsku a moc nad čtyřmi branami.)

Diskuse

Dr. David Yeliowlees:

Nemusím snad poznamenávat, že se nebudu pokoušet diskutovat o ničem, co bylo dnes večer řečeno. Všichni jsme rádi, že nám profesor Itmg, dal tak mimořádně fascinující výklad svých vlastních názorů, než aby ztrácel čas spornými záležitostmi. Ale myslím si, že někteří z nás by byli vděční, kdyby vzal v úvahu, že snad nepřistupujeme k psychologii s psychoterapií postupy výlučně z freudovských pozic, ale v souladu aurčitými základními zásadami, s nimiž je spojeno Freudovo jméno, i když on možná není jejich původcem. Jsme velmi vděční profesorovi ~ngovi, že nám poskytl - jak

doufáme - širší pohled. Někteří z nás ~ivají
přednost tomuto pohledu a možná, že by nám
freudovci byli s to
proč. Ale včera večer se vynořila otázka
týkající se vztahu mezi cepcí nevědomí, kterou
nám předložil profesor Jung, a Freudovou cepcí a
myslím, zda by byl profesor Jung tak laskav a
mohl nám tomto ohledu trochu pomoci. Vím
dobře, že si ho možná vysvětluji ~patně, ale
dojem, který jsem měl v úterý večer, byl téměř
takový, jako ' ~ ~ Kdalší analýze tohoto snu z
basilejského
semináře viz Jungovu práci L'Homme ~t1 découverte
de son
áme, s. 314 a násl.

kdyby řekl, že on se zabýval fakty, kdežto Freud
teoriemi. Ví právě tak dobře jako já, že tato
odvážná věta vyžaduje skutečně amplifikaci, a přál
bych si, kdyby nám mohl například říci, co bychom
měli dělat z terapeutického hlediska, když máme
před sebou pacienta, který spontánně produkuje
to, co bych nazval freudovským materiálem, a jak
dalece bychom měli považovat Freudovy teorie
jednoduše za teorie ve světle důkazů, které
mohou být prokázány takovým materiálem, jakým
je infantilní fixace libida - orální, anální, falická atd.

Kdyby se mohl profesor Jung trochu vyjádřit, aby nám poskytl určitý druh vztahu, byli bychom velmi vděční.

Profesor Jung:

Řekl jsem vám na začátku, že nechci být kritický. Pouze Vám chci ukázat, jaké je moje stanovisko, jak já pohlížím na psychologický materiál a předpokládám, že když vyslechnete můj příspěvek, budete sami schopni rozhodovat o těchto otázkách a o tom, nakolik budete chtít následovat Freuda, nakolik Adlera nebo mne nebo já nevím koho. Přejete-li si, abych osvětlil otázku vztahu k Freudovi, učiním tak celkem rád. Začínal jsem zcela na Freudových pozicích. Dokonce jsem byl považován za jeho nejlepšího žáka. Výborně jsem si s ním rozuměl až do té doby, než mne napadla myšlenka, že určité věci jsou symbolické. Freud s tím nehodlal souhlasit a identifikoval svoji metodu s teorií a teorii s metodou. To je nemožné, nemůžete ztotožňovat nějakou metodu s vědou. Řekl jsem, že vzhledem k těmto věcem nemohu pokračovat v publikování Jahrbuchu 6~) a odstoupil jsem.

Jsem si ale naprosto dobře vědom

Freudových zásluh a nechci je zmenšovat.

Vím, že to, co říká Freud, platí u mnoha lidí a domnívám se, že tito lidé mají přesně ten druh psychologie, který on popisuje. Adler, který má

zcela odlišné názory, má také spoustu
 následovníků a jsem přesvědčen, že mnoho
 lidí má adlerovskou psychologii. Mám také
 následovníky - ne tolik jako Freud - a ti se
 skládají převážně z lidí, kteří mají mou
 psychologii. Považuji svůj příspěvek k
 psychologii za wr

br)

Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische
F

orsch
 ungen (Leipzig ~'irm na), orgán psychoanalytického
 hnutí. Jung

odstoupil jako jeho vydavatel v roce 191:

osobní vyznání. Je to má osobní psychologie,
 můj předsudek, že vidím psychologická fakta tak,
 jak je vidím. Připouštím, že vidím věci takovým a
 takovým způsobem. Ale očekávám, že Freud a
 Adler udělají totéž a přiznají, že jejich myšlenky
 jsou jejich subjektivním hlediskem. Tak dalece,
 jak připustíme své osobní předsudky, skutečně
 přispíváme k objektivní psychologii. Nemůžeme
 si pomoci, abychom nebyli zaujati svými předky,
 kteří se chtějí dívat na věci určitým způsobem a
 tak máme instinktivně určitá hlediska. Byl bych
 neurotický, kdybych viděl věci jinak, než jak mi
 říkají mé instinkty; můj had - jak říkají primitivové
 by byl úplně proti mně. Když Freud říkal určité
 věci, můj had s tím nesouhlasil. A já se dávám

cestou, kterou mi předepisuje můj had, protože je pro mě dobrá. Ale mám pacienty, se kterými musím dělat freudovskou analýzu a musím se zabývat všemi detaily, které Freud správně popsal. Mám jiné případy, které mne nutí k Adlerow stanovisku, protože mají mocenský komplex. Lidé, kteří mají schopnost se adaptovat a jsou úspěšní, inklinují spíše k tomu, aby měli freudovskou psychologii, protože člověk v tomto postavení hledá uspokojení svých tužeb, žádostí, přání, zatímco člověk, který nebyl úspěšný, nemá žádný čas myslet na svá pří[ní. Má pouze jedinou touhu, totiž aby uspěl a bude mít adlerovskou psychologii, protože člověk, který vždycky spadne na druhé místo si rozvine mocenský komplex.

Nemám žádný mocenský komplex v tomto smyslu, protože jsem byl poměrně úspěšný a téměř v každém ohledu jsem byl schopen se adaptovat. Když se mnou bude nesouhlasit celý svět, je mi to naprosto lhostejné. Mám docela dobré místo ve Švýcarsku, mám se dobře a když nikoho netěší mé knihy, tak mne těší. Neznám nic lepšího než být ve své knihovně a když ve svých knihách udělám nějaké objevy, je to báječné.

Nemohu říci, že mám freudovskou psychologii, protože jsem nikdy Jaeměl takové obtíže, pokud jde o své touhy. Jako chlapec jsem žil na ~nkově a

bral jsem věci velmi přirozeně a přirozené i nepřirozené věci, lo kterých mluví Freud, nebyly pro mě zajímavé. Hovořit o incestním !komplexu mě prostě otrawje až k pláči. Ale vím přesně, jak bych ze sebe udělal neurotika: kdybych říkal něco nebo věřil něčemu, co mi není vlastní. Říkám, co vidím, a když se mnou někdo souhlasí, těší mne to, a když někdo nesouhlasí, je mi to lhostejné. Nemohu se připojit ani t adlerovskému ani k freudovskému vyznání. Mohu souhlasit jen s jun

govským vyznáním, protože takovým způsobem vidím věci, i když na celém světě neexistuje jediná osoba, která by mé názory sdílela. Jediná věc, ve kterou doufám, je, že vám poskytnu některé zajímavé myšlenky a ukážu vám, jak se já s věcmi vypořádávám.

Je pro mne vždy zajímavé vidět nějakého řemeslníka při práci. Jeho zručnost tvoří kouzlo řemesla. Psychoterapie je řemeslo a já zacházím svým individuálním způsobem - velmi skromným způsobem, který neukazuje nic zvláštního - s věcmi, s kterými mám co činit. Ne že bych na okamžik věřil, že mám absolutní pravdu. Nikdo nemá absolutní pravdu v psychologických záležitostech. Nikdy nezapomínejte, že v psychologii prostředky, kterými

posuzujete a pozorujete psýché. je psýché sama. Slyšeli jste někdy o kladivu, které bije samo sebe? V psychologii je pozorovatel pozorovaným. Psýché není jen objektem, ale také subjektem naší vědy. Takže vidíte, je to *circulus vitiosus*, bludný kruh, a musíme být velmi skromní. To nejlepší, co můžeme v psychologii očekávat, je, že každý vyloží své karty na stůl a připustí: "Přistupuji k věcem takovým a takovým způsobem a vidím věci tak a tak." Pak můžeme záznamy srovnávat.

Vždy jsem srovnával své záznamy s Freudem a Adlerem. Moji žáci napsali tři knihy, ve kterých se pokusili podat přehled těchto tří hledisek. b) Nikdy jste to neslyšeli z té druhé strany. To je náš švýcarský' temperament. Jsme liberální a snažíme se vidět věci bok po boku společně. Z mého hlediska je nejlepší říci, že zřejmě existují tisíce lidí, kteří mají freudovskou psychologii, a tisíce lidí, kteří mají adlerovskou psychologii. Někteří hledají uspokojení tužeb a někteří jiní naplnění moci a jiní zase chtějí vidět svět takový, jaký je, a nechat věci na pokoji. Nechceme nic měnit. Svět je dobrý takový, jaký je.

Existuje mnoho různých psychologií. Jistá americká univerzita vydává rok co rok svazek psychologií roku 1934, 1935 a tak dále. V psychologii je totální chaos, takže neberte psychologické teorie tak strašně vážně. Psychologie není

náboženská víra, ale hledisko, a když to vezmeme lidsky, jsme snad schopni jeden druhého pochopit. Připouštím, ie někteří lidé mají sexuální obtíže a jiní mají zase jiné problémy. Já mám"

""") W. M. Krane(cldt: Serret Woys of the Mind; G. R. Heyer: The Organism o(the Mind; Gerhard Adler: 6ntdeckung der Seele.

převážně jiné problémy. Nyní máte jakousi představu, jak se na věci dívám. Mým problémem je zápasit s velkým netvorem historické minulosti, s velkým hadem staletí, s břemenem lidského ducha, s problémem křesťanství. Bylo by mnohem jednodušší, kdybych nic nevěděl; ale vím toho příliš mnoho prostřednictvím svých předků a své vlastní výchovy. Jiní lidé se takovými problémy nezneklidňují, nestarají se o historická břemena, která na nás navršilo křesťanství. Existují však lidé, kteří se znepokojují velkou bitvou mezi přítomností a minulostí či budoucností. Je to nesmírný lidský problém. Určití lidé dělají historii a jiní si stavějí domeček na předměstích. Mussoliniho případ není vyřešen tím, že se řekne, že má mocenský komplex. Zabývá se politikou, a to je jeho život a smrt. Svět je obrovský a neexistuje jen jedna teorie, která by vysvětlovala všechno.

Pro Freuda je nevědomí hlavně schránkou pro potlačené věci. Dívá se na ně z rohu dětského

pokoje. Pro mne je to obrovské historické skladiště. Připouštím, že mám také dětský pokoj, ale ten je malý ve srovnání s rozlehlými prostory historie, které byly pro mne od dětství zajímavější než dětský pokoj. Takových lidí, jako jsem já, existuje mnoho; v tomto ohledu jsem optimistický. Kdysi jsem si myslel, že lidé jako já neexistují; bál jsem se, že myslet tak, jak jsem myslel, je megalomanie. Potom jsem našel řadu lidí, kteří zapadali do mého hlediska a byl jsem spokojen, že možná reprezentují menšinu lidí, jejichž základní psychologické skutečnosti jsou vyjádřeny více či méně šťastně mou formulací; a když dostanete tyto lidi do analýzy, zjistíte, že nesouhlasí s Freudovým nebo Adlerovým hlediskem, nýbrž s mým. Byl jsem pokárán za svou naivitu. Když si nejsem pacientem jist, dám mu Freudovy a Adlerovy Itnihy a řeknu, "Vyberte si", v naději, že se dostaneme na správnou cestu. Někdy jsme na špatné cestě. Zpravidla lidé, kteří dosáhli určité Zralosti a kteří jsou filozoficky disponovaní a jsou poměrně úspěšní ve větě a nejsou příliš neurotičtí, souhlasí s mým hlediskem. Ale z toho, co vám zde předkládám, nesmíte usuzovat, že vždycky vyložím karty na stůl a řeknu pacientovi všechno, o čem jsem se vám zde zmiňoval. Čas by mi nedovolil, abych se pouštěl do všech těch detailů interpretace. Ale některé případy vyžadují získat velké množství znalostí a jsou vděčné, když vidí cestu, jak rozšířit

své hledisko.

Nemohu říci, kde bych mohl nalézt nějaký společný základ s Freu

dem, když určitou část nevědomí nazývá Id. Proč tomu dávat takové zvláštní, podivné jméno? Je to nevědomí a je to něco, co neznáme. Proč tomu říkat Id? Samozřejmě rozdílnost temperamentu způsobuje rozdílný pohled. Nikdy jsem se nedovedl přimět k tomu, abych se tak strašně zajímal o tyto sexuální případy. Tyto případy jistě existují, jsou lidé s neurotickým sexuálním životem a musíte s nimi probírat sexuální záležitosti, až se jim z toho dělá zle, a vy se dostanete z té nudy. Přirozeně s mým temperamentovým postojem doufám proboha, že se přes tyto věci dostaneme co nejrychleji. Jsou to neurotické krámy a žádná rozumná normální osoba o tom tak dlouho nemluví. Není přirozené setrvávat u takových věcí. Primitivové jsou vůči nim velmi rezervovaní. O sexuálním styku se vyjadřují náznakem slovem, které je ekvivalentem "psst" (tiše. Sexuální věci jsou pro ně tabu, stejně jako jsou opravdu pro nás, jestliže jsme přirození. Ale tabuizované věci a místa, která jsou tabu, jsou vždy vhodná k tomu, aby byly schránkami pro všelijaké druhy projekcí. A tak se tam velmi často skutečný problém vůbec

nedá najít a nenajde. Spousta lidí dělá zbytečné obtíže kolem sexu, zatímco jejich skutečné problémy jsou zcela odlišné povahy. Jednou za mnou přišel mladý muž s nutkavou neurózou. Přinesl mi svůj rukopis o stočtyřiceti stranách podávající kompletní freudovskou analýzu svého případu. Byla naprosto dokonalá podle pravidel, mohla by být publikována v Jahrbuchu. Řekl, "Přečetl byste si to a řekl mně, proč nejsem vyléčen, ačkoli jsem udělal kompletní psychoanalýzu?" Řekl jsem, "To jste udělal a já tomu také nerozumím. Podle všech pravidel umění byste měl být vyléčen, ale když říkáte, že nejste, musím Vám věřit." Opakoval, "Proč jsem se nevyléčil, když mám úplný vhled do struktury své neurózy?" Řekl jsem, "Nemohu kritizovat Vaši disertační práci. Celá věc je podivuhodně dobře znázorněna. Zbývá pouze jedna, možná úplně pošetilá otázka: nezmínil jste se o tom, odkud pocházíte a kdo jsou Vaši rodiče. Říkáte, že jste strávil minulou zimu na Riviéře a léto ve Sv. Mořici. Vybíral jste si velmi opatrně své rodiče?" "Vůbec ne." "Tak máte nějaký výborný obchod a vyděláváte pěknou spoustu peněz." "Ne, nemohu vydělávat peníze." "Pak máte velký majetek od nějakého strýčka?" "Ne." "Tak odkud pocházejí ty peníze?" Odpověděl, "Mám určitou dohodu. Mám přítele, který mi dává peníze." Řekl jsem, "To musí

být báječný přítel", a on odpověděl. ..Je to žena." Byla mnohem starší než on, bylo jí šestatřicet, byla to učitelka na základní škole s malým platem, která se jako stará panna zamilovala do chlapíka, kterému bylo osmadvacet. Žila o chlebě a mléce, aby on mohl strávit zimu na Riviére a léto ve Sv. Mořici. It'ekl jsem, "A Vy se ptáte, proč jste nemocný?" Řekl, "Ach, Vy máte moralistické hledisko, to není vědecké." Řekl jsem, "Peníze ve Vaší kapse jsou peníze ženy, kterou podvádíte." Řekl, "Ne, na tom jsme se dohodli. Měl jsem s ní vážný rozhovor a to není vůbec předmětem diskuse, že od ní dostávám ty peníze." Řekl jsem, "Předstíráte sám sobě, že to nejsou její peníze, ale Vy z nich žijete a to je amorální. To je příčinou Vaší nutkavé neurózy." Je to samozřejmě naprosto nevědecké hledisko, ale jsem přesvědčen, že si svou neurózu zaslouží a bude ji mít až do posledního dne svého života, když se bude chovat jako prase.

Dr. T. A. Ross:

Nevyšlo to najevo v analýze?

Profesor Jung:

Odešel okamžitě pryč, tvářil se jak pánbůh a myslel si, "Dr. Jung je ~uze moralista, a ne vědec. Na kohokoli jiného by zapůsobil zajímavý ípad, místo toho, aby hledal jednoduché věci." Páchá zločin a krade loživotní úspory počestné ženy, aby

si mohl užívat. Ten chlapík patří vězení a jeho nutková neuróza mu takové vězení poskytuje.

Dr. P. W. L. Camps:

Jsem obyčejný praktický lékař, nejsem psycholog a mohl bych být :načen jako domek na předměstí. Jsem zde outsider. První večer jsem myslel, že nemám právo zde být; druhý večer jsem zde byl zase; třetí čer jsem byl rád, že jsem tady a čtvrtý večer jsem v bludišti mytologie. Rád bych se něco zeptal ohledně včerejšího večera. Byli jsme propuštěni s myšlenkou, že dokonalost je tím nejvíce nežádoucím a úplnost, lost je konec a cíl existence. Spal jsem minulou noc zdravě, ale cítil ;m, že jsem utrpěl etický šok. Možná nejsem natolik obdařen intelek

tem a byl to také intelektuální šok. Profesor Jung se prohlašuje i,, deterministu nebo fatalistu. Poté, co analyzoval mladého muže, který odešel zklamán a potom zkrachoval, profesor Jung cítil, že tb bylo jcn v pořádku, že se zhroutil. Předpokládám, že vy jako psychologové se snažíte léčit lidi a máte smysl života nejen pouze v tom, že se sna`ríte hovět svým zájmům, ať je to mytologie nebo studium lidské povahy. Chcete se dostat k základu lidské povahy a snažíte se vybudovat ji k něčemu lepšímu. S největším zájmem jsem naslouchal

jednoduchým anglickým výrazům profesora Junga a měl jsem z nich potěšení. Byl jsem zmaten veškerou tou novou terminologií. Bylo pro mne nesmírně poučné jako pro obyčejného jedince slyšet o vnímání a myšlení, cítění a intuici k čemuž se snad může přidat ještě X pro něco jiného.

Ale myslím, že jsme neslyšeli nic o tom, kde se vyvíjí vědomí ncho spíše kde se vyvíjí nevědomí dítěte. Obávám se, že jsme neslyšeli dost o dětech. Rád bych se profesora Junga zeptal, kde se nevědomí dítěte stává vědomím.

Také bych rád věděl, jestli nejsme příliš zaváděni tou spoustou diagramů, bariér, Ego, Id a ostatních věcí, které jsem viděl zobrazeny; zda bychom nemohli vylepšit tyto diagramy tím, že bychom měli stupňování stadií.

Jak již profesor Jung upozornil, zdědili jsmC tváře, oči a uši a existuje množství tváří a v psychologii existuje také množství typů. Není rozumné předpokládat, že existuje nesmírná možnost rozmanitostí, variant založených na tomto dědictví, že jsou určitým druhem sítě, jako by to bylo jakési síto, které bude přijímat dojmy a Vybírat je v nevědomých letech během raného života a přesáhne později do vědomí? Rád bych se profesora Junga zeptal, zda tyto myšlenky letěly myslí takového vynikajícího psychologa, jakým je - podle mého názoru největšího psychologa - dnes

večer?

Profesor Jung:

Po této přísné výtce za nemorálnost dlužím vysvětlení svých včerejších cynických poznámek. Nejsem zas tak úplně špatný. Snažím se přirozeně udělat vše, co je v mých silách, pro své pacienty, ale v psychm

logii je velmi důležité, aby se lékař nesnažil o vyléčení za každou cenu. Člověk musí být nesmírně opatrný, aby pacientovi nevnucoval svou vlastní vůli a přesvědčení. Musíme mu poskytnout určitou míru svobody. Nemůžete lidi vyrvat, vytrhnout z jejich vlastního osudu, právě tak jako v medicíně nemůžete vyléčit pacienta, když ho příroda určila k smrti. Někdy je to skutečně otázka, zda je vám dovoleno zachránit člověka před osudem, kterému se musí podrobit v zájmu svého dalšího vývoje.

Nemůžete určitým lidem zabránit v tom či uchránit je před tím, aby neudělali příšerný nesmysl, protože je to v jejich povaze. Když jim ji vezmu, nemají z toho žádný prospěch. Získáme prospěch a psychologický vývoj jen tehdy, když přijímáme sami sebe takové, jací jsme a tím, že jsme natolik opravdoví, že žijeme životy, které nám byly svěřeny. Naše hříchy, chyby a omyly jsou pro nás potřebné, jinak jsme připraveni o nejcennější popudy k vývoji. Když nějaký člověk odejde poté, co slyšel něco, co by mohlo změnit jeho vnitřní stav a nevěnuje tomu pozornost,

nevolám ho zpět. Můžete mě obvinít, že nejsem křesťanský, ale já na to nedbám. Jsem na straně přírody. Stará čínská Kniha moudrostí praví: Mistr to říká jednou." Neutíká za lidmi, není to dobré. Ti, kdož to mají slyšet, porozumí a ti, jimž není dáno to pochopit, nebudou slyšet. Měl jsem dojem, že mé publikum se skládá hlavně z psychoterapeutů. Kdybych býval věděl, že jsou zde přítomni i lékaři, vyjadřoval bych se zdvořileji. Ale psychoterapeuti porozumí. Freud - abychom citovali mistrova vlastní slova - říká, že není dobré snažit se o vyléčení za každou cenu. Často míro opakoval a má pravdu. Psychologické pravdy jsou dvousečné, a cokoli řeknu, může být použito takovým způsobem, že to může způsobit největší zlo, největší ustošení a nesmysl. Není ani jediného výroku, který jsem pronesl, ` nebyl překroucen v opak. Proto na žádné své výpovědi netrvám. ůžete ji přijmout, ale když ji nepřijmete, je to v pořádku. Můžete mě ro to hanět, alejá důvěřuji v to, že v každém je vůle žít, a ta mu pomůže olit si věc, která je pro něho správná. Když léčím nějakého člověka, usím být mimořádně opatrný, abych ho nesrazil k zemi svými názory bo svou osobnosti, protože on musí bojovat svůj osamělý zápas wotem a musí být schopen spoléhat se na svou, možná velmi neúplnou broj a důvěřovat ve svůj, možná velmi nedokonalý cíl. Když řeknu, o není dobré a mělo by to být lepší," připravuji ho 0

odvahu. Musí

orat své pole pluhem, který možná není dobrý; můj je snad lepší, ale k čemu je mu to dobré? On nemá můj pluh, mám ho já a on si ho nemůže půjčit; musí používat své vlastní, možná velmi nedokonalé nástroje a musí pracovat se svými zděděnými schopnostmi, ať jsou jakékoli. Pomáhám mu, samozřejmě, mohu například říci "Vaše myšlení je naprosto dobré, ale snad byste se mohl zlepšit v jiném ohledu." Když to nechce slyšet, nebudu naléhat, protože nechci, aby se odchýlil.

Dr. Marion Mackenzieov~:

Stejným způsobem, jakým nebyl zavolán zpět ten bohatý mladý muž, ale odešel pryč pln starostí?

Profesor Jung:

Ano, to je stejný postup. Kdybych měl říci člověku, "Neměl byste odcházet," nikdy by se nevrátil. Musím říci, "Dělejte si to po svém." Potom mi bude důvěřovat.

Co se týče dětí, bylo v posledních desetiletích kolem dětí tolik rozruchu, že se často na přednášce škrábu na hlavě a říkám si, "Copak jsou všichni porodní báby nebo chůvy?" Neskládá se svět většinou z rodičů a prarodičů? Dospělí mají

problémy. Nechte chudáky děti na pokoji. Tahám za uši matku, a ne dítě. Rodiče způsobují neurózy dětí.

Je určitě zajímavé provádět výzkumy vývoje vědomí. Počátek vědomí je plynulý stav a nemůžete říci, kdy se dítě stalo skutečně vědomým a kdy se ještě nestalo. Ale to patří do zcela jiné kapitoly, do psychologie životních stadií. Existuje psychologie dětství, která spočívá jasně v psychologii příslušných rodičů; psychologie od dětství do puberty, psychologie puberty; psychologie mladého člověka, dospělého pětatřicetiletého člověka, psychologie druhé poloviny života, člověka ve stáří. Je to věda sama o sobě a nemohl bych to ani dost dobře všechno obsáhnout. Mám velké potíže, když mám objasnit jeden jediný sen. Věda je velká. Je to, jako kdybyste očekávali od fyzika, když hovoří o teorii světa, aby zároveň objasnil celou mechaniku. Je to jednoduše nemožné. Psychologie není nějaký úvodní kurs pro chůvy; je to velmi vážná věda a pozůstává z hromady poznatků, takže byste ode mne neměli očekávat příliš mnoho. Zabývám se jak nejlépe dovedu svou oblastí - snažím se vypořádat se se sny a něco vám o nich říci a přirozeně nemohu splnit všechna očekávání.

Co se týče otázky dokonalosti: snažit se o

dokonalost je velký ideál. ple já říkám, , Splň raději něco, co jsi schopen splnit, než abys běžel za něčím, co nikdy nedosáhneš. Nikdo není dokonalý. Vzpomeňte si na rčení: "Nikdo není dobrý, jedině Bůh"⁶⁹) a nikdo také nemůže být. Je to iluze. Můžeme se jen skromně snažit, abychom splnili sami sebe a byli úplnými lid'skými bytostmi, jak jen to je možné a i to nám dá dost námahy.

Dr. Eric B. Sfrauss:

Má profesor Jung v úmyslu publikovat důvody, které ho přivedly k identifikaci určitých archetypických symbolů s fyziologickými procesy?

Profesor Jung:

Případ, o kterém se zmiňujete, mi byl předložen Dr. Daviem a on ho poté publikoval bez mého vědomí.^o) Nepřeji si hovořit více o tomto vztahu, protože ještě necítím pevnou půdu pod nohama. Otázky diferenciální diagnózy mezi organickou nemocí a psychologickými symboly jsou velmi složité a raději o tom nebudu nyní vůbec hovořit.

Dr. Strauss:

~e vaše diagnóza byla udělána podle faktů ze snu?

Profesor Jung:

Ano, protože organická porucha narušovala duševní funkce. Byla m vážná deprese a pravděpodobně závažná porucha sympatického

rvového systému.

Lukáš, 18. 19.

Viz výše - srov.: T. M. Davie, "Comments upon a Case of

"Periventricular ilepsý' ", citace v diskusi po II. přednášce.

Dr. H. Crichten-Mlller:

Zítra je poslední seminář a je tu jeden bod, který nás zajímá a o němž se ještě nehovořilo. Je to obtížný problém přenosu. Zajímalo by mne, zda by profesor Jung považoval za vhodné sdělit nám zítra svůj názor aniž by se zabýval jinými školami - na přenos a jak s ním správně zacházet?

PŘEDNÁŠKA

PÁTÁ Předsedající (Dr. J. R. Rees): Dámy a pánové,

povšimnete si, že úvodní poznámky předsedajícího se každý večer stávaly kratšími a kratšími. Včera byl profesor Jung uprostřed souvislého vyprávění a já myslím, že my všichni si přejeme, aby v něm dnes rovnou pokračoval.

PŘEDNÁŠKA PÁTÁ

Dámy a pánové,

pamatujete si, že jsem vám začal uvádět materiál

týkající se toho snu. Jsem nyní uprostřed a ještě je toho hodně, co má přijít. Ale na konci včerejší přednášky mě Dr. Crichton-Miller požádal, abych mluvil o problému přenosu. To mně ukázalo něco, co se zdá mít praktický význam. Když pečlivě analyzuji takový sen a věnuji mu hodně práce, často se stává, že se moji kolegové diví, proč hromadím takové množství učeného materiálu. Myslí si: "Nu dobře, ukazuje to jeho zanícení a dobrou vůli něco ze snu udělat. Ale jaké je praktické využití všech těch paralel?"

Nemám proti těmto pochybnostem vůbec nic. Ale právě jsem chtěl něco k tomuto problému říci a Dr. Crichton-Miller mne v tomto mém pokusu zachytil a položil mi otázku, kterou by dal každý praktický lékař. Praktičtí lékaři mají co činit s praktickými problémy, a ne s teoretickými otázkami; proto jsou vždy trochu netrpěliví, když se jedni o teoretická objasňování. Obzvláště jsou sužováni zpola zábavnými. zpola bolestnými, dokonce i tragickými problémy přenosu. Kdybyste byli trochu trpělivější, viděli byste, že jsem se zabýval právě materiálem. kterým může být přenos analyzován. Ale protože se tato otázka objevila, myslím, že bych měl spíše vyhovět vašemu přání a hovořit o psychologii a terapií přenosu. Ale je na vás, abyste si vybrali. Měl jsem pocit, že Dr. Crichton-Miller mluvil za většinu z vás. Je má domněnka správná?

Členové:

Ano.

Myslím, že jste se rozhodli správně, protože budu-li hovořit o přenosu, budu mít příležitost se vrátit zpět k tomu, co jsem původně zamýšlel s analýzou toho snu. Obávám se, že nebudeme mít časji dokončit, ale myslím, že bude lépe, když začneme od vašich skutečných problémů a potíží. Nikdy bych se nedal přinutit k tomu, abych vypracoval ten složitý symbolismus a pečlivé studium paralel, kdyby mne tak hrozně nezneklidňoval problém přenosu. Takže při probírání problému přenosu se otevře cesta k tomu druhu práce, kterou jsem se vám snažil popsat ve své včerejší přednášce. Na začátku jsem vám řekl, že mé přednášky budou ubohé torzo. Nejsem jednoduše schopen během pěti večerů, i když věci zhustím tak, jak jsem to udělal, podat vám úplný přehled toho, co bych měl říci.

Když hovoříme o přenosu, musíme nejdříve tento pojem definovat, abychom skutečně chápali, o čem mluvíme. Víte, že se slovo přenos~úvodně ražené Freudem - stalo hovorovým termínem; dokonce našlo svou cestu do širší veřejnosti. Obecně se tím myslí nevhodná závislost na někom, jakýsi přílnavý druh vztahu.

Výraz "přenos" (angl. "transference", pozn. př.~ je překladem německého slova (Ibertragung.

Doslovně znamená (Ibertragung: přenést něco z jednoho místa na druhé. Slovo (Ibertragung se také užívá v metaforickém smyslu k označení přenesení z jedné formy do druhé. Proto je v němčině synonymem se slovem (Ibersetzung - to znamená překlad (angl. translation~.

Psychologický proces přenosu je specifickou formou obecnějšího rocesu projekce. Je důležité spojit tyto dva pojmy a uvědomit si, že řenos je zvláštním případem projekce - aspoň já to tak chápu. Každý á samozřejmě právo užívat tohoto výrazu svým vlastním způsobem. 1 Projekce je obecný psychologický mechamismus, jenž přenáší subjek~vní obsahy jakéhokoli druhu na objekt. Například když řeknu, "Tato ístnost má žlutou barvu", je to projekce, protože na objektu samém ~dná žlutá není; žlutá existuje pouze v nás. Jak víte, barva je náš objektivní prožitek. Stejně je tomu, slyším-li zvuk; je to projekce, rotože zvuk sám o sobě neexistuje; je to zvuk v mé hlavě, je to sychologický jev, který projikují.

Přenos je obvykle proces, jenž se odehrává mezi dvěma lidmi, a ne mezi lidským subjektem a fyzickým objektem, i když jsou zde výjimky, kdežto obecnější mechanismus projekce, jak jsme viděli, se může právě tak dobře vztahovat na fyzické

objekty. Mechanismus projekce, jímž jsou subjektivní obsahy přenášeny na objekt a jeví se, jako by k němu patřily, není nikdy volným aktem, a přenos jako specifická forma projekce není z tohoto pravidla žádnou výjimkou. Nemůžete vědomě a záměrně produkovat, protože potom neustále víte, že projikujete své subjektivní obsahy, tudíž je nemůžete umístit do objektu, neboť víte, že ve skutečnosti patří k vám. Při projekci je zjevný fakt, se kterým jste konfrontováni v objektu, ve skutečnosti iluzí; ale vy se domníváte, že to, co v objektu pozorujete, není subjektivní, ale že je to něco, co objektivně existuje. Proto je projekce zrušena, když zjistíte, že zjevně objektivní fakta jsou ve skutečnosti subjektivními obsahy. Potom jsou tyto obsahy spojeny s vaší psychologií a nemůžete je už připisovat objektu.

Někdy si je člověk zřejmě zcela vědom svých projekcí, i když nezná jejich plný rozsah. A ona část, které si není vědom, zůstává nevědomá a jeví se stále, jako by patřila objektu. To se často stává v praktické analýze. Například řeknete: "Podívejte se, promítáte jednoduše obraz svého otce do toho muže nebo do mne", a domníváte se, že je to naprosto uspokojivé vysvětlení a úplně postačující k rozpuštění projekce. Možná, že je to uspokojivé pro lékaře, ale ne pro

pacienta. Neboť je-li v té projekci ještě něco více, pacient bude v projekci pokračovat. Nezávisí to na jeho vůli; je to jednoduše jev, který se produkuje sám. Projekce je automatický, spontánní fakt. Je jednoduše zde; neváte, jak se to děje. Prostě ji tam najdete. A toto pravidlo, jež platí obecně pro projekci, platí také pro přenos. Přenos je něco, co je prostě zde. Pokud vůbec existuje, je zde a priori. Projekce je vždy nevědomý mechanismus. proto ji vědomí nebo vědomé postřehnutí zničí.

Jak jsem již řekl, je přenos přesně vzato projekce, která se odehrává mezi dvěma jedinci a která zpravidla má emocionální a nutkavý ráz. Emoce samy o sobě jsou vždy v určité míře pro subjekt něčím, co je) uchvacuje a přemáhá, protože jsou to mimovolné, bezděčné stavy, které překonávají záměry já. Navíc lpí na subjektu a on je nemůže od sebe oddělit. Avšak tento bezděčný stav subjektu je současně produkován do

objektu a tím se vytváří vazba, která nemůže být přerušena a má na subjekt nutkavý vliv.

Emoce se nedají oddělit jako ideje nebo myšlenky, protože jsou identické s určitými fyzickými stavy, a proto jsou hluboce zakořeněny v hmotné podstatě těla. Proto emoce produkováných obsahů tvoří vždy jakési spojení, určitý druh

dynamického vztahu mezi subjektem a objektem - a to je přenos. Přirozeně tato emocionální vazba nebo most či elastická struna může být - jak víte - pozitivní nebo negativní. Projekce emocionálních obsahů má vždy zvláštní vliv. Emoce jsou nakažlivé, protože jsou hluboce zakořeněny v sympatickém systému; odtud slovo „sympathicus“ (řecky: sympaton - míti soucit, pozn. překl.~).

Jakýkoli proces emocionálního charakteru okamžitě vyvolá podobné procesy u jiných. Když jste v davu, který je pod vlivem nějaké emoce, určitě se dostanete do vlivu stejné emoce.

Předpokládejme, že jste v zemi, kde se hovoří jazykem, kterému vy nerozumíte, a někdo řekne vtip a lidé se smějí; vy se pak idiotsky smějete také jednoduše proto, že se nemůžete zdržet smíchu. Také když jste v davu, jenž je politicky vzrušen nemůžete si pomoci, abyste nebyl vzrušen také, dokonce i když vůbec nesdílíte názory těch ostatních, protože emoce má sugestivní účinek. Francouzští psychologové se zabývali touto "contagion mentale" (duševní nákazou"~ a existují o tomto předmětu některé velmi dobré knihy, zvláště Le Bonova The Crowd: A Study of the Popular Mind (česky: Duše davu, Praha 1947).

V psychoterapii sama skutečnost, že pacient má emoce, má vliv na lékaře, i když on sám se

úplně distancuje od emočních obsahů pacienta. A je velkou chybou, jestliže si lékař myslí, že se nad to dokáže sám dostat. Nemůže udělat více než to, že si uvědomí skutečnost, že to má na něj vliv. Jestliže to nevidí, je příliš povznešen a nemluví k věci. Je to dokonce jeho povinnost akceptovat pacientovy emoce a obrážet je. To je důvod, proč odmítám dávat pacienta na pohovku a sedět za ním. Své pacienty dávám před sebe a mluvím k nim jako mluvím jedna přirozená lidská bytost k druhé, projevují se úplně a reaguji bez rezervovanosti. Pamatuji se velmi dobře na jednu starší, asi osmapadesátiletou ženu rovněž lékařku ze Spojených států. Přišla do Curychu ve stavu naprostého zmatku. Byla tak popletená, že jsem nejdříve myslel, že se napůl Zbláznila, dokud jsem nezjistil, že prošla analýzou. Vyprávěla mi určité

věci, které ve svém zmatku udělala a bylo celkem zřejmé, že by tyto věci nikdy neudělala, kdyby její analytik byl lidská bytost a ne mystická šifra, která seděla za ní, příležitostně pronesla moudré slovo ž oblaků a nikdy neprojevila nějakou emoci. Takže se zcela ztratila ve svých vlastních mlhách a učinila některé pošetilé věci, kterým on mohl velmi lehce zabránit, kdyby se býval choval jako lidská bytost. Když mi to všechno vyprávěla, měl jsem přirozeně

emocionální reakci a zaklel jsem či udělal něco podobného. Načež ona vystřelila ze své židle a vyčítavě řekla: "Ale Vy máte emoci!" Odpověděl jsem "Proč ne? Mám na emoci přece naprosté právo." "Ale jste analytik!", namítala. Řekl jsem, "Ano, jsem analytik a mám emoce. Myslíte si, že jsem idiot nebo katatonik"?w "Ale analytici přece nemají žádné emoce." Poznamenal jsem, "Nuže, Váš analytik zřejmě neměl žádné emoce, a byl to - smím-li to tak říci blázen!" Tenio jediný okamžik jí všechno vyjasnil. Řekla, "Díky bohu! Ted' vím, kde jsem. Víím, že proti mně je lidská bytost, která má lidské emoce!" Má emocionální reakce jí dala orientaci. Nebyla myslící typ. byla citový typ, a potřebovala proto tento druh orientace. Ale její analytik byl člověk, jenž prostě myslel a existoval jen ve svém intelektu a neměl žádné spojení s jejím citovým životem. Byla vysoce emocionální sanguinický typ člověka, jenž potřeboval emocionalitu a citové gesto jiné lidské bytosti, aby se necítila osamělá. Jestliže máte léčit citový typ a vy hovoříte výlučně o intelektuálních záležitostech, je to stejné, jako kdybyste vy jako jediný intelektuál mluvil ke společnosti citových typů. Byl byste úplně zdrcen; cítil byste se jako byste byl na severní točně, protože by vám nerozuměli, nikdo by nereagoval na vaše myšlenky. Všichni lidé by byli strašně milí - a vy byste se cítil úplně trapně, protože by nereagovali na váš způsob myšlení.

Člověk musí lidem vždy odpovídat v jejich hlavní funkci, jinak se nevytvoří žádný kontakt. Takže abych mohl ukázat svým pacientům, že jejich reakce dospěly do mého systému, musím sedět proti nim, 'h? mohli číst reakce v mém obličeji a viděli, že je poslouchám. Kdybych seděl za nimi, mohu zívat, mohu spát, mohu odbočit ve svých vlastních myšlenkách a mohu dělat, co chci. Nikdy nevědí, co se se mnou děje: a tak zůstávají v autoerotickém a izolovaném stavu, jenž pro norm·í!~'~ lidi není dobrý. Samozřejmě kdyby se připravovali pro existenci j·'k`' poustevníci v Himálaji, bylo by to něco jiného.

Pacientovy emoce jsou vždy lehce nakažlivé a jsou velmi nakažlivé, jestliže obsahy, které pacient promítá do analytika, jsou identické s analytikovými vlastními nevědomými obsahy. Potom oba spadnou do stejné temné díry nevědomí a doslanou se do stavu participace. Je to jev, který Freud popsal jako protipřenos ~angl. countertransference, něm.

Gegenübertragung, pozn. př.~. Skládá se ze vzájemné projekce a spoutání jeden druhého vzájemným nevědomím. Participace, jak jsem vám řekl, je charakteristická pro psychologii primitivů, to jest pro psychologickou úroveň, na níž neexistuje žádné vědomé rozlišení mezi subjektem a objektem. Obapolná nevědomost je ovšem velmi matoucí jak pro analytika tak pro pacienta; je ztracena veškerá

orientace a taková analýza končí katastrofou. Ani analytici nejsou absolutně dokonalí a může se stát, že příležitostně jsou v určitých hlediscích nevědomí. Proto jsem již odedávna trval na tom, že by se analytici sami měli podrobovat analýze; měli by mít otce zpovědníka nebo matku zpovědnici. Dokonce i papež se musí přes veškerou svou neomylnost pravidelně zpovídat, a to ne nějakému monsignorovi nebo kardinálovi, ale obyčejnému knězi. Není-li analytik se svým nevědomím objektivně v kontaktu, není vůbec žádná záruka, že pacient nespadne do nevědomí analytika. Pravděpodobně všichni znáte určité pacienty, kteří disponují ďábelskou lstivostí při hledání slabého místa, zranitelného místa v analytikově psyché. K tomuto místu se snaží připoutat projekce ze svého vlastního nevědomí. Říká se obvykle, že je to charakteristické pro ženy, ale není to pravda, muži dělají přesně totéž. Vždy si najdou v analytikovi toto zranitelné místo a on si může být jistý, že kdykoliv se do něho něco dostane, bude to přesně v onom místě, kde je bez obrany. To je místo, kde je sám nevědomý a kde je schopen dělat přesně stejné projekce jako pacient. Pak nastává stav participace nebo přesněji řečeno stav osobní kontaminace skrze obapolnou nevědomost. Existuje samozřejmě řada názorů na přenos a všichni jsme poněkud předpojatí definicí, kterou nám dal Freud; existuje tendence myslet si, že

je to vždycky záležitost erotického přenosu. Ale má zkušenost nepotvrdila teorii, že jsou produkovány výhradně erotické obsahy nebo infantilní záležitosti. Podle mé zkušenosti může být produkováno cokoliv a erotický přenos je pouze jednou z mnoha možných forem přenosu. V lidském nevědomí existují mnohé další obsahy, které mají tak vysoce

emocionální povahu, a ty se mohou produkovat právě tak jako sexualita. Všechny aktivované obsahy nevědomí mají tendenci objevovat se v projekci. Je to dokonce pravidlo, že nevědomý obsah, jenž je konstelován, projeví se nejdříve jako projekce. Jakýkoliv aktivovaný archetyp se může objevit v projekci buď do nějaké vnější situace nebo do lidí nebo do okolností-zkrátka do objektů všeho druhu. Existují dokonce přenosy na zvířata a na věci.

Nedávno jsem měl zajímavý případ neobyčejně inteligentního muže. Vysvětlil jsem mu projekci, kterou "udělal"; promítal svůj nevědomý obraz ženy do skutečné ženy a sny ukazovaly velmi jasně, kde se právě skutečná osoba úplně odlišovala od jeho očekávání. "Sedělo to", byla to pravda. Potom řekl, "Kdybych to věděl před dvěma lety, ušetřil bych 40 000 franků!" Zeptal jsem se "Jak to?" "Nuže, kdosi mi ukázal starou egyptskou

sochu a já jsem se do ní okamžitě zamiloval. Byla to egyptská kočka, opravdu nádherná věc."

Okamžitě ji koupil za 40 000 franků a položil ji na okraj krbu ve svém přijímacím pokoji. Ale pak zjistil, že ztratil klid své duše. Jeho kancelář byla o poschodí níže a on musel téměř každou hodinu odskočit z práce, aby se mohl podívat na kočku a když uspokojil svou touhu, vrátil se zpět ke své práci jen proto, aby po nějakém čase šel opět nahoru. Tento neklid se stal tak nepříjemným, že umístil kočku na stůl přímo proti sobě - aby zjistil, že už vůbec nemůže pracovat! Potom ji musel zamknout do podkrovní, aby se osvobodil z jejího vlivu a musel vzdorovat ustavičnému pokušení otevřít krabici a podívat se opět na kočku. Když pochopil svou obecnou projekci ženského obrazu - protože kočka samozřejmě symbolizuje ženu - celé kouzlo a fascinace sochou zmizely.

To byla projekce do fyzického objektu, jež přeměnila kočku v živou bytost, ke které se musel stále vracet, jako se někteří lidé vrací k analytikovi. Jak víte, analytik je často obviňován z toho, že má hadí oči, že magnetizuje nebo hypnotizuje lidi, že je nutí, aby se k němu vraceli, že je nenechává odejít. Existují některé výjimečně špatné případy protipřenosu, kdy analytik skutečně nemůže nechat pacienta odejít; ale obvykle jsou taková obvinění výrazem velmi

nepříjemného druhu projekce, která se může dokonce vystupňovat k persekčním myšlenkám. Intenzita přenosového vztahu odpovídá vždy důležitosti jeho obsahů pro subjekt. Jedná-li se o obzvláště intenzivní přenos, můžeme si být x jisti, že obsahy projekce- jakmile jsou vyčleněny a uvědoměny - budou mít pro pacienta právě takovou důležitost, jako měl přenos. Když se přenos zhrouť, nezmizí do vzduchu; jeho intenzita nebo odpovídající množství energie se objeví na jiném místě - například v jiném vztahu nebo v jiné důležité psychologické formě.

Protože intenzita přenosu je intenzivní emoce, která je opravdu vlastnictvím pacienta. Když je přenos zrušen, všechna tato produkováná energie se vrací zpět do subjektu a on pak disponuje pokladem, jenž byl předtím v přenosu jednoduše promarněn.

Nyní bychom měli říci několik slov o etiologii přenosu. Přenos může být zcela spontánní a nevyprovokovanou reakcí, něco jako "láska na první pohled". Samozřejmě přenos by se nikdy neměl chybně považovat za lásku; nemá totiž s láskou vůbec co činit. Přenos pouze zneužívá lásku. Může se zdát, jako by přenos byla láska a nezkušený analytici dělají chybu, že jej považují za lásku a pacient dělá stejnou chybu a říká, že je zamilován do analytika. Ale není vůbec

zamilován.

Přenos může příležitostně vzniknout dokonce ještě před prvním pohledem to znamená před léčením nebo mimo ně. A když se to stane osobě, která potom nepřijde na analýzu, nemůžeme zjistit příčiny. Ale to vše tím více poukazuje na to, že to nemá vůbec co činit se skutečnou osobností analytika.

Jednou ke mně přišla dáma, kterou jsem viděl tři týdny předtím na společenské recepci. Dokonce jsem s ní ani nepromluvil, mluvil jsem pouze s jejím manželem a znal jsem ho dosti povrchně. Paní mi potom napsala o konzultaci, tak jsem ji objednal. Přišla a když byla ve dveřích 'mé ordinace, řekla "Nechci vstoupit." Odpověděl jsem "Nemusíte vstoupit; můžete samozřejmě odejít! Nemám absolutně žádný zájem na tom, abyste zde byla, nechcete-li sama přijít." Nato řekla "Ale já musím!" Odpověděl jsem "Já Vás nenutím." "Ale přinutil jste mě `jít." "Jak jsem to mohl udělat?" Myslel jsem, že je pomatená, ale ebyla vůbec pomatená, měla pouze přenos, který ji ke mně přitahoval. V mezidobí provedla určitý druh projekce a tato projekce měla pro ni tak vysokou emocionální hodnotu, že jí nemohla odolat; byla ke mně gicky přitahována, protože ta elastická struna byla pro ni příliš silná. průběhu její analýzy jsme přirozeně zjistili, jaké byly obsahy tohoto

evyprovokovaného přenosu.

Obvykle se přenos vytvoří teprve během analýzy. Velmi často je to způsobeno potížemi v navazování kontaktu, ve vytvoření emocionální harmonie mezi lékařem a pacientem - to jest to, co francouzští psychologové v dobách hypnotické a sugestivní psychoterapie nazývali "le rapport". Dobrý raport znamená, že lékař a pacient spolu dobře vycházejí, že dovedou spolu skutečně hovořit a že je mezi nimi určité množství vzájemné důvěry. V dobách hypnotherapeutů samozřejmě celý hypnotický a sugestivní účinek závisel na existenci nebo neexistenci raportu. Když je raport mezi analytikem a pacientem obtížné vytvořit kvůli osobnostním rozdílům, které brzdí terapeutický efekt, nedostatek kontaktu v analytické léčbě způsobuje, že nevědomí pacienta se snaží překlenout tuto vzdálenost vybudováním kompenzačního mostu. Protože zde není žádná společná půda, žádná možnost vytvořit nějaký druh vztahu, pokouší se zaplnit tuto mezeru vášnivý cit nebo se tuto mezeru snaží zaplnit erotická fantazie.

Stává se to často lidem, kteří obvykle odporují jiným lidem - hud proto, že mají komplex méněcennosti nebo kvůli megalomanii nebo z jiných příčin - a kteří jsou psychologicky velmi izolováni.

Potom re strachu, že by se mohli ztratit, jejich povaha způsobí divoké úsilí emoci. aby se připoutali k analytikovi. Jsou zoufalí, že on jim snad také nehude rozumět; takže se snaží příznivě naladit buď okolnosti nebo analytika nebo svůj vlastní odpor jakýmsi druhem sexuální přitažlivosti. Všechny tyto kompenzační jevy mohou být též obráceny a vztahují se právě tak na analytika. Předpokládejme například, že analytik má léčit ženu, jež ho nijak zvlášť nezajímá, ale najednou odhalí, že má o ní sexuální fantazie. Nepřeji analytikům, aby měli takové fantazie, avšak mají-li je, měli by si je pokud možno uvědomit, protože je to důležitá informace z jejich nevědomí, že jejich lidský kontakt s pacientkou není dobrý, že je tam narušení raportu. Proto analytikovo nevědomí vyrovnává nedostatek dosti dobrého lidského raportu tím, že mu vnutí fantazii, aby se překryla vzdálenost a vybudoval most. Tyto fantazie mohou být vizuální, může to být určitý cit nebo vjem - například sexuální vjem. Jsou nepochybně znamením toho, že analytikův postoj k pacientova Je špatný, že ho přeceňuje nebo podceňuje nebo mu nevěnuje náležitou pozornost. Náprava tohoto postoje může být také vyjádřena sny. Takže když se vám zdá o pacientovi, dávejte vždy pozor a snažte se postPe' hnout, zda vám sem ukazuje, kde snad děláte chybu. Pacienti jsou nesmírně vděční, když jste v

tomto ohledu čestní a pociťují to velmi, když jste nečestní nebo nedbalí.

Měl jsem jednou velmi instruktivní případ. Léčil jsem mladou asi dvaadvacetiletou nebo čtyřia dvacetiletou dívku. Měla velmi zvláštní dětství; narodila se na Jávě ve velmi dobré evropské rodině a měla domorodou chůvu~t. Jak se to stává s dětmi narozenými v koloniích, dostaly se jí exotické prostředí a ta zvláštní, v tomto případě dokonce barbarská civilizace pod kůži a touto zvláštní atmosférou byl poněkud infikován celý emocionální a instinktivní život dítěte. Tato atmosféra je něco, co si běloch na Východě sotva kdy uvědomuje; je to psychická atmosféra domorodce ve vztahu k bělochovi, atmosféra intenzivního strachu-strachu z krutosti, z bezohlednosti a obrovské a záhadné moci bělocha. Tato atmosféra nakazí děti narozené na Východě; vplíží se do nich strach a naplní je podvědomými fantaziemi o krutosti bělocha a jejich psychologie se zvláštním způsobem překroutí a jejich sexuální život dopadne často špatně. Trpí nevysvětlitelnými nočními můrami a panickými pocity a nejsou s to se přizpůsobit normálním okolnostem, když jde o problémy lásky, sňatku a podobně.

To byl případ této dívky. Dostala se beznadějně na scestí a zapletla se do velmi rizikových erotických situací a získala velmi špatnou pověst. Osvojila si

méněcenné způsoby chování; začala se malovat a pudrovat velmi nápadným způsobem, také začala nosit velké ozdoby, aby uspokojila primitivní ženu ve své krvi nebo spíše ve své kůži tak, aby se tato žena mohla připojit a pomohla jí žít. Protože nemohla a přirozeně ani nechtěla žít bez svých instinktů, musela dělat spoustu věcí, které ji přivedly velmi nízko.

Například velmi lehce podlehla špatnému vkusu; nosila strašné barvy, aby uspokojila primitivní nevědomí v ní, aby se připojilo, když chtěla zaujmout muže. Její výběr mužů byl však přirozeně také pod úroveň a tak se dostala do příšerného zmatku. Její přezdív(ka byla "velká nevěstka z Babylónu".

Všechno to bylo samozřejmě

~~) Tento případ je zevrubněji diskutován in: "The Rcalitics of Practical Psychotherapy". Sebrané spisy, angl. vyd., sv. 16,

2. vyd., dodatek. Viz též „Concerning Mandala Symbolistu".

Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 9, I, odst. 6S6-659 a obr. 7, 8 a 9,

ukazující mandaly nakreslené touto pacientkou.

Vidíte, že on byl také takový ptáček sestávající jen z hlavy a křídel. Také nebyl muž. Často zjišťujeme, že Američané jsou strašně nevědomí sami sebe. Někdy

si najednou sami sebe uvědomí a pak dostanete ty zajímavé příběhy o slušných mladých dívkách, jež se seberou a utečou s Číňany nebo s černochoy, poněvadž u Američanů ona primitivní vrstva, s jejíž akceptací máme my poněkud problémy, je pro ně nepříjemná, protože je ještě níže. Je to stejný jev jako "stát se černým" nebo "stát se domorodým" v Africe.

Nyní se tito dva lidé dostali do strašné přenosové situace a člověk by mohl říci, že jsou oba úplně blázniví, a proto žena musela utéci. Léčení bylo samozřejmě naprosto jasné. Musela si uvědomit sama sebe jako ženu a žena si nikdy sama sebe neuvědomí do té doby, dokud nedokáže akceptovat fakt, že má své city. Proto její nevědomí zařídilo báječný přenos na mě, což ona samozřejmě nepřijala a já jsem jí to ani nevnucoval. Byla právě takovým případem úplné izolace a konfrontovat ji s jejím přenosem by ji pouze bývalo přinutilo do obranné pozice, která by samozřejmě pokazila účel léčby. Proto jsem o tom nikdy nemluvil a nechal jsem jen věci běžet a klidně pracoval na snech. Sny - jak to čmi stále - nás nepřetržitě informovaly o pokroku jejího přenosu. Viděl jsem přicházet vyvrcholení a věděl jsem, že jednoho dne dojde k náhlé explozi. Samozřejmě, že bude trochu nepříjemná a velmi emocionální. jak jste možná sami zjistili z vlastní zkušenosti; předvídal jsem

velmi sentimentální situaci. Nuže s tím se musíte prostě vyrovnat; nemůžete tomu zabránit. Po šesti měsících velmi klidné a pečlivé systematické práce se již nemohla zdržet a najednou téměř vykřikla, "Ale já Vás miluji!" A pak se zhroutila, klesla na kolena a počínala si velmi zmateně.

Takový okamžik musíte prostě vydržet. Je to opravdu strašné mít 34 let a najednou zjistit, že jste lidský. Pak vám to ovšem přijde jako velké sousto, a to sousto je často nestravitelné. Kdybych jí býval před šesti měsíci řekl, že přijde chvíle, kdy bude dělat vyznání lásky, vyskočila by do stropu. Byla ve staw autoerotické izolace a vzrůstající plamen. stoupající oheň jejích emocí se nakonec propálil skrze zdi a přirozeně všechno vyústilo v jakýsi druh organické erupce. Ta událost zlepšila její stav a v té chvíli se vyřešila dokonce i přenosová situace v Americe. Pravděpodobně si myslíte, že to všechno zní pěkně chladnokrevně.

Ve

skutečnosti můžete takovou situaci zvládnout slušně pouze tehdy, když se nechováte, jako byste byli nadřazení. Musíte ten proces doprovázet a snížit své vědomí a vcítit se do situace, abyste se příliš nelišili od svého pacienta; jinak se cítí příliš trapně a bude mít potom ten nejhroznější odpor. Proto je velmi dobré mít v zásobě sentimenty, které si potom můžete dovolit využít při takové

příležitosti. Samozřejmě, že to vyžaduje určitou zkušenost a rutinu, aby se udeřilo na správnou notu. Není to vždy lehké, ale člověk musí překlenout tyto trapné chvíle tak, aby pacientovy reakce nebyly tak špatné.

Zmiňoval jsem se již o další příčině přenosu, a tou je vzájemná ~ společná nevědomost a kontaminace. Případ, o němž jsem vám právě vyprávěl, poskytuje příklad takové vzájemné nevědomosti. Kontaminace pomocí společné nevědomosti se stává pravidlem, jestliže má analytik nedostatek adaptace podobný jako pacient; jinými slovy, když je neuroGcký. Pokud je analytik neurotický, ať již je jeho neuróza dobrá nebo 'špatná, má někde otevřenou ránu, někde jsou otevřené dveře, které ^' nekontroluje a tudý se pacient dostane dovnitř a potom je analytik kontaminován. Proto je důležitým požadavkem, že by analytik toho měl o sobě vědět co nejvíce.

Vzpomínám si na případ mladé dívky, která, než přišla ke mně, byla u dvou analytiků a když ke mně přišla, měla identický sen, který měla, když byla u těch předešlých analytiků~z. Pokaždé měla na začátku >lnalýzy zvláštní sen: Přišla na celnici a chtěla přejít, ale nemohla najít celnici, kde by měla proclit, co s sebou nesla. V prvním snu hledala anici, ale nemohla k ní vůbec přijít. Z toho snu získala pocit, že nikdy bude schopna najít správný

vztah ke svému analytikovi ale protože ěla pocity méněcennosti a nedůvěřovala svému úsudku, zůstala něho a nic z toho nevzešlo. Pracovala s ním dva měsíce a potom

Potom šla k jinému analytikovi. Opět se jí zdálo, že přišla k hranici; la tmavá noc a jediná věc, kterou byla s to vidět, bylo malé, slabé °týlko. Někdo řekl, že je to světlo o celnici a ona se k ní snažila dostat. ~ cestě šla z kopce a přes údolí. Y hloubi údolí byl temný les a ona měla

n le to vlastně tentýi případ, jenž byl probírán výše na sir.

I55-156.

strach pokračovat, ale přesto jej prošla a najednou cítila, že někdo na ni v té tmě visí. Snažila se ho setrást, ale ten někdo se jí drže! ještě více a najednou zjistila, že je to její analytik. Stalo se to, že po třech měsících práce se u analytika vyvinul vůči ní silný protipřenos, což iniciální sen předvídal.

Když přišla ke mně - viděla mne předtím na jedné přednášce a rozhodla se pracovat se mnou - zdálo se jí, že přichází ke švýcar.skvm hranicím. Byl den a viděla celnici. Přešla hranice a vešla do celnice a mm stál švýcarský celník. Před ní .řla nějaká žena a on ji nechal projít: pak přišla řada

na ni. Měla s sebou jenom malou tašku a myslela si, že projde nepozorovaně. Ale celník se na ni podíval a řekl: "Co máte v té tašce?" Ona řekla: „Ach, vůbec nic ", a otevřela ji. Celník do ní strčil ruku a vytáhl něco, co se pořád zvětšovalo a zvětšovalo, až z toho byly nakonec dvě celé postele. Jejím problémem bylo, že měla odpor k manželství; byla zasnoubená a nechtěla se kvůli určitým příčinám vdát a ty postele byly manželské postele. Vytáhl jsem z ní ten komplex a přiměl ji, aby si problém uvědomila; brzy poté se vdala.

Tyto počáteční sny jsou často velmi instruktivní. Proto se vždy nového pacienta ptám, když ke mně poprvé přijde: "Věděl jste již nějaký čas, že sem přijdete? Setkal jste se se mnou již někdy? Zdálo se Vám něco nedávno, snad poslední noc?" Protože stalo-li se to, poskytuje mi svrchovaně cennou informaci o svém postoji. A udržíte-li si úzký kontakt s nevědomím, jste s to rozlousknout mnohý těžký oříšek. Přenos je vždy překážka, není to nikdy výhoda. Léčíte navzdory přenosu, ne kvůli přenosu. Jiným důvodem přenosu, zvláště jeho špatných forem je provokace ze strany analytika. Musím bohužel říci, že jsou jistí analytici, kteří pro přenos pracují, protože věří, i když nevím proč, že přenos je užitečná a dokonce nezbytná součást léčby; pacienti proto moji mít přenos. Samozřejmě, že

je to naprosto scestná myšlenka. Často jsem měl případy pacientů, kteří ke mně přišli po předchozích analýzách a kteří byli asi po čtrnácti dnech téměř zoufalí. Věci se doposud vyvíjely velmi pěkně a já jsem byl plně přesvědčen, že případ dopadne dobře a najednou mi pacienti sdělili, že nemohou pokračovat a pak přišly slzy. Zeptal jsem se, "Proč nemůžete pokračovat? Nemáte peníze nebo co se děje?" Řekli, "Ach ne, to není příčina. Nemám přenos." Řekl jsem.

"Díky bohu, že nemáte přenos! Přenos je nemoc. Mít přenos je nenor-

mální. Normální lidé nikdy nemají přenosy."

Analýza potom znovu klidně a pěkně pokračovala.

Nepotřebujeme přenos právě tak, jako nepotřebujeme projekci. Samozřejmě, že lidé je stejně mají. Mají vždy projekce, ale ne takového druhu, jaké očekávají. Přečetli si ve Freudovi o přenosu nebo byli u jiného analytika a bylo do nich napumpováno, že mají mít přenos, jinak se nikdy neuzdraví. To je naprostý nesmysl. Přenos nebo žádný přenos - to nemá co dělat s léčbou. Tyto projekce se vyskytují jen díky zvláštnímu psychologickému stavu a stejně jako jiné projekce rozpouštíme tím, že je učiníme vědomými, musí se přenos také zrušit uvědoměním. Když zde žádný přenos není, tím lépe. Získáte stejný materiál i tak.

Není to přenos, jenž umožňuje pacientovi, aby odhalil svůj materiál; všechnen materiál, který si můžete přát, dostanete ze snů. Sny přinesou vše, co je potřebné. Když pracujete pro přenos, velmi pravděpodobně jej vyprovokujete a výsledek analýzy~r bude špatný; protože přenos můžete vyvolat jen naznačováním špatných věcí, vzbuzováním očekávání, dáváním zastřených slibů, které nemáte v úmyslu dodržet, protože nejste s to. Nemůžete mít přece poměr s jedenácti tisíci pannami, a tak podvádíte lidi. Analytik nesmí být příliš přátelský, jinak se tím chytí; způsobí efekt, jenž překročí jeho možnosti. Nemůže zaplatit účet, když je mu předložen a neměl by vyvolávat něco, za co není ochoten zaplatit. I když analytik dokonce myslí, že to dělá pro dobro pacienta, je to velmi scestné a je to vždy velká chyba. Nechte lidi, kde jsou. Nezáleží na tom, zda analytika milují nebo ne. Nejsme všichni Němci, kteří chtějí být milováni, když vám prodají pár podvazků na ponožky. To je příliš sentimentální. Pacientův problém je naučit se správně, jak má žít svůj vlastní život a nepomůžete mu, když se do toho zapletete.

To jsou některé příčiny přenosu. Obecnou psychologickou příčinou ~r-ojekce je vždy aktivované nevědomí, které hledá výraz. Intenzita přenosu je ekvivalentní významnosti ro'ikovaného

obsahu. Siln' ř

P J ype

pos prudkého charakteru odpovídá ohnivému obsahu; obsahuje něco j(ůležitého, něco, co má pro pacienta vysokou hodnotu. Ale dokud je to produkováno, jeví se to tak, že analytik ztělesňuje tuto nejcennější a nejdůležitější věc. Nemůže si pomoci, že se ocitl v této nešťastné situaci, ale orosí tuto hodnotu vrátit pacientovi a analýza není skončena, dokud pacient tento poklad neintegrovat. Takže když do vás pacient projikuje

například spasitelský komplex, musíte mu vrátit přinejmenším nějakého spasitele - nechť by to znamenalo cokoliv. Ale uý tím spasitelem nejste, zcela určitě ne.

Projekce archetypické povahy znamenají pro analytika zvláštní obtíže. Každá profese s sebou nese své specifické nesnáze a nebezpečí analýzy spočívá v infikování přenosovými projekcemi, a to zvláště archetypickými obsahy. Když pacient předpokládá, že jeho analytik je splněním jeho snů, že není obyčejný lékař, ale duchovní hrdina, jakýsi spasitel, analytik samozřejmě řekne, "Jaký nesmysl! Je to chorobné. Je to hysterické přehánění." A přesto mu to zalichotí; je to přece příliš hezké. A navíc - má v sobě stejné archetypy.

Takže si začne myslet: "Pokud jsou vůbec spasitelé, je docela dobře možné, že jsem jedním z nich," a připustí to, nejdříve váhavě a potom mu to bude stále jasnější, že je opravdu nějakým mimořádným jedincem. Pomalu je uchvácen a stává se výjimečným. Je nesmírně nedůtklivý, citlivý a možná se stane otravou v lékařských společnostech. Nemůže se již bavit se svými kolegy, protože je já nevím co. Stává se velmi nepříjemným nebo se straní lidské společnosti, izoluje se a je mu čím d'ál jasnější, že je opravdu strašně důležitý chlapík s obrovským duchovním významem, snad stejný jako mahátmové v Himálaji, a je zcela pravděpodobné, že též patří k velkému bratrstvu. A potom je pro svou profesi ztracen. Máme velmi nešťastné příklady tohoto druhu. Znam řadu kolegů, kteří takto dopadli. Nebyli s to odolat neustálému náporu kolektivního nevědomí pacientů-případ za případem projikujících spasitelský komplex a náboženské očekávání a naději, že možná analytik se svým "tajným věděním" může vlastnit klíč, který Církev ztratila, a tak by jim mohl odhalit spásnou pravdu. Všechno je to velmi jemné a velmi ošidné pokušení a oni mu podlehli. Identifikují se s archetypem, objeví svou vlastní víru, a protože potřebují učedníky, kteří v ně uvěří, založí sektu. Stejný problém platí také pro zvláštní potíže

psychologů různých škol, když mají diskutovat o svých rozdílných pojetích rozumně, přátelským způsobem a pro tendenci typickou pro naše vědní odvětví uzavírat se do malých skupin a vědeckých sekt s vlastní vírou. Všechny tyto skupiny ve skutečnosti pochybují o své výlučné pravdě, a proto všichni sedí spolu a říkají tutéž věc tak dlouho, dokud jí nakonec neuvěří. Fanatismus je vždy příznakem potlačené pochybnosti. Můžete to

studovat v historii Církve. V dobách, kdy Církev začíná kolísat, stává se její vystupování fanatické nebo vznikají fanatické sekty, protože musí být uhašena skrytá pochybnost. Je-li někdo opravdu přesvědčen, je naprosto klidný a může o svém přesvědčení diskutovat jako o svém osobním hledisku bez zvláštního odporu.

Je to typické profesní riziko psychoterapeuta, že se psychicky infikuje a otráví projekcemi, jímž je vystaven. Musí se neustále střežit před inflací. Ale jeď jej nezasahuje pouze psychologicky; může dokonce narušit jeho sympatický systém. Pozoroval jsem celou řadu zcela mimořádných případů fyzické nemoci mezi psychoterapeuty, nemoci, jež nezapadala do známé lékařské symptomatologie a kterou připisují účinku tohoto neustálého náporu projekcí, od nichž analytik neodlišuje vlastní psychologii.

Zvláštní emocionální stav pacienta má nakažlivý efekt. Dalo by se skoro říci, že vzbuzuje podobné vibrace v nervovém systému analytika, a proto - jako psychiatři - mají psychoterapeuti tendenci stát se trochu podivnými. Tento problém bychom měli mít na mysli. Zcela určitě to patří k otázce přenosu.

Máme nyní hovořit o terapii přenosu~3~. Je to nesmírně složité a obřížné téma a obávám se, že vám budu říkat určité věci, které znáte právě tak dobře jako já, ale abych byl systematický, nemohu je pominout. Je zřejmé, že přenos musí být zrušen a musí se s ním zacházet stejně, jako by to analytik dělal s každou jinou projekcí. Prakticky to znamená: musíte přimět pacienta k tomu, aby rozeznal subjektivní hodnotu osobních a neosobních obsahů svého přenosu. Neboť projikuje nejen osobní materiál. Jak jste právě slyšeli, obsahy mohou být právě tak dobře neosobní, to znamená archetypické povahy.

Spasitelský komplex není určitě osobní motiv; je to celosvětové očekávání, myšlenka, kterou najdete na celém světě a v každé historické epoše. Je to archetypická představa magické osobnosti⁷⁴).

Na začátku analýzy jsou přenosové projekce nevyhnutelným opako~áním pacientových předchozích osobních zkušeností. V této fázi se budete zabývat všemi vztahy, které měl pacient

předtím. Máte-li napří

~~) K Jungovým novějším názorů na tento problém viz
The

Psychology of the Transjence. Sebrané spisy (angl,
vyd.), sv.

16.

re C. G. Jung: Two Essays. Sebrané spisy (angl. vyd.),
sv. 7,

odst. 374 a násl.

klad případ, který byl v mnoha zdravotnických
zařízeních s typickými lékaři, jaké na takových
místech najdete, bude pacient tyto zkušenosti
produkovat do analytika; takže se budete muset
nejdříve propracovat přes postavy všech těch
kolegů v přímořských lázních a sanatoriích s
enormními honoráři a nezbytným teatrálním
vystupováním a pacient zcela přirozeně
předpokládá, že jste také takový pták. Musíte se
propracovat přes celou řadu Udí, jež pacient
prožíval - lékaře, právníky, učitele na školách,
strýce, bratrance, bratry a otce. A když jste prošli
celým procesím a dostali se až do dětského
pokoje, myslíte si, že nyní jste s tím hotovi, ale
nejste. Je to, jako kdyby za otcem ještě někdo byl,
a začnete mít dokonce podezření, že je promítán
dědeček. Je to možné: nikdy jsem nevěděl, že je

do mě produkován prapradědeček, ale vím o dědečkovi, který byl do mě produkován. Když jste se d'ostali až do věku nemluvněte, takže se málem díváte z druhé strany existence, pak jste vyčerpali všechny možnosti vědomí; a jestliže přenos zde navzdory všemu vašemu úsilí neskončí, je to kvůli prtijekci neosobních obsahů. Existenci neosobních projekcí rozeznáte podle zvláštní neosobní povahy jejich obsahů; jako například spasitelský komplex nebo archaický obraz Boha. Archetypický charakter těchto obrazů vytváří "magický", to znamená přemáhající účinek. S naším racionálním vědomím nejsme s to pochopit, proč by se to mělo stát. Bůh například' je duch a duch pro nás není nic hmotného nebo dynamického. Ale když zkoumáte původní význam těchto výrazů, dostanete se k pravé podstatě základní zkušenosti a pochopíte, jak působí na primitivní psýché a podobným způsobem na primitivní psýché v nás. Duch, spiritus nebo pneuma opravdu znamená vzduch, vítr, dech; spiritus a pneuma jsou ve svém archetypickém charakteru dynamické a zpola hmotné síly; pohybují s vámi jako vítr, jsou do vás vdechovány a pak jste naduti, dochází u vás k inflaci.

Produkované archetypické postavy mohou mít právě tak dobře negativní charakter, jako obrazy čaroděje, d'ábla, démonů, atd. atd. Ani

analytikové nejsou v tomto ohledu úplně ohnivzdorní. Znam kolegy, kteří o mně produkují ty nejpodivuhodnější fantazie a věří, že jsem ve spojení s d'áblem a provozuji černou magii. A u lidí, jež nikdy předtím nepomysleli na to, že existuje taková věc jako d'ábel, se objevují v přenosu neosobních obsahů nejneuvěřitelnější postavy. Projekce obrazů rodičovského vlivu se dá odstranit obvyklými prostředky normálního argumentování a zdravého rozumu; ale vliv neosobních obrazů nemůžete zničit pouze rozumem. Nebylo by to asi správné je zničit, protože jsou úžasně důležité. Obávám se, že - abych to mohl vysvětlit - se budu muset opět vrátit k historii lidské psyché.

Není novým objevem, že archetypické obrazy jsou produkovány. Skutečně musí být produkovány, jinak by zaplavily vědomí. Problémem je pouze mít formu, která by byla adekvátní schránkou. Ve skutečnosti existuje prastará instituce, která lidem pomáhá produkovat neosobní obrazy. Velmi dobře ji znáte; všichni jste pravděpodobně tou procedurou prošli, ale naneštěstí jste byli příliš mladí, abyste poznali její význam. Touto institucí je náboženské zasvěcení a u nás je to křest. Když má být uvolněn fascinující a jedinečný vliv rodičovských obrazů, aby dítě bylo osvobozeno od své původní biologické participace s rodiči, příroda - to

znamená nevědomá příroda v člověku - vytvoří ve své nekonečné moudrosti určitý způsob iniciace - zasvěcení. Naleznete je u velmi primitivních kmenů - je to iniciace do mužství, do participace na duchovním a společenském životě kmene. V průběhu diferenciaci vědomí prošla iniciace řadou změn ve své formě, až se u nás vypracovala na křesťanskou iniciaci křtem. Při křtu jsou potřební činovníci - kmotr a kmotra. Ve švýcarském dialektu je nazýváme jménem Boha-"Giitti" a "Gotte".

"Gótti" je maskulinní forma a znamená zploditel; "Gotte" je ženská forma. Slovo "God" (angl.; něm. Gott~ nemá nic společného s "good" (dobrý, pozn. překl.~; znamená ve skutečnosti "Stvořitel", "Zploditel" (Ihe Begette~ pozn. překl.~. Křest a duchovní rodiče ve formě kmotra a kmotry vyjadřují mystérium dvojitého zrození. Víte, že všechny vyšší kasty v Indii mají čestný titul "dvakrát zrozený". Býti dvakrát zrozen bylo také faraonovo privilegium. Proto najdete velmi často v egyptských chrámech vedle hlavní místnosti "komnatu zrození", e byly jedna nebo dvě místnosti vyhrazeny pro rituál. V nich je pisováno faraonovo dvojité zrození, jak se narodí tělesně jako lidská ytost z obyčejných rodičů, ale je také zrozen z boha a porozený bohyní. Marodí se jako syn člověka a boha.

Náš křest znamená odpoutání dítěte od

pouhých přirozených rodičů a z přemáhajícího vlivu rodičovských obrazů. K tomuto účelu jsou biologičtí rodiče nahrazeni duchovními rodiči; kmotr a kmotra předsta

vují intercessio divina prostřednictvím Církve, která je viditelnou formou duchovního království. (Pozn. př.: intercedo, lat. vstoupiti mezi něco, býti mezi něčím, zakročiti; intercessio = zakročení; zprostředkování, zaručení. V katolickém ritu dokonce do manželství-kde bychom předpokládali, že nejdůležitější je, aby právě tento jedinečný muž a tato jedinečná žena byli spojeni a konfrontováni - zasahuje Církev; intercessio sacerdotis (zakročení, zprostředkování kněze, pozn. př.) zabraňuje bezprostřednímu kontaktu páru. Kněz reprezentuje Církev a Církev je vždy přítomna ve formě zpovědi, která je povinná. Tato intervence není způsobena zvláštní lstí Církve; je to spíše její velká moudrost a je to myšlenka sahající k samým počátkům křesťanství, že se neženíme a nevžíváme pouze jako muž a žena; bereme se a jsme oddáváni in Christu. Vlastním antickou vázu, kde je znázorněn sňatek z dob raného křesťanství. Muž a žena se vzájemně drží za ruku v rybě; ryba je mezi nimi a Ryba je Kristus. Tímto způsobem je pár spojen v Rybě. Jsou odděleni a spojeni Kristem; Kristus je

mezi nimi, je představitelem síly, která má oddělovat člověka od pouhých přírodních sil. Tento proces separace od přírody je prováděn v dobře známých iniciačních obřadech nebo pubertálních rituálech primitivních kmenů. Když se blíží puberta, jsou chlapci náhle odvoláni. V noci slyší hlasy duchů a řev vydávaný zvláštními nástroji (bullroarers-dřevěná prkénka uvázaná na struně, jimiž se točí rychle kolem hlavy, vydávají zvuk podobný řevu býka; pozn. překl.) a žádná žena nesmí vyjít z domu, jinak je okamžitě usmrcena. Potom jsou chlapci odvedeni do domu v lese, kde musí přestát různé kruté zkoušky. Nesmí promluvit; je jim řečeno, že jsou mrtví a pak je jim řečeno, že jsou znovzrozeni. Dostanou nová jména, aby se dokázalo, že již nejsou stejné osobnosti jako předtím a tak již nejsou dětmi svých rodičů. Iniciace může jít dokonce tak daleko, že matky již nesmí se svými syny po jejich návratu mluvit, protože mladí muži už nejsou jejich děti. U Hotentotů dříve musel chlapec tu a tam mít jeden incestní styk s matkou, aby dokázal, že už není jeho matka, ale pouze žena jako ostatní.

Náš příslušný křesťanský obřad ztratil hodně ze své důležitosti; ale když studujete symboliku křtu, vidíte stále stopy původního významu. Naše komnata zrození je křtitelnice; je to ve

skutečnosti piscěna, rybníček, v němž je člověk jako malá rybka: je symbolicky utopen a pak znovuoživen. Je vám známo, že prvotní křesťané byli skutečně ponořováni do baptistéria, které bývalo mnohem větší, než je teď; v mnohých starých kostelích byla kaple určená ke křtění budova sama o sobě a byla vždy postavena na kruhovém půdorysu. V den před velikonoce má katolická Církev zvláštní obřad pro svěcení křtitelnice, Benedictio Fontis. Obyčejná přírodní voda je zbavována všech příměsí zlých sil a přeměněna v znovuoživující a očišťující pramen života, neposkvrněné lůno božského zdroje. Potom kněz rozdělí vodu čtyřnásobným znamením kříže, třikrát na ni dýchne, třikrát do ní ponoří posvěcenou velikonoční svíci jako symbol věčného světla a současně jeho vzývání vyvolává sílu a moc Ducha svatého, aby sestoupil do křtitelnice. Z tohoto hierosgamos - posvátného sňatku mezi Duchem svatým a křestní vodou jako lůnem Církve - je člověk znovuzrozen do pravé nevinnosti nového dětství. Je z něho sňato poskvrnění hříchem a jeho přirozenost se spojí s obrazem Božím. Není již poskvrněn pouhými přírodními silami, je obnoven jako duchovní bytost.

Víme také o jiných institucích, jež vydělují člověka z přírodního stavu. Nemohu se tím zabývat příliš podrobně, ale když studujete psychologii

primitivů, zjistíte, že všechny důležité životní události jsou spojeny se složitými ceremoniemi, jejichž účelem je odpoutat člověka od předešlé fáze existence a pomoci mu přenést jeho psychickou energii do další fáze. Když se nějaká dívka vdává, musí se odpoutat od rodičovských obrazů a neměla by být připoutána k projekci otcovského obrazu do svého manžela. Proto v Babylónu existoval zvláštní obřad, jehož účelem bylo oddělit dívku od obrazu otce. Je to ritus chrámové prostituce, v němž se dívky z dobrých rodin musely oddat cizinci, jenž navštívil chrám a pravděpodobně se již nikdy nevrátí, a strávit s ním noc. Známe podobnou instituci ze středověku, totiž *ius primae noctis* - právo první noci, které měl feudální pán vůči svým nevolníkům. Nevěsta musela strávit svou svatební noc s feudálním pánem. Rituálem chrámové prostituce byl vytvořen velmi působivý obraz, jenž kolidoval s obrazem muže, kterého si mladá žena hodlala brát, takže když se v manželství vyskytly obtíže - protože i v oněch dobách se občas vyskytovaly obtíže-regrese, jenž je přirozeným výsledkem, se nevracela k obrazu otce, ale k obrazu cizince, kterého kdysi jednou potkala, milence, jenž přišel z neznámých zemí. Nepadla tedy zpět do dětství, ale

k lidské bytosti odpovídající jejímu věku a tak byla dostatečně ochráněna proti infantilní regresi.

Tento obřad ukazuje velmi krásné pozorování lidské psyché. Neboť v ženě je archetypický obraz milence ve vzdálené, cizí zemi, muže, jenž přijde přes moře, jednou se s ní setká a pak opět odejde. Znáte tento motiv z Wagnerova Bludného Holandana a z Ibsenovy Paní z námoří. V obou dramatech hrdinka čeká na cizince, který má přijít zdaleka ze zámoří, aby s ní prožil velkou lásku. Ve Wagnerově opeře se hrdinka zamiluje do jeho skutečného obrazu a zná jej dokonce dříve, než on přijde. Hrdinka Ibsenovy Paní z námoří ho již jednou předtím potkala a má neustále nutkání chodit k moři a očekávat jeho návrat. V onom babylónském obřadu je tento archetypický obraz konkrétně prožíván, aby se žena odpoutala od rodičovských obrazů, jež jsou reálnými archetypickými obrazy, a tudíž jsou nesmírně silné. Napsal jsem malou knížku o vztazích mezi já a nevědomím~s~, kde jsem popsal případ projekce obrazu otce u ženy, kterou jsem léčil a jak se tento problém potom vyvinul pomocí analýzy archetypického obrazu, jenž byl v základě tohoto otcovského přenosu.

První fáze léčení přenosu nezahrnuje jen to, že pacient pozná, že se dosud dívá na svět z

hlediska jeslí, školní třídy a podobně, tedy projekcí a očekáváním všech pozitivních a negativních autoritativních postav své osobní zkušenosti; toto poznání se zabývá pouze objektivní stránkou. Aby se vytvořil skutečně zralý postoj, musí vidět subjektivní hodnotu všech těchto obrazů, jež se zdají mu působit obtíže. Musí je integrovat do své vlastní psychologie; musí zjistit, jakým způsobem jsou součástí jeho samého; jak například připisuje nějakému objektu pozitivní hodnotu, když ve skutečnosti je to on sám, kdo by mohl a měl tuto hodnotu rozvíjet. A stejným způsobem: když projikuje negativní kvality a proto nenávidí a zavrhuje objekt, musí odhalit, že projikuje svou vlastní inferiorní stránku, svůj stín, protože raději chce mít optimistický a jednostranný obraz sebe sama. Freud, jak víte, se zabývá pouze objektivní stránkou. Ale nemůžete pomoci pacientovi opravdu asimilovat obsahy jeho neurózy tím, že mu trpíte dětinský nedostatek odpovědnosti nebo tím, že rezignujete před slepým osudem, jehož je obětí. Jeho neuróza pro

~s) Two Essays, odst. 206.

něj znamená, že se má stát celistvou, úplnou osobností, a to zahrnuje poznání a uznání celé své bytosti a zodpovědnost za celou svou bytost, za své dobré i špatné stránky, své superiorní stejně jako své inferiorní funkce.

Předpokládejme tedy, že projekce osobních obrazů byla probrána a dostatečně vyřešena, ale je zde stále přenos, který jednoduše nemůžete rozpustit. Potom přicházíme k druhé fázi terapie přenosu. Tou je rozlišení osobních a neosobních obsahů. Osobní projekce, jak jsme viděli, musí být rozpuštěny; a mohou být rozpuštěny pomocí vědomého rozpoznání, uvědomění. Ale neosobní projekce nemohou být zničeny, poněvadž patří k strukturálním prvkům psyché. Nejsou to pozůstatky minulosti, z kterých se má vyrůst jsou to naopak účelné a kompenzatorní, vyrovnávací funkce, které jsou svrchovaně významné. Jsou důležitou ochranou proti situacím, v nichž by člověk mohl ztratit hlavu. V jakékoli panické situaci-at' již vnější nebo vnitřní-archetypy zasahují a umožňují člověku reagovat instinktivně adaptivním způsobem, jako kdyby tu situaci již odjakživa znal: reaguje způsobem, jakým lidstvo vždy reagovalo. Proto je tento mechanismus životně důležitý.

Rozumí se samo sebou, že projekce těchto neosobních obrazů do analytika musí být staženy zpět. Ale vy pouze rozpouštíte akt projekce a neměli byste a ani skutečně nemůžete rozpustiti její obsahy. Samozřejmě, že ani pacient nemůže asimilovat neosobní obsahy do své osobní psychologie. Skutečnost, že jsou to neosobní

obsahy, je právě důvodem pro jejich projekci; člověk cítí, že nepatří do jeho subjektivní psýché, musí být umístěny někde mimo jeho já a pro nedostatek vhodné formy jsou umístěny do lidského subjektu jako jejich schránky. Proto musíte být nesmírně opatrní při zacházení s neosobními projekcemi. Bylo by například velkou chybou říci pacientovi: "Vidíte, promítáte do mně noduše obraz Spasitele. Jaký je to nesmysl očekávat spasitele a činit ě zodpovědným." Setkáte-li se s takovým očekáváním, berte je vážně; ení to v žádném případě nesmysl. Celý svět má očekávání spasitele; jdete je všude. Podívejte se například na Itálii nebo na Německo. Anglii nemáte v současnosti spasitele a ve Švýcarsku nemáme žádné; ale nevěřím, že bychom se tak značně lišili od zbytku Evropy. Naše ptuace je poněkud jiná než situace Italů a Němců; jsou možná trochu 'néně vyvážení; ale i my bychom potřebovali jen málo. V těchto zemích

máte spasitelský komplex jako masovou psychologii. Spasitelský komplex je archetypický obraz kolektivního nevědomí a to se zcela přirozeně aktivuje v epoše tak plné problémů a desorientace, jako je naše. V těchto kolektivních událostech pouze vidíme jako přes zvětšovací

sklo, co se může také stát uvnitř jedince. Právě v takovém okamžiku paniky se kompenzační psychické prvky uvádějí do činnosti. Není to vůbec abnormální jev. Je to pro nás možná zvláštní, že by měly být vyjádřeny politickou formou. Ale kolektivní nevědomí je velmi iracionální a naše racionální vědomí mu nemůže diktovat, jak by se mělo projevovat. Je-li ponecháno úplně samo sobě, může být samozřejmě jako aktivace velmi destruktivní; může to být například psychóza. Proto byl vztah člověka ke kolektivnímu nevědomí vždy regulován; existuje charakteristická forma, kterou jsou vyjadřovány archetypické obrazy. Neboť kolektivní nevědomí je funkce, jež je neustále v činnosti a člověk s ní musí udržovat spojení. Jeho psychické a duchovní zdraví je závislé na spolupráci neosobních obrazů. Proto měl člověk vždy svá náboženství.

Co jsou náboženství? Náboženství jsou psychoterapeutické systémy. Co děláme my, psychoterapeuti? Pokoušíme se vyléčit utrpení lidské psýché, lidského ducha nebo lidské duše a náboženství se zabývají stejným problémem. Protože náš Pán sám je léčitel, je lékař; léčí nemocné a zabývá se souženími duše; a to je přesně to, co nazýváme psychoterapií. Není to hra se slovy, nazýváme-li náboženství psychoterapeutickým systémem. Je to

nejpropracovanější systém a je za ním velká praktická pravda. Mám pěkně rozsáhlou klientelu sahající přes několik kontinentů a tam, kde žiji, jsme prakticky obklopeni katolíky, ale během posledních třiceti let jsem neměl mezi svými pacienty více než asi šest praktikujících katolíků. Naprostá většina byli protestanté a židé. Jednou jsem rozeslal dotazník lidem, které jsem neznal s otázkou "Kdybyste měl psychologické potíže, co byste udělal? Šel byste k lékaři nebo byste šel za knězem či za farářem?" Nepamatuji si již přesná čísla, ale pamatuji si, že asi 20 % protestantů řeklo, že by šli za knězem. Zbytek byl velmi rozhodně proti knězi a pro lékaře a nejdůrazněji proti byli děti a příbuzní kněží. Odpověděl také jeden Číňan a vyjádřil to velmi hezky. Poznamenal, "Pokud jsem mladý, půjdu k lékaři a jsem-li starý, půjdu za filozofem." Ale asi 58 nebo 60 % katolíků odpovědělo, že by šli určitě za farářem. To dokazuje, že katolická církev, zejména se svým přísným systémem zpovědi a svým usměrňováním svědomí je terapeutická instituce. Měl jsem několik pacientů, kteří po mé analýze vstoupili do katolické církve, stejně jako jsem měl některé pacienty, kteří teď chodí do tzv. Hnutí oxfordské skupiny - s mým požehnáním! Myslím si, že je naprosto správné používat těchto terapeutických institucí, které nám dala historie a

přál bych si, abych byl dosud ještě středověkým člověkem, jenž by se mohl připojit k takovému vyznání. Naneštěstí to vyžaduje poněkud středověkou psychologii a já nejsem dostatečně středověký. Ale z toho vidíte, že беру vážně archetypické obrazy a vhodnou formu pro jejich projekce, protože kolektivní nevědomí je skutečně závažný faktor lidské psýché.

Všechny ony osobní věci - jako incestní sklony a jiné dětinské projevy - jsou pouhý povrch; to, co nevědomí ve skutečnosti obsahuje, jsou velké kolektivní události doby. V kolektivním nevědomí jedince se připravuje historie; a když jsou archetypy aktivovány v řadě jedinců a dostanou se na povrch, ocitáme se uprostřed historie, jako jsme v ní v současnosti. Archetypický obraz, který tato chvíle vyžaduje, vstoupí do života a všichni jsou jím strženi. To je to, co vidíme d'nes. Viděl jsem to přicházet; v roce 1918 jsem řekl, že plavá bestie" se převrací ve svém spánku a že se v Německu něco stane~b~. Žádný psycholog tehdy vůbec nechápal, co jsem tím myslel, protože lidi jednoduše vůbec nenapadne, že naše osobní psychologie je jen tenká kůže, jen vlnka na oceáně kolektivní psychologie. Mocný faktor, faktor, jenž mění celý náš život, který mění povrch nám známého světa, jenž dělá historii je kolektivní psychologie a tato kolektivní psychologie se řídí

zákony zcela odlišnými od zákonů našeho vědomí. Archetypy jsou velké rozhodující síly, ony způsobují skutečné události, a ne naše osobní úvahy a praktický intelekt. Před světovou válkou říkali všichni inteligentní lidé: "Nebudeme mít už žádnou válku, jsme příliš rozumní na to, aby se to mohlo stát a náš obchod a finance jsou mezinárodně propojeny tak, že válka absolutně nepřichází v úvahu." A potom jsme vyvolali a předvedli tu nejhroznější válku, jaká vůbec existovala. A nyní lidé začínají opět

r~ C. G. Jung: The Role of the Unconscious. Sebrané spisy
(angl. vyd.), sv. 10, odst t z

mluvit ty pošetilé řeči o rozumu a mírových plánech a podobných věcech: dělají se slepými tím, že lpí na dětinském optimismu - a jen se podívejte na skutečnost! Archetypické obrazy docela určitě rozhodují o osudu člověka.

Rozhoduje nevědomá psychologie člověka, a ne to, co si myslíme a mluvíme v mozkové komůrce nahoře v podkrovní světničce.

Kdo by si byl v roce 1900 pomyslel, že o 30 let později se budou v Německu dít takové věci, jaké se tam dnes dějí? Uvěřili byste, že celý národ vysoce inteligentních a kultivovaných lidí může být

uchvácen fascinující silou archetypu? Viděl jsem to přicházet a dovedu to pochopit, protože znám sílu kolektivního nevědomí. Ale na povrchu to vypadá jednoduše neuvěřitelně. Dokonce i moji osobní přátelé jsou fascinováni a když jsem v Německu, věřím tomu sám, chápu to všechno a vím, že to musí být tak, jak to je. Nedá se tomu odolat. Jde vám to pod pás, a ne do vaší mysli, váš mozek je prostě nanic, je zachvácen váš sympatický systém. Je to síla, která fascinuje lidi zevnitř, je to kolektivní nevědomí, jež je aktivováno, je to oživený archetyp, jenž je společný všem. A poněvadž je to archetyp, má historické aspekty a bez znalosti historie~~) nemůžeme události pochopit. Je to německá historie, jež je dnes prožívána, stejně jako fašismus je živoucí italská historie. Nemůžeme se vůči tomu chovat jako děti tím, že máme intelektuální rozumné myšlenky a říkáme: to by nemělo být: To je právě d'ětinské. Toto je skutečná historie, to je to, co se skutečně děje s člověkem, co se vždy dělo a je to mnohem důležitější než naše malé osobní strasti a naše osobní přesvědčení. Znam velmi vzdělané Němce, kteří byli stejné rozumní, jako si myslím, že jsem já nebo jak si myslíte, že jste vy. Ale převalila se přes ně vlna a úplně odplavila jejich rozum a když s nimi mluvíte, musíte připustit, že s tím nemohli nic

dělat. Uchvátil je nepochopitelný osud a nemůžete říci, zda je správný nebo špatný. Nemá to co činit s rozumným úsudkem, je to prostě historie. A když se přenos vašeho pacienta dotkne archetypů, dotýkáte se miny, která může explodovat, tak jak ji vidíme explodovat kolektivně. Tyto neosobní obrazy obsahují obrovskou dynamickou sílu.

Bernard Shaw říká v Člooečku a nadčlověku (Man and Superman): "Toto stvoření Člověk, jež je ve svých vlastních sobec

") C. G. Jung: Wotan, Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 10.

kých záležitostech zbabělec až do morku kostí, bude pro myšlenku bojovat jako hrdina~s)."

Samozřejmě, že nebudeme nazývat fašismus nebo hitlerismus ideami. Jsou to archetypy, takže bychom řekli: Dejte lidem archetyp a celý dav se pohne jako jeden muž, nikdo mu neodolá. Protože archetypické obrazy mají tuto obrovskou dynamickou sílu, nemůžete je "odargumentovat".

Proto jediná věc, jež se dá dělat ve třen fázi terapie přenosu, je odlišit osobní vztah k analytikovi od neosobních ~nlctorů. Je naprosto pochopitelné, že když jste pro pacienta pečlivě a čestně pracovali, má vás rád a protože jste na něm udělali kus slušné práce, máte ho rádi, ať už je to muž nebo žena. To je zcela samozřejmé. Bylo by svrchovaně nepřírozené a neurotické,

kdyby pacient osobně alespoň trochu neuznal, co jste pro něho udělali. Osobní lidská reakce na vás je normální a rozumná, proto ji nechte být, zaslouží si, aby žila; není to již přenos. Ale takový postoj k analytikovi v lidské a slušné formě je možný jen tehdy, když není narušen nepoznanými neosobními hodnotami. To znamená, že na druhé straně zde musí být plné poznání významnosti archetypických obrazů, z nichž řada má náboženský charakter. Nezáleží na tom, zda se domníváte, má-li nacistická bouře v Německu náboženskou hodnotu či ne. Má. Nezáleží na tom, jestli si myslíte, že Duce je náboženská postava nebo ne, protože je náboženská postava. V tyto dny můžete dokonce číst potvrzení v novinách, kde citují verš o římském cízarovi: Ecce deus, deus ille, Menalca.~9). Fašismus je latinskou formou náboženství a jeho náboženský charakter vysvětluje, proč je celá věc tak úžasně uchvacující.

Důsledkem uznání důležitosti neosobních hodnot může být, že váš pacient vstoupí do nějaké církve nebo k nějakému náboženskému vyznání či k něčemu takovému. Jestliže není schopen pojmout svou zkušenost kolektivního nevědomí v rámci dané náboženské formy, pak začínají potíže. Potom nemají neosobní faktory žádnou nádobu a pacient spadne zpět do přenosu a

archetypické obrazy zkazí lidský vztah k analytikovi. Potom analytik je spasitel nebo běda mu, není-li jím, když by

'e) Jednaní IIL, v řeči Dona Juana, nakl. Penguin, 1952, s. 149.

'o) Srov. Vergilius, V ekloga, 64: "ipsa sonant arbusta: "deus. deus ille, Menalca!" " volné přeloženo: "on je bůh, bůh Menalkas!".

měl být! Protože analytik je pouze lidská bytost; nemůže být ani spasitel ani nějaký jiný archetypický obraz, jenž je aktivován v pacientově nevědomí.

Ke zvládnutí tohoto nesmírně složitého a důležitého problému jsem vypracoval zvláštní techniku na vrácení těchto produkovaných neosobních hodnot zpět jedinci. Je to poněkud složitá technika a včera večer jsem vám právě chtěl něco z ní ukázat v souvislosti s oním snem. Nebol říká-li nevědomí, že pod křesťanským chrámem je tajná místnost se zlatou nádobou a zlatou dýkou, nelže. Nevědomí je příroda a příroda nikdy nelže. Zlato tam je, poklad a velká hodnota tam jsou.

Kdybych měl příležitost, pokračoval bych a pověděl vám něco o tom pokladě a o prostředcích,

jak jej ochránit. A pak byste viděli zdůvodnění té metody, která umožňuje jedinci být ve spojení se svými neosobními obrazy. V této situaci na to mohu pouze upozornit a odkázat vás na své knihy, kde je další materiálso~.

Tuto čtvrtou fázi terapie přenosu nazývám objektivace neosobních obrazů. Je to podstatná část procesu individuace¹). Jejím cílem je oddělit vědomí od objektu tak, že jedinec již nevkládá záruku svého štěstí nebo dokonce svého života do faktorů, jež jsou mimo něj - ať jsou to osoby, myšlenky nebo okolnosti - ale dospívá k poznání, že vše záleží na tom, zda má poklad nebo ne.

Dosáhne-li se vlastnictví toho zlata, je centrum přitažlivosti v jedinci a není již v nějakém objektu, na němž je závislý. Dosáhnout takového stavu odpoutání je cílem východních praktik a je to také cílem všech učení Církve. V různých náboženstvích je poklad produkován do svatých postav, ale tato hypostáze není již pro moderní osvícenou mysl možná. Velmi mnoho jedinců není již s to vyjádřit své neosobní hodnoty v historických symbolech.

Jsou proto postaveni před nutnost nalézt individuální metodu, kterou by neosobní obrazy dostaly formu. Neboť tyto obrazy musí získat formu, musí žít svůj charakteristický život, jinak je jedinec oddělen od

Viz zejména komentář k Tajemství zlatého květu (The Secret of the Golden Flower). Sebrané spisy (angl. vyd.), sv. 13 a The Aims of Psychotherapy. Sebrané spisy, sv. 16. e~) Viz C. G. Jung:

Psychological Types, definice 29 a Two Essays, odst. -FE a násl,

též A Study in the Process of Individuation, Sebrané spisy, sv. 9, I.

nákladní funkce psýché a pak je neurotický, je dezorientován a v konfliktu sám se sebou. Ale je-li schopen objektivizovat neosobní obrazy a najít k nim vztah, je ve spojení s onou vitální psychologickou funkcí, o kterou se od úsvitu vědomí staralo náboženství.

Není možné, abych se tímto problémem zabýval detailně, a to nejen proto, že čas mé přednášky uplynul, ale i proto, že v rámci vědeckých koncepcí není zdaleka možné náležitě vhodně vyjádřit živoucí psychickou zkušenost.

Vše, co můžeme racionálně říci o tomto stavu odpoutá se, je, že jej vymezíme jako určitý druh centra uvnitř psýché jedince, ale ne uvnitř já. Je to ne-já centrum. Obávám se, že bych vám musel poskytnout dlouhé pojednání ze srovnávacího náboženství, abych vám plně vysvětlil, co myslím ne-já centrem. Tak se mohu pouze zmínit o

existenci tohoto problému. Je to skutečně základní problém velkého množství jedinců, kteří přicházejí k analýze, a proto se musí psychoterapeut snažit nalézt metodu, kterou jim ho může pomoci vyřešit. Jestliže použijeme takovou metodu, zvedneme pochodeň, kterou opustili naši staří kolegové v 17. století, když ji odložili, aby se z nich stali chemici. Do té míry, jak se my psychologové uvolňujeme od chemických a materiálních koncepcí psýché, přebíráme opět onu pochodeň a pokračujeme v procesu, jenž začal na Západě ve dvanáctém století - neboť alchymie byla dílem lékařů, kteří se zabývali duší.

Diskuse

Otázka: Mohl

bych položil profesoru Jungovi velmi elementární otázku: mohl byste nám podat definici neurózy?

Profesor Jung:

Neuróza je disociace osobnosti způsobená existencí komplexů. Mít komplexy je samo o sobě normální; jestliže jsou však komplexy inkom

°Z) Srov. Psychology and Alrhemy, odst. 44, 126, 129, 135 a
násl.

patibilní, pak ta část osobnosti, která je příliš protikladná vůči vědomé části, se odštěpí. Jestliže

odštěpení zasáhne organickou strukturu, disociace je psychózou - schizofrenním stavem, jak naznačuje výraz. Každý komplex pak žije svou vlastní existencí a není již osobností, která je spojuje dohromady.

Protože odštěpené komplexy jsou nevědomé, nalézají pouze nepřímé způsoby vyjádření, to jest skrze neurotické symptomy. Namísto toho, aby člověk trpěl psychologickým konfliktem, trpí neurózou. Jakákoli inkompatibilita charakteru může způsobit disociaci a příliš velké rozštěpení například mezi myslící a citovou funkcí je již lehká neuróza. Když se v dané věci zcela neshodujete sám se sebou, blížíte se neurotickému stavu.

Představa psychické disociace je nejobecnější a nejopatrnější způsob, jakým mohu definovat neurózu. Samozřejmě, že nepokrývá symptomatologii a fenomenologii neurózy; je to jen nejobecnější psychologická formulace, jakou jsem schopen poskytnout.

Dr. Henry V. Dicks:

Myslím, že můžeme tedy předpokládat, profesore Jungu, že považujete vypuknutí neurózy za jakýsi pokus o autoterapii, za jakýsi pokus kompenzací pomocí vystoupení inferiorní funkce?

Profesor Jung:

Zcela správně.

Dr. Dicks:

Mám tomu tedy rozumět tak, že vypuknutí neurotického onemocnění je z hlediska lidského vývoje něčím prospěšným?

Profesor Jung:

Dr. H. G. Baynes:

Řekl jste, že přenos nemá v analýze žádnou praktickou hodnotu. Není možné mu dát teleologickou hodnotu?

Profesor Jung:

Neřekl jsem to tolika slovy, ale teleologická hodnota přenosu se stává zřejmou z analýzy jeho archetypických obsahů. Jeho účelová hodnota se jeví také v tom, co jsem řekl o přenosu jako o funkci kompenzace za nedostatek raportu mezi analytikem a pacientem - přinejmenším jestliže člověk předpokládá, že je to pro lidské bytosti normální, aby byly navzájem en rapport.

Samozřejmě, že bych si dovedl představit, že nějaký introvertovaný filozof si spíše myslí, že lidé nemají žádné kontakty. Například Schopenhauer říká, že lidský egoismus je tak obrovský, že člověk je schopen zabít svého bratra proto, aby si natřel své boty bratrovým tukem.

Je tomu tak a jsem rád, že jste tuto myšlenku nadhodil. Je to skutečné můj názor. Nejsem vůbec pesimista, co se týče neuróz. V mnohých případech musíme říci, "Chvála bohu, že se dokázal rozhodnout být neurotickým." Neuróza je

skutečně jakýmsi pokusem o autoterapii, právě tak jako každá somatická nemoc je zčásti jakýmsi pokusem o sebevyléčení. Nemůžeme již chápat nemoc jako nějaké ens per e~e (bytost o sobě), jako něco odděleného, jak se to předpokládalo ještě donedávna. Moderní medicína - například interní lékařství - pojímá Nemoc jako systém, který se skládá ze škodlivého faktoru a léčivého ;,faktoru. Je to přesně totéž jako u neurózy. Je to pokus seberegulujícího ychického systému o znovobnovení rovnováhy a neliší se od funkce ~ů - jenomže je poněkud silnější a drastičtější.

Dr. J. A. Hadfield:

Mohl by nám profesor Jung poskytnout stručný přehled techniky aktivní imaginace?

Profesor Jung:

O tomto tématu jsem vám dnes opravdu chtěl povídat v souvislosti s analýzou toledského snu, takže jsem velmi rád, že se ho mohu chopit, Jistě si představíte, že vám nebudu moci předložit žádný empirický materiál, ale snad se mi podaří poskytnout vám jakousi představu o této metodě. Myslím, že nejlépe bude, když vám řeknu o případu, kde bylo velmi obtížné naučit pacienta tuto metodu.

Léčil jsem jednoho mladého umělce, který měl obrovské potíže s pochopením toho, co jsem myslel

aktivní imaginací. Vyzkoušel všechno možné, ale nemohl na to přijít. Potíž s ním byla v tom, že nedovedl myslet. Hudebníci, malíři a umělci všech druhů často nedovedou vůbec myslet, protože nikdy úmyslně nepoužívají svůj mozek. Mozek tohoto muže pracoval rovněž vždy sám o sobě; měl své umělecké imaginace a on ho nedovedl použít psychologicky, takže nemohl pochopit. Poskytl jsem mu spoustu možností, aby to zkusil a on vyzkoušel všechny možné kousky. Nemohu vám vyprávět, co všechno dělal, ale řeknu vám, jak se mu nakonec podařilo použít psychologicky své imaginace.

Žiji mimo město a aby se ke mně dostal, musel jezdit vlakem. Vlak vyjíždí z malého nádraží a na stěně toho nádraží byl plakát. Pokaždé, když čekal na vlak, díval se na ten plakát. Plakát byl reklama na Mürren v Bernských Alpách, barvitý obrázek vodopádů se zelenou loukou a kopcem uprostřed a na tom kopci bylo několik krav. Tak tam seděl a zíral na plakát a přemýšlel o tom, že nemůže přijít na to" co jsem myslel aktivní imaginací. A jednoho dne si pomyslel, "Možná bych mohl začít fantazií o tomto plakátě. Mohl bych si například představovat, že jsem sám na plakátě, že krajina je skutečná a já bych mohl vyjít nahoru na kopec mezi krávy a potom se podívat dolů na druhou stranu a pak třeba uvidím, co je za tím kopcem."

Šel schválně kvůli tomu na nádraží a

představoval si, že je v tom plakátě. Viděl louku a cestu a šel nahoru do kopce mezi krávy a potom vystoupil na vrcholek a díval se dolů a tam byla zase louka. svažovala se dolů a pod ní byl jakýsi živý plot se schůdky přes plut. A tak sešel dolů a schůdky přes plot a tam byla malá stezka, která ~ vinula údolím a kolem skály, a když tu skálu obešel, byla tam kaplička s pootevřenými dveřmi. Pomyslel si, že by rád vešel. a tak vrazil do d~r' e vstoupil a tam na oltáři ozdobeném pěknými květy stála dřevěná socha Matky Boží. Podíval se na její tvář a v tom okamžiku zmizelo za oltářem něco se špičatýma ušima. Pomyslel si, "Oh, vždyť je to celé nesmysl," a celá fantazie ihned zmizela. S'el pryč a řekl si, "Zase jsem nepochopil, co je to aktivní imaginace." p pak najednou ho napadla myšlenka, "Hm, snad to tam skutečně bylo; možná, že ta věc za Matkou Boží, ta věc se špičatýma ušima, která zmizela jako blesk, se doopravdy stala." Proto si řekl, "Zkusím to všechno znovu jako na zkoušku." A tak si představil, že je zpátky na nádraží, dívá se na plakát a znovu se mu zdálo, že jde do kopce. A když přišel k vrcholu kopce, byl zvědavý, co uvidí na druhé straně. A byl tam živý plot a přes plot schůdky a kopec svažující se dolů. Řekl si, "Nuže, zatím je to dobré. Věci se zřejmě od té doby nezměnily." A obešel skálu a byla tam kaplička. Řekl, "Tady je kaplička, není to aspoň iluze. Je to všechno zcela v

pořádku." Dveře byly otevřené a on byl zcela spokojen. Chvilku váhal a potom řekl, "Ted', když poodstrčím ty dveře a uvidím Madonu na oltáři, pak by ta věc se špičatýma ušima měla skočit dolů za Madonu a když neskočí, potom je to celé nesmysl!" A tak dveře poodstrčil a podíval se - všechno tam bylo a ta věc skočila dolů tak jako předtím a on byl pak přesvědčen. Od té doby měl klíč a věděl, že se může spolehnout na svou imaginaci a tak se naučil ji užívat.

Není čas na to, abych vám vyprávěl o vývoji jeho obrazů ani o tom, jak ostatní pacienti dospěli k této metodě. Protože se k tomu každý dostává samozřejmě svým vlastním způsobem. Mohu se jen zmínit, že to může být také sen nebo impresie hypnagogického charakteru, odkud může začít aktivní imaginace. Dávám raději přednost výrazu "imaginace" před "fantazií", protože je mezi těmi dvěma rozdíl, který měli na mysli staří lékaři, když říkali, že "opus nostrum", naše dílo by se mělo dělat "per veram imaginationem et non phantastica" - tedy pomocí opravdové imaginace a ne fantastické.s3) Jinými slovy, když si uvědomíte správný význam této definice, fantazie je pouhý nesmysl - fantazma - pomíjivý dojem; ale imaginace je aktivní, smysluplný výtvar. A to je přesně rozlišení, kterého používám také já.

"" Srov. Tamtěř, odst. 360.

rantazte Je vtc:e neoo mene vas masem vynaez
a zustava na povrchu osobních věcí a vědomých
očekávání. Ale aktivní imaginace, jak označuje
termín, znamená, že obrazy mají svůj vlastní život a
že symbolické události se vyvíjejí podle své vlastní
logiky - samozřejmě jen tehdy, jestliže váš vědomý
rozum nezasahuje. Začínáte soustředěním na nějaký
počáteční bod. Uvedu příklad ze své vlastní
zkušenosti. Když jsem byl malý chlapec, měl jsem
jednu staropanenskou tetu, která žila v hezkém
staromódním domě. Byl plný krásných barevných
rytin. Mezi nimi byl i obraz mého dědečka z matčiny
strany. Byl jakýmsi druhem biskupa a byl zobrazen,
jak vychází ze svého domu a stojí na malé terase. Z
terasy vedly schody se zábradlím dolů na chodník
vedoucí ke katedrále. Měl na sobě všechny insignie a
stál tam nahoře na terase. Každou neděli dopoledne
jsem směl navštívit svou tetu a tehdy jsem si klekl na
židli a díval se na ten obraz, dokud dědeček
nesestoupil po schodech. A moje teta pokaždé
říkala, "Ale miláčku, vždyť on nechodí, on tam stále
stojí." Ale já jsem věděl, že jsem ho viděl scházet
dolů.

Vidíte, jak se může stát, že se obraz začne hýbat.
A stejným způsobem, když se soustředíte na vnitřní
obraz, začne se pohybovat, obraz se začne

obohacovat detaily, hýbe se a rozvíjí. Pokaždé mu přirozeně nedůvěřujete a jste toho mínění, že jste si to jen vymysleli, že je to jen váš vlastní výmysl. Musíte ale tyto pochybnosti překonat, protože to není pravda. S naší vědomou psýché dovedeme vyprodukovat skutečně jen velmi málo. Jsme ustavičně závislí na věcech, které doslova spadnou do našeho vědomí; proto jim v němčině říkáme Einfälle ~nápadyj. Kdyby se například mému nevědomí zlíbilo nedávat mi myšlenky, nemohl bych pokračovat ve své přednášce, protože bych nebyl s to vymyslet další krok. Všichni znáte tu zkušenost, kdy chcete říct jméno nebo slovo, které dobře znáte a jednoduše si ho nemůžete vybavit; ale o něco později vám samo vytane v paměti. Jsme zcela závislí na dobrotivé spolupráci našeho nevědomí. Když nespolupracuje, jsme úplně ztraceni. Proto jsem přesvědčen, že pomocí vědomé vynalézavosti toho nemůžeme mnoho docílit; přecedujeme sílu úmyslu a vůle. A tak když se soustředíme na vnitřní obraz a když jsme natolik opatrní, abychom nepřerušili tok událostí, vyprodukuje naše nevědomí sled obrazů, ktere tvoří úplný příběh.

Vyzkoušel jsem tuto metodu s mnoha pacienty po mnoho let a vla·t

ním velkou sbírku takových "děl". Je to nesmírně zajímavé pozorovat tento proces. Samozřejmě, že nepoužívám aktivní imaginace jako panacea -

všeléku; musí existovat jednoznačná indikace pro to, že tato metoda je pro jedince vhodná a existuje množství pacientů, u nichž by bylo nevhodné tuto metodu jim vnucovat. Ale v pozdějších stadiích analýzy nahrazuje často objektivizace obrazů sny. Obrazy anticipují sny a tak se snový materiál postupně ztrácí. Nevědomí se snižuje potud, pokud se k němu vztahuje vědomá psýché. Potom dostanete všechn materiál v tvořivé formě a to má velké výhody před snovým materiálem. Urychluje to proces zrání, protože analýza je procesem zrychleného zrání. Tato definice není mým vlastním vynálezem, termín vymyslel starý profesor Stanley Hall.

Protože aktivní imaginací je všechn materiál tvořen ve vědomém stavu psýché, je tento materiál mnohem ucelenější než sny se svým neurčitým jazykem. A obsahuje toho mnohem více než sny; jsou v něm například citové hodnoty a je možno ho cítěním posuzovat. Velmi často sami pacienti cítí, že určitý materiál obsahuje tendenci k viditelnosti. Řeknou například, "Ten sen byl tak působivý, kdybych jen uměl malovat, pokusil bych se vyjádřit jeho atmosféru." Nebo cítí, že určitá myšlenka by neměla být vyjádřena racionálně ale v symbolech. Nebo jsou uchváćeni nějakou emocí, která - kdyby se jí dala forma - dala by se vysvětlit atd. A tak začínají kreslit, malovat nebo ztvárňovat plasticky své obrazy

a ženy někdy tkají. Měl jsem dokonce jednu nebo dvě ženy, které tančily své nevědomé postavy. Samozřejmě, že se to dá vyjádřit také psaním. Mam spoustu dlouhých sérií takových obrazů. Poskytují obrovské množství archetypického materiálu. Právě teď k některým z nich vypracovávám historické paralely. Srovnávám je s obrazovým materiálem vytvořeným v podobných pokusech v minulých stoletích, zvláště v raném středověku. Určité prvky symboliky sahají až do Egypta. Na Východě naléáme řadu zajímavých paralel k našemu nevědomému materiálu, dokonce i co se týče nejmenších detailů. Tato srovnávací práce nám poskytuje nejcennější vhled do struktury nevědomí. Potřebné paralely musíte poskytnout také pacientům, samozřejmě ne takovým složitým způsobem, jako kdyhyste je předkládali ve vědecké studii. ale v té míře, jak kaidý jedinec potřebyc_ ahy porozuměl ym urcheU pic

kým obrazům. Protože může pochopit jejich skutečný význam jen tehdy, když nejsou jen podivnou subjektivní zkušeností bez jakýchkoli vnějších souvislostí, ale typickým, stále se objevujícím vyjádřením objektivních faktů a procesů lidské psýché. Objektivizací svých neosobních obrazů a pochopením jejich inherentních myšlenek je pacient

schopen zpracovat všechny hodnoty svého archetypického materiálu. Potom se skutečně může vidět a nevědomí se mu stane srozumitelným. Navíc má na něho tato práce určitý účinek. Cokoli do ní vložil, pracuje zpětně na něm a vytváří změnu postoje, kterou jsem se pokusil definovat, když jsem se zmiňoval o ne-já centru w angl.: the non ego-centre; v něm. Nicht-Ich-Zentrum, pozn. překl.). Uvedu vám zajímavý příklad. Měl jsem případ, muže z univerzity, velmi jednostranného intelektuála. Jeho nevědomí se zneklidnilo a zaktivizovalo; a tak se produkovalo do jiných lidí, kteří se jevíli jako nepřátelé tohoto muže a on se cítil strašně osamělý, protože každý se zdál být proti němu. Tak začal pít. aby zapomněl na své starosti, ale stal se velmi podrážděným a v těchto náladách začínal hádky s jinými lidmi. Několikrát měl velmi nepříjemná střetnutí a jednou byl vyhozen z restaurace a dostal výprask. Podobných incidentů byla řada. Potom se-však staly věci opravdu příliš nesnesitelné, a tak přišel ke mně, aby se zeptal na radu, co má dělat. V tomto rozhovoru jsem o něm získal velmi zřetelný dojem: viděl jsem, že je přímo nabitý archaickým materiálem, a tak jsem si řekl, "Teď udělám velmi zajímavý experiment, abych dostal materiál úplně čistý, abych ho nijak neovlivnil, a proto se ho nebudu dotýkat." Poslal jsem ho k lékařce, která byla tehdy začátečnice a o archetypickém materiálu toho moc nevěděla. Tak

jsem si byl absolutně jistý, že s ním nebude hýbat. Pacient byl na tom tak špatně, že se mému návrhu nebránil. Tak s ní pracoval a dělal vše, co mu řekla.e^)

Řekla mu, aby pozoroval své sny a on je všechny pečlivě zapsal od prvního až do posledního. Nyní mám od něho série asi třinácti set snů. Obsahují nejúžasnější série archetypických obrazů. A celkem přirozeně. i když mu to nikdo neřekl, začal malovat řadu obrázků, které viděl ve svých snech, protože cítil, že jsou velmi důležité. A touto prací na svých snech a těchto obrazech dělal přesně stejnou práci, jakou dělají jim

"°) Tento případ poskytl materiál pro II. část Jungovy práce

P.srchologp wd A(ohem.c

pacienti pomocí aktivní imaginace. Dokonce si sám pro sebe vynalezl aktivní imaginaci, aby mohl vyřešit některé nejspletitější problémy, které mu předkládaly jeho sny, jako například jak vyvážit obsahy kruhu a více podobných věcí. Zpracoval problém perpetua mobile, a to nikoliv bláznivým způsobem, ale symbolickým způsobem. Pracoval na všech problémech, o které se tak zajímala středověká filozofie a o nichž naše racionální mysl říká, "Je to všechno nesmysl." Taková věta jen ukazuje, že nechápeme. Oni chápali; my jsme ti blázni, oni ne. Během této analýzy, která ho provedla asi první

čtyřstovkou snů, nebyl v mé péči. Po prvním rozhovoru jsem ho osm měsíců vůbec neviděl. Pět měsíců pracoval s tou lékařkou a potom pracoval tři měsíce úplně sám a pokračoval v pozorování svého nevědomí s pečlivou přesností. V tomto ohledu byl velmi nadaný. Na závěr se mnou měl asi po dva měsíce řadu rozhovorů. Ale nemusel jsem mu příliš vysvětlovat symboliku.

Účinek této práce s jeho nevědomím byl ten, že se z něho stal zcela normální rozumný člověk.

Přestal pít, úplně se adaptoval a stal se v každém ohledu úplně normálním. Příčina toho je zcela zjevná: tento muž - nebyl ženatý - žil velmi jednostranným intelektuálním způsobem a přirozeně měl také určité touhy a potřeby. Ale s ženami neměl vůbec žádné štěstí, protože neměl vůbec diferencované cítění. A tak jednou ze sebe udělal před ženami blázna a ony samozřejmě s ním neměly žádnou trpělivost. K mužům se choval velmi nepříjemně, takže byl strašně osamělý. Ale teď našel něco, co ho fascinovalo; našel nové centrum zájmu. Brzy objevil, že jeho sny poukazují na něco velmi významného a smysluplného, a proto se probudil celý jeho intuitivní i vědecký zájem. Namísto toho, aby se cítil jako ztracená ovce, si pomyslel. "Ach, když skončím večer svou práci, půjdu do své pracovny a pak uvidím, co se stane. Budu pracovat na svých snech a objevím pak mimořádné, výjimečné věci." A tak tomu bylo.

Samozřejmě, že racionální úsudek by řekl, že prostě zapadl hluboko do svých fantazií. Ale to vůbec nebyl jeho případ. Udělal kus tvrdé práce na svém nevědomí a své obrazy vědecky propracoval. Když za mnou po třech měsících přišel poté, co byl sám, byl už téměř normální. Jen se pořád cítil nejistý; měl starosti, protože nemohl porozumět některému materiálu, který vyhrabal z nevědomí. Zeptal se mne na radu a já jsem mu dal velmi opatrně

několik náznaků týkajících se jejich významu, ale jen potud, abych mu pomohl pokračovat dále v práci a dokončit ji.

Koncem tohoto roku uveřejním výběr z jeho prvních čtyř set snů, kde ukazují vývoj jen jediného motívu, ústředního motivu těchto archetypických obrazů."5) Později bude k dispozici anglický překlad a budete potom mít příležitost vidět, jak tato metoda funguje v případě, kterého jsem se naprosto nedotkl a bez jakýchkoli jiných vnějších vlivů. Je to udivující série obrazů a skutečně ukazuje, co dovede aktivní imaginace. Chápete jistě, že v tomto případě to byla jen částečně metoda vedoucí k objektivizaci obrazů plastickou formou, protože řada symbolů se objevila přímo ve snech; avšak stejně to ukazuje druh atmosféry, kterou dovede aktivní imaginace vytvořit. Mám pacienty, kteří večer co večer pracují na těchto

obrazech, malují a ztvárňují svá pozorování a prožitky. Práce je fascinuje; je to fascinace, kterou archetypy vždy vykonávají na vědomí. Ale jejich objektivizací se odvádí nebezpečí, že zaplaví vědomí a může se rozvinout jejich pozitivní účinek. Je téměř nemožné definovat tento účinek v racionálních termínech; je to určitý druh magického účinku, to jest jakýsi sugestivní vliv, který přechází z obrazů na jedince a tímto způsobem se jeho vědomí rozšiřuje a mění.^{sb~}

Bylo mi řečeno, že Dr. Bennet přinesl nějaké křesby od jednoho pacienta. Byl by tak laskav a ukázal by je?

Obrázek (obr. 14~ má znázorňovat nádobu nebo vázu. Samozřejmě je to vyjádřeno velmi nešikovně a je to pouhý pokus, náčrt vázy nebo nádoby. Motiv nádoby je sám o sobě archetypickým obrazem, který má určitý význam a z toho obrázku mohu vyvodit, jaký je tento význam. Nádoba je nástroj, který obsahuje nějaké věci. Obsahuje například tekutiny a zabráňuje jejich rozptýlení. Naše německé slovo pro nádobu

ss) "Traumsymbole des Individuationsprozesses" v ročence

6ranos-Jahrbuch 19?5. Nyni II. část Psychology and Alchemy.

s°) Pozn, překl.: V anglickém záznamu přednášky je zřejmě

chyba v zápise, která je v němxké vydání opravena: "...
and in
this way his unconscinus is extended and changed."-
Což je z
kontextu nelogické-jde o rozšíření vědomé psýché,
proto v
německém vydání tato pasáž správně mí: "..., und auf
diesc
Weise wird dessen Beuvstsein erweitert und vcrandert."
Tedy vědomí (podtrženo překl.), proto jsem v tomto
smyslu
pozměnil překlad z angličtiny.
je Gejiiss, což je podstatné jméno od fassen, což
znamená pojmut,
obsahovat, uchopit, zadržet, uchovat. Slovo Fassung
znamená pojetí a také metaforicky klidnou mysl,
jasný stav mysli, zůstávat duchapřítomný. Takže
nádoza na obrázku naznačuje pohyb obsahu za
účelem sebrání a držení pospolu. Musíte něco držet
pohromadě, co by se jinak rozpadlo. Ze způsobu,
jakým je utvořen tento obraz a z určitých jeho rysů je
zřejmé, že psychologie tohoto člověka obsahuje řadu
neslučitelných, nestejnorodých prvků. Je to obrázek
charakteristický pro schizofrenní stav. Vůbec tento
případ neznám, ale Dr. Bennet potvrzuje, že můj
závěr je správný. Vidíte tyto nestejnorodé oddělené
prvky na celém obrázku; je tam spousta věcí, které
nejsou motivovány a které nepatří k sobě. Navíc

vidíte zvláštní linie rozdělující pole. Tyto linie jsou charakteristické pro schizofrenní mentalitu; nazývám je liniemi zlomu. Když schizofrenik maluje obraz sebe samého, vyjadřuje přirozeně schizofrenní rozštěp ve své vlastní duševní struktuře a tak najdete tyto linie zlomu, které často vedou přímo přes určitou figuru, jako linie lomu v nějakém zrcadle. V tomto obrázku figury samy nevykazují žádné linie lomu; ty pouze probíhají přes celé pole.

Tento člověk se tedy snaží posbírat všechny nestejnorodé, oddělené prvky do nádoby. Nádoba je myšlena jako schránka pro celou jeho bytost, pro všechny inkompatibilní jednotky. Kdyby se je snažil sebrat do svého ega, byl by to nemožný úkol, protože ego může být identické jen s jednou částí současně. A tak symbolem nádoby naznačuje, že se snaží najít nějakou schránku na všechno, a proto poukazuje na non-ego centrum tím balónem nebo koulí uprostřed.

Obrázek je pokus o autoterapii. Osvětluje všechny rozdělené nesourodé prvky a také se je snaží dát dohromady do této nádoby. Představ,, schránky, nádoby je archetypickou myšlenkou. Naleznete ji všude a je jedním z ústředních motivů nevědomých obrazů. Je to myšlenka magického

kruhu, který je nakreslen kolem něčeho, čemu se musí zabránit, aby neuniklo nebo co musí být chráněno proti nepřátelským vlivům. Magický kruh jako apotropaické kouzlo~) je archaická myšlenka, kterou stále ještě nalézáte ve folklóru. Když například člověk kope poklad, nakreslí kolem pole magický kruh, aby odehnal d'ábla. Když byl vyměřován půdorys města, bývalo zvykem vykonávat rituální chůzi nebo jízdu kolem obvodu, aby se ochránilo vyhrazené místo. V některých švýcarských vesnicích existuje stále ještě zvyk, kdy kněz a městská rada jezdí kolem polí, když je udělováno požehnání k ochraně úrody. Ve středu magického kruhu nebo posvátného okrsku bývá chrám. Jedním z nejpodivuhodnějších příkladů této myšlenky je chrám Borobudur na Jávě. Cesta kolem, circumambulatio je udělána do spirály; poutníci krácejí kolem postav všech různých Buddhových životů, než přijdou na vrcholek, kde je neviditelný Buddha, Buddha, který má teprve přijít. Půdorys Borobuduru je kruh uvnitř čtverce. Této struktuře se v sanskrtu říká mandala. To slovo znamená kruh, lépe řečeno magický kruh. Na Východě najdete mandalu nejen jako půdorys chrámů, ale jako obrazy v chrámech nebo nakreslenou v den určitých náboženských slavností. V samém středu mandaly je bůh nebo symbol božské energie, diamantový blesk. Kolem

tohoto nejvnitřnějšího kruhu je křížová chodba se čtyřmi branami. Pak přichází zahrada a kolem ní je další kruh, který tvoří vnější obvod.

Symbol mandaly má přesně tento význam posvátného místa, onoho temenos k ochraně středu. A je to symbol, jenž je jedním z nejdůležitějších motivů při objektivizaci nevědomých obrazů.^{s8)} Je to prostředek k ochraně centra osobnosti před tím, aby bylo vytaženo ven a ovlivňováno z vnějška.

°') Apotropaické kouzlo - z řeckého apotrepo - odvracetí, zahánění; kouzlo zahánějící, odvracející zlo, chránící před zlým (pozn. překl.).

°°) Srovnej: Commentary on the Secret of the Golden Flower. Sebrané spisy (angl. vyd. sv. 13).

Tento obraz pacienta Dr. Benneta je pokusem nakreslit takovou mandalu. Má centrum a obsahuje všechny psychické prvky a váza by představovala magický kruh, temenos, kolem kterého pacient musí vykonávat circumambulantio. Pozornost se proto zaměřuje na centrum a současně jsou pozorovány všechny rozdělené prvky a je učiněn pokus je sjednotit.

Circumambulantio se vždycky mělo dělat ve směru hodinových ručiček. Když se někdo otočil na opačnou stranu, bylo to velmi nepříznivé.

Myšlenka circumambulantia v tomto obrázku je pacientovým prvním pokusem najít centrum a schránku pro svou celou psýché. Ale nedaří se mu to. Kresba není vyvážená a váza se převrací. Dokonce se převrací nalevo, na stranu nevědomí. Takže nevědomí je stále příliš mocné. Chce-li pacient, aby jeho apotropaické kouzlo účinkovalo, musí to udělat jiným způsobem. Uvidíme, co udělá v dalším obrázku.

V tomto obrázku (obr. 15) se pokouší o symetrii. Nyní jsou tyto nestejnorodé a rozdělené, monstrózní věci, které nemohl předtím uchopit, posbírány a asimilovány do příznivějších, méně patologických forem. Je nyní schopen shromáždit živé jednotky svého nevědomí ve formě hadů do posvátné vázy. A váza stojí pevně, nepřevrací se a zlepšil se její tvar. Doposud se mu nepodařilo uskutečnit svůj záměr; ale aspoň je s to dát svým zvířatům nějakou formu. Jsou to všechno zvířata

podsvětí, ryby, které žijí v hlubinách moře a hadi temnot. Symbolizují nižší centra jeho psychologie, sympatický systém. Nejpozoruhodnější věcí je, že sem shromažďuje také hvězdy. To znamená, že do obrázku je zahrnut kosmos, jeho svět. Je to náznak nevědomé astrologie, která je v našich kostech, i

když si jí nejsme vědomi. Na vrcholu celého obrazu je personifikace nevědomí, nahá postava animy, která se otáčí zády. Je to typická pozice; na začátku objektivizace těchto obrazů se postava animy často otáčí zády. Na spodku vázy je osm kreseb půlměsíců; měsíc je také symbol nevědomí. Nevědomí muže je měsíční svět, protože je tu noční svět, a ten je charakterizován měsícem a Luna je ženského rodu, protože nevědomí je ženské. Pořád jsou zde ještě linie zlomu, které narušují harmonii. Ale předpokládal bych, že nenastanou-li zvláštní potíže, bude pacient pokračovat pravděpodobně v téci konstruktivní linii. Řekl bych, že je zde naděje, že by se z toho mohl úplně dostat, protože objevení animy je spíše pozitivní znamení. Ona je také určitým druhem vázy, protože na začátku ztělesňuje celek nevědomí místo toho, aby bylo roztrženo do všech rozmanitých jednotek. Pacient se také snaží rozdělit motivy napravo a nalevo, a to naznačuje pokus o vědomou orientaci. Balón nebo koule z prvního obrazu zmizela, ale to není negativní znamení. Celá nádoba je centrum a podařilo se mu napravit převrácení vázy, stojí teď pevně na své základně. To vše nasvědčuje, že se skutečně snaží dát se do pořádku.

Ty obrázky by se měly vrátit pacientovi, protože jsou velmi důležité. Můžete dostat kopie; pacienti rádi dělají kopie pro lékaře. Ale lékař by měl nechat

originály pacientům, protože se chtějí na ně dívat; a když se na ně dívají, cítí, že je vyjádřeno jejich nevědomí. Objektivní forma působí zpětně na ně a oni jsou okouzleni. Sugestivní vliv obrázku působí na psychologický systém pacienta a vyvolává stejný účinek, který on vložil do obrázku. To je odůvodnění idolů, magického užívání posvátných obrazů, ikon. Vloží své kouzlo do našeho systému a uvedou nás do pořádku za předpokladu, že my sami se vložíme do nich. Když se vložíte do ikony, bude k vám mluvit. Vezměte lámaistickou mandalu, která má v centru Buddhu nebo Šivu, a v té míře, v jaké jste schopni ~ do ní promítnout, vám odpoví a vejde do vás. Má magický účinek. Protože tyto obrazy nevědomí vyjadřují aktuální psychologický stav jedince, můžete je použít pro účely diagnózy. Z takového obrázku

můžete přímo říci, kde pacient stojí, zda má schizofrenickou dispozici nebo je pouze neurotik. Můžete dokonce říci, jaká je jeho prognóza. Potřebuje to jen určitou zkušenost, aby vám tyto kresby byly mimořádně prospěšné. Samozřejmě, že je třeba opatrnosti. Člověk by neměl být dogmatický a říkat každému pacientovi, "A teď malujte." Jsou lidé, kteří si myslí, "Léčení Dc Junga spočívá v tom, že říká svým pacientům, aby malovali," stejně jako si předtím mysleli, "Rozděluje je na introverty a extraverty a říká, měl byste žít takovým a takovým

způsobem, protože patříte k tomu či onomu typu!" To jistě není žádné léčení. Každý pacient je pro lékaře novým problémem a bude ze své neurózy vyléčen jen tehdy, když mu pomůžete najít jeho individuální cestu k vyřešení jeho konfliktů.

Předsedající:

Dámy a pánové, svým potleskem jste vyjádřili něco z toho, co cítíte k Dr. Jungovi. Je to v této řadě přednášek naposledy, co máme tu čest a potěšení a výsadu slyšet profesora Junga. Máme pouze nedokonalé způsoby, jak mu vyjádřit své díky za tyto přednášky, které byly tak podnětné, tak povzbuzující a které nám zanechaly tolik věcí, o kterých můžeme v budoucnosti přemýšlet, věcí, jež jsou pro nás všechny, zvláště pro ty, kdož se zabýváme psychoterapií, nesmírně cenné a podnětné. Myslím si, že to jste měl, pane profesore, v úmyslu a to jste také učinil. My zde na tomto ústavě jsme velmi hrdi na to, že jste nám zde přednášel a všichni - myslím si - chováme naději, že se v krátkém čase opět vrátíte do Anglie, abyste k nám opět promluvil a přiměl nás tím ještě více k přemýšlení o těchto velkých problémech.

Literatura

ADLER Gerhard: L'ntdeckung der See%: Von Sigmund

Freud und Affred Adfer =u C. G. Juny. Zurich, 1934.

BOURGET Paul: L'Ftape, 1902.

BUDGE E. A. Wallis: Egyptian Literamre. Vol. I,
Legends of the
Gods. (Books on Egypt and Chaldea, 32.) London,
1912.

DAVIE T. M.; ,Comments opon a Case of
"Periventricular
Epilepsý ", British Medi~u! lournal (London), 1935,
vol.

11, 293-297 (no. 3893, Aug. 17).

DIETERICH Albrecht: Eine Mithrasfiturgie. Leipzig
1903; 2nd

edn., 1910. Translated by G. R. S. Mead: A Mithriac
Ritual. London and Benares, 1907.

DUNS SCOTUS: Super uniuersafibus Porphyrii.

EVANS-WENTZ W. Y.: The Tifretan Book af the
Oead.

London, 1927; 3rd edn., with commentary by Jung,
1957.

FOUCART P. F.: Les MystPres d'Eleusic Paris 1914.

FREUNDLICH Jakob: Article in: Deutsches Archiv ftir
klinische

Medizin (Berlín), 177: 4 (1934), 449-457.

GRENFELL Bernard E and Arthur S. HUNT (eds. and
trans.):

New Sayings oJJesus and Fragment of a Lost Gaspef.
London, 19(14.

GUILLAUME DE DIGUILEVILLE: Le Pilerinage de la vie humaine. Le Pëlerinage de l'âme. Le Pélerinage de Jésus Christ. In: JOSEPH DELACOTTE: Guilfamr dr Diguilevilfe... Trouú romans poëmes du XIVe siècle. Paris, 1932.

HARRISON Jane E.: Prolegomena to the Study of Greek Religion. 3rd edn., Cambridge. 1922.

HERMAS: The Shepherd. In; KIRSOPP LAKE (ed. and trans.): The Apostofir titthers. vol. II (Loeb Classical Library) London and New York, 1913.

HERODOTUS: The Histories. Translated by Aubrey de Selincourt. (Penguin Classics). Harmondsworth, 1954.

HEYER G. R.: The Organism of the Mind. Translated by E. and C. Paul. London, 1933.

HUBERT Henri and Marcel

MAUSS: Mélanges d'histoire des refigions. Paris, 1909.

I CHING, or Bnnk aJ Changes, The.: Richard Wilhelms translations, rendered finto English by Cary F Baynes. With a foreword by C. G. Jung. New York and London. 1950. 2 vols. 3rd edn. in I vol., 1968.

JACOBI Jolxnde: C'ompfex - Archetype - Symho(in the Psychology af C. G. Jany. Translated by Ralph Manheim. With a foreword by C. G. lung. New York

and

London, 1959.

JOSEPHUS Flavius: The Jewish War. (Loeb Classical Library,

Josephus, 11, 111.) Cambridge, Mass., and London, 1927. 2 vols.

JUNG C. G.: kromě děl citovaných v textu z řady Sebraných spisů v angl. vydání (Collected Works): The Integration of the Personality Translated by Stanley Dell. New York, 1939; London, 1940.

Psychological Types. Translated by H. G. Baynes. London and New York, 1923.

Psychologie und Alchemie. Zurich, 1944, 2nd rev. edn., 1952.

Studies in Word Association. Translated by M. D. Eder. London, 1918; New York, 1919.

KANT Immanuel: Anthropologie in pragmatischer Hinsicht.

1798.

KRANEFELDT W. M.: Secret Ways of the Mind. Translated

by Ralph Eaton. London, 1932.

LE BON Gustave: The Crowd: A Study of the Popular Mind.

London, 1897. (Trans. from Psychologie des foules, 1895.)

LÉVY-BRUHL Lucien: How Natives Think.

Translated by

Lilian A. Clare. London, 1926.

SHAW Georg Bernard: Man and Superman.' A Comedy

and A Philosophy. London, 1903. (Penguin edn., 1952, as cited on p. 110.)

SOPHOCLES: „Life of Sophocles“, in: Sophocles Fabulae.

Edited by A. C. Pearson. Oxford, 1924.

THOMPSON R. Campbell (trans.): The Epic of Gilgamesh.

London, 1928. WILLCOX A. R.: The Black Art of South Africa.

Johannesburg, 1963.

Poznámky překladatelů

Ke vzniku "Tavistockých přednášek" C. G. Junga

Tavistocké přednášky konal C. G. Jung v roce

1935 na Tavistock Clinic v Londýně asi pro 200

posluchačů z řad anglických psychiatrů a

psychoterapeutů. Řada z nich patřila k jeho přátelům

a známým, většinou se jednalo o psychoanalyticky

orientované lékaře. Přednášky probíhaly po pět

večerů. Každé předsedal předsedající z řad

účastníků, který Junga uváděl posluchačům. Asi po

hodinové přednášce následovala diskuse, jejíž obsah

obvykle rozšiřoval či objasňoval vlastní výklad. V pěti

přednáškách nemohl C. G. Jung samozřejmě podat

ucelený přehled své analytické psychologie, na jejímž rozvíjení po více než dvě desetiletí pracoval. Přesto se snažil upozornit na její odlišnost od Freudovy psychoanalýzy i Adlerovy individuální psychologie, aniž popíral jejich význam a přínos pro interpretaci určitých oblastí psychické skutečnosti. Jeho osobité, živé podání, jakož i průběh diskusí podněcovaly většinou psychoanalyticky orientované posluchače, kteří byli ostatně velmi otevření, k rozšíření jejich přístupu ke skutečnosti psýché o aspekt, který C. G. Jung ve své analytické psychologii rozvíjel.

Přednášky i diskuse byly stenografovány a publikovány knižně nakladatelstvím Routledge and Kegan Paul v Londýně roku 1968 pod názvem "Analytical Psychology: its Theory and Practice" s podtitulem "The Tavistock Lectures". Teprve později vyšly v německém překladu pod názvem "Liber Grundlagen der analytischen Psychologie" s podtitulem "Die Tavistock Lectures 1935" v nakladatelství Fischer, Frankfurt nad Mohanem roku 1975. Anglické vydání má 224 stran, německé vydání 192 stran.

K českému překladu

Český překlad byl pořízen z původního anglického znění. Je dílem

PhDr. Kristiny Lukášové-Černé a PhDr. Karla

Plocka. Z anglického originálu nejsou v předkládané verzi přeloženy: Vydavatelská poznámka a Úvodní poznámka - tyto části nemají pro českého čtenáře věcný význam. Při revizi překladu jsme přihlédlí k německému vydání "Tavistockých přednášek", jenž není zcela přesným překladem anglického originálu, nýbrž spíše volným převodem. Srovnání bylo velmi důležité všude tam, kde bylo třeba dosáhnout pojmového, případně terminologického upřesnění. Takto bylo možno též eliminovat některé drobné nedostatky anglického vydání (upozorňujeme na ně v textu). Anglický originál "Tavistockých přednášek" se vyznačuje bezprostředností projevu a představuje nepochybně jeden z nejživějších a nejpoutavějších úvodů do analytické psychologie, která od třicátých let prodělala další rozvoj a zůstává otevřeným systémem.

Citace literatury je v originále v textu pod stránkou. V citaci literatury jsme se přidrželi anglického vydání (proto také všechny odkazy na Jungovy Sebrané spisy se týkají jejich anglického vydání, jež je označeno zkratkou C. W. = Collected Works).

K autorovi

Carl Gustav Jung se narodil 26. 7. 1875 v Kesswil v kantonu Thurgau, od čtyř let však žil s rodiči v Basileji. Předkové z obou stran byli

význačnými vzdělanci. Po ukončení gymnázia v Basileji váhal mezi studiem historických věd a přírodovědy, posléze se rozhodl pro studium medicíny na univerzitě v Basileji. Již během studií se věnoval zkoumání parapsychologických (okultních a spiritistických) jevů a toto téma zpracoval i ve své disertační práci (1902). Téhož roku získal na univerzitě v Curychu doktorát medicíny. Nastoupil v kantonální psychiatrické léčebně v Burghölzli v Curychu, kde pracoval pod vedením význačného psychiatra prof. Eugena Bleulera. V zimním semestru r. 1902 studoval psychopatologii v pařížské nemocnici Salpêtrière u proslulého Pierra Janet. V roce 1903 se oženil s Emmou Rauschenbachovou, s níž měl čtyři dcery a syna. Byla nejen jeho manželkou, ale i spolupracovnicí. Věnovala se později tématům analytické psychologie (zejména problému anima a animy a psychologické problematice legendy o sv. Grálu). Z práce v léčebně vytěžil řadu významných vědeckých prací (o asociačním experimentu, o emočně podmíněných komplexech aj.). V roce 1905

se zde stal vrchním lékařem a téhož roku soukromým docentem na curyšské univerzitě (do r. 1913, kdy se funkce vzdal). V roce 1906 se

veřejně zastal Freuda. Začala mezi nimi výměna dopisů a v únoru 1907 se ve Vídni poprvé setkali osobně. Začal intenzivní osobní i pracovní vztah. V roce 1909 byl pozván (spolu s Freudem a Ferenczim) do USA na Clarkovu univerzitu, kde přednášel o svých diagnostických asociač. nich studiích. Ve vztahu k Freudovi vzrůstalo napětí plynoucí z odlišného pojetí základních otázek (povahy psychické energie, nevědomí, symbolu atd). K definitivnímu rozchodu došlo v r. 1913, kdy Jung publikoval práci Proměny a symboly libidá'; rozešel se s Freudovou sexuální koncepcí libida, jež chápe jako psychickou energii vůbec. Téhož roku rezignoval na svou funkci prezidenta Mezinárodní psychoanalytické společnosti. Prožívá pak čtyři roky naplněné prací v soukromé praxi a především konfrontací s vlastním nevědomím v podobě intenzivních vizí, aktivních imaginací atd. Studuje gnostické spisy, hledá své historické předpoklady. V roce 1920 podniká cestu do severní Afriky. Krátce na to (1921) publikuje jedno ze svých nejzávažnějších děl "Psychologické typy". V roce 1923 mu umírá matka a on začíná se stavbou domu v Bollingenu ("věž"), který po etapách dostavoval a dokončil až po smrti své ženy (1955) a vyjádřil v něm v hmotné podobě celost své osobnosti. V letech 1924-1926 podniká etnopsychologické výzkumné

cesty k Indiánům Pueblům do USA a k černošským kmenům rovníkové Afriky, od nichž cestuje po Nilu do Egypta. V roce 1928 začíná se studiem alchymických spisů; odhaluje v nich symboliku psychologie individuálního procesu. Téhož roku se seznamuje se sinologem Richardem Wilhelmem a píše psychologický komentář k jeho překladu čínského "Tajemství zlatého květu". V roce 1930 se stává viceprezidentem a v r. 1933 po odstoupení E. Kretschmera prezidentem "Všeobecné lékařské společnosti pro psychoterapii". Od roku 1933 je pravidelným účastníkem sympozií Eranos v Asconě. V roce 1935 je jmenován profesorem na Spříseženecké vysoké technické škole v Curychu. Téhož roku píše psychologický komentář k "Tibetské knize mrtvých". Ve třicátých letech dostává za své závažné vědecké objevné práce čestné doktoráty na Harvardské univerzitě a na univerzitách v Cambridge a Oxfordu. Na pozvání vlády podniká v r. 1937 cestu do Indie a dostává zde tři čestné doktoráty. Téhož roku přednáší na Yaleské univerzitě na téma "Psychologie a náboženství" (vydáno později jako kniha). Věnuje se psychologické problematice alchymie, zejména Paracelsovi, psychologii přenosu, snové symbolice, archetypům kolektivního nevědomí. V roce 1944 po srdečním infarktu prožívá několik

týdnů tranzitorní stavy mezi životem a smrtí s vizemi; vylíčil je později v posmrtné vydaných "Vzpomínkách - snech - myšlenkách". V roce 1944 publikuje dílo "Psychologie a alchymie". Od třicátých let zasahuje svou prací přímo nebo zprostředkovaně do dějinných událostí (významná je např. jeho stat' "Po katastrofě" z r. 1945 o problému německého nacismu). V padesátých letech publikuje své nejzávažnější práce (o synchronicitě jako principu akauzálních souvislostí, dvojsvazkové "Mysterium Coniunctionis", "Odpověď na Joba", "Moderní mýtus" (o UFO)). Od roku 1958 začínají vycházet jeho Sebrané spisy, a to v německé verzi (Gesammelte Werke) v nakladatelství Walter, Olten a Freiburg v Breisgau a souběžně v Anglii (Collected Works); tvoří je dvacet svazků. Uchovává si svěžest a tvůrčího ducha do vysokého stáří. Umírá 6. 6. 1961 po krátké nemoci uprostřed své rodiny v Kiisnachtu u Curychu, kde je též pohřben.

.I:fš'u4t~:- ptr ~. ' e7 ·f'.'~::a7·~